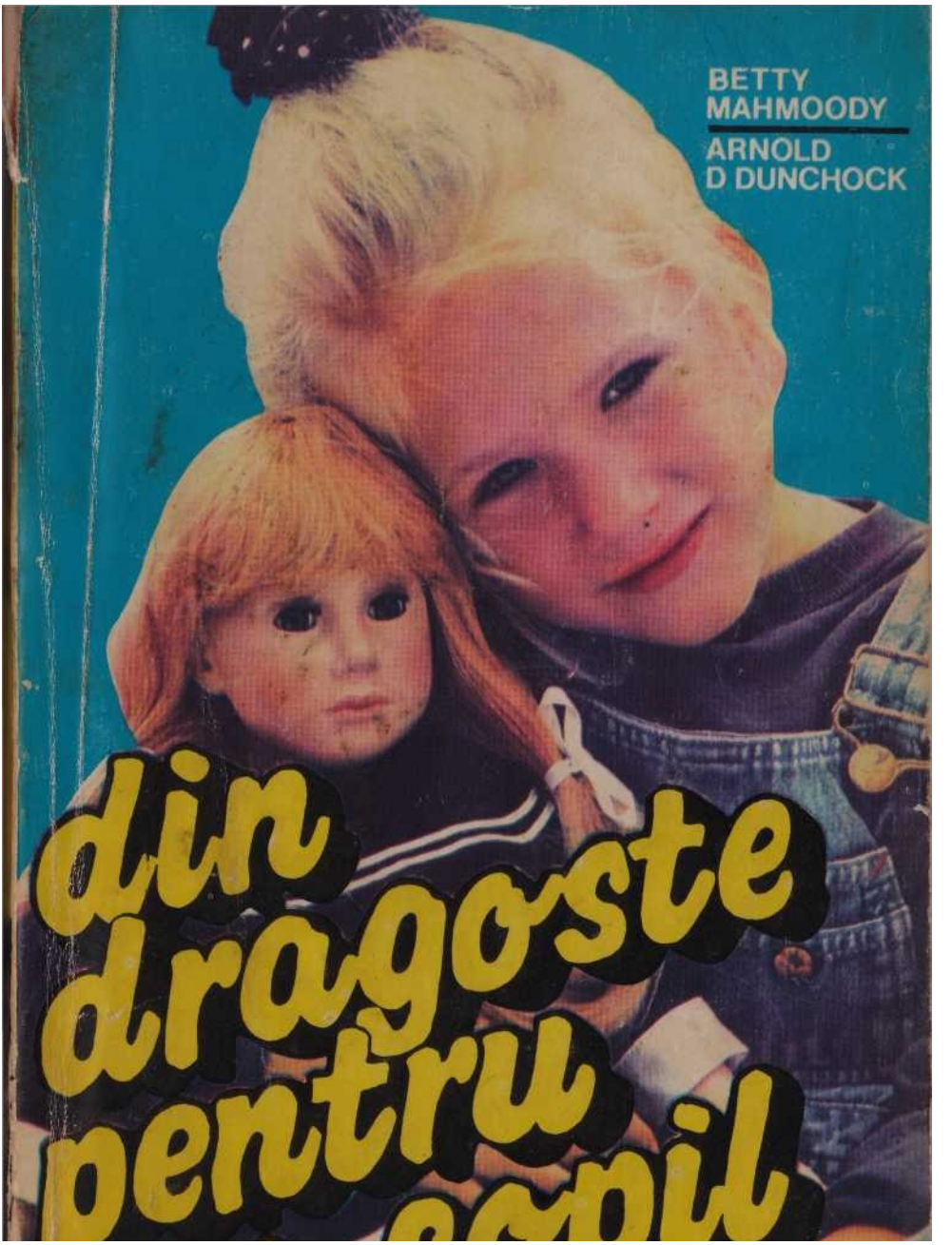
BETTY
MAHMOODY
ARNOLD
D DUNCHOCK
din dragoste
pentru

Betty Mahmoody

Şi

Arnold D. Dunchock

DIN DRAGOSTE PENTRU UN COPIL

Traducere de Sanda Albu

EDITURA CRISS CEZAR

Bucureşti, 1993

Betty Mahmoody with Arnold D. Dunchock

For the Love of a Child

St. Martin s Press, New York, 1992

Dedic această carte tuturor copiilor care au fost răpiţi şi duşi în altă ţară, străină lor, şi tuturor copiilor care trăiesc cu teamă în suflet.

Această poveste este adevărată.

Personajele sunt autentice şi evenimentele sunt reale. Numele anumitor persoane şi anumite amănunte ce ar fi putut ajuta la identificarea lor au fost modificate ca să poată fi protejate, atât ele, cât şi familiile lor, împotriva arestării sau execuţiei de către guvernele ţărilor în care locuiesc. Acestea sunt: Dan şi Miriam; Sarah; Nelson Bat. Es; Beverly şi Sabrina; Meg; Fereshteh; Keiyvan; Marilyn şi Feridun.

În 1986 am avut norocul să fiu pusă în legătură cu agenţia William Morris; toţi cei de aici cu care am lucrat, făcând dovada unui înalt profesionalism, mi-au influenţat în mod deosebit existenţa şi cariera, ajutându-mă să capăt încredere în propriile-mi forţe. Mi-au devenit prieteni apropiaţi la bine şi la rău.

Michael Carlisle a fost pentru mine mai mult decât un agent literar; a fost un prieten care a rămas mereu alături de mine. Ori de câte ori s-a pus problema siguranţei lui Mahtob, el ne-a sfătuit să facem faţă tuturor situaţiilor. A

fost apărătorul, consilierul meu financiar şi omul care mi-a supravegheat pas cu pas noua carieră.

Marcy Pozner mi-a fost de un ajutor nepreţuit în câştigarea unei pieţe internaţionale de desfacere. Fiica ei are aceeaşi vârstă ca şi Mahtob, ceea ce ne-a apropiat mult.

Randy Chaplin mi-a deschis porţile activităţii de conferenţiar. A crezut în mine şi m-a ajutat să-mi organizez un turneu de conferinţe care mi-a adus multe bucurii şi satisfacţii.

Antoine Audouard, de la editura Fixot (editorul meu francez) este practic tatăl spiritual al acestei cărţi. Înţelegând de multă vreme importanţa care trebuie acordată problemei răpirilor parentale internaţionale, el a încurajat proiectul meu, m-a invitat în Franţa şi mi-a înlesnit întâlnirea cu „mamele algerienilor", ceea ce pentru mine a reprezentat un moment crucial; a avut un rol deosebit şi în procesul de editare a acestei cărţi.

Anja Kleinlein de la Gustave Luhbe Verlag din Germania a devenit mai mult decât editorul traducerii în germană a cărţii mele. Atunci când, după interviul lui Moody, am suferit atacurile zgomotoase ale presei germane, Anja s-a angajat cu tot sufletul în luptă de partea mea. Eu şi cu

Mahtob am îndrăgit-o atât de mult încât am adoptat-o ca „membru” al familiei noastre.

Tom Dunne de la St. Martin s Press mi-a fost de un real folos în editarea acestei cărţi, susţinându-mă în mod deosebit.

Talentul lui Jeft Coplan a dat rezultatul scontat, împlinindu-mi aşteptările. A muncit alături de mine la scrierea cărţii, conferindu-i amprenta experienţei lui de ziarist.

După coşmarul descris în Numai cu fiica mea, *Mahtob şi cu mine am avut norocul să întâlnim nenumăraţi prieteni care ne-au oferit prilejul să transformăm ororile trăite într-un avertisment benefic pentru vieţile altora.*

Ne vom aduce întotdeauna aminte de oamenii întâlniţi şi de prietenii pe care ni i-am făcut cu acest prilej.

PARTEA ÎNTÂI

1

VIEŢI SCHIMBATE

Miercuri, 5 februarie 1986

— Mamă, priveşte, steagul american! exclamă Mahtob în timp ce ne apropiam de Ambasada Statelor Unite din Ankara.

Răsuflarea ei aburea în aerul îngheţat, iar eu abia-mi mai simţeam picioarele. La fiecare pas, durerea din muşchi ne reamintea de oboseala celor cinci zile de drum, pe jos şi călare, peste lanţul muntos iraniano-turc, ruta folosită de contrabandiştii care ne ajutaseră să fugim.

Aveam patruzeci de ani, iar fiica mea şase. Eram amândouă la capătul puterilor.

Prizoniere în Iran timp de optsprezece luni, nu mai văzusem drapelul ţării mele decât în fotografii, unde, fără excepţie, era pângărit de flăcări, sau în imagini vopsite ţipător pe pardoseala de ciment a vreunei şcoli pentru ca

elevii să-l calce în picioare şi să-l scuipe înainte de a intra în clasă.

În ziua aceea, să-l văd fluturând liber deasupra capetelor noastre însemna pentru mine un lucru deosebit. Era simbolul eliberării noastre.

Multe zile, în ultimele optsprezece luni, mă temusem că nu-l voi mai vedea astfel cât voi trăi.

În iulie 1984, Mahtob şi cu mine l-am însoţit pe Sayyed Bozorg Mahmoody, soţul meu de naţionalitate iraniană, într-o vizită de două săptămâni, potrivit propriilor sale cuvinte, în ţara lui de baştină. Abia după sosirea noastră Moody, cum îi spuneau toţi, a declarat că niciunul dintre noi nu se va mai întoarce, că venisem în Iran Ca să rămânem acolo. Fiica mea şi cu mine fuseserăm smulse de lângă cei doi fii mai mari ai mei, proveniţi din prima căsătorie, şi duse pe cealaltă jumătate a planetei, departe de părinţii mei, de prieteni, de tot ce ne era drag şi familiar

Curând am descoperit cel mai grav lucru: acela de-a nu mă mai putea socoti stăpână pe propria-mi soartă. Conform legii islamice fundamentaliste din Iran, atât Mahtob cât şi eu, eram considerate cetăţene iraniene, iar Moody avea asupra noastră puteri de stăpân absolut. Nu

puteam părăsi ţara fără îngăduinţa lui scrisă. Ne aflam ţintuite acolo pe viaţă – şi asta în vreme ce comportarea lui Moody faţă de Mahtob şi de mine devenea tot mai, capricioasă, eu fiind bătută tot mai des şi cu tot mai multă cruzime.

Nu dorisem să părăsesc Iranul în felul acesta, dar toate încercările mele de a-l convinge pe Moody, pe cale raţională, de necesitatea plecării noastre eşuaseră. Cu trei săptămâni în urmă îl implorasem să revină asupra hotărârii lui de a ne sili să rămânem în Iran.

— Te rog Moody, spune-mi că e vorba de cinci ani, de zece ani, dar nu spune niciodată! Dacă spui asta, viaţa nu mai are niciun sens pentru mine.

— Răspunsul este *niciodată*! mi-a replicat el. Nu mai vreau să aud vorbindu-se despre America.

Şi ştiam că nu glumeşte.

În următoarele zile am ajuns la cea mai importantă hotărâre din viaţa mea: trebuia să ne smulgem cu orice preţ de lângă Moody. Îmi dădeam seama că nici eu, nici Mahtob n-aveam şanse să supravieţuim unei călătorii peste munţi în luna februarie, perioadă a anului când până şi contrabandiştilor li se par cu neputinţă de trecut. Primejdiile erau multe şi de tot felul. Puteam muri

degerate sau aluneca de pe un pisc. Călăuzele ne puteau jefui şi părăsi sau ne puteau preda autorităţilor iraniene – aceasta fiind cea mai cumplită perspectivă, întrucât riscam oricând să fiu executată fiindcă luasem un copil de lângă tatăl său.

Cu toate că îmi dădeam perfect de bine seama de ceea ce aveam de gând să fac, mă simţeam cuprinsă de o stranie linişte, de un calm absolut. Ajunsesem să înţeleg că în viaţă există situaţii mai rele decât moartea. În ziua în care fugisem de-acasă, Moody îi spusese cu toată cruzimea lui Mahtob că nu mă va mai revedea niciodată. El rezervase – doar pentru mine – un bilet de avion spre Statele Unite, zborul urmând să aibă loc peste două zile. Era evident că nu mai aveam de ales altă cale decât fuga. Fetiţa, văzând violenţa tatălui, mai aprigă ca oricând, se învoi să mă urmeze.

Opt zile mai târziu, pe când mă aflam în anticamera ambasadei, nu mai aveam niciun ban. Ridicai o privire obosită către consulul Statelor Unite, care-mi spuse:

— Ar trebui să mergeţi la secţia de poliţie să rezolvaţi problema paşapoartelor.

— *Vă rog,* ocupaţi-vă dumneavoastră în locul meu; *mi-e teamă* să merg la poliţie, l-am rugat eu.

Noile noastre paşapoarte americane, obţinute prin ambasada din Teheran, nu erau ştampilate iar în ceea ce privea statutul nostru în Turcia eram nişte străine într-o situaţie ilegală. Dacă în Iran s-ar fi emis un mandat de arestare pentru mine, poliţia putea să mă închidă – şi nici eu, nici Mahtob n-am fi putut suporta despărţirea. Era posibilă chiar şi extrădarea noastră, a amându-rora, în Iran.

Consulul american, alertat dinainte de către Departamentul de Stat, în privinţa situaţiei noastre neplăcute, şi în acelaşi timp vădit impresionat de condiţia noastră fizică, ne-a spus:

— Nu pot garanta nimic, dar să văd ce pot face.

Cum era nevoie de ceva timp pentru a avea în ordine actele de călătorie, ne sugeră să facem puţin turism prin Ankara. „Nici vorbă, mulţumesc! „Supravieţuisem raidurilor aeriene deasupra Teheranului în timpul războiului irano-irakian. Scăpasem de focurile de carabină ale franctirorilor în conflictul civil cu răsculaţii kurzi. Izbutisem să străbatem munţii aceia înşelători în cinci zile, îndurând totul aproape fără hrană şi fără somn. Aşa că, după toate astea, n-aveam de gând să-i ofer soţului meu şansa de-a ne înhăţa în timp ce hoinăream pe vreo

străduţă turcească. Acum mă aflam exact acolo unde dorisem: la adăpost, în umbra drapelului nostru.

Mai aveam încă un motiv de a acţiona fără nicio întârziere. Cu câteva zile înainte de a părăsi Iranul, sora mea găsise posibilitatea să-mi transmită vestea că tata urma să fie supus unei riscante operaţii de cancer de colon. În timpul evadării nu avusesem niciun mijloc de a afla dacă mai trăieşte sau nu. După convorbirea telefonică din seara precedentă, mă temeam ca deznodământul să nu mai întârzie nicio zi.

— Vino repede acasă, mă zorise el.

Şi eram hotărâtă să ajung lângă patul lui înainte de a fi prea târziu.

I-am spus consulului:

— Vreau să plec în ţară cu primul zbor.

Poliţia turcă reprezenta ultimul obstacol dintr-un lung şir de piedici potenţiale. Potrivit legii iraniene, nu puteam părăsi Iranul împreună cu Mahtob fără permisiunea scrisă a lui Moody. De la Teheran la frontieră, călăuza noastră fusese oprită de mai multe ori pentru controlul de rutină efectuat de către *pasdar,* brigada islamică de moravuri. De fiecare dată când soldaţii se apropiau de maşină, inima bătea să-mi spargă pieptul. Mă făceam mică, învăluindu-

mă cât mai bine în *chador,* cu senzaţia că fiecare clipă putea să însemne sfârşitul. Pentru un motiv sau altul nu mi s-au cerut niciodată hârtiile. După ce contrabandiştii ne-au lăsat la hotarul cu Turcia, ne-am urcat într-un autobuz ce făcea cursa între oraşul de munte Van şi Ankara. Norocul ne-a ajutat şi de astă dată. Am văzut alte autobuze reţinute, pasageri coborâţi pentru prezentarea actelor la control. Al nostru a fost oprit şi el de câteva ori, au urcat militari în uniforme kaki, adresându-se scurt şoferului, dar de fiecare dată ni s-a făcut semn să trecem. Nimeni n-a cerut să vadă hârtiile până spre miezul nopţii, când am ajuns la Ankara, unde am încercat să ne înscriem în registrul hotelului de peste drum de ambasada americană. E greu de explicat cele petrecute; cred că am fost salvate printr-un miracol divin.

Am fost poftite să luăm masa la ambasadă, împreună cu consulul şi viceconsulul. Ne-au trecut fiori de plăcere la auzul meniului: hamburger cu brânză şi cartofi prăjiţi. Când am ajuns la imensele porţi de lemn ale curţii ambasadei, energic date în lături de o pereche de marinari, ne-am împotmolit în amabilităţi reciproce:

— După dumneavoastră, a zis consulul.

— Nu, după dumneavoastră, am repetat fără să mă

gândesc.

— După dumneavoastră, a zis şi viceconsulul.

Comicăria gen „fraţii Marx” a încetat când mi-am dat seama că în Iran mă obişnuisem să umblu doar în urma lui Moody şi a tuturor celorlalţi bărbaţi. N-a fost nevoie să mă oblige nimeni la asta; pur şi simplu m-am luat după milioanele de femei de-acolo. Au trecut luni de zile fără să reuşesc să trec, în mod firesc, pe uşă înaintea unui bărbat.

Pe când aşteptam în clădirea ambasadei veşti de la poliţia turcă, Mahtob a desenat o barcă plutind pe Thunder Bey River, care curge prin spatele casei noastre din Michigan, iar ca fundal şiruri după şiruri de munţi. Mi-a spus:

— Nu vreau să mai văd *niciodată* alţi munţi în afară de ăştia.

În sfârşit, consulul s-a înapoiat, vizibil satisfăcut de rezultat.

— Am pregătit totul. Puteţi pleca imediat.

Şase ore mai târziu ne aflam în avion, biletele fiind plătite cu ultima mea carte de credit care încă nu expirase. Deoarece n-am putut beneficia de un zbor direct la New York, linia aeriană a plătit pentru noi camera şi mesele necesare la hotelul Sheraton din München. În ciuda

tentaţiei unui meniu occidental, tensiunea nervoasă încă persistentă – ca să nu mai vorbim de stomacurile contractate – ne-a tăiat pofta de mâncare. După ce am îmbiat-o pe Mahtob să guste nişte zmeură, ea şi-a examinat castronaşul cu ochi iscoditori şi a spus cu un zâmbet şiret:

— Mamă, tu mă păcăleşti. Ştiu că suntem în Michigan fiindcă asta e zmeură *adevărată.*

Din cauza unei întârzieri, pe aeroportul Kennedy am pierdut ultima legătură cu Detroitul. Am făcut vama şi ne-am îndreptat către poarta de ieşire. Primul zbor era a doua zi, dimineaţa. Deşi atât de aproape de casă mă simţeam încă stingheră şi în primejdie. Noaptea îi putea oferi lui Moody prilejul de a scurta distanţa dintre noi. Priveam bănuitoare fiecare călător care trecea pe lângă mine.

Când am ajuns în zona de ieşire spre liniile aeriene de nord, aeroportul era aproape pustiu. După ce am instalat-o pe Mahtob cât mai comod cu putinţă pe scaunele de plastic, mi-am început veghea. Deşi foarte obosită, nu îndrăzneam să aţipesc şi să-mi las copila nepăzită. Mahtob nu izbuti nici ea s-adoarmă prea bine, dar nu se plânse. Privindu-i chipul somnoros, am realizat cât de vrednică de laudă fusese tot timpul – cât de matură, de răbdătoare, de

stăpână pe sine. Mulţi părinţi ar fi făcut pentru copiii lor ceea ce am făcut eu pentru fetiţa mea, dar puţini copii în vârstă de şase ani s-ar fi comportat ca Mahtob. Eram mândră că-i sunt mamă şi recunoscătoare cerului că izbutisem să-mi ţin făgăduiala de a nu părăsi Iranul fără ea. A doua zi dimineaţă, când comandantul de bord anunţa aterizarea pe aeroportul Metropolitan din Detroit, Mahtob se trezi, sperând că ceea ce tocmai auzise nu era doar un vis:

— Au spus într-adevăr *Detroit*?

Ne-am repezit amândouă la scara aeronavei. Michigan! Libertate! Familia! Protecţie! Am fost întâmpinate de vreo şase rubedenii, fiecare cu soţul sau soţia. Când, cu două seri înainte, le telefonasem din München, mă întrebaseră ce-mi doream mai mult. Nu mi-a venit în minte altceva decât... *Snickers.* Altă dată nu mâncam Snickers decât o dată, poate de două ori pe an, dar acum rudele îmi puneau în braţe pungi pline de batoane de ciocolată cât să-mi ajungă pe toată viaţa pentru sărbătorile de Hallowen. Lui Mahtob i-au adus în dar două păpuşi: una îmbrăcată în stofe multicolore, alta în roşu-purpuriu, culoarea ei preferată. Pe când ne aflam încă în Iran, Mahtob mă întrebase:

— Când scăpăm de-aici (nu spusese niciodată „dacă”), înainte de a merge acasă la bunici, putem să ne ducem trei zile la rând la Mc Donald?

Acum, că ne înapoiasem cu adevărat, nu mai voia la un restaurant Mc Donald. Dorea doar acasă, să-i revadă pe toţi. Am fost puţin dezamăgită că fiii mei, Joe şi John, nu ne întâmpinaseră la aeroport, însă nici unuia dintre ei nu li se spusese despre sosirea noastră înainte ca noi să aterizăm la Detroit. Din cauza uzurii nervoase a întregii familii, niciunul nu îndrăznea să spere cu adevărat că vom reuşi şi nu doreau să stârnească zadarnice speranţe băieţilor în cazul în care am fi dat greş. Cei veniţi în întâmpinare aşteptaseră în aeroportul Metropolitan Detroit din seara precedentă, când fusese prevăzută sosirea. Când am coborât din avion, una dintre surorile mele a început să plângă în hohote; fusese convinsă că păţisem ceva, că ne întorseseră din drum.

Când, în sfârşit, am ajuns, vinerea dimineaţa, eram complet istovite, însă emoţia, surescitarea ne-au ajutat să rezistăm şi, în timp ce maşina rula pe autostrada lunecoasă, priveam cu aviditate priveliştea familiară. Troiene de zăpadă proaspătă se înşiruiau de-o parte şi de alta a şoselei. Deşi de mult păstram un colţişor al inimii

doar pentru ţinutul meu natal, parcă niciodată Michigan-ul nu mi se păruse atât de frumos.

Am sosit în cele din urmă la locuinţa părinţilor mei, un ranch în regiunea rurală Bannister. Intrând pe drumul şerpuit, am dat cu ochii de prima dovadă a lungului răstimp cât lipsisem. Cu ani în urmă îl ajutasem pe tata să planteze câţiva zeci de pini în jurul casei. Când vezi zilnic un copac nu-ţi dai seama cum creşte, dar, de la plecarea mea, pinii aceştia se înălţaseră neînchipuit de mult. Au fost pentru mine un semn cutremurător a ceea ce mă aştepta – cât de mult pierdusem din viaţa fiilor mei şi din lupta tenace a tatii pentru a putea împărtăşi alături de noi bucuria acelei zile.

Casa era construită pe trei nivele; am intrat prin palierul din faţă, apoi am urcat cele şase trepte până la bucătărie. Tocmai ajunsesem în capul scării, când am primit cel mai scump dintre toate darurile: un slab „Bau!” dinăuntrul camerei de baie din stânga. Uitându-ne pe în uşa întredeschisă, l-am văzut pe tata aplecat greoi peste chiuvetă. De când fetiţa abia învăţa să meargă, o întâmpina întotdeauna cu un „Bau!” care o făcea imediat să izbucnească în hohote de râs. Acum, prea bolnav ca să se ridice singur din pat (îi trebuise mult ajutor pentru a

ajunge în baie), ţinuse să păstreze ritualul, să facă ceva special pentru nepoţica lui. Poate n-ar fi trebuit să facă acel efort deosebit pentru el – de care fusese capabil doar datorită prea-plinului inimii sale – dar Mahtob, sunt convinsă, nu va uita niciodată gestul bunicului ei.

Mama ne-a ieşit înainte în bucătărie; tocmai scotea din cuptor tarte cu cremă, garnisite cu afine şi banane, aşa cum ceruse Mahtob din München. Lui Joe nu-i spuseseră încă de sosirea noastră, dar John, fiul meu mai mic, era acolo. Mai avea două luni până să împlinească şaisprezece ani şi crescuse vreo doisprezece centimetri, fiind acum mai înalt decât mine. Strângându-mă în braţe şi sărutându-mă, nu-şi putea opri lacrimile. Ne-am dus cu toţii în spaţioasa cameră de zi, unde tata îşi reluase locul în patul în care era obligat să zacă. Înainte de boală fusese un bărbat robust, lat în umeri, de un metru şaptezeci şi trei înălţime şi cam optzeci de kilograme. Dinamismul lui era impresionant. Când l-am lăsat, pentru „scurta mea vizită” în Iran, cancerul, deşi avansat, nu-şi arătase încă neajunsurile. Se retrăsese de la uzina de subansamble de automobile, dar era încă activ, îngrijea grădina, tundea iarba de pe peluză, mereu în haine de lucru, îi plăcea mai cu seamă să-şi asculte la radio, tolănit în şezlong,

îndrăgitele meciuri cu „Tigrii” din Detroit.

Când plecasem, în 1984, „Tigrii” se aflau în luptă pentru fanion. Un an şi jumătate după aceea, de câte ori întâlneam un american abia sosit în Iran, îl întrebam: — Ce mai fac „Tigrii”? Au câştigat campionatul mondial?

Nimeni nu părea să înţeleagă despre ce-i vorba. Nu primisem scrisoarea lui John în care mă anunţa că Detroit-ul câştigase într-adevăr cupa la base-ball.

Între timp cancerul îi storsese puterile. Ajunsese un schelet de treizeci şi şase de kilograme; arăta ca o victimă supusă exterminării prin inaniţie. Din cauza chimioterapiei îi căzuse aproape tot părul, iar cel rămas albise complet. Zăcea culcat pe spate, pierdut în pijamaua largă, de-abia mai având forţă să-şi întoarcă privirea spre noi. Respira prin tubul de oxigen; mai gâfâia încă de pe urma efortului de-a se fi ridicat din pat. N-aveam să-l mai văd niciodată îmbrăcat în cămaşă.

Lupta de-a rămâne în viaţă până în acea zi fusesedârză. Dezminţise toate prognosticurile medicilor. Trupul fusese mistuit de cancer, dar inima-i rămăsese trează şi puternică. Era singurul din familie care, în cursul calvarului, crezuse cu putere în mine, ştiuse că voi găsi calea de a mă salva pe mine şi pe fetiţă. El *aşteptase* să

mă întorc; îl dezamăgisem atât de rar...

Ridică ochii spre mine surâzând:

— Ştiam că ai să izbuteşti, îmi şopti. Eşti o fată vitează.

Multe cuvinte elogioase aveam să aud în anii următori, dar ale lui au fost cele mai dragi inimii mele.

S-au repezit cu toţii să-mi povestească ce se petrecuse în ultimul an şi jumătate, în lipsa mea. Le înţelegeam zelul, dar mă simţeam istovită. Pierdusem gustul flecărelii. După toate prin câte trecusem, vedeam lucrurile într-o altă lumină. Era limpede că niciunul nu dorea să afle în amănunt ce se întâmplase cu noi în Iran şi mai puţin încă să-şi ordoneze sentimentele în funcţie de ce leântâmplate. Când făceam aluzie la viaţa mea de la Teheran, îndepărtau cu blândeţe acest subiect:

— A fost groaznic, dar acum eşti acasă. Uită ce-a fost!

Neavând un alt cămin, ne-am instalat în casa părintească. Întreaga familie s-a strâns în jurul nostru, să ne protejeze. Fiind oameni încrezători, de la ţară, nu-şi încuiaseră niciodată uşile pe dinăuntru. Acum, toate zăvoarele erau trase. Carabina tatii, veşnic încărcată, stătea la îndemâna oricărui adult din familie, în caz de nevoie. Moody cunoştea bine casa părinţilor mei şi era de la sine înţeles că primul loc unde s-ar fi putut gândi să ne

caute era acesta. Dată fiind lipsa unei ocrotiri legale în asemenea situaţii, nimic nu l-ar fi putut opri s-o ia pe Mahtob înapoi în Iran.

Din prima săptămână am luat legătura cu F.B.I.-ul şi cu biroul şefului poliţiei ca să-i întreb cum ni se putea asigura protecţia. Răspunsul a fost acelaşi: ei erau organe *de reacţie.*

— Poate că atitudinea noastră vi se pare rece şi crudă, mi-a răspuns F.B.I.-ul, dar nu putem face nimic decât *după ce* s-a comis crima.

Eram mereu cu nervii încordaţi. Trăgeam cu urechea la orice zgomot. Supravegheam şoseaua, pândind maşinile care nu erau de prin partea locului. Când telefonul suna şi de la celălalt capăt al firului nu răspundea nimeni, ai mei se gândeau imediat la necazuri. Mahtob şi cu mine nu răspundeam niciodată, neştiind dacă, nu cumva, cel care sună nu e chiar Moody.

În timp ce-mi plănuiam fuga din Iran, hotărâsem ca, la întoarcere, Mahtob şi cu mine să trăim într-un fel de clandestinitate, cu identităţi schimbate, imposibil de depistat. La câteva zile de la sosirea în ţară, după ce am consultat-o pe Teresa Hobgood, asistenta socială care se ocupă de cazul meu în cadrul Departamentului de Stat, m-

am trezit brusc la realitate. Întrebând-o dacă să-i schimb lui Mahtob numele mi-a explicat că puteam să-i spun cum doream, însă, legal, până la vârsta de optsprezece ani, numele ei nu putea fi schimbat fără permisiunea lui Moody. De asemenea, m-a avertizat ea, o viaţă clandestină m-ar obliga să mă mut într-o altă localitate şi să rup toate legăturile cu familia şi cu prietenii din trecut. N-aş mai avea nici măcar posibilitatea să telefonez fiilor mei.

Care era motivul principal pentru care părăsisem Iranul? Aş fi supravieţuit condiţiilor de raţionalizare a apei şi a combustibilului, cozilor de câte două ore la pâine sau raidurilor irakiene zilnice, dar nu suportam să devin o prizonieră. N-o puteam lăsa pe Mahtob să crească într-o societate în care să accepte prizonieratul ca pe ceva firesc.

Moody ne ţinuse închise în Iran. Acum nu puteam accepta să fie temnicerul nostru în America.

Mai era ceva de luat în considerare. În Iran cunoscusem câteva femei cu copii, într-o situaţie similară. Am înţeles că e foarte important ca şi alţii să fie sensibilizaţi cu privire la implicaţiile pe care le presupun relaţiile de familie internaţionale. De pildă, n-avusesem habar că, prin

căsătoria cu Moody, deveneam automat cetăţeancă iraniană. Am aflat acest lucru abia când am apelat la ambasada elveţiană din Teheran, unde am descoperit că nu ni se putea oferi azil politic. Aş fi dorit ca, spre deosebire de mine, alţii să-şi pună întrebări şi să poată primi informaţii, înainte să fie prea târziu. Doream să împărtăşesc şi altora lecţia aspră pe care o învăţasem: că nu poţi să-ţi iei în bagaj drepturile şi să uzezi apoi de ele oriunde te-ai duce. Mai era o problemă: orice nume mi-aş fi luat, aveam nevoie de bani. Nu numai că fugisem fără nimic, dar eram şi într-o mare criză financiară. La o lună de la sosirea la Teheran, Moody scosese telegrafic toate economiile noastre din Michigan. Nu cerusem niciodată nimănui ajutor financiar şi nu voiam s-o fac nici acum. Mi-am încasat micul meu cont de pensionare, suficient să ne ţinem zilele de pe-o zi pe alta. Banii nu aveau să ne ajungă multă vreme şi, oricum, nu din ei puteam plăti cei 12.000 de dolari necesari achitării cheltuielilor făcute pentru fuga noastră, ca să nu mai amintesc de impozitul pe venitul de capital provenite din vânzarea casei.

Aveam un deficit considerabil, nicio slujbă (părăsisem funcţia de şefă de personal în momentul căsătoriei cu Moody), nicio siguranţă materială. Consideram important

să-mi ţin făgăduiala şi să-l plătesc pe Amahl, un om de afaceri iranian care ne mijlocise evadarea din Iran. Neluând în seamă sfaturile prietenilor, m-am dus la Banca Naţională din Detroit-Alpena. I-am expus pe scurt situaţia vicepreşedintelui Francis Flanders, concluzionând:

— Omul acesta a avut încredere şi şi-a riscat viaţa pentru noi.

Am ieşit din clădire cu 12.000 de dolari în numerar. M-am dus direct la Western Union, ca să-i virez pe loc pentru un cont „undeva în lume”. Nu voi uita niciodată încrederea pe care mi-a acordat-o domnul Flanders în acea împrejurare.

Am fost sigură tot timpul că voi scrie o carte despre Iran. Din prima zi înăbuşitoare, de când am auzit corul de voci piţigăiate şi am văzut cohortele de femei supuse, învăluite în *chador-ul* negru, fâlfâitor, multe dintre ele, privind doar cu un singur ochi prin deschizătură, am ştiut că o voi scrie.

Nimic din cei doisprezece ani alături de Moody – care-şi părăsise ţara în 1959, pe când era încă o naţiune occidentalizată condusă de Şah – nu m-a pregătit pentru această impresie care m-a ars ca un stigmat. Văzusem numeroase fotografii din Iranul de dinaintea revoluţiei din

1975, toate cu femei – inclusiv rudele lui Moody – coafate modern, cu minijupe; mă uluia noua înfăţişare a ţării, de după instalarea la putere a Ayatollahului Khomeini.

Deşi îmi lipseşte pregătirea necesară pentru a mă considera scriitor, m-am hotărât pe loc să descriu într-o carte această societate aparţinând altei lumi. Voi scrie despre întreaga prefacere de după revoluţia islamică, dar şi despre ceea ce se menţinuse: datini, bucătăria iraniană, viaţa de zi cu zi a oamenilor de rând. Ca invitată a familiei soţului meu, eram mai aproape de toate acestea decât cei care vedeau lumea arabă din hotelurile lor cu cinci stele. E adevărat că urma să stau în Iran doar două săptămâni, dar ştiam că pot afla multe dacă-mi propuneam s-o fac. După ce acele două săptămâni s-au transformat în optsprezece luni, eram în posesia unui material foarte bogat. Deşi mă gândeam să m-apuc de scris cartea, amânam la nesfârşit.

Viaţa mea a cunoscut o nouă cotitură începând din a doua seară de la înapoierea în Michigan când, împreună cu John şi Mahtob ne-am întâlnit, la o cină de sâmbătă seara, cu Karen McGinn şi Douglas Wenzel, nişte prieteni din Alpena.

Cum nu mai condusesem o maşină de un an şi jumătate am gustat deliciile acestei pasiuni regăsite. Fordul nostru

albastru ca noaptea, ultimul model, foarte puţin utilizat înainte de plecare, mă fascina cu forţa lui suplă şi capitonajul lui catifelat – foarte diferit de maşinile Pakon, nişte cutii huruitoare care umpleau străzile Teheranului.

Cina alături de prietenii mei m-a relaxat şi mi-a oferit prilejul să-mi deschid sufletul vorbindu-le despre cele întâmplate. Familiei nu-i puteam povesti tot ceea ce suportasem, le-aş fi produs prea multă durere cu amănuntele calvarului nostru şi ale evadării. Prietenii m-au ascultat încremeniţi.

— Trebuie să scrii o carte, a exclamat Karen când am terminat de povestit.

— Aşa am de gând, dar mai întâi trebuie să-mi găsesc o slujbă, le-am spus. Nu mai am niciun ban.

Karen insistă, nelăsând subiectul să treacă neobservat

— Am un frate care lucrează la o editură din Chicago. Am să-l sun; o să-l întreb cum să faci ca să te-apuci de lucru.

— Sigur, fără nicio discuţie! i-am răspuns eu toropită.

Dormisem prea puţin în ultimele două săptămâni şi în cadrul acela destins, după o cupă de şampanie, oboseala mă doborî. Ideea de a scrie cartea mi se părea încă abstractă, îndepărtată.

Duminică am avut bucuria să-l revăd pe Joe, fiul meu cel mare, cu ocazia împlinirii a douăzeci de ani. În timp ce o ajutam pe mama să pregătească tortul de aniversare, tata a început să se sufoce. L-am chemat de urgenţă pe Roger Morris, doctorul lui; apoi a sosit ambulanţa.

— Nu arată bine. E de mirare că a rezistat atâta timp, spuse Roger.

Eram distrusă, aşteptasem atâta, venisem în cele din urmă şi acum să-l pierd atât de curând?

— *Nu e drept. Te rog, Sfinte Dumnezeule, nu-l lua încă*! pentru ca imediat după aceea să-mi reproşez egoismul.

În Iran înălţasem nenumărate rugăciuni pentru ca tata să supravieţuiască până la întoarcerea noastră acasă. Rugăciunile îmi fuseseră împlinite – dar cu cât Dumnezeu îmi dădea mai mult, cu atât ceream mai mult.

Luni, în timp ce tata se zbătea între viaţă şi moarte, am primit un telefon din partea lui Steven Starr de la Agenţia William Morris din New York. Karen acţionase rapid. Vocea limpede şi sonoră a lui Stevens îi trădaentuziasmul.

— Ai un subiect nemaipomenit şi-am dori să discutăm posibilitatea de-a publica o carte.

Încă epuizată, dorind să-i consacru tatii fiecare moment liber i-am răspuns că m-ar interesa în viitor, la un moment

dat, dar nu chiar acum.

— Ţi-ar putea aduce o grămadă de bani, insistă Steven.

Deşi fără un ban în pungă, l-am refuzat.

Marţi, Steven telefona din nou:

— Vrem să-ţi vorbim neapărat. E un subiect *incredibil.*

Adăugă că-mi putea oferi un acont considerabil – şi atunci am realizat că o carte mi-ar permite să stau cu Mahtob în timp ce o scriam, s-o ocrotesc şi totodată să câştig bani. Ar fi ca o slujbă! Am fixat o întâlnire peste câteva zile, la Detroit. Împărtăşeam temerile alor mei în privinţa siguranţei noastre, dar în cele din urmă am căzut de acord cu Steven că publicitatea făcută cărţii îmi putea oferi cea mai bună protecţie. Dacă reuşeam să-mi fac povestea cunoscută cât mai multor oameni şi să-i înregimentez la cauza mea, s-ar fi putut ca Moody să nu mai îndrăznească să întreprindă ceva.

Miercuri, a şasea zi de la întoarcerea în Statele Unite, tata a fost pregătit pentru a unsprezecea operaţie în ultimii cinci ani, de astă dată pentru o ocluzie intestinală. Speranţele de supravieţuire erau minime. După operaţie, chirurgul spuse privind-o pe mama:

— Ar fi bine s-o ia cineva de aici pentru un timp

Fratele meu, Jim, a condus-o cu maşina acasă. Cum au

deschis uşa, au auzit telefonul sunând. A răspuns mama. La capătul firului era un glas cunoscut:

— Sunt Barbara Walters. O caut pe Betty Mahmoody.

Dorea să-mi povestească viaţa la emisiunea „20/20”.

Când mi s-a transmis cererea ei, am ajuns la concluzia că inima mamei era mai tare decât îşi închipuiau medicii.

Vineri, la o săptămână după sosire, m-am dus să-l văd pe John jucând baschetball. Pierdusem evoluţia lui ca fotbalist în timpul absenţei mele, aşa că m-a încântat perspectiva de a-l aclama ca suporteră. M-am bucurat că revenisem la timp pentru a-l vedea pe John jucând pentru echipa liceului său.

Înainte de începerea meciului, toată lumea s-a ridicat în picioare pentru imnul naţional. Auzeam prima oară, după un an şi jumătate, imnul ţării mele şi deodată, în mintea mea, cuvintele lui au îmbrăcat un nou înţeles. Sufocată de emoţie, cu lacrimile şiroindu-mi pe obraji, n-am mai fost în stare să-l cânt.

În vârtejul evenimentelor încercam să mă readaptez la viaţa de-acasă. Cu mine „cu Mahtob şi John, cu infirmierele tatii şi numeroşii vizitatori, casa părintească ples

nea din încheieturi. Nu mai era timp şi loc să-ţi tragi sufletul.

Oricât de ocupaţi, nu pierdeam o clipă din vedere ceea ce era mai important. Eram din nou acasă. Curând după sosire ne-am dus la Alpena, un port la lacul Huron, singurul oraş din patrie de care Mahtob îşi mai aducea aminte. În oraş, un miros de lemn de la fabrica de placaje pluteşte în aer. De îndată ce am coborât din maşină, Mahtob a tras adânc aerul în piept şi a zis:

— Mm... miroase ca acasă – şi auzi cum cântă păsărelele?

Când era mică, stoluri întregi de păsări se adunau la farfurioarele puse anume în curtea din spate. Printre primele cuvinte învăţate au fost „prihorul” şi „sturzul”; să le audă iarăşi cântecul era ca şi când şi-ar fi reîntâlnit vechii prieteni.

N-a trecut mult de la telefonul Barbarei Walters şi un producător s-a prezentat la noi, în Michigan, pentru a stabili amănuntele înregistrării. Am planificat ca, peste câteva zile, împreună cu Mahtob şi John să luăm avionul spre New York, pentru a o cunoaşte pe Barbara. Joe hotărâse să n-aibă nimic de-a face cu publicitatea. Văzută din avion, statuia Libertăţii arăta mai frumoasă ca oricând. Aşa cum se înălţa falnic, i-am perceput simbolul într-o lumină nouă.

Ne-am instalat la hotelul Park Lane, cu vedere spre Central Park. Întrevederea urma să aibă loc la hotelul Mayflower din apropiere. Când am intrat în cameră, operatorul a încercat s-o atragă pe Mahtob, care se agăţa cu disperare de fusta mea:

— Vino-ncoa', îi făcea omul semne, mama poate rămâne acolo.

Voia ca Mahtob să se uite la mine prin camera de filmat, dar fetiţa n-avea de gând să-l lase să ne despartă. Ţipa şi se ţinea scai de mine. Am încercat împreună cu John s-o potolim, ca să poată începe înregistrarea.

Am îndrăgit-o pe Barbara, care părea sincer interesată de povestea noastră. La sfârşit, Mahtob îi şedea drăgăstoasă în poală. Barbara ne-a oferit bilete de clasa întâi la opereta *Pisici* care se juca pe Broadway; locurile erau atât de apropiate de scenă încât, în timpul spectacolului, unii actori i s-au adresat direct lui Mahtob. De asemenea, ne-a invitat să luăm masa la „*Bonihana din Tokio",* un restaurant japonez care i-a plăcut foarte mult fetiţei. Câteva luni mai târziu, în timp *ce* căutam împreună cu copiii o casă pentru noi, Mahtob, practică, îşi spuse părerea pe tonul cel mai firesc:

— O, dar ne-am putea muta la New York. Avem acolo

prieteni. O cunoaştem pe Barbara Walters.

Înregistrarea a fost dată la televizor pe 20 iunie, ziua de naştere a lui Moody. Doug şi Karen au organizat o reuniune cu prietenii la Alpena, ca să urmărim emisiunea împreună.

În aceeaşi seară tata a fost reinternat de urgenţă la spital. În timp ce era introdus în cameră cu patul rulant; infirmierele au deschis televizorul, dar el nu mai avea destulă putere pentru a urmări emisiunea „20/20”.

Schimbările intervenite în viaţa mea se reflectau şi în modul de a mă alimenta. În primele două luni petrecute în Iran, luptându-mă cu depresiunea nervoasă şi cu dizenteria, am pierdut aproape douăzeci şi trei de kilograme, ajungând mai slabă decât fusesem în liceu. Faţa îmi devenise o mască, numai piele şi os. Mi-am recuperat greutatea normală printr-un efort de voinţă de dragul lui Mahtob. Revenită în Statele Unite, aveam la îndemână toate alimentele şi băuturile care-mi lipsiseră în Iran: brânză Colby, Muştar, câte un pahar de vin, uneori, lucru cu desăvârşire interzis de legea islamică. Am constatat că-mi plac mai ales dulciurile. Înainte nu prea mâncam dulciuri. În calitate de membră a „Asociaţiei celor ce-şi supraveghează greutatea”, ştiam că metabolismul

meu este mai lent. Acum, după o lungă perioadă de abţinere, mă puteam lăsa în voia poftelor şi familia mă încuraja;

— Hai, ia, e foarte bună, acolo n-aveai aşa ceva.

Ce puteam face când tata, dezminţind din nou previziunile, supravieţuise operaţiei şi manifesta predilecţie pentru ruladele cu jeleu şi glazură. Nu voia niciodată să mănânce singur:

— Vino să iei una cu mine, zicea el, iar eu mă simţeam datoare s-o fac.

Ca să nu mai lungesc vorba, mi-am recâştigat greutatea – plus multe kilograme – la fel de repede cum o pierdusem, şi de-atunci mă lupt întruna să slăbesc.

— E ridicol, i-am spus anul trecut lui Mahtob, câte kilograme am putut pune pe mine. Poate ar trebui să intru la o fermă.

Ochii căprui ai fetiţei m-au privit uimiţi. Îmi spuse cu toată inocenţa:

— Dar, bine, mamă, ai destule kilograme. La ce-ţi mai trebuie *altele*?

Când am lepădat *chador*-ul, pe care l-am urât atât, ţesătura aceea neagră în care se înveşmântează femeile iraniene din cap până-n picioare, am avut o reacţie ciudată. Încă din autobuzul care ne ducea spre Ankara, Mahtob a observat că în Turcia codul îmbrăcăminţii nu era atât de sever, unele femei nu purtau nici *chador,* nici basma.

— Uite, îmi spuse ea, aici sunt femei cu capul descoperit. Îţi poţi scoate şi tu basmaua.

Am respins ideea deoarece de câteva zile nu-mi spălasem, nici măcar nu-mi pieptănasem părul. În optsprezece luni mă coafasem o singură dată. Părul meu, şaten, îngrijit aranjat în Statele Unite, arăta groaznic la

întoarcere: lung, drept şi încărunţit. John făcea eforturi să mă poată privi:

— Mamă, mi-a spus el după ce ne-am îmbrăţişat, nu mai semeni cu mama.

A doua zi, sora mea Carolyn, consultantă la Institutul de cosmetică Mary Kay, a venit acasă cu o specialistă în probleme de înfrumuseţare. Mi-au tăiat şi mi-au vopsit părul, mi l-au făcut permanent, m-au coafat şi mi-au aplicat un tratament facial. Tenul mi-a devenit proaspăt ca fraga, tratamentul facial mă întinerise considerabil, încât dacă s-ar fi făcut fotografii „înainte şi după", Mary Kay le-ar fi putut folosi într-o campanie pentru reclamă. Tata dezaprobase întotdeauna machiajul – interzisese fiicelor lui să se fardeze atâta timp cât locuiau în casa părintească – dar de astă dată se declară mulţumit:

— Aşa mai zic şi eu, comentă el.

Chiar şi aşa, cu părul decent aranjat, încercam o senzaţie ciudată când ieşeam cu capul descoperit. Îmi era la fel de penibil să umblu fără basma în Michigan, pe cât îmi fusese să umblu acoperită în Iran. Aşa după cum cerea acel cod social rigid din Iran, să pun basmaua şi *chador*-ul devenise pentru mine o a doua natură. Îmi amintesc zilele când o şuviţă de păr scăpată la vedere declanşa un discurs

aspru, de douăzeci de minute, din partea pasdar-ului – cu carabină din brigada de moravuri ce străbătea străzile Teheranului în albele camionete Nissan sau în maşini Pakon. Când zăream un poliţai american – sau orice uniformă, chiar şi de poştaş – îmi ridicam instinctiv braţele spre cap, parcă pentru a mi-l ascunde şi inima-mi bătea mai tare câteva minute în şir. A trebuit să treacă un an până să mi se şteargă acest reflex.

Mahtob rămăsese şi ea cu nişte amintiri. Niciunul dintre noi n-a dat atenţie avionului care, la câteva săptămâni după întoarcere, a zburat foarte jos, deasupra casei noastre. Lui Mahtob însă, bâzâitul acela inofensiv i-a reamintit groaza raidurilor irakiene deasupra Teheranului, când şirul nostru de case ornamentate cu stuc se zguduia până în temelii şi aerul mirosea a carne arsă. Mi-am găsit fetiţa ghemuită într-un colţ al camerei, plângând şi tremurând toată. N-a putut fi înduplecată să iasă de-acolo decât la multe minute după ce avionul trecuse.

Toată primăvara, până vara târziu, tata s-a luptat cu boala. A avut parte şi de alte operaţii, de suferinţe mai multe decât ar trebui să i se dea unui om să îndure. Respiraţia lui era un şir de horcăituri întrerupte de sufocări, încât aveam mereu impresia că-şi dă sufletul.

Timp de trei zile a fost în comă. Pe când stăteam, de veghe lângă patul de spital împreună cu soră-mea Carolyn, tata a deschis deodată ochii. Arăta proaspăt. Glasul îi devenise mai puternic decât oricând de la înapoierea acasă. Cu o fericire calmă a început să vorbească timp de o oră fără oprire. Ne-a descris ce văzuse: bolţi senine, văi largi, înverzite şi pline de flori, multă lumină. Îşi regăsise fratele geamăn, mort cu şase ani în urmă. Un zâmbet îi însenina chipul în timp ce povestea.

Simţind liniştea ce-i emana din suflet, ne-a fost mai uşor să-i acceptăm sfârşitul. Ne mângâiam cu speranţa că tata se va stinge în pace, cu credinţa că se-ndrepta nu spre un sfârşit ci spre veşnicie.

Când i s-a diagnosticat prima oară cancerul de colon, i s-au dat între şase luni şi trei ani de viaţă. El luptase *cinci ani* cu boala şi voinţa sa ne dăruise un timp preţios pe care să-l petrecem împreună. Noaptea dormeam pe o sofa lângă patul lui, gata să-i aduc un pahar cu apă sau altceva de ce-ar fi avut nevoie. Mă întrebam câte nopţi o fi dormit el lângă pătuţul meu de copil, pe vremea când rolurile erau inversate. Tata era singurul din familie cu care puteam vorbi deschis, dar fiind prea slăbit pentru

conversaţii prelungite, evitam să-l obosesc. Cu toate astea, a rămas până în ultima clipă capul familiei. Toţi îl respectau şi cuvântul lui era lege. Când Barbara Walters ceru îngăduinţa ca o parte din emisiunea „20/20” să fie filmată în casa părinţilor mei, majoritatea membrilor familiei se opuseseră, argumentând că reclama nu putea decât să ne dăuneze. Mama spusese răspicat:

— N-au să vină în casa asta.

Surprinzând discuţia, deşi atât de slăbit încât abia putea articula cuvintele, glasul tatii ni s-a lipit de timpane:

— Ba *au să vină.*

Şi au venit.

În ziua de 3 august 1986, exact la doi ani de la plecarea noastră la Teheran şi la aproape şase luni de la înapoiere, tata şi-a dat sfârşitul la spitalul din City. Avea şaizeci şi şase de ani. Când a aflat vestea, Mahtob a spus.

— Mulţumesc lui Dumnezeu că l-am putut revedea.

Ca pacient, tata s-a comportat cu multă demnitate, încercând să nu dea prea multă bătaie de cap personalului spitalicesc, preocupându-se de soarta celorlalţi bolnavi mai mult decât a lui însuşi. Cu toate suferinţele, nu s-a plâns niciodată.

La înmormântare, câteva infirmiere şi unii medici au

venit la noi acasă în semn de omagiu. Ani de zile după aceea am auzit povestindu-se despre felul în care tata insufla altora încrederea.

În săptămânile de doliu ce au urmat, turbam în tăcere împotriva lui Moody. Îmi furase mie şi tatii atâtea luni şi acum, când aveam nevoie de un sprijin, era absent

Mai târziu am avut parte de consolare din partea altor oameni, cum a fost de pildă dr. Jack Dilts, prietenul şi chirurgul tatii. Mulţi ani după aceea, când l-am întâlnit la o nuntă, m-a tras de-o parte ca să-mi vorbească:

— Nu ştiu dacă ţi-am spus vreodată câtă voinţă de a trăi a avut tatăl dumitale. L-am operat cel puţin de cinci ori. Un om normal n-ar fi rezistat, în situaţia lui, nici măcar la o singură operaţie.

Cu câteva zile înainte de fuga noastră din Iran sora mea îmi telefonase să-mi spună că tata urma să fie din nou operat, pronosticul în privinţa supravieţuirii fiind, sumbru. Moody a folosit acest prilej ca să-i vorbească tatii şi să-i spună că ne vom întoarce cu toţii în America. În realitate avea însă alte planuri. Se gândea s-o ţină pe Mahtob ostatecă până m-aş întoarce să lichidez toate bunurile, în principal mobilierul casei şi cele două maşini. Dorea să-i trimit dolarii înainte de a mă întoarce în Iran. Eram sigură

că din momentul în care ar fi pus mâna pe bani mi-ar fi interzis să mă mai reîntorc în Iran.

Din înşelătoria lui Moody tot a ieşit un lucru bun: hotărârea mea de a-mi asuma riscul şi de-a face în aşa fel încât să-mi smulg şi fata de sub tutela lui.

Celălalt rezultat pozitiv, după părerea doctorului Jack Dilts, a fost acela că tata, din clipa în care a fost introdus cu patul rulant în sala de operaţie, s-a simţit animat de o neclintită hotărâre de a trăi. Le-a spus tuturor:

— Se întorc în ţară. Am vorbit astăzi cu Moody şi el mi-a promis.

— A avut această nemaipomenită dorinţă de a trăi pentru a vă revedea pe dumneata şi pe Mahtob. Mereu spunea că o va lua la pescuit, mi-a mărturisit doctorul Dilts. N-am mai întâlnit un atât de puternic sentiment de dragoste paternă.

Soţia lui Jack a adăugat că, de ziua Domnului, la biserică, în momentul când se dădeau exemple de dragoste între tată şi copii, doctorul Dilts s-a ridicat în picioare şi, când toţi se aşteptau ca el să vorbească despre propriul său tată, el a început să povestească despre tatăl meu.

Am avut norocul să cresc încălzită de afecţiunea tatălui

meu şi să dau prilej acestui moment să se amplifice înaintea dispariţiei sale. Tatăl meu murise, dar eu, fiica lui, fusesem lângă el.

2

DEZVĂLUIRI

Agenţia William Morris ocupă în centrul cartierului Manhattan trei etaje în partea superioară a ceea ce se chema odinioară MGM. Ferestrele ei oglindesc forţa şi strălucirea New-York-ului, precum şi a întreprinderii editoriale care avea să-mi transforme viaţa. Ne găseam în martie 1986, la o lună de la înapoierea mea din Iran. Cu o săptămână înainte de interviul pe care mi-l luase Barbara Walters pentru „20 / 20”, i-am cunoscut pe preşedintele agenţiei şi pe Michael Carlisle, cel ce-mi fusese desemnat ca agent literar şi care avea să-mi devină un foarte bun prieten. Fusesem invitată la masa de prânz şi eram nerăbdătoare să mă apuc de lucru. L-aş fi dorit pe Bill Hoffer, coautorul volumului *Expresul de la miezul nopţii,* o

relatare dramatică a evadării unui traficant american de droguri dintr-o închisoare turcă. La Teheran auzisem despre nişte demonstraţii de stradă împotriva *Expresului de la miezul nopţii,* deşi cartea, ca şi filmul făcut după ea, erau interzise acolo. Doream să scriu cu ajutorul acestui om care exercitase o atât de puternică înrâurire asupra oamenilor de rând din Iran, oameni care, la rândul lor, puseseră stăpânire pe viaţa mea.

— Ştii, mi-a spus agentul meu literar, Bill Hoffer e un mare scriitor. S-ar putea să te refuze.

Am insistat. Dacă acest autor s-a priceput să-i impresioneze atât pe fundamentaliştii iranieni, chiar în absenţă, mă gândeam eu, înseamnă că scrie foarte sugestiv. Poate va refuza, dar eram datoare să încerc. Protestatarii aceia din Iran nu-şi vor închipui vreodată că de mult mi-au influenţat hotărârea.

Bill a fost entuziasmat de invitaţia mea, ba chiar s-a oferit să prindă avionul dinspre Washington, ca să ne întâlnim în aceeaşi zi la New York – propunere gentilă, întrucât detestă călătoriile cu avionul. O săptămână mai târziu, când ne-am întâlnit, în vederea unei schiţe generale a cărţii, ne-am simţit de la început în largul nostru. Am constatat că era un om sensibil, cu vorba blajină, genul de

om pe care ţi-l doreşti prieten pe viaţă.

În iunie am încheiat ambele contracte, pentru carte şi pentru film. Din acontul iniţial am achitat cei 12.000 de dolari obţinuţi din partea băncii din Alpena, iar din rest am pus deoparte în vederea fondului destinat studiilor lui Mahtob.

Bill s-a deplasat în Michigan cu maşina şi-am început să lucrăm cu ardoare. Fără să pară inoportun, avea darul de-a mă face să-mi dezvălui sentimentele, ca şi pe cele ale lui Mahtob. Ne destăinuiam încrezătoare şi asta ne ajuta să descoperim şi să redăm chiar şi ceea ce voiam să ţinem ascuns în noi. Bill înţelegea rolul esenţial al lui Mahtob în dinamica relaţiilor dintre noi şi în desfăşurarea evenimentelor. Fiica mea ajunsese să-l accepte ca pe un membru plăcut al universului nostru restrâns şi închistat ca o gogoaşă de mătase; era singura persoană de sex masculin faţă de care se arăta încrezătoare, în afara celor din familie.

Bill sosea pe la opt dimineaţa în casa pe care o închiriasem ca birou, luam împreună micul dejun şi ne apucam de lucru. Vorbeam toată ziua în faţa unui magnetofon, eu încercând să re-creez acel capitol de coşmar al existenţei mele. Soţia lui Bill, Marilyn, transcria

înregistrările la celălalt capăt al rutei Expresului Federal, în Virginia. Când soseau transcrierile de la Marilyn ne concentram asupra fiecărui fragment. Întrebările lui Bill îmi stimulau amintirea zgomotelor, mirosurilor, gusturilor, schimbărilor de vreme, asupra a tot ce putea rechema în memorie orice eveniment. La fiecare două ore, Bill decreta o pauză şi scotea un pachet de cărţi de joc, distrându-ne cu câte un pinaclu. Recreaţi, ne reluam lucrul în faţa magnetofonului până seara, când o luam pe Mahtob şi ne duceam să-l vedem pe tata.

Era o muncă grea, dar merita osteneala. După apariţia volumului *Numai cu fiica mea,* m-am simţit mândră când cititorii mi-au mărturisit că îngheţaseră împreună cu mine pe culmile munţilor, înduraseră jegul care ne acoperise pielea, sau simţiseră cum le pătrunde în nări mirosul de ceapă prăjită.

De sărbătoarea zilei de 4 iulie, soţia şi fiul lui Bill au venit să petrecem împreună scurta vacanţă. Bill o ţinu în braţe pe Mahtob ca să înalţe steagul american cât mai sus, ca pe un catarg, lângă casa noastră. Mahtob era o mică americancă de şase ani care înţelegea foarte bine sensul libertăţii.

Bill şi cu mine am lucrat temeinic timp de şapte luni.

Înaintam cu paşi siguri; am avut de învins două mari obstacole. Primul a fost acela al meşteşugului artistic, îmi venea greu să descriu un raid aerian care mă surprinsese împreună cu fetiţa la o coadă, în faţa unei brutării din Teheran. Pe hârtie scena nu ieşise chiar rău, dar nicidecum admirabil. Deşi rescrisă de mai multe ori, nu evoca în suficientă măsură groaza pe care o resimţisem în timp ce alergam pe uliţele cotite spre casă, cu fetiţa în braţe, ocolind schijele mortale ale artileriei antiaeriene. Cuvintele nu reuşeau să-l absoarbă pe cititor în tumultul emoţiilor mele. Bill a intervenit cu o serie de modificări şi... miracolul s-a produs. Scena a prins viaţă *acolo,* exact ca în realitate. Până în momentul acela avusesem îndoieli că povestea va interesa pe cineva care nu mă cunoştea. După magia operată de Bill n-am mai avut îndoieli.

Al doilea obstacol a fost mult mai serios, în măsura în care a periclitat terminarea, cu bine, a cărţii.

Era prin septembrie, puţin după moartea tatii, când devenisem foarte vulnerabilă. Lucram cu Bill până noaptea târziu, uneori până la două sau trei dimineaţa. Mă simţeam stoarsă de puteri, îngrozitor de istovită.

Munca de redactare îmi provocase de la început emoţii, dar acceptasem această stare de emotivitate ca alcătuind

însăşi esenţa mesajului meu. La un moment dat mi-am pierdut autocontrolul; tensiunea emoţională a atins punctul culminant când am despachetat cadourile pe care Moody ni le făcuse de-a lungul anilor: cărţi cu dedicaţii speciale, o cutie muzicală cu cântecul de leagăn al lui Brahms, care făcea să se învârtă o figurină anume aleasă: o mamă legănându-şi pruncul.

Darurile acestea mi-au declanşat sentimente surprinzătoare, pe care le înăbuşisem în adâncul sufletului. Nu mai puteam face abstracţie de ele; Moody îmi lipsea. Mai mult, am descoperit că încă îl mai iubeam. Înainte de căsătorie îmi fusese un prieten bun, cel mai fidel confident. Acum mă simţeam singură. Odată recunoscute, aceste simţăminte au dat naştere unor valuri de îndoieli şi posibile culpabilităţi. Cum mai puteam nutri alte sentimente faţă de el, în afara unei furii răzbunătoare? Cui îi puteam vorbi despre toate astea? Cine m-ar fi înţeles?

Ca şi ceilalţi membri ai familiei, fusesem expertă altă dată în a ocoli zbaterile sufleteşti. Acum mă zvârcoleam într-un ireversibil proces de examinare a conştiinţei şi încercarea mă chinuia teribil. Aş fi vrut să ies din starea asta, să uit de carte, de film şi de tot ce avea legătură cu ele. Au fost săptămâni lungi în care începeam şedinţa de

dimineaţă cu Bill, sărind de la locul meu şi fugind într-un colţ ca să pot plânge.

Spre lauda lor, Bill şi Marilyn nu mi-au impus nimic, acordându-mi încredere. În timp ce hohoteam în baie, Bill pufăia răbdător din pipă şi se apuca singur de lucru. Dacă ar fi fost mai sever, probabil că aş fi renunţat definitiv la proiect. Fără compania lui aş fi fost în stare să mă reped la telefon şi să-l caut pe Moody – au existat astfel de zile – şi totul ar fi fost pierdut.

Supravieţuind acestei luni de zile, viaţa mea a cunoscut cea mai importantă cotitură. Mi-am analizat îndoielile, am vorbit despre ele, le-am aşternut în scris, le-am retrăit. A fost un catharsis. Pentru prima oară mă simţeam liberă.

Ideea unei versiuni cinematografice după *Numai cu fiica mea* s-a născut după un număr de zile de la înapoierea din Iran. Agenţia William Morris a privit-o de la început ca pe o parte a angajamentelor, iar acordul pentru un film cu Metro-Goldwyn-Mayer a fost convenit patru luni mai târziu, imediat după semnarea contractului pentru editarea cărţii.

Am înţeles din capul locului că urma să fiu „consultant” pe lângă producătorii MGM, Harry şi Mary Jane Ufland. Soţii Ufland erau imaginea clasică a cuplului hollywoodian. Harry, un bărbat sub şaizeci de ani, cam de un metru

şaptezeci şi trei, era plin de nerv. Mary Jane părea de treizeci şi cinci de ani. Mai înaltă decât soţul ei şi uluitor de zveltă, purta plete lungi, blonde, neondulate.

Prima întâlnire de afaceri cu soţii Ufland a avut loc la câteva zile de la semnarea contractului. Ne-am întâlnit la restaurantul hotelului de la Aeroportul Metropolitan Detroit, unde am aşteptat trei ore apariţia unui cunoscut scenarist din Detroit. Harry s-a purtat foarte gentil dar, neobişnuit să aştepte, se vedea că-l enervează situaţia.

În cele din urmă cel aşteptat a catadicsit să apară în separeul nostru. Fără măcar să-şi ceară scuze, s-a repezit la mine:

— Ei bine, am să vă spun care-i părerea mea. Trebuie să scoatem de-aici o poveste de dragoste între dumneata şi bărbatul care te-a dus în Iran.

— Dar n-a fost aşa! am protestat eu.

— N-are importanţă. Avem nevoie de un film cu succes de casă. Spectatorilor asta le place.

Harry şi Mary Jane îl examinau cu răceală. Eu eram înspăimântată. Dacă asta era industria cinematografică, eram hotărâtă să ies din combinaţie cu riscul de-a pierde controlul asupra scenariului, de vreme ce semnasem deja autorizarea de difuzare.

— Serios vorbind, nu mi-ar plăcea să văd filmul realizat în felul acesta, am spus.

— Perfect, dacă nu vrei asta, va trebui să te salveze CIA – una sau alta.

După plecarea lui, soţii Ufland au căutat să mă liniştească. Spre uşurarea mea, m-au asigurat că planul istorisirii, aşa cum îl schiţasem eu, era bun şi nu vedeau de ce ar fi fost necesar să se inventeze o altă intrigă.

Soţii Ufland erau dornici s-o cunoască pe Mahtob. Câteva zile mai târziu, după înmormântarea tatii, ne-am dus la unul dintre luxoasele restaurante franţuzeşti din Washington. Dându-şi seama că seara avea să i se pară lungă unei fetiţe de şase ani, Harry şi-a cerut scuze:

— Ar fi trebuit să mergem într-un local special pentru copii. N-are să-i placă nimic din meniul oferit.

— Nu-mi fac niciodată griji în privinţa asta, se acomodează cu orice fel de mâncare, l-am liniştit eu.

După ce i-am oferit unul din felurile ei preferate, peşte alb, Mahtob a început să facă mofturi.

— O, nu cred că-mi place aşa ceva, mamă. Au homari? în seara asta zău că aş avea poftă de homar.

Imediat după înapoierea în Michigan nici nu m-am gândit s-o trimit pe Mahtob la şcoală, să-şi completeze

prima clasă elementară. Pentru ea ar fi însemnat prea mult dintr-odată. În Iran învăţase să citească şi să scrie în limba farsi, dar cu engleza rămăsese în urmă faţă de copiii de-o seamă cu ea. Fusese obligată să facă faţă la prea multe: pierderea tatălui şi a micilor prieteni din Iran, moartea bunicului, viaţa într-o gospodărie nouă, mai dinamică.

În primele luni după întoarcerea noastră în America, Mahtob a primit o altfel de educaţie. Nelson Bates, un detectiv local, venea la noi acasă în uniformă pentru a o obişnui cu prezenţa agenţilor de poliţie. O învăţa cum să reacţioneze faţă de orice eventual răpitor, în casă ori pe stradă. Îi spuneam:

— Mahtob, nu vreau să fii răpită sau ademenită. Dacă se-ntâmplă, ştii ce ai de făcut. Noi vom face tot ce ne stă în putinţă, dar şi tu trebuie să fii foarte atentă.

În septembrie 1987, când Mahtob a împlinit şapte ani, n-am mai avut încotro. A trebuit s-o înscriu la o şcoală particulară, sub un nume de împrumut ales în seara precedentă, nume pe care îl foloseşte şi astăzi. În primele zile, când trebuia să-şi scrie numele, consulta o foaie de hârtie pe care i-o dădusem de acasă. Profesoarele şi directoarea, în cunoştinţă de cauză, mi-au jurat să

păstreze secretul.

Mahtob îşi luă în serios noua identitate. Într-o seară îşi invitase una dintre colege. Fratele ei, John, intrând pe uşă îi adresă obişnuitul:

— Bună, Toby, ce mai faci?

Mahtob se repezi la el, îl luă de mână şi îl trase în spălătorie.

— Ssst, îi şopti, nu trebuie să-mi mai zici aşa faţă de Katrina.

Ca şi în Iran, un secret era sfânt pentru ea.

Învăţătoarea ei, Ruth Hatzung, înţelegea cât de greu îi vine fetiţei fără mine. O făcu să iasă din izolare, ascultând-o cu toată simpatia. Mai mult, o ajută să trăiască în prezentul american şi să situeze trecutul într-ur raport corect şi reuşi atât de bine acest lucru, încât lui Mahtob nu i-au mai fost necesare sfaturi speciale.

Prima sărbătoare a Recunoştinţei de când ne înapoiasem a avut pentru noi o semnificaţie deosebită. Prietenii noştri pakistanezi, Tarig şi Farzana Ali, împreună cu cei doi copii, au venit de la New York să petreacă vacanţa împreună cu noi. Îi cunoscusem cu mulţi ani în urmă, pe când locuiam împreună cu Moody la Corpus Christi, un oraş texan cu mulţi emigranţi. Aparţineau

aceluiaşi grup islamic neprotocolar, care includea familii din India, Egipt şi Arabia Saudită. Ne adunam toţi la mari mese duminicale, fiecare aducând câte un fel de mâncare naţională. Mi-a plăcut întotdeauna să gătesc (la liceu am câştigat Premiul Anual Betty Crocker), iar în Texas mi-am îmbogăţit colecţia de reţete. Până astăzi gătesc mai multe feluri orientale decât bucătăria americană clasică. Moody şi cu mine ne-am împrietenit mai ales eu Tarig şi Farzana şi am păstrat legăturile şi după ce ne-am mutat de-acolo.

Când au auzit cum am fost tratate în Iran, soţii Ali au întreprins o călătorie în Pakistan unde au plătit pe cineva care să încerce să ne elibereze din Teheran. Prin Helen Balasanian, o persoană de la Ambasada elveţiană, am primit numărul local de telefon al omului tocmit de ei şi am rugat-o pe una dintre învăţătoarele lui Mahtob să-l sune. Din nefericire, omul nu cunoştea engleza şi era prea speriat ca să comunice în limba farsi. A închis telefonul şi planul a murit.

Alţi invitaţi speciali de Ziua Recunoştinţei au fost Don şi Miriam. Pe când ne găseam în Iran, familia mea a intrat în legătură cu acest cuplu printr-o fostă colegă de serviciu care ştia că Miriam este în Iran. De îndată Miriam a cooptat-o în sprijinul nostru pe sora ei, Sarah, care locuia

în Teheran. Din nou Helen a făcut pe intermediara şi m-a pus în legătură cu Sarah, care a devenit prietena mea de taină.

În ziua în care am vrut să-l părăsim definitiv pe Moody, Sarah ne-a aşteptat cu maşina ei la staţia de autobuz de lângă şcoala lui Mahtob, spre a ne duce în cea mai mare viteză la aeroport pentru zborul spre Zahidan, lângă frontiera pakistaneză. Dar şi planul acesta a căzut, fiindcă Moody, care intrase la bănuieli, ne-a însoţit în ziua aceea la şcoală.

Dată fiind lista invitaţilor, subiectul principal în acea Zi a Recunoştinţei a fost viaţa noastră în Iran. Îmi dădeam seama că discuţia îi făcea pe Joe şi John să nu se simtă în largul lor, motiv pentru care, curând după masă, şi-au cerut voie să-şi viziteze tatăl. Mai târziu, seara, când s-au întors, Joe mi-a repetat întruna că trebuie să se ducă acasă, să-şi alimenteze soba cu lemne.

— Dar casa asta e deja încălzită. De ce să nu rămâi aici toată iarna? i-am spus.

A rămas în noaptea aceea şi următorii doi ani.

La 2 ianuarie 1987, ora 2,47 a.m., am trezit-o pe Mahtob din somn ca s-o anunţ că Bill şi cu mine terminasem, în sfârşit, *Numai cu fiica mea.* Era sătulă de benzi magnetice

şi topuri de hârtie. N-a scăpat momentul ca să-mi smulgă o promisiune sacră:

— Mamă, *te rog* să nu mai scrii altă carte stupidă!

Ceva mai târziu, în aceeaşi lună, Mahtob îmi dădu de ştire că dorea să fie botezată. Peste câteva zile, observând că n-o luasem în serios, îmi repetă cu hotărâre:

— Vreau să fiu botezată. Dacă pe tine nu te priveşte, pot să vorbesc şi singură cu pastorul Schaller.

Din pură coincidenţă pastorul a ales pentru botez ziua de 29 ianuarie 1987, *prima aniversare* a eliberării noastre. La ceremonie, au asistat ca martore toate colegele de clasă ale lui Mahtob. Bill şi Marilyn Hoffer ne-au făcut cinstea de-a fi naşi de botez.

Între timp eram foarte ocupată cu pregătirea formei finale şi cu citirea şpalturilor. Lucrasem atât de mult la povestirea mea încât mi se părea searbădă şi răsuflată.

Într-o zi luminoasă din iarna lui 1987 am lăsat şpalturile şi m-am dus s-o iau pe Mahtob de la şcoală. Am văzut-o ieşind exuberantă pe poarta şcolii, în mijlocul prietenelor care gângureau ca un izvor nesecat luându-şi rămas bun unele de la altele. În maşină, după ce m-a sărutat ca de obicei, i-am spus noutatea:

— Scumpo, azi s-a întâmplat un accident aviatic în Iran.

Au murit două sute de oameni.

Fără să şovăie, blânda mea fetiţă de şapte ani s-a pomenit spunând:

— Bine, sper că era şi tata în avion.

O tăcere penibilă s-a lăsat între noi. Mai asistasem şi înainte la accese de furie din partea ei:

— Îl urăsc pe tata fiindcă ne face asta, îmi spusese în Turcia, pe drumul de înapoiere.

Până în clipa aceea nu înţelesesem totuşi cât de profundă îi fusese amărăciunea şi cât şi-o înăbuşise. Cum putea Mahtob creşte ca un copil normal dacă dorea moartea tatălui ei? M-am hotărât pe loc să duc o campanie sistematică în vederea reechilibrării ei afective.

În seara aceea am scos nişte albume de fotografii din vremurile bune. I-am reamintit ce bine ne distram toţi trei în Michigan, ce weekend-uri petreceam la hotelul Sheraton din apropiere, mergând la piscină şi la saună, luând apoi gustările acelea copioase. I-am spus că niciodată nu mi-a fost ruşine că m-am căsătorit cu tatăl ei, că fusese un soţ şi un tată bun, un medic cu vocaţie. Se comportase cu multă căldură faţă de tata, ajutându-l să iasă din starea de depresiune după colonoctomie şi să lupte pentru viaţă. Problemele pe care le-am avut în Iran, i-am spus, nu

trebuiau să şteargă amintirea bucuriilor din trecut.

Am continuat să vorbim despre el şi în următoarele săptămâni.

— Mahtob, ştii că peste două zile va fi ziua de naştere a tatălui tău? Pariez că acum, în momentul acesta, se gândeşte la tine; sunt sigură că-i e dor de tine. Ştii, e perfect dacă şi ţie ţi-e dor de el. Dacă tatăl meu ar trăi undeva în lume, şi mie mi-ar fi dor să-l văd.

Era necesar să-i *dau voie* fiicei mele să-şi iubească tatăl, să ţină la omul care fusese atât de aproape de noi, de amândouă.

Cam în aceeaşi perioadă am descoperit în magazie nişte rechizite de birou ale lui Moody. Erau nişte creioane-fetru uscate şi le-am aruncat. Câteva zile mai târziu creioanele se aflau în pupitrul lui Mahtob. Le salvase în secret şi le păstrează şi astăzi.

La vreo două luni după accidentul de avion din Iran, Mahtob mi-a spus:

— Mamă, astă-seară când îmi voi face rugăciunea vreau să-l rog pe Dumnezeu să aibă grijă de toţi oamenii din lume, chiar şi de duşmanii noştri. Din seara aceea l-a amintit şi pe tatăl ei în rugăciuni. Rănile începeau să se vindece. Ca şi mine, Mahtob devenea o fiinţă liberă.

Mai rămâneau totuşi destule cicatrice. Nu încetase să se teamă de tatăl ei, chiar amintindu-şi că-l iubea. Moody se legase pe vecie în mintea ei de perioada din Iran, de vorbele de ocară pe care le auzise de la el. Mi-a spus de nenumărate ori:

— Nu mai vreau să văd niciodată în viaţă Teheranul.

Ostilitatea poate răni adânc personalitatea unui copil.

N-am dorit niciodată ca Mahtob să uite că este pe jumătate iraniană. Voiam să înveţe cât mai mult din moştenirea culturală ce-i revenea datorită acestui fapt. În martie 1987, a doua primăvară de când ne aflam iar în Michigan, am reluat sărbătoarea *No-ruz,* Anul Nou persan. Ne-am îmbrăcat în cele mai frumoase costume orientale şi am decorat masa cu *haft sin,* cele şapte alimente simbolice al căror nume începe cu litera *S.* Am aşteptat împreună ca orologiul să anunţe secunda în care începe echinocţiul de primăvară, când soarele intră în constelaţia Berbecului, iar pământul, potrivit legendei persane, se mută de pe un corn al taurului pe celălalt.

Exact în clipa aceea ne-am îmbrăţişat şi ne-am făcut urări de Anul Nou. Am ieşit din cameră şi m-am întors cu o bicicletă nouă, roşu-purpurie.

După sărbătoare, care durează două săptămâni, i-am

amintit lui Mahtob că venise momentul „să-şi adune toate gândurile rele din minte şi să le arunce, aşa cum arunci în apa râului *sabzi* (trufandale), ca să începi anul nou fără duşmani şi cu sentimente bune faţă de toţi”.

Ori de câte ori călătorim în oraşe care au restaurante iraniene ne oprim să luăm masa la unul dintre ele. Lui Mahtob îi place mai ales *jujeh kebab* (kebab de pui) cu *zereshko pollo* (orez cu măcriş), o supă de legume numită *osh* şi *ghormeh sabzi,* în care legume verzi, tăiate mărunt, sunt pregătite sote cu cubuleţe din carne de miel, fasole pinto, ceapă şi chitră. Când vizităm magazine cu specific oriental, Mahtob alege casete cu muzică şi poveşti în limba farsi (limbă pe care fiica mea, după întoarcerea în Michigan, a încercat să o uite spunând: „nu vreau să mai aud limba lui Khomeini”).

Data apariţiei cărţii mele se apropia cu paşi repezi. Cu fiecare apel telefonic din partea lui Michael veneau veşti tot mai bune despre iminenta apariţie a volumului *Numai cu fiica mea.* Catalogul editurii St. Martin s Press a fost prima revistă care a publicat naraţiunea în foileton. Ziua cea mai fericită a fost aceea în care am primit primul exemplar cartonat. Era cu adevărat o carte.

În septembrie, Mahtob şi cu mine am dat semnalul

lansării printr-o apariţie la televiziune în cadrul emisiunii *Bună dimineaţa, America!* Joan Lunden se afla în concediu de maternitate şi, întâmplător, Barbara Walters o înlocuia, o surpriză deosebit de plăcută pentru noi. În timpul unei pauze publicitare, când ne pregăteam pentru a intra în emisie, Barbara a întrebat de Mahtob.

— E bine, de fapt poţi s-o vezi acolo, am spus arătând spre o latură a platoului.

— Adu-o imediat la mine, mi-a poruncit Barbara.

Mahtob nu fusese machiată pentru filmare, iar pe platou erau doar două scaune. Directorul de scenă era consternat.

— Poate să stea la mine în braţe şi să vorbească la microfonul meu, a spus Barbara. Lăsând la o parte întrebările pregătite, a început referindu-se la fetiţă.

— Aceasta e prietena mea, Mahtob; nu-i aşa? Ne cunoaştem de mai bine de un an de zile.

Bill Hoffer s-a întâlnit cu noi la New York şi a aranjat astfel lucrurile încât s-o poată lua pe Mahtob cu trenul la locuinţa lor din Virginia, unde urma să vin şi eu pentru weekend-ul următor. Au plecat împreună fericiţi. Bill devenise un fel de membru al familiei.

Nu mai puteam rămâne în anonimat, aşa că am

renunţat la numele de împrumut. Spre uşurarea mea, noii mei prieteni au înţeles de ce ţinusem să călătoresc incognito şi m-au susţinut. Am pornit într-un periplu de prezentare a cărţii prin optsprezece state, de-a lungul şi de-a latul Statelor Unite. Oricât de obositoare fusese redactarea cărţii, mult mai istovitor mi s-a părut turneul. Seara târziu ajungeam cu avionul într-un oraş, mergeam să reţin cameră la hotel, îmi călcam rochiile, dormeam câteva ore şi mă sculam în zori. Alergam toată ziua prin oraş, apăream la televiziunea locală, dădeam interviuri la radio şi în presa scrisă, abia rămânându-mi timp să prind avionul următor. Între întâlnirile fixate, gândul îmi zbura spre Mahtob, lăsată în afara protecţiei mele.

În toamna anului 1987, ajungând cu avionul din Miami la Los Angeles, m-am dus direct la Beverly Hi lls Country Club, unde urma să ţin prima mea conferinţă itinerantă, împărţeam podiumul cu Leonard Maltin, care întocmise un ghid anual al filmelor şi videocasetelor pentru micul ecran, şi cu Clifton Daniels, care adunase, în volumul *Cronica secolului douăzeci, o* colecţie de relatări de primă pagină a evenimentelor internaţionale.

În acel moment, recenzia pe care avea s-o facă Maltin filmului meu părea un fapt foarte îndepărtat. Stând de

vorbă, mi-am dat seama că nu ştiam nimic despre filmele realizate cât timp lipsisem. Când am deschis cartea lui Clifton Daniels, am fost fascinată de ştirile externe din perioada 1 august 1984 – 7 februarie 1986. Am înţeles cumplita izolare în care fusesem obligată să trăiesc alături de milioanele de iranieni care habar n-aveau ce se întâmplă cu adevărat în lume. În Iran aflasem doar ştiri autorizate de Ministerul islamic al orientării.

După câteva zile, în care am străbătut alte oraşe, am ajuns la Tucson, în Arizona, unde eram unul dintre cei patru autori ce urmau să ia cuvântul la o întrunire anuală a conferenţiarilor. Între aceştia era şi Dave Barry, scriitor umoristic la „Miami Herald”, care, trei ani mai târziu, avea să câştige premiul Pulitzer. Dave nu-mi era necunoscut întrucât în săptămânile din urmă îl întâlnisem frecvent în saloanele verzi (locul unde se adună invitaţii înaintea programelor ce urmează a fi difuzate).

Ca şi cu prilejurile altor conferinţe, câteva persoane au dorit să-şi povestească experienţele personale.

O femeie pe care am s-o numesc Beverly şi-a exprimat temerea că aceste conferinţe ale mele ar putea produce situaţii foarte neplăcute în unele familii.

— Ştiu că fiica mea, Sabrina, îmi va fi răpită şi dusă în

Iran. Ce pot face?

Pe măsură ce mi se confesa, mi-am dat seama că Beverly hotărâse deja cum să procedeze: evitarea litigiului în speranţa că necazurile se vor risipi de la sine.

— Deşi Majid mă insultă şi mă bate, deşi între noi există atâtea neînţelegeri, nu voi divorţa până la majoratul Sabrinei fiindcă asta l-ar înfuria atât de tare încât mi-ar lua fiica, mi-a spus ea.

— Crede-mă că te înţeleg, i-am răspuns. Dacă nu-mi urmam soţul în Iran, sunt sigură că tot mi-ar fi luat-o pe Mahtob. N-aveam cum să-l împiedic. Nici acum nu trăim în siguranţă. Trăim cu teama că într-o zi va veni s-o ia. Mi-am cerut scuze că nu-i pot oferi o încurajare mai serioasă, adăugând:

— Dacă pot să-ţi fiu de folos în viitor, mă poţi găsi prin St. Martin s Press.

Turneul a durat cinci săptămâni şi în mintea mea era un păienjeniş de aeroporturi şi camere de hotel. Am plecat din Tucson sâmbătă dimineaţa la cinci, ca o întârziere să mă blocheze apoi la Chicago. Când am ajuns acasă era şapte seara şi abia aşteptam să intru în pat şi să dorm.

N-am apucat să deschid uşa dormitorului şi sirenele au început să sune din toate direcţiile. Joe a sosit foarte

precipitat imediat după aceea:

— Vai, mamă! pe autostradă s-a întâmplat un accident groaznic. A trebuit să ocolesc mult ca să intru în oraş fiindcă circulaţia pe autostradă a fost închisă.

A făcut repede un duş şi a plecat. Eram gata să mă culc când Jan şi Gale, vecini şi vechi prieteni, au sunat la uşa de la intrare. Am ştiut imediat că s-a întâmplat ceva când Jan mi-a propus să trecem în birou.

— John a suferit un accident, mi-a spus. L-au dus la spital.

M-am repezit imediat în maşina lor. Drumul prin întuneric, spre spital, mi s-a părut cel mai lung din viaţa mea. Priveliştea din camera de urgenţă era mai groaznică decât mi-o putusem închipui. Stăteam distrusă lângă trupul sfărâmat al fiului meu. John era prins în inele şi braţe metalice în eventualitatea că, dacă gâtul şi coloana ar fi fost rupte, să nu fie lezată măduva. Nu i se făcuseră încă radiografiile, dar era evident că avea mai multe fracturi de vreme ce vedeam nişte oase ieşindu-i prin piele.

Faţa lui John era plină de răni de pe urma ţăndărilor de sticlă. Un prieten stătea lângă el ţinându-i un prosop pe cap. Am descoperit curând motivul. Pielea capului îi fusese

spintecată deasupra liniei părului; fără prosop ar fi atârnat în jos dezvelindu-i craniul.

Ulterior am aflat că Plymonth-ul lui John se ciocnise cu un camion. Prins între volan şi portieră, fusese scos de acolo de către pompieri care folosiseră nişte cleşti speciali de salvare. Şoldul îi era zdrobit, umărul stâng tăiat până la os. Chiar şi aşa, John avusese norocul să rămână în viaţă.

Cum nu exista niciun ortoped chirurg care să poată fi chemat, a trebuit să fie transferat la spitalul din Carson City. Era secţia pe care o ştiam cel mai bine; acolo îl cunoscusem pe Moody, eu fiind pacientă iar el intern; acolo primise excepţionale îngrijiri şi tatăl meu.

Drumul cu ambulanţa, primul dintre atât de multele pe care aveam să le facem anul acela, a fost o adevărată tortură. Am urcat în faţă, insistând mereu ca şoferul să conducă mai repede. Orice mică zdruncinătură provoca noi gemete din partea lui John. Roger Morris, medicul familiei şi vechi prieten, ne aştepta în camera de urgenţă.

În timp ce el sutura rănile lui John, au intrat în grabă specialiştii: un internist, chirurgul ortoped, un cardiolog. Cu toată strădania, starea lui John se agrava tot mai mult. Chipul îi devenise pământiu, respira greu, simptomele arătând o slăbire a inimii. Exista posibilitatea unor

eventuale leziuni ale rinichilor sau ale altor organe interne.

După câteva ore, cei de la Carson City au hotărât să-l trimită cu avionul la spitalul Universităţii din Michigan, de la Ann Arbor, unul dintre cele mai mari centre din America pentru politraumatizaţi. În timp ce era mutat de pe pat în micul vehicul ce trebuia să-l transporte până la elicopter, fiul meu ţipa şi gemea fără întrerupere, sfâşiindu-mi inima şi făcând să-mi îngheţe sângele. Gerald Brenton, chirurgul ortoped, văzu groaza întipărită pe chipul meu:

— Nu vă frământaţi, n-are să-şi mai amintească de toate astea, îmi spuse.

Apoi, punându-mi mâna pe umăr, adăugă protector:

— N-am niciun argument medical pe care să mă bazez, dar intuiţia îmi spune că va scăpa cu bine.

Jan m-a condus la Ann Arbor, cale de trei ore. Am stat cu ochii închişi şi m-am rugat.

Când l-am revăzut pe John la centrul de traumatologie ale cărui clădiri se răsfirau pe o mare întindere, respira mai regulat – datorită oxigenului 100% care i se administrase şi arăta mult mai bine.

Mai târziu, în cursul aceleiaşi zile, când starea generală a lui John a permis-o, s-a intrat în operaţie, care a durat nouă ore. Chiar şi aşa, au intervenit numai la picior şi la

şold; braţul stâng fiind lăsat să se vindece fără operaţie. Şi până azi braţul i-a rămas strâmb. Operaţia a reuşit, dar starea lui John a rămas critică mai bine de o săptămână. După ce restul familiei s-a întors acasă, am rămas în hotelul rudelor bolnavilor de la centrul medical şi mi-am anulat restul turneului.

Mariette Hartley, pe atunci hostess la „CBS Morning Show”, manifestase un interes deosebit faţă de povestea vieţii mele şi a regretat nespus că a trebuit să-mi anuleze apariţia în emisiunea ei. A sunat de mai multe ori la spital să-mi vorbească şi să se intereseze de starea lui John. Chiar dacă mi-a fost cu neputinţă să merg la New York, ea tot a difuzat un fragment din cartea mea şi i-a transmis şi lui John un salut adresat personal.

În timpul primelor zile petrecute la Ann Arbor, John, suferind groaznic, abia reacţiona la prezenţa numeroşilor vizitatori. Stăteam în picioare lângă patul lui, privindu-l lung ore în şir. Într-o zi, am găsit-o lăcrimând lângă John pe Sherrie Bourgois, o reporteră care scrisese de curând despre mine. Deşi ne mai întâlnisem doar o singură dată, a fost alături de mine în tot cursul lungii internări a fiului meu. O strânsă prietenie s-a născut astfel între noi.

Mă mângâia gândul că accidentul nu se întâmplase pe

când mă aflam în Iran. Aveam astfel posibilitatea să fiu lângă John, acum când avea mai mare nevoie de mama sa, ca să-l ajut şi să-i dăruiesc toată afecţiunea de care eram în stare.

Pe măsură ce ieşea din şoc, John se agăţa de mine ca de o ancoră de salvare. Îi era groază să rămână singur. De fiecare dată când mergeam în camera mea să fac un duş sau să încerc să aţipesc puţin, trimitea infirmierele să mă caute; pe urmă îşi revărsa furia asupra mea, cerându-mi cu urlete ba una, ba alta. Surorile mă linişteau spunându-mi că ele asistau tot timpul la astfel de scene; victimele accidentelor care le pun viaţa în pericol îşi descarcă nervii asupra celor mai dragi.

Cicatricele faciale ale lui John se vindecau văzând cu ochii (Roger Morris executase nişte suturi admirabile), dar rănile emoţionale rămăseseră. Încercam să rămân calmă, ştiind că-i vor trece toanele.

La Şase luni după accident, John a revenit acasă deşi încă patru luni mai avea nevoie zi şi noapte de îngrijiri neîntrerupte. Torsul îi era prins într-un mulaj de ghips, o adevărată tortură pentru un băiat activ ca el. De fiecare dată când avea nevoie de ploscă trebuia ridicat printr-un sistem hidraulic. Traumatismele psihice îndurate în ultimii

trei ani – absenţa mea, moartea bunicului, iar acum acest accident ce putea să-i fie fatal – au fost aproape mai mult decât putea suporta. Uneori îşi striga indignarea cu glas tare:

— De ce tocmai mie?

Altminteri făcea progrese remarcabile: ca şi pe tata era imposibil să-l ţii la pat. În ianuarie 1988, la trei luni după externare, ţopăia prin bucătărie în mulajul de ghips, să-şi facă dulciuri cu ciocolată. Lucra zilnic acasă cu un profesor şi cu colegi înscrişi la panoul de onoare, ambiţia lui fiind să-şi ia examenele de absolrvire a liceului în luna iunie a acelui an.

Chiar şi după ce i s-a scos parţial mulajul, John nu avea încă destulă putere în braţe încât să-şi poată sprijini greutatea corpului în cârje. Medicii au fost de părere să facă exerciţii eşalonate într-un scaun cu rotile, dar metoda nu s-a dovedit bună în cazul lui. În fiecare zi exersa cu cârjele până când s-a simţit destul de tare ca să intre în coloană, în sala de gimnastică a liceului, împreună cu ceilalţi absolvenţi.

Când a venit rândul lui John să-şi primească diploma şi a păşit în faţă – sprijinit în cârje, dar prin propriile forţe – toată lumea a aplaudat. Ştiau că n-ar fi fost obligat să fie

prezent în ziua aceea acolo, şi cât se străduise să reuşească. Eram mândră de John. Primise o lovitură zdravănă de la viaţă, dar nu se lăsase doborât la pământ.

Când m-am întors împreună cu Mahtob în Statele Unite, nu ştiam că şi alţii împărtăşeau o temere identică cu a mea – de a-şi pierde copiii prin răpirea de către celălalt părinte într-o ţară străină. După publicarea cărţii mele, mi-am dat seama că răpirea copiilor unor părinţi aparţinând unor culturi diferite era mai frecventă decât se poate bănui. În timpul turneului îmi plăcuseră în mod deosebit emisiunile cu apeluri telefonice. Îmi amintesc mai ales de un program de dimineaţă la televiziunea locală din Cleveland. M-a sunat o femeie care mi-a spus:

— Dumneata mi-ai salvat viaţa. Soţul meu voia să plece în Iordania. Te-am văzut la emisiunea „20/20”, am telefonat la Departamentul de Stat şi mi-am anulat plecarea. El nu s-a mai întors niciodată. Dacă plecam împreună aş fi avut aceeaşi soartă ca şi dumneata.

Acea femeie a devenit un model de decizie pentru alţii din ţară aflaţi într-o situaţie similară. Cineva m-a sunat şi mi-a spus:

— Copiii mei au fost luaţi şi duşi în Arabia Saudită acum trei ani.

Altcineva mi-a raportat:

— Acum cinci ani copiii mei au fost duşi în Spania.

Păstram legătura cu aceste persoane şi cu multe altele care-mi trimiteau scrisori prin editorul meu. Corespondenţa mea devenea tot mai voluminoasă, în numeroase scrisori adresându-mi-se cereri de ajutor.

O mare parte dintre părinţii abandonaţi primeau din partea guvernului Statelor Unite răspunsul că trebuie „Să stea liniştiţi şi poate se va face ceva pentru ei”. Adesea credeau că nimeni nu mai păţise ceea ce păţiseră ei, de unde şi sentimentul că vina le aparţinea exclusiv, fiindcă nu ştiuseră cum să procedeze. Eu povesteam fiecărui părinte abandonat despre alte cazuri şi... curând, din nimic, s-a creat o mică reţea. Corespondenţii mei nu mai erau atât de izolaţi. Fiecare îi avea pe ceilalţi şi împreună îndrăzneau să spere că într-o bună zi îşi vor primi copiii înapoi.

Decorul era dintre cele mai paşnice – o cafenea liniştită din Alexandria, statul Virginia – dar intuiam că ceva nu merge. O iscodeam din ochi pe interlocutoarea mea, demnă de toată încrederea, cu care luam cina în seara aceea: Teresa Hobgood, de la Serviciul Consular Străin al Departamentului de Stat. În general veselă şi relaxată,

acum arăta de parcă toată după-amiaza ar fi stat pe ghimpi.

Era 1 februarie 1988 şi trecuseră cinci luni de la publicarea la St. Martin s Press a volumului *Numai cu fiica mea.* În acest timp viaţa mea se consumase în turnee şi conferinţe de lansare a cărţii, ca de pildă alocuţiunea pe care o ţinusem în acea dimineaţă la congregaţia evreiască din Washington. Am fost apoi la Departamentul de Stat să discut problema internaţională a răpirii copilului de către unul dintre părinţi.

Teresa era asistenta socială care fusese însărcinată să ancheteze cazul nostru pe când Mahtob şi cu mine eram ţinute ostatice în străinătate. Ea furnizase familiei mele informaţiile obţinute prin persoanele cu care păstrasem legătura la Ambasada Elveţiană din Teheran şi devenise confidenta de încredere a mamei mele. După spusele mamei, familia mea n-ar fi fost în stare să ţină piept necunoscutului fără grija şi osteneala Teresei. Tot ea mă ajutase, de când mă înapoiasem în America, să urmăresc drumurile lui Moody. Cu timpul, între noi se înfiripase o strânsă prietenie. Ulterior am aflat că Teresa preluase cu entuziasm cazul nostru. Fiica mea şi cu mine îi oferisem un lucru cât se poate de rar în munca ei: un final fericit.

După-amiaza petrecută la Departamentul de Stat trecuse repede. Îmi exersasem cunoştinţele de limbă farsi cu Richard Queen, un ostatec de la Ambasada Statelor Unite, eliberat din Iran cu câţiva ani în urmă. Am discutat cu Fabio Saturni, şeful secretariatului de redacţie pentru cazuri internaţionale de tutelă asupra copiilor, statistica răpirilor. Redacţia, înfiinţată la un an după prima mea apariţie la televiziunea naţională în emisiunea „20/20”, a însemnat prima reacţie oficială a Departamentului de Stat faţă de această problemă, o importantă piatră de hotar.

Din prima clipă, Teresa mi s-a părut neobişnuit de preocupată. Am conversat amical, de una de alta, despre cartea mea, diverse cazuri de răpire, convalescenţa lui John. Când a comandat ştrudel cu brânză *am ştiut* că ceva nu e în ordine. Teresa avea talia fină şi, ca să şi-o menţină, nu lua niciodată desert. Se vedea cât de colo că amână abordarea unui subiect anume.

În sfârşit, întinzând braţul peste masă „îşi puse mâna peste a mea.

— Ştii, Betty, zise ea, orice se va întâmpla în viitor, noi considerăm că destăinuindu-ţi viaţa ai făcut ceea ce trebuia. Acum primim un mare număr de chemări telefonice de la persoane care ne pun întrebări înainte de

a se căsători cu un străin şi de-a călători în altă ţară. Învaţă din experienţa ta că nu pot lua cu ei în bagaj Constituţia Americii. Nici nu ştii pe câţi oameni i-ai ajutat să nu ajungă în situaţia voastră, a ta şi a lui Mahtob.

Continuând să mă privească în ochi, a făcut o pauză. Privirea ei nu prevestea nimic îmbucurător şi am intrat dintr-odată în panică. Ea continuă:

— Astăzi a sunat Anette de la Ambasada americană din Elveţia. Strânsoarea mâinii Teresei se accentuă. Doctorul Mahmoody a părăsit Iranul.

Inima începu să-mi zvâcnească. Sângele îmi fugi din creier şi mă cuprinse ameţeala. Nu voiam să cred cele auzite. Mi se părea că aud vocea Teresei de la capătul îndepărtat al unui tunel. „Nu ştim unde se află. Tot ce ştim este că a plecat”. Vestea îmi stârni cele mai rele temeri. Mă temeam mai rău ca de moarte că tatăl lui Mahtob va apare-ntr-o zi ca din senin să se răzbune şi să-mi ducă fata în Iran.

— Dar când? am bolborosit. Cum au aflat?

— Chiar astăzi Anette a primit în valiza diplomatică un mesaj de la Secţia de interne publice americane a Ambasadei elveţiene din Teheran. Se afirmă că doctorul Mahmoody şi-a părăsit serviciul şi locuinţa, se pare foarte

de curând.

Începu să citească un fragment din telegramă: „Se află în posesia permisului verde. Nu se exclude posibilitatea să fi revenit în Statele Unite pentru a-şi recupera soţia şi fiica”.

— Am sentimentul, reluă ea cu gravitate, că vieţile voastre sunt în pericol. Văzându-mi amărăciunea, Teresa încercă să mă liniştească. Te rog, te rog foarte mult să nu te simţi cu nimic vinovată pentru ceea ce ai întreprins. Ştiam cu toţii că la un moment dat se va întâmpla şi asta. Nu ştiam însă când. Chiar dacă nu-ţi publicai povestea vieţii, tot s-ar fi întâmplat.

Îmi făgădui să obţină a doua zi informaţi mai precise.

O mie de lucruri se învârteau nebuneşte în mintea mea. Ce era de făcut? Trebuia să telefonez acasă şi să verific dacă Mahtob se întorsese teafără de la şcoală... să întăresc securitatea casei... să mă asigur că nimeni nu va putea pune mâna pe fetiţa mea de opt ani.

Clipele se scurgeau pe neobservate şi de abia am mai prins avionul spre Michigan, ultimul din ziua aceea. Trebuia să izbutesc; *trebuia* să ajung acasă, s-o iau pe Mahtob în braţe şi s-o strâng la piept.

Pe când mă aflam la ghişeu ca să-mi cumpăr bilet, am

auzit prin megafoane apelul către cei ce se îmbarcau. Nu mai aveam timp să mai telefonez acasă, dar au reţinut avionul până am ajuns. Eram buimăcită. Nu puteam să realizez nimic din ceea ce mă înconjura; nu mi-am dat seama nici măcar că avionul decolase. Retrăiam trecutul, înfiorându-mă de spaimă când mă gândeam la viitorul fiicei mele.

Ajunsă la Dayton, în Ohio, unde schimbam avionul, am aflat, că din motive meteorologice zborul avea întârziere de o oră. I-am telefonat lui Mahtob. Se simţea minunat, privea televizorul şi n-avea nicio grijă. Am vorbit apoi cu mama care, în aşteptarea mea, nu se culcase. Ardeam de dorinţa de-a o avertiza, de-a da drumul ştirii, dar n-am îndrăznit să-i pun la încercare inima slăbită.

Gândeşte-te, Betty, *gândeşte-te:* cine ne-ar putea ajuta? Nelson Bates, detectivul care o învăţase atâtea pe Mahtob îmi spusese: „Dacă ai vreodată nevoie de mine, nu ezita să mă chemi”. Venise momentul. I-am telefonat comunicându-i vestea primită de la Teresa. S-a oferit imediat să facă toată noaptea de gardă în jurul casei.

Am lăsat la timp receptorul din mână pentru a auzi un buletin adresat publicului. A venit ca o lovitură: „Zborul 454 a fost anulat datorită stratului de gheaţă de pepista

de decolare”. Nu era cu putinţă. *Trebuia* să ajung acasă în seara aceea. M-am simţit uşurată aflând că mai erau locuri în avionul cu destinaţia Lansing. De acolo puteam închiria o maşină sau găsi pe cineva care să mă ducă până la Michigan. M-am repezit spre ieşire ajungând la scară cu o clipă înainte de a fi ridicată. După vreo oră căpitanul s-a adresat pasagerilor:

— În zece minute sosim pe Aeroportul Capital City din Lansing. Temperatura este de -3°, cu precipitaţii sub formă de ninsoare.

Nu-mi pasă dacă sunt -3 grade, numai să mă duci acasă! în timp ce ne apropiam de destinaţie se auzi iar glasul comandantului navei:

— Ne aflăm deasupra aeroportului Capital City. Aeroportul a fost închis din cauza stratului de gheaţă care acoperă pista de aterizare. Ne vom înapoia la Dayton. Personalul liniei aeriene vă va întâmpina cu informaţii în privinţa cazării în hotel pentru această noapte şi vă va reprograma zborul...

Se făcuse aproape miezul nopţii când am aterizat din nou la Dayton. Toate maşinile de închiriat fuseseră luate. Îmi venea să plâng. M-am resemnat să petrec noaptea în acel oraş şi am luat un autobuz către hotelul Sheraton din

apropiere. Îmi era imposibil să adorm. Fel de fel de scenarii mi se derulau în minte şi am trecut în revistă toate mijloacele prin care Moody putea ajunge la Mahtob. E adevărat că mai avea cartea verde de imigrant, dar mergea la risc deoarece după îndelungata şedere în Iran permisul nu mai era valabil. Dată fiind notorietatea numelui său după apariţia cărţii mele, *Numai cu fiica mea,* probabil că nu avusese curajul să ceară viză. Departamentul de Stat nu-l putea totuşi aresta deoarece, din punct de vedere juridic, nu încălcase nicio lege.

S-ar fi putut ca Moody să ia un avion pentru Mexic, apoi să treacă frontiera cu ajutorul unor rude din Texas, în Iran mă ameninţase că, la nevoie, ar tocmi pe cineva să mă ucidă. La fel de bine putea tocmi pe cineva s-o răpească pe Mahtob.

Poate că intrasem zadarnic în panică. Moody se săturase probabil de viaţa din Iran şi hotărâse să se stabilească în altă ţară.

De ce căutam să mă amăgesc? întotdeauna avusesem convingerea că într-o zi va încerca să-şi ia fata înapoi. Ştiam că dorea să mă vadă moartă; nu o dată îmi spusese că mă va ucide dacă fug cumva din Iran. Nu eram câtuşi de puţin dispusă să mor. Amintindu-mi de Iran eram

hotărâtă să trăiesc şi mă simţeam mai puternică.

Voi înfăptui tot ce se poate pentru a o păstra pe Mahtob aici. Ea era *a mea* şi nimeni n-o poate lua de lângă mine. Moody nu merita nici măcar s-o vadă – cu atât mai puţin s-o ia cu forţa – după câte ne făcuse.

Moody nu s-a arătat în noaptea aceea. În următoarele două luni, cum locul în care se afla ne-a rămas necunoscut, am trăit cu spaima că e ascuns şi ne pândeşte după fiecare colţ. Chiar şi atunci când oamenii noştri de legătură ne-au raportat că se întorsese în Iran, am continuat să trăiesc acel sentiment de încordare. Ştiam că oricând putea pleca sau trimite un emisar care să obţină ceea ce voia: moartea mea şi pe fiica noastră.

PARTEA A DOUA

3

CRIZA

Mahtob şi cu mine am ştiut tot timpul că e posibil ca Moody să vină după noi. Până la ultima întâlnire cu Teresa, începusem să ne liniştim puţin. Prinse de treburile zilnice, nu ne păzeam cu aceeaşi străşnicie ca la început.

De-acum gata, nu se mai putea! îmi dădeam seama că ne amăgeam. Era clar că Moody ne putea prinde la strâmtoare oricând şi oriunde voia. Am auzit că se certase cu familia sa, ceea ce era un motiv de îngrijorare în plus: acum se va concentra asupra lui Mahtob.

Ce puteam face pentru a ne asigura protecţia? M-am sfătuit cu toată lumea: cu cei de la companiile de asigurare a securităţii, cu Detectivi particulari, cu cei ce asigură garda personală. Unele dintre măsurile luate pot fi dezvăluite, altele nu. Una dintre recomandările primite am pus-o în aplicare la câteva zile după înapoierea de la

Washington: am cerut şi am obţinut un permis de portarmă şi mi-am cumpărat un revolver.

Acasă am instalat cel mai bun sistem de alarmă, dar tot nu mă simţeam în siguranţă. Mă pomeneam stând cu ochii pironiţi pe fereastră, pândind maşinile care întârziau mai mult la colţul străzii.

Armele şi sistemele de alarmă sunt utile, dar nu suficiente. Eram convinsă că trebuie să obţin cât mai repede o decizie de custodie pentru Mahtob. Teresa mă avertizase în privinţa aceasta. Fără o asemenea hotărâre judecătorească, Moody putea să-şi ia copila în condiţii perfect legale; doar îi era tată. Chiar dacă ar fi fost găsit la aeroport cu Mahtob, în drum spre Iran, ea n-ar fi putut fi salvată cu forţa din mâinile lui.

Pe de altă parte, îmi era teamă că introducând cererea de custodie periclitez siguranţa refugiului nostru. Dacă Moody afla unde locuim din vreun act legal, ar fi putut să-şi grăbească venirea în America, lucru pe care doream cu disperare să-l evit... Şi nu uitasem nici felul în care mi-au răspuns organele juridice atunci când le-am cerut ajutorul, înainte de plecarea în Iran...

În vara anului 1984, pe măsură ce se apropia aşa-zisa „vacanţă” de două săptămâni în care urma să le vizităm

pe rudele lui Moody din Teheran, teama mă cuprinsese tot mai mult. Mi-era frică să plec, dar îmi dădeam seama că n-am de ales. Dacă refuzam să-l însoţesc, eram convinsă că soţul meu ar fi luat-o acolo pe Mahtob pentru totdeauna. Exista o singură modalitate de a evita călătoria: obţinerea unei hotărâri judecătoreşti prin care să-mi îndepărtez soţul de copil.

Pe vremea aceea încă nu auzisem de răpiri a copiilor de către unul dintre părinţi, în cazul unor căsătorii mixte, dar nu puteam să nu ţin cont de presimţirile pe care le aveam. Motive serioase mă determinau să-l suspectez pe Moody. Devoţiunea reînnoită faţă de ritualurile islamice, convorbirile tot mai dese cu familia din Iran, urmate de refuzul constant de a-mi relata şi mie conţinutul lor, precum şi discuţiile tainice cu nepotul lui, Mammal, din timpul vizitelor acestuia nu prevesteau nimic bun.

Când mi-am descărcat sufletul în faţa unui avocat, prieten bun cu Moody dar şi cu mine, acesta mi-a spus cu neîncredere:

— Dacă tu crezi că el ar putea face aşa ceva, ar trebui să te adresezi în primul rând unui psihiatru. Şi-apoi, nu cred să existe în acest comitat un judecător care să te asculte. Moody n-a comis nicio crimă, deci nu poate fi lipsit

de dreptul său de a face vizite peste hotare.

Nu aveam de ales. Dacă nu voiam s-o pierd pe Mahtob pentru totdeauna, trebuia să-l însoţesc pe Moody în Iran.

După ce am scăpat din Iran, pe când făceam eforturi să obţin divorţul şi custodia unilaterală a fetiţei, am dis■cutat cu mai mulţi avocaţi, în speranţa obţinerii unor răspunsuri diferite.

M-am lămurit că existau două bariere legale. Prima, în legătură cu locul procesului, unde trebuiau depuse hârtiile şi făcute audierile pentru divorţ. Legea îmi cerea să depun actele la curtea de justiţie a ţinutului în care domiciliam. Mi s-a spus că dacă încerc să depun actele în altă parte pot fi acuzată de sperjur şi Moody poate respinge fără probleme divorţul. Ce-a de-a doua barieră era legată de „responsabilitatea cu privire la ruptură”, care cerea ca eu, înainte de depunerea propriu-zisă a actelor, să fac dovada faptului că i-am trimis lui Moody înştiinţare scrisă privitoare la divorţ şi custodie. Luate împreună, aceste două cerinţe, puteau fi o adevărată nenorocire: o invitaţie deschisă pentru Moody de-a se întoarce la Michigan să ne găsească şi să-şi ducă la îndeplinire ameninţările din Iran.

— Nu există altă modalitate de a obţine divorţul. Eşti obligată – prin lege să-ţi anunţi soţul – a insistat avocatul.

— Nu pot face asta – am protestat – dacă Moody ne găseşte, o va răpi din nou pe Mahtob!

— Bine, dar înţelege că n-ai de ales, a spus avocatul. Trebuie să-i dai posibilitatea să se apere la tribunal!

După ce alţi câţiva avocaţi mi-au confirmat spusele celui dintâi, mi-am amânat planurile privind divorţul.

Acum, în 1988, a trebuit să fac faţă aceleaşi dileme fundamentale cu care mă confruntasem înaintea excursiei în Iran. Oare sistemul legislativ va fi în stare să ne ajute mai mult decât atunci? Speram încă, deşi mă temeam că nu putea face nimic.

Teresa, oricând gata să mă ajute, mi-a spus că a consultat un expert care lucra pentru tribunal, unul dintre oficialii numiţi să sfătuiască judecătorii în cazurile în care sunt implicaţi copii. Încă de la prima întrevedere mi-am dat seama că eu şi expertul ne situăm pe poziţii diferite.

— Nu cred că trebuie limitate vizitele taţilor, a început el, cred că este mai bine pentru copii să fie vizitaţi de ambii părinţi, fără vreo restricţie.

— Nu ştiţi prin ce am trecut eu şi fiica mea ca să ne putem întoarce în America? – l-am întrebat.

— Am foarte puţină înţelegere pentru adulţii care se pun în situaţii dificile, mi-a replicat el cu răceală.

Din acel moment am înţeles că nu ne puteam înţelege. Dacă cineva, în situaţia mea, cu toată publicitatea din jur şi cu documentele emise între timp de Departamentul de Stat primea un astfel de răspuns, ce şanse puteau avea alţi părinţi?

Situaţia noastră a fost încadrată în articolul 22. Pentru a o putea apăra pe Mahtob de Moody, trebuia să obţin divorţul şi hotărârea de custodie. Contrar scopului urmărit, acest proces ne făcea mai vulnerabile decât înainte. Se părea că nu există nicio ieşire.

În primăvara anului 1988 aşteptam îngrijorată, dar şi nerăbdătoare, turneul de prezentare a cărţii mele în Europa.

Ciudat, dar m-aş fi simţit mai în siguranţă decât în propria-mi ţară. Moody n-ar fi bănuit că suntem în Europa şi chiar de-ar fi auzit de turneu, noi puteam fi deja plecate când ar fi aflat el de locul în care eram. Această excursie ne oferea, mie şi lui Mahtob, un scurt răgaz. În pofida orcărei prudenţe m-am interesat la Departamentul de Stat asupra itinerariului. Urma să călătorim prin Franţa, Anglia şi Irlanda. Oficialii mi-au confirmat că Moody era din nou în Iran, dar n-am putut afla niciodată unde anume fusese plecat.

Nu concepeam să plec la drum fără Mahtob. Trebuia s-o am lângă mine: nu mai puteam îndura o spaimă de felul celei din urmă cu două luni când fusesem obligată să rămân în Washington.

Părerea familiei era că ar fi fost cazul să mă fi învăţat minte şi să nu mai plec vreodată din ţară, dar asta n-ar fi însemnat că sunt liberă. Am hotărât că trebuia să trăim cât mai puţin constrânse de restricţii. Dacă lui Mahtob i s-ar fi inoculat frica de-a călători, ar fi avut de suferit toată viaţa. Deşi mi-a fost foarte greu să-mi fac curaj şi să plec din nou din ţară, mi-am dat seama că este o etapă necesară salvării noastre. Cu toate că am rugat-o să mă înţeleagă, mama era convinsă că nu ne vom mai întoarce. S-a supărat atât de tare încât s-a îmbolnăvit şi s-a internat. Anul nou persan, *No-ruz,* 1988 ne-a prins zburând peste Atlantic, spre Paris. Acolo am întâlnit oameni care mi-au oferit soluţia cea mai plină de speranţe privind actele de terorism îndreptate împotriva copiilor. Antoine Audouard, editorul meu francez, mi-a spus:

— Un grup de femei şi-au exprimat dorinţa să te întâlnească. Nu m-am angajat, neştiind dacă vei accepta.

Cu toate că fusesem copleşită de mulţimea cazurilor de răpire a copiilor de către părinţi din ţări străine,

majoritatea acestora priveau copiii americani. Întenţionam să aprofundez problema, aşa că am acceptat.

Prima mea întâlnire cu „mamele algerienilor” – un grup de avocaţi lucrând pentru femeile din Franţa ai căror copii, erau răpiţi de taţii lor şi duşi în Algeria – a avut loc la o cafenea din Paris, pe malul Senei. Am rămas surprinsă de numărul mare de cazuri din Franţa şi intrigată de soluţia găsită de aceste femei. Voiam să obţin cât mai multe informaţii înainte de a pleca spre Anglia. Problema răpirilor internaţionale ale copiilor de către unul dintre părinţi nu se limitează la Statele Unite. Mi-am dat seama de amploarea fenomenului şi pentru că nu încetam să mă gândesc la „mamele algerienilor” am făcut tot posibilul să ne reîntâlnim.

În luna următoare, la o conferinţă ţinută în faţa unei organizaţii din Michigan, mi-am expus opiniile privitoare la condiţiile în care se pronunţă divorţurile şi hotărârile de custodie în astfel de cazuri speciale. După conferinţă, în timpul discuţiilor libere cu auditoriul, subiectul a fost reluat. Un domn cu barbă şi voce plăcută, în jur de 45 de ani, m-a urmărit cu deosebită atenţie. Când am descoperit că este avocat şi s-a ocupat îndeosebi de probleme familiale, am început să-i pun eu întrebări. Înainte de a ne

despărţi, mi-a spus:

— Nu sunt omul care să dea speranţe deşarte dar cred că te-aş putea ajuta.

Mi-a dat cartea lui de vizită:

— Dacă te interesează, sună-mă.

După 48 de ore de la prima mea vizită la biroul lui Arnold Dunchock, acesta a reuşit să obţină un ordin de custodie temporară care îi interzicea lui Moody să o Viziteze pe Mahtob. A fost, o mare uşurare pentru mine, cu toate că trebuia să fac faţă unor dificultăţi mult mai mari pentru obţinerea custodiei permanente ca parte a hotărârii de divorţ.

În timpul acelei vizite, Arnie mi-a spus că i-ar plăcea să mă ajute. Pe atunci nu ştiam că Arnie va lupta alături de mine şi mă va ajuta nu numai în privinţa protecţiei lui Mahtob, dar şi în promovarea intereselor copiilor în general.

Pe lângă conferinţele şi acţiunile de promovare a cărţii, am avansat şi în privinţa proiectului de film. Familia Jane mi-a-cerut să merg în California, pentru a-l întâlni pe Brian Gilbert, interesat de regizarea filmului.

— Îmi place foarte mult povestea ta, dar vreau un scenariu nou. Voi regiza acest film doar dacă eşti de acord

să rescriem scenariul împreună.

Flatată de propunerea lui, am acceptat, nebănuind ce mă aşteaptă.

Mi-a plăcut Brian de la bun început. L-am găsit jovial, nepretenţios şi părea foarte grijuliu în a menţine scenariul cât mai apropiat de realitatea faptelor. În următoarele două luni am fost de câteva ori la Los Angeles să-l ajut pe Brian şi echipa lui în documentarea pe care o făceau ca filmul să pară cât mai veridic. Mergeam zilnic în restaurante iraniene şi în centre culturale persane. Când intram într-o cafenea pentru un ceai, trăgeam cu coada ochiului spre celelalte mese. Dacă auzeam vorbindu-se în farsi, îi atrăgeam atenţia lui Brian care urmărea foarte atent felul lor de-a mânca, de-a bea, cum conversează, cum umblă şi cum femeile merg adeseori cu câţiva paşi în urma bărbaţilor.

În acea vară, Brian a venit să petreacă câteva zile cu Mahtob şi familia mea şi să-mi frunzărească albumele cu fotografii. Chiar şi după ce s-a întors la Londra să scrie scenariul, am continuat să vorbim la telefon şi să folosim foarte intens faxul. Mi se părea că Brian înţelege într-adevăr ce vreau să spun.

Cu toate acestea, când scenariul a fost gata, nu reuşea

să convingă. Eram disperată. În ciuda muncii noastre asidue, nu înaintasem, faţă de acum doi ani, cu lucrul la film. Neavând nimic de pierdut, m-am gândit să-mi încerc mâna. Înainte de a-i informa pe cei din echipă de hotărârea mea, am angajat pe cineva să aibă grijă de Mahtob, m-am instalat într-un motel local şi am rescris scenele de la început ale scenariului lui Brian. Am trecut în revistă toate detaliile fără semnificaţie pentru experienţa mea din Iran, după cum şi nuanţele pe care le prinsesem doar eu. Nu eram scenarist de profesie, dar eram singura (în afară de Mahtob) care trăise întreaga poveste şi m-am chinuit să transpun stările prin care trecusem atunci. Când terminam o scenă, Lori, secretara lui Arnie, cel mai rapid „procesor de texte” pe care l-am cunoscut vreodată, venea cu maşina să ia textul apoi se întorcea la birou şi-l edita pe computer. După o muncă susţinută de patru zile, am reuşit să le trimit soţilor Jane o mare parte din scenariu. Habar n-aveau ce hotărâsem să fac şi cred că nu voi uita niciodată mesajul pe care mi l-a lăsat Harry pe casetă a doua zi: „Ne-ai dat gata! Este exact ce vrem!”

Pe când ajunsesem la mijlocul scenariului, cineva a sunat la uşă. Era serviciul de mesagerii. Am ştiut pe loc ce conţinea pachetul. Când am chemat-o pe Mahtob, ea a

început să bombăne:

— Probabil că a mai sosit un scenariu prost!

Abia am reuşit s-o conving să-l deschidă. S-a aplecat şi a început să se lupte cu pachetul. A reuşit până la urmă să sfâşie învelitoarea şi... i s-a tăiat respiraţia.

— Uite, mamă. Iepuraşul meu! E chiar el.

Un zâmbet cald i-a luminat ochii. Mahtob a luat iepuraşul verde cu alb şi l-a strâns în braţe ca pe acela pe care fusese nevoită să-l lase în Iran.

— E atât de mic! a spus ţinând în faţa ei iepuraşul de trei picioare, nedându-şi seama că ea era aceea care crescuse.

L-a mângâiat şi l-a sărutat, apoi a început să se învârtească cu el în braţe, s-a aşezat, i-a agăţat legăturile de cauciuc de picioarele ei şi a început să danseze cu Tobby la fel cum făcuse de nenumărate ori înainte.

Mahtob nu mai fusese atât de fericită de tare multă vreme. S-a aşezat pe sofa cu Tobby lângă ea. Deodată zâmbetul ei a început să pălească. Mi-am dat seama că gândurile i se întorseseră în Iran. Era foarte tristă. Lacrimile au început să i se prelingă încetişor. Sunt sigură că şi-a amintit de tatăl ei, omul care odată o înconjurase cu atâta căldură şi care îi oferise un atât de puternic

sentiment de siguranţă.

După ce au citit în *Numai cu fiica mea* despre iepuraşul rămas în Iran, multă lume ne-a scris întrebându-ne dacă găsisem altul în loc. Căutasem peste tot, dar fără niciun rezultat. Mary, fiica învăţătoarei lui Mahtob, s-a oferit să facă unul la fel cu condiţia să-i indic mărimea şi să-i dau o fotografie. Mai târziu, când l-am aşezat pe scrinul lui Mahtob, arăta exact ca cel vechi. În ciuda emoţiilor contradictorii care o încearcă privindu-l, Mahtob l-a păstrat întotdeauna la loc de cinste în camera ei.

Viaţa mea în Iran a fost dedicată unui singur scop: întoarcerea acasă împreună cu Mahtob. Nopţi întregi n-am dormit, ascultându-i suspinele. Doream cu disperare să ne ajute cineva să plecăm. Atunci mi-am făcut o promisiune pe care am ţinut-o cu sfinţenie: niciodată să nu întorc spatele celor care au nevoie de ajutor. De când m-am întors din Iran s-a adăugat ceva neliniştii mele permanente în legătură cu Mahtob. Insomniile nu-mi mai sunt determinate de suspinele fiicei mele, ci de plânsul miilor de copiii care suportă chinurile prin care a trecut ea. Acum vreau ca, la rândul meu, să-i ajut să găsească o cale de scăpare, aşa cum şi alţii m-au ajutat pe mine.

În octombrie 1990 am fost căutată la telefon prin

intermediul Casei de Presă St. Martin. Când am sunat la numărul indicat, mi-a răspuns o voce cuprinsă de panică:

— Nu ştiu dacă îţi mai aminteşti de mine. Numele meu este Beverly. Acum trei ani, când ne-am întâlnit în Tucson, ţi-am spus că mă tem ca nu cumva soţul meu să ia fata şi s-o ducă în Iran. Până la urmă a făcut-o. Mi-a luat-o!

Soţul lui Beverly o luase pe Sabrina la Teheran şi nici măcar nu-i permisese să vorbească cu mama ei. Prima reacţie a lui Beverly a fost să plece în Iran cu fiica ei, dar soţul nici n-a vrut să audă. El voia să obţină divorţul şi ştia că va obţine un tratament mult mai avantajos sub incidenţa legilor islamice din Iran decât într-un tribunal american. După cum mi-a spus Beverly cu lacrimi în glas, ea nici măcar nu putea intra în Iran fără permisiunea scrisă a soţului ei.

Beverley era înnebunită în privinţa situaţiei fiicei ei:

— Sabrina nu cunoaşte limba, nu cunoaşte pe nimeni acolo şi îi va fi foarte greu să le înţeleagă felul de a fi fără vreun ajutor. Ursuleţul ei de pluş este aici şi ea nu poate dormi fără el. Bietul meu copil! Ce pot face ca s-o ajut?

Am sfătuit-o pe Beverly să nu rupă relaţiile cu Majid şi să menţină o cale de comunicare, oricât de firavă.

Câteva luni mai târziu, după multe rugăminţi, soţul i-a

dat voie să meargă în Iran. Beverly şi-a luat rămas bun de la familia din America ştiind că, probabil, nu-i va mai revedea vreodată şi că Sabrinei nu-i va fi îngăduit niciodată să părăsească Iranul. Ele se află şi azi în acea ţară.

La polul extrem se situează părinţii care, pe propria răspundere, îşi ascund copiii la mari distanţe de locul unde locuiseră, încercând să evite astfel răpirea lor de către celălalt părinte. Aşa după cum şi doamna Kristine Uhlan poate depune mărturie, modelele ilegale nu reprezintă o garanţie pentru securitatea copilului. Am fost pusă în legătură cu această doamnă în anul 1987. Kristine l-a cunoscut pe Mustafa Ukayll cu mulţi ani în urmă, pe când terminau amândoi facultatea. S-au căsătorit în 1975 la Centrul studenţesc luteran al Universităţii statului Ohio şi au avut doi copii: o fetiţă, Maisoon, născută în 1977, şi un băiat, Hani, născut în 1978.

După ce Mustafa a început s-o maltrateze, Kristine reuşeşte să se elibereze împreună cu cei doi copii:

— Mi-am schimbat numele şi am început să mă ascund, ştiind că soţul meu va încerca să-şi recupereze copii.

Mi-a spus că obişnuia să comunice cu părinţii ei numai prin intermediul unei terţe persoane, ei neştiind nici măcar

unde se află. În ultima perioadă reuşise să obţină custodia temporară a copiilor la un tribunal din Denver.

Aşa cum se întâmplă de obicei, părinţii Kristinei n-au fost în stare să înţeleagă de ce aceasta şi-a părăsit soţul, un băiat atât de deştept, generos şi frumos. În timp ce Kristine se ascundea, Mustafa a locuit la părinţi ei, suferind de-ţi rupea inima, convingându-i că valorile lui morale sunt aceleaşi cu ale lor. Între timp se strecura afară din casă pentru a bloca toate conturile comune şi a-şi pune la punct hârtiile ce-i erau necesare pentru a-şi „fura” copiii.

Pe data de 11 septembrie 1981 Maisoon şi Hani au fost răpiţi prin mijloace violente din faţa casei în care locuiau, în mai puţin de trei zile – mi-a povestit Kristine – Mustafa a obţinut din partea tribunalului islamic din Arabia Saudită divorţul, custodia copiilor şi controlul asupra tuturor bunurilor comune.

Neavând nicio posibilitate de recurs prin intermediul ţării ei, Kristine a cerut ajutorul guvernului saudit, dar a aflat curând că acesta nu recunoaşte ordinul de custodie american, nici acuzaţiile împotriva lui Mustafa, de răpire a propriilor copii.

Ambasadorul saudit i-a promis s-o ajute să-şi vadă copiii doar cu o condiţie: să nu dea niciun fel de declaraţii sau

interviuri presei. Kristine a acceptat. Luând legătura cu mulţi părinţi în aceeaşi situaţie, toţi mi-au spus că li s-a cerut să păstreze tăcerea dacă vor să fie ajutaţi.

Dorind cu disperare să ia legătura cu copiii şi fiind gata să facă orice pentru asta, Kristine a urmat sfaturile Departamentului de Stat al Statelor Unite şi ale Ambasadei Saudite. Planul ei a fost să-şi stabilească reşedinţa în Arabia Saudită ca apoi să-şi ducă cazul în faţa Curţii islamice. Au trecut aproape doi ani până când guvernul saudit i-a garantat rezidenţa, ceea ce i-a permis să locuiască şi să lucreze acolo ca inginer constructor.

La o săptămână de la intrarea în regatul saudit, Kristine a fost arestată şi dusă într-o închisoare pentru femei, în care jumătate dintre pensionari erau copii de toate vârstele.

— Islamul protejează legătura mamă-copil până într-atât încât dacă o mamă e închisă, copilul rămâne cu ea în celulă – mi-a povestit Kristine. În prima noapte m-a abordat o lesbiană. Nu era nimeni în închisoare care să vorbească engleza. Nu existau niciun fel de saltele sau cearşafuri iar mâncarea era distribuită neregulat deoarece provenea doar din donaţiile făcute de familiile sau prietenii celor închişi.

În timp ce era în închisoare, un reprezentant al Ambasadei Saudite s-au grăbit să ia legătura cu părinţii ei din California, să-i asigure că s-ar putea face ceva pentru a le ajuta fiica, dar aceasta doar dacă ei nu vor da niciun fel de declaraţii presei. După cinci zile foarte lungi, Kristine a fost eliberată. Nici până azi n-a reuşit să afle ce acuzaţie i se adusese pentru a fi arestată.

Timp de trei luni Kristine a bătut zilnic drumul la Ministerul de Externe Saudit. În toată această perioadă ea n-a reuşit să ia legătura cu copiii ei. A cerut permisiunea de a se prezenta în faţa tribunalului islamic deoarece legea islamică garantează explicit custodia mamei asupra copiilor până la vârsta de şapte ani. Atâta vreme cât avea rezidenţă stabilă în Arabia Saudită, spera să obţină tratament egal în faţa legilor.

Pe data de 2 august 1983, la aproape doi ani de la răpire, Kristine a reuşit să-şi vadă popiii. Hani, acum de patru ani, era în stare să povestească toate detaliile răpirii lor, chiar şi despre jucăriile primite de la tatăl lui ca să nu plângă.

— Hani spunea că atunci pe tatăl lor l-a ajutat un om îmbrăcat în Moş Crăciun, povestea Kristine.

Săptămâna următoare a reuşit în sfârşit să convingă

tribunalul să pună cazul ei pe rol, Kristine devenind astfel prima femeie de altă origine decât cea arabă care a fost audiată la Curtea Shariah islamică din Arabia Saudită. În cea de-a doua zi a procesului, avocatul ei saudit i-a spus:

— Nu se pot scoate bani din procesele de divorţ, şi-a abandonat-o, lăsând-o fără translator, procesul continuând numai în limba arabă.

În cea de-a treia zi a fost depusă o probă zdrobitoare împotriva ei: o fotografie luată în timp ce ieşea din biserică împreună cu copiii. Judecătorul a hotărât că ea nu poate primi custodia copiilor deoarece acest lucru „i-ar afecta din punct de vedere religios”. Nu i s-au permis vizitele regulate. De-a lungul anului ce a urmat, în timp ce a continuat să locuiască şi să lucreze în regat, i s-a dat voie să-şi vadă copiii numai de cinci ori.

Kristine a considerat această situaţie intolerabilă şi a părăsit Arabia Saudită. Ulterior, a trebuit să-şi roage fostul soţ să-i permită să-şi viziteze copiii.

În 1986 i s-a permis să-i vadă, dar numai în prezenţa noii sale soţii. Toate contactele cu copiii i-au fost supravegheate. Kristine mi-a povestit că trebuia să doarmă în acelaşi pat cu actuala soţie a lui Mustafa.

— Copiii se certau pentru locul unde urmau să doarmă,

în acelaşi pat cu noi, dar niciunul nu voia să doarmă lângă mine. Fiica mea chiar mi-a spus:

— America este o ţară rea. America n-are moschei. America dă paşapoarte evreilor.

Fiul meu comenta şi el:

— Ochii mei nu sunt albaştri, sunt căprui. Deci eu sunt arab.

Cererea mamei lui Kristine de a-şi vedea nepoţii a fost respinsă. Mi-am dat încă o dată seama cât de norocoase am fost să putem părăsi Iranul la timp pentru a-l mai prinde pe tata în viaţă. După invazia Kuweitului de către Irak, în 1990, Mustafa a dus copiii în Olanda, unde Kristine a putut să-i vadă în timpul unei vizite dintre cele mai neplăcute. Maisoon şi Hani îi deveniseră total străini. Engleza lor era aproape de neînţeles. Între timp se transformaseră în nişte musulmani zeloşi şi, Ce era mai rău, erau convinşi că mama lor nu-i iubea. l-au spus că nu o mai consideră mama lor. Tatăl Kristinei trebuia să meargă în vizită împreună cu ea, dar în ziua respectivă Mustafa s-a răzgândit şi le-a lăsat un bilet în cutia poştală de la hotel:

— Când veţi citi acest bilet, noi ne vom fi întors deja acasă, în Arabia Saudită.

Kristine mi-a mărturisit:

— Singurul lucru pe care mi-l doresc este să dorm şi să-i visez. Când mă trezesc mă simt liniştită şi împăcată. În somn le simt mirosul pielii şi mă mângâie buclele fetiţei mele.

Din păcate i-au rămas doar visele şi din 1981 ele sunt singurele care-i susţin moralul. Speranţa ei este că Maisoon şi Hani se vor hotărî mai târziu să vină în Statele Unite pentru studii şi poate că atunci vor trăi din nou împreună. Faptul că cei doi copii îşi vor schimba vreodată părerea despre mama lor şi ţara în care s-au născut s-ar putea să rămână un vis.

După ce am vorbit ore întregi la telefon, m-am întâlnit cu Kristine în ianuarie 1988, în emisiunea lui Phil Donahue. Toţi invitaţii, inclusiv o doamnă profesor universitar convertită la islamism, am locuit în hotelul Drake din New-York şi am aşteptat împreună venirea limuzinei care ne ducea la studio. Când ne îndreptam spre maşină am făcut cunoştinţă cu soţul palestinian al doamnei profesor. Dumnealui ţinea Coranul în mâini la intrarea în maşină în aşa fel încât noi să-l putem săruta când treceam pe lângă el. Am refuzat, bineînţeles, dar omul acesta îmi inocula o stare de nelinişte. A evitat umilinţa de-a sta cu femeile în

spate aşezându-se în faţă, lângă şofer. În timp ce maşina îşi făcea loc prin aglomeraţia şoselei, el şi soţia recitau din Coran. Când doamna profesor şi-a întrerupt puţin recitarea pentru a interveni în discuţie, a fost imediat admonestată de către soţ, reproşându-i-se purtarea necuviincioasă.

— Trebuie să mă rog, s-a scuzat şi a început să recite iar din Coran.

Odată sosiţi la studio soţul i-a cerut să-şi schimbe rochia şi ea s-a conformat fără să crâcnească.

În timp ce aşteptam în camera verde, Phil Donahue a trecut să ne salute. A dat cordial mâna cu fiecare dintre noi şi a schimbat politicos câteva cuvinte. Când Phil i-a atins mâna doamnei profesor, soţul ei a izbucnit:

— Nu te atinge de soţia mea!

Phil şi-a scurtat imediat vizita.

Mi s-a făcut silă; m-am simţit de parcă eram în Iran. Pentru – o clipă n-am fost sigură că voi putea face faţă emisiunii, dar eram hotărâtă să nu-i permit acestui oro să mă timoreze.

Sfatul pe care mi l-a dat Kristine în acea zi, insistând mult asupra lui, a fost ca niciodată să nu mă ascund:

— Am trecut prin toate: identităţi schimbate, locuri unde nimeni nu mă cunoştea, şi toate au fost zadarnice; doar

pierdere de timp şi de bani.

Atunci când i s-au răpit copiii, Kristine a trebuit să explice şi să-i convingă pe cei dn jur de cele întâmplate în realitate, să le demonstreze care era faţa ei cea adevărată. A suferit în ultimii zece ani mai mult decât se poate imagina şi totuşi nu păstrează în sufletul ei niciun resentiment, doar durerea despărţirii de copiii ei răpiţi.

De curând mi-a spus:

— Nu pot t aoe nimic în afară de a povesti şi altora.

Ceea ce şi face în timpul ei liber: consolează şi sfătuieşte părinţi aflaţi în aceeaşi situaţie.

— Prima oară când i-am spus agentului meu literar, Michael Carlisle, că mă îngrijorează problema siguranţei mele şi a fetiţei, el mi-a confirmat sfatul deja primit:

— Publicitatea ar putea fi pentru voi cea mai bună protecţie.

Acum, mai mult decât înainte, sunt convinsă că aşa este. Dacă oamenii îmi cunosc situaţia ei sunt avertizaţi în. R-un fel asupra unor posibile acţiuni suspecte. Mama unei colege de-a lui Mahtob mi-a spus după apariţia cărţii:

— Acum, că-ţi cunosc povestea, de fiecare dată când îmi iau copiii de la şcoală o urmăresc pe Mahtob, să văd cu cine pleacă.

Hotărârea mea de a nu-l lăsa pe Moody să ne transforme în prizoniere în propria noastră ţară a fost deci corectă şi din punctul acesta de vedere. În fond am părăsit Iranul pentru a fi împreună cu familia şi ca să ne simţim libere.

Cred că, din nefericire, în ţările în care cultul bărbatului atotputernic este sacrosanct numărul femeilor prizoniere este mai mare decât am putea noi estima. Nu există cifre oficiale deoarece majoritatea nici nu încearcă, să scape. Ele sunt nişte fiinţe înjosite, călcate în picioare, victime disperate.

O femeie din Middle West, pe nume Meg, a demonstrat prin viaţa ei de câte sacrificii este în stare o mamă pentru a-şi ocroti copiii. În 1982 Meg a cerut divorţul, ceea ce l-a determinat pe soţul ei, Hossain, să-i răpească pe cei doi copii: Kayuan, un băieţel, şi Ferestateh, fetiţa, ducându-i în Iran. Disperată, Meg l-a urmat pentru a fi împreună cu copiii. Următorii opt ani a trăit în Teheran împreună cu numeroasa familie a soţului ei, într-o casă cu două camere. La fel de bine puteau s-o ţină într-o celulă. Pe toată perioada i-a fost supravegheată orice comunicare, cât de întâmplătoare, cu occidentalii. Nici măcar atunci când stătea la cozi nu rămânea nesupravegheată.

În 1990 Hossain i-a permis lui Meg să-l ia pe cel de-al treilea copil al lor, pe atunci bebeluş, să vină să-şi vadă părinţii. Cei de la Departamentul de Stat mi-au schiţat detaliile cazului şi m-au rugat să intru în contact cu ea deoarece se simţeau neajutoraţi în faţa situaţiei acestei femei. Sperau ca discuţia cu mine să-i facă bine.

Am vorbit destul de des cu ea dorind enorm s-o ajut dar, la fel ca cei de la Departament, nu vedeam nicio rezolvare.

— Ţi-am citit cartea, mi-a spus Meg, şi dacă viaţa mea în Iran ar fi măcar pe jumătate atât de bună ca a ta, aş reuşi s-o scot la capăt.

Descrierea vieţii familiei ei din Teheran era înfiorătoare, dar perfect realistă, după părerea mea. Mi-am amintit că în cartierele din sudul oraşului cele mai multe case aveau două camere şi în medie cincisprezece locatari, neavând nici aer condiţionat, nici alte comodităţi. Cu toate că Meg era îngrozită de întoarcerea în prizonieratul de acolo, nu-şi putea părăsi copiii. În ziua întoarcerii, o furtună de zăpadă a blocat traficul aerian. În aceeaşi zi a primit o scrisoare pe care Ferestateh reuşise să i-o trimită. Iată cum începea scrisoarea fiicei ei de paisprezece ani:

„Mămico, te rog citeşte ce-ţi scriu de două ori! Mamă, nu veni înapoi! Eşti o proastă dacă te întorci aici. Mamă,

am să-i fac viaţa amară, aşa cum ne-a făcut-o şi el de când ne-a răpit. Eu şi Kayuan ţipăm întruna şi o s-o facem în continuare. Acum sunt mai mare şi pot s-o fac mai bine.

Mamă, crede-mă că avem o viaţă bună. Avem şi *carne, şi ouă, şi fructe, aşa că nu-ţi face probleme din cauza noastră. Mamă, am primit astăzi scrisoarea ta împreună cu fotografiile, îi iubesc pe toţi aşa cum sunt. Ţi-am văzut poza. Am putut citi pe faţa ta cât de singură eşti dar... dacă te întorci aici ai să te simţi îngrozitor. Ţi-am scris toate astea, dar nu sunt sigură că ai să mă asculţi... Te rog, mamă, gândeşte-te ce faci! Da? Transmite tuturor salutări. Mă rog ca scrisoarea asta să ajungă la tine cât se poate de repede".*

Meg a fost puternic zdruncinată. Într-un fel am sperat ca ea să considere furtuna ca pe un semn şi să se răzgândească. Pe de altă parte mă durea inima gândindu-mă la cei doi adolescenţi care voiau atât de mult să scape din Iran. Înţelegeam disperarea fetei care se agăţa şi de un pai, aşa cum făcusem şi eu. Nu e cinstit ca nişte copii să fie obligaţi să poarte o asemenea povară. Ei se maturizează prea repede, la fel ca Mahtob, şi e trist.

Meg era copleşită de sentimente de vinovăţie, simţindu-se direct răspunzătoare. Nu putea uita cum în Teheran, în

timpul raidurilor aeriene irakiene, băiatul ei fugea din adăpostul de sub clădirea oficiului poştal pentru a cumpăra pâine, singura mâncare a familiei, riscându-şi viaţa ca să o salveze pe a lor. Nu putea suporta gândul că i-ar putea părăsi pe el şi sora lui în Teheran, fără să ştie de soarta lor.

În ziua în care Meg trebuia să se întoarcă în Iran, mi-a spus că fiul ei a mers atât de departe încât l-au închis în pivniţă. După ce a sosit în Teheran, el s-a lăudat cu „succesele” lui:

— Mămico, trebuie să locuieşti aici, cu noi, pentru că eu am fost rău.

Înainte de a pleca, Meg mi-a spus:

— Am memorat toată cartea ta pentru că îmi dă speranţe. Plec fiindcă n-am de ales. Poate, odată...

După ce a plecat am primit o scrisoare în care îmi scria:

„Nu ştia cum să explic, dar mă înspăimântă doar separarea de copiii mei. Cineva este întotdeauna rănit sau lăsat de-o parte. Familia şi prietenii mei nu vor putea înţelege niciodată; doar cineva care a fost aici. Ferestateh încearcă să fie adevăratul adult din familia noastră. Tot ea este aceea care vrea să-mi împlinească visele. Când a devenit copilul om mare şi omul mare copil, habar n-am. Îi

voi ţine pe copii împreună şi-i voi învăţa să viseze”.

De atunci n-am mai auzit nimic de Meg.

În timp ce studiam astfel de cazuri frustrante, mi-am dat seama că există o singură şansă de rezolvare a lor în favoar ea copiilor şi aceasta era împăcarea dintre părinţi. Ea este determinată de dependenţa femeii, a mamei, de bunul plac al celui ce a abuzat de ea. Presiunea care ■determină reunirea familiei poate avea surse diferite. Nu rareori ea vine din partea familiilor celor doi părinţi. Alteori părintele abandonat se simte constrâns să menţină legătura cu răpitorul pentru a-şi recâştiga copilul şi o face reînnodând firul fragil al convieţuirii. Deşi în aceste situaţii (având în vedere miza) împăcarea este soluţia de dorit, adeseori ea nu se realizează. Dacă stai să te gândeşti, relaţia dintre doi oameni se rupe mai ales dintr-un motiv anume. Dacă împăcarea rezolvă diferendele părinţilor, atunci ea poate deveni şi o soluţie.

În 1988 m-a căutat sora lui Marilyn, o femeie din Detroit, căsătorită cu un iranian pe nume Feridun. La acea vreme ajunsesem să recunosc tiparul factorilor ce duc la o răpire iminentă. Marilyn era ţinută ostatecă de către soţ în propria-i casă. Îi înregistra convorbirile telefonice şi o împiedica să-şi vadă rudeniile. Ţinea benzină în casă şi o

ameninţa că o arde de vie împreună cu cei patru copii sau că se va arunca cu maşina de pe vreun pod atunci când vor fi toţi împreună. A ameninţat-o pe Marilyn că dacă anunţă autorităţile are să-i omoare familia.

Fiindu-mi teamă pentru viaţa lor, m-am dus la oficialii guvernamentali să discut problema ei, deşi nu credeam în justiţia a cărei lipsă de eficienţă îmi fusese deja demonstrată. Totodată m-am deplasat la un aşezământ pentru femeile lipsite de adăpost. Am reuşit să aranjez cu un astfel de aşezământ dintr-un stat îndepărtat, încât atât ei cât şi copiilor li s-a pierdut urma. Marilyn şi-a luat alt nume şi s-a înscris la universitate, lucru ce i-a întărit încrederea în sine şi a pregătit-o pentru o viaţă independentă.

La un an şi jumătate după aceea, când soţul a cerut să-şi viziteze copiii, mi-a mărturisit c-ar prefera închisoarea decât să divulge locul unde şi-a ascuns copiii. Era atât de preocupată de siguranţa lor încât era în stare să-şi parcheze maşina în Ohio şi să închirieze altă maşină atunci când venea la tribunalul din Michigan.

Situaţia Marilynei prezenta toate semnele unui scenariu dezastruos. Feridun, având prea puţine relaţii şi niciun fel de rude în Statele Unite, a plecat de curând în Iran. A fost

un caz tipic despre felul în care se pune la cale o răpire parentală în cazul unei căsătorii mixte.

În cele din urmă a sosit şi data audierii pentru acordarea custodiei. I s-a cerut mamei să-şi aducă cei patru copii, altfel fiind, pasibilă de pedeapsă cu închisoarea pentru desconsiderarea curţii. După câteva interviuri, funcţionarul cunoscut ca „Prieten al Curţii” a recomandat ca lui Feridun să nu i se acorde dreptul de a-şi vizita copiii, ceea ce a constituit un important pas înainte. Am fost citată ca expert în procesul ei, şi mi-am dat seama că acest caz nu se va rezlova ca majoritatea celorlalte. La sfârşit s-a fixat şi data audierii.

Aşteptam pe coridorul tribunalului împreună cu mama, sora şi avocatul lui Marilyn. Marilyn trebuia să sosească împreună cu copiii. Feridun aştepta şi el, cu braţele pline de cadouri. Liftul s-a deschis şi Marilyn şi copiii au apărut, au trecut pe lângă noi de parcă nici nu existam şi s-au îndreptat direct spre Feridun. A cerut să aibă o discuţie între patru ochi cu el şi se părea că se vor împăca. Spre dezamăgirea mea, peste câteva luni am auzit că ea se întâlneşte în continuare cu soţul ei şi că a întrerupt toate relaţiile cu familia ei.

Acest caz demonstrează un aspect deosebit de

descurajant: „sindromul femeii ultradependente”; cu cât presiunea din partea bărbatului este mai violentă, mai bizară şi mai distrugătoare, cu atât mai mare este posibilitatea părţilor să se împace. Şi, de obicei, din momentul în care se întorcea, femeia de care s-a abuzat îi respinge pe toţi cei care au ajutat-o.

După această patetică dramă consumată pe sălile tribunalului, avocatul s-a întors către mine şi m-a întrebat:

— Şi-acum, când va mai veni careva să-ţi ceară ajutorul, ce-o să faci?

Simţindu-mă trădată, am răspuns:

— N-am să-mi mai ofer ajutorul.

Nu numai că pierdusem un timp preţios cu Marilyn, dar atunci când trebuia să vină la tribunal o invitasem să locuiască la mine, riscându-mi propria securitate şi pe aceea a fiicei mele. Avusesem încredere în ea şi încercasem s-o ajut. Cu toate cele întâmplate, de dragul tuturor copiilor, ştiam că voi continua să-i ajut pe toţi cei ce mi-o vor cere.

În iunie 1990, împreună cu Arnie, am întâlnit-o la Bruxelles pe Palsy, o belgiancă. Engleza ei învăţată în Israel era cât se poate de bună. Legănându-şi fetiţa, ne-a spus plină de tristeţe:

— Deşi suntem despărţiţi de opt ani, soţul meu refuză să divorţeze. Am stat cu cineva în timpul ăsta şi ne-am hotărât să avem un copil al nostru, să începem o viaţă nouă, dar nu-mi pot ierta greşelile anterioare.

Palsy l-a întâlnit pe Ben, evreu care nu practica pe atunci cultul mozaic, în Israel, loc pe care-i plăcea să-l viziteze. S-au căsătorit la Bruxelles, unde, la ofiţerul stării civile, soţul ei a avut ca martor un preot. Cât timp au locuit în Belgia el s-a comportat ca un european. După întoarcerea în Israel cu fiul lor şi cele două fetiţe, comportarea lui s-a schimbat dintr-odată (aceasta este de fapt una din trăsăturile comune cazurilor de răpire).

— Mă bătea, mă încuia în apartament şi nu le dădea copiilor de mâncare aşa că i-am luat şi l-am părăsit. N-am încercat niciodată să le spun copiilor că tatăl lor e un om rău şi eu, prin contrast, sunt bună. Nu era necesar să fac asta, doar cei doi, mai mari, îşi amintesc prea bine de câte ori m-a bătut în faţa lor.

La nouă luni de la mutarea noastră în Israel, Ben a încercat să-i răpească. Fetiţa cea mică, neştiind încă nici să umble, era mai uşor de luat. Ben a aşezat-o într-o maşină străină şi când Palsy s-a repezit să o scoată de acolo, Ben a vrut s-o lovească trântind uşa. Ceilalţi copii au

început să ţipe atrăgând atenţia oamenilor de pe stradă, gata să intervină, ceea ce l-a obligat pe Ben să renunţe.

Palsy a obţinut de la tribunalul belgian o hotărâre judecătorească prin care i se încredinţau copiii, dar încrederea ei în puterea acestei hotărâri era limitată, aşa că a început să se ascundă. Trebuia să-şi ia copiii în mijlocul anului şcolar şi să-i mute. Micuţii nu mai pricepeau nimic. Cea mai afectată era fetiţa cea mare, dar refuza să discute subiectul. După ce a început să plângă şi să nu mai fie atât de încordată, Palsy i-a explicat că Ben încearcă să-i răpească.

În 1985 soţul lui Palsy a apărut la şcoala unde învăţau copiii cu două maşini în care aşteptau nişte bărbaţi străini. Amintindu-şi de incidentul din Israel fetiţa i-a replicat că nu vrea să meargă în nicio excursie în Franţa.

Anul următor a trecut fără incidente, în ciuda unor rapoarte poliţieneşti care semnalau prezenţa lui Ben în Belgia. În decembrie 1986, când copiii aveau şapte, cinci şi respectiv patru ani, ultima încercare a lui Ben a reuşit.

Cercetările întreprinse i-au luat urma la Amsterdam, Londra, şi în final, în februarie 1987, la New York. Palsy a călătorit de zece ori în opt luni în Statele Unite, încercând să-şi localizeze copiii. A colaborat cu „Centrul Naţional

pentru copiii abandonaţi sau exploataţi” şi a participat la programul de televiziune „Cei mai căutaţi din America”.

În ianuarie 1989, soţul lui Palsy a fost arestat la New York şi închis pentru răpire. A declarat că şi-a răpit copiii deoarece nu voia ca ei să crească în religia creştină, soţia lui fiind catolică. Ben nu a dezvăluit locul în care se găseau copiii. Mai târziu, mama lor a aflat că ar fi ţinuţi în secret într-o comunitate evreiască Hasidică, undeva în Statele Unite. Peste şapte luni Palsy a obţinut extrădarea lui Ben şi trimiterea lui la Bruxelles – acesta fiind primul caz de extrădare pentru răpire parentală din istoria Belgiei.

În condiţiile legislaţiei belgiene răpirea parentală se pedepseşte cu închisoarea de la opt zile la un an. Dacă răpitorul refuză să colaboreze, pedeapsa se poate prelungi nelimitat – aşa cum s-a întâmplat şi în cazul lui Ben care preferă să rămână închis, acesta fiind al treilea an de privare de libertate pe care îl ispăşeşte. Discutând cu Palsy, mi-am dat seama că nu din răzbunare preferă să-l ştie închis, ci pentru că el este singura persoană care ar putea să-i spună unde sunt copiii.

Întorşi în Statele Unite, Palsy şi tatăl ei au dus o adevărată muncă de detectivi încercând să dea de urma copiilor. Au descoperit două grupuri Haside în care au trăit

copiii ei. O dată au ajuns doar cu şase săptămâni întârziere într-un loc în care fuseseră copiii. Se pare că n-au reuşit să progreseze mai mult datorită complicităţii celor care l-au ajutat pe Ben să-i răpească şi care continuă să-i mute pe copii dintr-o comunitate în alta. Din informaţiile culese de Palsy, ei s-ar putea afla în Paris, Amsterdam, Mexico-City sau în oricare alt loc din lume.

Palsy şi-a unit forţele cu Anne-Marie Lizin, funcţionar guvernamental belgian, şi au format o organizaţie nonprofit, numită „Missing Childreh Internaţional”, ale cărei acţiuni au început să prindă contur în septembrie 1989. Organizaţia acordă consultaţii părinţilor înainte şi după ce copiii au fost răpiţi şi se străduieşte să-i sensibilizeze pe legiuitori asupra seriozităţii acestui act criminal. În Belgia, ca şi în restul lumii, cazurile cu soluţii potenţial interpretabile stau în mâinile judecătorilor.

Kit Bell şi-a pierdut capul după un libian arătos, pe nume Sabri Hashim, în timpul facultăţii, la Colegiul de Stat Portland, Oregon. După ce s-a născut fiul lor, Ahmed, Sabri a convins-o pe Kit să facă o excursie în Libia. Ca şi în multe alte cazuri, odată ajunşi acolo, el a refuzat să le permită soţiei şi copilului să-i părăsească ţara. Fetiţa lor, Camelia, s-a născut în Libia.

După trei ani de nefericire în care s-a simţit prizonieră într-o ţară necunoscută, Kit l-a convins pe Sabri s-o lase să plece într-o vacanţă în Statele Unite. La fel ca şi Kristine Ulham, a cerut imediat divorţul şi a început să se ascundă. Sabri a venit după ei în Statele Unite şi s-a opus divorţului.

Judecătorul a reţinut paşapoartele americane şi libiene ale copiilor, dar a permis vizitele sub supraveghere. Când Kit s-a opus, explicând că se teme pentru siguranţa copiilor şi pentru viaţa ei, judecătorul a ameninţat-o cu închisoarea pentru desconsiderarea hotărârii judecătoreşti. Dându-şi seama că pericolul ce planează asupra copiilor ar fi mai mare dacă ea s-ar afla la închisoare Kit nu i-a mai ascuns dar era cu inima îndoită când îi ducea la întâlnirea cu tatăl lor. În timpul celei de-a doua vizite, Sabri l-a rugat pe supraveghetorul numit de judecător să-i permită să ducă cei doi copii într-un magazin, să-şi aleagă singuri jucăriile. Cu acest prilej au dispărut fără urmă. Peste trei săptămâni Sabri a trimis o telegramă avocatului său din America înştiinţându-l că el şi copiii sunt în Libia.

Când Kit şi-a rugat soţul să-i permită să-şi viziteze copiii în Libia, el a refuzat categoric:

— Pentru noi nu mai exişti!

La trei ani de la răpire, Statele Unite au bombardat cartierul general al lui Gadafi din Tripoli, aflat la o milă de locuinţa familiei lui Sabri. Ca să-i demonstreze soţiei sale că cei doi copii supravieţuiseră atacului, Sabri i-a trimis mai târziu fotografiile lui Ahmed (care avea deja şase ani) şi a Cameliei (de patru ani). Cu toate că tot timpul încercase să-şi imagineze cum ar putea arăta copiii fotografiile i-au sfâşiat inima, atât de mult crescuseră.

Cu toată durerea despărţirii impuse, Kit avea puterea să ne spună că atâta vreme cât îi trăieşte soacra, este convinsă că cei doi copii vor avea parte de toată dragostea ei, dar a adăugat:

— Vor fi crescuţi într-o societate cu mentalităţi în care eu nu pot să cred. Vor crede în valori pe care eu nu le pot aprecia şi modul în care sunt educaţi este foarte diferit de al nostru.

Kit a învăţat multe cu privire la diferenţele culturale dintre americani şi arabi, acum înţelege în ce constă rolul tatălui în cultura islamică şi totuşi pentru ea rămâne de nerezolvat o teribilă dilemă:

— Am născut aceşti copii, deci sunt copiii mei. Li iubesc şi îi iubeşte şi el, dar în societatea aceea ei îi aparţin în primul rând lui.

Kit îşi dă seama că are totuşi o situaţie mai bună decât a altor mame:

— Eu măcar ştiu unde-mi sunt copiii şi poate, odată... şi vocea îi scade în intensitate.

Când a fost întrebată dacă ea nu s-a gândit să-i re-răpească pe cei doi copii, a răspuns:

— I-aş lua înapoi numai în condiţiile unui acord paşnic. Altfel ar fi dezastruos pentru ei, care au locuit atât de multă vreme acolo, încât au şi uitat engleza.

Dragostea ei pentru copii n-o lasă să-i oblige la noi traume. Kit continuă să le scrie şi să le trimită cadouri chiar dacă acestea, probabil, nu le sunt transmise. Încearcă mereu să vorbească la telefon cu copiii, măcar să le audă vocea, dar niciodată nu i se permite acest lucru. După zece ani de încercări zadarnice Kit mai speră că după ce vor creşte va putea să-i reîntâlnească, şi poate să ajungă să se cunoască.

În cazul ei judecătorul a urmat un raţionament greşit, întâlnit adesea „şi anume că justiţia poate proteja copiii luându-le paşapoartele. Unii judecători se conduc după

stereotipii şi mai naive: ei îi ameninţă pe potenţialii răpitori cu acuzaţia de desconsiderare a hotărârii curţii – o vorbă goală pentru cineva oricum hotărât să părăsească ţara. Judecătorul nu ia în considerare faptul că în reţeaua eliberării paşapoartelor internaţionale există o breşă evidentă: posibilitatea oricărui străin de a-şi trece copiii peste graniţă pe baza propriului paşaport.

Teresa Hobgood, doamna din Departamentul de Stat care s-a ocupat de cazul meu şi de cel al lui Kit, a observat că părintele care are ordinul de custodie pentru copii, înaintând o copie a ordinului Departamentului de Stat, poate opri emiterea de paşapoarte copiilor. Celălalt părinte însă poate apela la Ambasada ţării lui sau la un consulat pentru a-i elibera paşapoarte cu viza ţării sale, ceea ce face ca măsura să nu fie eficientă.

În 1986 am propus Departamentului de Stat să introducă un control al paşapoartelor tuturor copiilor sub 16 ani care urmează să părăsească ţara. Concomitent, propuneam centralizarea pe computer a numelor victimelor potenţiale ale unei răpiri, care apoi ar fi putut fi identificate, indiferent de paşaportul prezentat.

Mi s-a răspuns că ideea mea este nerealizabilă deoarece contravine dreptului de a călători peste hotare pe care-l

are orice american. I-am contrazis argumentând că verificările n-ar dura mai mult decât timpul necesar rezervării unui loc pentru o călătorie cu avionul şi cei ce călătoresc pot accepta acest inconvenient, aşa cum au acceptat şi controlul bagajelor făcut de serviciul de siguranţă din aeroporturi şi a cărui necesitate a devenit atât de evidentă.

Nu trebuie oare protejate şi interesele celor mai tineri cetăţeni ai Americii?

4

JUSTIŢIA PAKISTANEZĂ

În aprilie 1989 am ţinut o conferinţă la Michigan, în faţa a cincizeci de persoane adunate într-o mică bibliotecă din centrul oraşului. În timpul discuţiilor am remarcat prezenţa unei femei micuţe, în jur de douăzeci de ani, care păruse foarte interesată de conferinţă. S-a ridicat şi, tremurând de emoţie, a intrat direct în subiect:

— Am venit la această conferinţă dintr-un aşezământ

aflat la o sută de mile distanţă, unde m-am ascuns de soţul meu împreună cu băieţelul meu de doi ani. Soţul m-a ameninţat că-mi ia copilul şi-l duce cu el în Liban. Ce pot face? Cine mă poate ajuta în această situaţie?

Când a terminat ce avea de spus, faţa îi era scăldată în lacrimi. Publicul, format din provinciali neobişnuiţi cu emoţiile expuse în public, s-a retras într-o tăcere jenantă. După câteva minute lungi, o femeie foarte drăguţă, cu un fel de-a fi ce trăda faptul că lucrează într-un domeniu de relaţii cu publicul, s-a ridicat şi s-a prezentat, oferindu-se să afle ce s-ar putea face pentru a fi ajutată. Doamna Chris Kerest s-a prezentat ca fiind în serviciul senatorului Donald Riegle. A mărturisit că cele auzite au mişcat-o profund.

Chris, prin poziţia ei, era răspunsul la o rugăciune făcută Domnului. S-a implicat în cauza noastră cu toată energia, dovedind o inteligenţă sclipitoare. A reuşit să contamineze întregul cabinet cu entuziasmul ei, inclusiv pe senator. Nu după mult timp, senatorului Alan Dixon din Illinois, unul dintre primii lideri care a ridicat în Congres problema răpirilor parentale, i s-a alăturat şi senatorul Donald Riegle. Discutasem adesea şi înainte diverse cazuri cu Departamentul de Stat şi cu doamna Sara Pang, ajutor al senatorului Dixon. A durat însă destul de mult timp până

să iasă la iveală cazurile din Michigan, aşa încât, deşi cunoscută în general, până în 1988 problema a părut destul de abstractă. Pe măsură ce cartea mea se bucura de o tot mai mare audienţă, am început să primesc informaţii despre cazurile din Michigan şi, cu Chris Kerest alături, am pus la punct o sursă de informare cât se poate de reuşită.

Când eram plecată în turneu sau trebuia să părăsesc ţara, Chris reuşea să menţină legătura cu cei pe care încercam să-i ajutăm, făcând ca activitatea să continue. Ea a reuşit să ia asupră-şi o parte din povara extraordinară pe care o acceptasem din ziua publicării cărţii şi mi-a fost un sprijin moral inepuizabil.

Chris s-a legat definitiv de o familie: Christy Khan şi cei trei fii ai săi. Cazul lui Christy Khan a fost plin de răsturnări neaşteptate de situaţii: intrigi, pericole şi un final desfăşurat într-o ţară situată foarte, foarte departe de America din toate punctele de vedere.

Christy se afla în casa unei mătuşi, jucându-se cu copiii, când un grup de prieteni şi rudenii ale soţului ei au intrat pe neaşteptate în casă. Aveau feţele încordate şi făceau o hărmălaie de nedescris. A înţeles foarte puţin din discuţie – după nouăsprezece luni petrecute în Pakistan,

cunoştinţele ei de limbă urdu erau foarte limitate – dar a înţeles că cineva de la poliţia din Michigan, telefonase anunţând că se întâmplase ceva foarte grav.

— Riaz este în închisoare – a spus unul dintre cumnaţi în engleză – trebuie să mergi să afli ce s-a întâmplat.

Lui Christy i s-a oprit inima. Se împlinea cel mai îngrozitor coşmar – posibilitate care o înspăimântase de când Riaz Khan, soţul ei pakistanez, dispăruse cu două săptămâni înainte de plecarea în Statele Unite.

— *Dă, Doamne, să fie sănătos!* – se ruga Christy în mijlocul panicii create. *Dă, Doamne, să se întoarcă la noi!*

Întâmplarea avea loc pe 6 august 1990, la nouă luni după ce Riaz îi răpise pe Jonathan şi Adam din casa lor din Detroit şi îi dusese în Peshawar, oraşul lui natal. Christy l-a urmat în Pakistan. Din acel moment Riaz se schimbase foarte mult, devenind foarte periculos, chiar şi pentru familia lui de acolo. Christy ştia că Riaz era speranţa ei cea mai sigură de a-şi putea aduce copiii înapoi în America. Când pleca, el lăsa instrucţiuni foarte clare: soţia şi copiii lui nu aveau voie să părăsească nesupravegheaţi casa, cu atât mai puţin ţara. Cât timp era plecat Riaz, Christy trebuia să facă gospodăria pentru şase bărbaţi: tatăl lui şi cei cinci fraţi. Spre deosebire de Riaz, niciunul dintre ei nu

avea vreo legătură cu Statele Unite. După obiceiul pakistanez, ei urmăreau s-o ţină pentru totdeauna pe Christy şi pe copii, mai ales pe copii, în propria ţară. Cu toate defectele lui, multe de neiertat, singura speranţă de libertate era Riaz.

Când Christy a încercat să ia legătura cu sediul poliţiei din districtul Borrion, la sud de Michigan, legătura telefonică s-a stabilit foarte greu.

Rudeniile prin alianţă se înghesuiau în jurul ei, strigând care mai de care şi punând întrebări toţi deodată. În timp ce se străduia să desluşească sunetele din receptor, grijile o asaltau. Nu o dată i-au trecut prin minte posibilele nenorociri ce i s-ar fi putut întâmpla soţului ei în această călătorie. Ce s-ar întâmpla dacă Riaz s-ar urca beat la volan şi ar avea un accident (deşi religia islamică interzice băuturile alcoolice: din acest punct de vedere el n-a fost niciodată musulman)? Dar dacă soţul ei ar căuta-o pe fosta lui prietenă şi ar rămâne cu ea, lăsându-i pe ■Christy şi pe copii să se descurce singuri, ori dacă afacerile lui misterioase îl vor aduce până la urmă la închisoare?

— Departamentul poliţiei! a sunat fermă vocea femeii, acoperind cele peste nouă mii de mile.

— Bună ziua, am sunat în legătură cu soţul meu.

Numele lui este Riaz Khan, i-a dictat ea numele pe litere. Am aflat că tocmai a fost arestat. *„Dă, Doamne, ca totul* să *fie bine!”* se ruga ea în gând.

— Nu cred că a fost arestat, a spus femeia făcând o pauză, lăsând-o pe Christy să respire. *E o greşeală, probabil cineva a tradus greşit.* Apoi i-a spus vestea cea adevărată, care depăşea tot ce-şi închipuise ea mai rău: S-a găsit un cadavru care a fost identificat a fi a celui pe care îl căutaţi.

Christy a repetat vestea cu o voce seacă şi cei din jur au izbucnit în strigăte de durere. Se simţea foarte departe, de parcă ar fi visat că toate acestea se întâmplă altcuiva. Nu se putea gândi decât la ceea ce Riaz îi spusese cu puţin timp înainte de-a pleca, în modul lui criptic de exprimare, care îi răsuna acum, metalic, în ureche:

— Speră să nu mi se întâmple nimic atâta vreme cât lipsesc fiindcă, dacă mi se întâmplă ceva, n-ai să mai părăseşti niciodată ţara asta.

În iunie 1985, după terminarea primului an la Universitatea din Michigan, Christy şi-a dorit o schimbare şi a întreprins o călătorie prin Tusla, Oklahoma, unde şi-a vizitat o colegă de facultate şi apoi la Universitatea Oral Roberts (Qru), şcoala fondată de faimosul evanghelist

reînviat. Fiind ea însăşi o prezbiteriană convinsă, Christy a fost atrasă de atmosfera de la Oru. I-a plăcut de asemenea şi Riaz Khan, un student pakistanez înalt şi bine făcut, cu părul negru şi des şi o bărbie puternică, despicată la mijloc.

De la prima lor întâlnire, care a avut loc datorită unui aranjament al unor prieteni comuni, Riaz a fost cucerit de Christy cea plină de viaţă, de faţa ei proaspătă şi de umorul ei cald. Riaz avea pe atunci douăzeci şi cinci de ani, fiind cu patru ani mai mare ca ea. Pentru Christy ea a însemnat o noutate binevenită, faţă de băieţii mai mari cu care ieşise uneori în Michigan, pe care îi găsea cam rigizi şi cu vederi înguste. El i-a spus că urmează să devină avocat, că a călătorit prin toată Europa şi speră să-şi poată lua diploma în Statele Unite. Părea să fie un om foarte cinstit, cu dragoste de carte.

Riaz avea şi alte calităţi: era galant şi se purta curtenitor. Insista să ţină uşa de câte ori trecea Christy prin ea. Pentru fiecare întâlnire îi cumpăra flori. O ridica în slăvi:

— Mă făcea să mă simt foarte feminină, mărturiseşte Christy.

Deşi crescut într-un alt fel de cultură, Riaz era un

fervent susţinător al Statelor Unite. Spunea că îi plac foarte mult americanii şi felul lor de a trăi, simţindu-se mult mai liber în America decât în propria-i ţară, unde cu puţin înainte de plecarea lui, în 1982, fusese istituită legea marţială. Riaz povestea foarte puţin despre ţara lui de baştină, evitând întrebările cu privire la familie. Ei nu se prea interesau de ce voia el să facă şi ca atare le scria foarte rar. Spusele sale erau la fel de vagi şi atunci când venea vorba despre religia lui. Cu toate că nouăzeci şi şapte la sută dintre pakistanezi sunt musulmani, Riaz sus ţinea că este un creştin convins, deşi nu se declarase ca atare. Încerca să înveţe mai multe despre „noua sa credinţă”.

A sunat-o pe Christy la puţin timp după întoarcerea ei la Michigan şi în toamnă se vizitau la sfârşit de săptămână. În decembrie Riaz i-a cunoscut părinţii. Plin de nerăbdare, a cerut-o în căsătorie:

— Nu pot trăi fără tine, am să mor fără tine, îi declara el. Eşti cea mai drăguţă femeie din câte am întâlnit vreodată.

Amintindu-şi de toate astea, Christy a recunoscut:

— Am fost îngrozitor de naivă; victima perfectă pentru orice ar fi avut de gând să facă.

În ianuarie 1986 Riaz i-a spus că viza lui de student a

expirat. Urma să plece acum un semestru în Pakistan şi să se reîntoarcă cât de repede va putea. Deşi ştia că acţionează pripit, Christy a acceptat să se căsătorească cu el după ce se va întoarce.

Simţindu-i în mod acut lipsa, n-a mai aşteptat reîntoarcerea lui. Îndrăgostită, şi-a urmat logodnicul înainte de a-şi termina studiile. Era cea mai riscantă aventură a vieţii, dar a plecat fără nicio grijă. Pentru ea era cea mai fericită combinaţie: o viaţă exotică alături de omul în care avea încredere deplină.

Pashawar este situat în nord-vestul Pakistanului, la circa cincizeci de mile de Afganistan şi de trecătoarea Khyber, pe vechiul drum pe uscat ce lega India de Rusia. Cu toate că munţii din acea zonă erau consideraţi de localnici ca dealuri de la poalele munţilor Himalaia, Christy nu mai văzuse peisaje atât de spectaculoase. Drumurile erau înguste şi şerpuitoare, fără parapeţi; oricine ar fi alunecat de acolo, căderea în prăpastie i-ar fi fost lungă. Zonele cele mai periculoase erau anunţate prin craniile şi oasele încrucişate pictate pe stâncile din apropiere. Oraşul în sine era mult mai puţin frumos. Penshawar fusese în anii ’70 un cunoscut centru turistic, având un bazar faimos, dar după invazia rusească din Afganistan (în 1979) fusese luat cu

asalt de sute de mii de refugiaţi afgani. Noii veniţi îşi construiseră bordeie sărăcăcioase şi consumaseră mult peste ceea ce putea asigura zona respectivă, în special în privinţa apei şi a canalizării. Oraşul a devenit murdar, cu o populaţie mult prea densă – oferind un mediu perfect pentru epidemii – şi acoperit de o pâclă deasă de fum. Tribul Pathan care deţinea controlul asupra oraşului şi a împrejurimilor era faimos în tot Pakistanul pentru felul dur şi incapabil de compasiune.

Deşi Riaz şi Christy locuiau în oraş cu o mătuşă, cea mai mare parte a familiei locuia la ţară, într-o zonă mlăştinoasă, la cincisprezece mile vest de oraş. Ei erau proprietarii satului şi ai întinselor culturi de trestie de zahăr şi mangotieri din jur. Locuitorii satului, mii de oameni trăind în nişte şoproane simple, lucrau cu toţii pe aceste terenuri organizate ca plantaţii, asta fiind unica lor posibilitate de lucru în zona respectivă.

După standardele pakistaneze, marea familie Khan, condusă de tatăl lui Riaz şi de un unchi al său, era extrem de bogată. După Riaz beneficiile erau în declin din cauza proastei administrări. Casele lor erau mari dar prost întreţinute, aproape în ruină. Ca al doilea născut dintre cei opt copii, Riaz era ca un „rege” pentru ei. Christy îşi

aminteşte că până şi fratele mai mare îl asculta. Pentru ei, Riaz cel umblat şi învăţat ştia totul şi el n-a făcut nimic pentru a le schimba această convingere.

Christy s-a lăsat sedusă de familia Khan – ospitalieri şi calzi, darnici să o primească în mijlocul lor pe străina care urma să intre curând în familie. Dintre bărbaţi, cel mai mult s-a ataşat de cel de-al treilea frate, un băiat tandru şi atent, care prefera să stea cu ea la poveşti atunci când ceilalţi se distrau trăgând cu puşti sau cu mitraliere semiautomate.

Familia a făcut tot ce i-a stat în putinţă ca ea să se simtă bine. Când Christy a cerut permisiunea de-a nu respecta întocmai obiceiurile din Peshawar şi deci să nu poarte pe cap *chador-ul* care-i ţinea foarte cald, femeile au fost de partea ei. Riaz a privit-o întrebător, neobservând modul nu tocmai reglementar în care se îmbrăca, dar nu a dat atenţie prea mare faptului că-şi purta *cha*dor-ul atârnat pe umăr ca pe un *serate* mexican. În ceea ce-i priveşte pe ceilalţi membri ai familiei, au fost flataţi de dorinţa tinerei de a le cunoaşte tradiţiile şi viaţa de fiecare zi. Unul dintre verişori a fost de-a dreptul uimit:

— Am auzit că americanii se poartă îngrozitor cu străinii.

— Bine, dar America este formată din străini, l-a lămurit

Christy, oamenii sunt veniţi acolo din foarte multe ţări, aşa că suntem într-un fel cu toţii străini.

În acelaşi timp le-a zdruncinat părerea preconceptă că femeile americane sunt agresive, vorbesc prea tare şi-şi tratează foarte prost bărbaţii. După ce a observat-o pe Christy cum serveşte ceaiul prietenilor lui Riaz, tatăl i-a lăudat de mai multe Ori „supunerea”.

Până aici toate bune, dar au avut loc şi incidente care i-au dat de gândit, făcând-o să se întrebe dacă ştie la ce s-a angajat. Într-una din zile o verişoară venită în vizită a întrebat-o dacă nu o sperie furia lui Riaz.

— Nu, care furie? a întrebat-o Christy.

— Oh, Riaz se înfurie foarte tare. Toţi de pe aici se tem de el – *i-a* răspuns verişoara.

Vexată, Christy s-a apropiat mai târziu de Riaz şi l-a întrebat:

— Aşa, deci, de obicei te înfurii!

— Oh, nu, nu! a asigurat-o el. Oamenii ăştia nu-mi înţeleg felul de-a vorbi.

Peste câteva zile, un alt văr a întrebat-o direct dacă Riaz a lovit-o vreodată. A fost pur şi simplu şocată:

— Nu, bineînţeles că nu! Dacă m-ar lovi, aş zbura imediat de aici! Rememorând toate întâmplările Christy

comenta:

— Mă nelinişteau întrebările lor, dar Riaz se purtase întotdeauna foarte frumos cu mine. Mă gândeam că poate ei îi înţelegeau greşit. De multe ori oamenii nu se înţeleg prea bine cu propria familie, ceea ce nu-i împiedică să aibă o căsătorie fericită.

Scopul urmărit de Riaz era căsătoria. Voia ca ei să se căsătorească în Pakistan şi se arăta foarte nerăbdător. Christy nu era atât de grăbită. Ea voia să mai iasă o perioadă împreună şi apoi să se căsătorească la o biserică din oraşul părinţilor ei. A fost contrariată când a aflat că Riaz este musulman, mai puţin de faptul în sine cât de impresia falsă pe care i-o cultivase. Ea mi-a spus:

— Pentru mine nu avea prea mare importanţă atâta vreme cât ţinea cont de valorile religioase.

C-a s-o convingă, Riaz i-a promis că vor face o a doua nuntă după întoarcerea în Statele Unite. Ulterior, şi-a declinat promisiunea spunând că religia islamică nu-i permite să ia parte la ceremoniile creştine. Apoi a lansat bomba: autorităţile refuză să-i elibereze viza pentru a-şi continua studiile. Christy a aflat ulterior că Riaz şi-a pierdut locul la Oru din cauza multelor absenţe. N-avea posibilitatea să se întoarcă în Statele Unite decât dacă se

căsătorea cu o americancă.

— Dacă mă iubeşti şi vrei să te căsătoreşti cu mine în America, de ce nu ne-am căsători şi aici? După aceea vom putea fi împreună.

A doua zi dimineaţa Riaz a trezit-o pe Christy cu un ultimatum:

— Trebuie să te hotărăşti – i-a spus. Sau te căsătoreşti cu mine acum sau te întorci fără mine în America.

Imamul, preotul musulman, sosise deja la locuinţa lor. Ceremonia nu mai putea fi amânată, iar Christy n-a avut nici timpul să se spele pe faţă. Ameţită de tactica persuasivă a lui Riaz, Christy nu şi-a mai ascultat vocea interioară care-i spunea că ceva nu e în regulă. Riaz avea uneori un comportament contradictoriu, dar ea era convinsă că nu mai poate trăi fără el. Îndreptându-se spre camera în care îi aştepta Imamul, l-a tras într-o încăpere alăturată şi i-a spus:

— Mă căsătoresc cu tine, dar trebuie să înţelegi că nu pot locui aici. Nu-mi pot creşte copiii aici. Văzuse prea multe cazuri de copii suferind de malarie sau febră tifoidă în Peshawar, chiar şi în familiile cele mai bine situate.

— Bineînţeles, i-a răspuns Riaz, de asta îţi cer să ne căsătorim, ca să ne putem întoarce împreună în America,

să ne facem acolo un rost al nostru.

Deşi a fost de acord să facă o nuntă după ritul islamic, Christy le-a spus clar tuturor rudeniilor soţului că ea rămâne creştină.

— Dar dacă te căsătoreşti cu fratele nostru, pentru noi eşti musulmană! i-a replicat una dintre surori. Ai să-ţi iei şi un nume musulman?

Şi Christy îşi aminteşte:

— Am învăţat multe despre islamism cât am locuit acolo şi totul era foarte frumos; este o religie care induce o stare de linişte. Le-am spus că n-am să mă convertesc, şi am subliniat acest lucru, dar am acceptat un nume islamic pentru a mă putea accepta mai uşor.

În certificatul de căsătorie ea este înregistrată cu numele de Miryam.

Ceremonia în sine n-a fost prea înălţătoare. Riaz şi Christy au schimbat jurămintele islamice în faţa a doi martori şi a încă unuia, care ţinea locul tatălui Christyei. Imamul nu vorbea englezeşte. Riaz a sfătuit-o ca atunci când o întreabă ceva să-i răspundă cu „giai”, un cuvânt care în urdu înseamnă „da”.

— Trebuie doar să dai din cap, să zâmbeşti şi să nu pui întrebări.

După ceremonie, Riaz i-a comunicat că trebuie să ia masa în oraş, împreună cu fraţii lui. Conform tradiţiei, la sărbătoare nu lua parte nicio femeie, nici măcar Christy. Urma ca el să-i aducă mai târziu o bucată de pui.

Christy şi-a petrecut noaptea nunţii singură în cameră, jignită, dar încercând să accepte lucrurile aşa cum erau:

— Nu eram atât de naivă încât să-mi închipui că cele două culturi se pot asimila una pe cealaltă. Ştiam că trebuie făcute concesii de ambele părţi. În noaptea aceea am acceptat concesia deoarece nu mă deranja prea tare.

În zilele următoare confuzia a început să crească. Înainte de căsătorie erau tot timpul împreună când veneau prietenii în vizită. După nuntă Riaz a început s-o excludă din cercul lor:

— Nu înţelegi limba şi ei sunt stingheriţi în prezenţa ta, i-a spus el mânios. Nu sunt obişnuiţi cu prezenţa femeilor în aceeaşi cameră.

— A fost ca în poveştile de groază în care mirele se schimbă a doua zi după nuntă. Mă simţeam frustrată şi eram tot timpul nervoasă, dar ştiam că urmează să plecăm şi nu doream să las în urmă amintiri neplăcute. Era genul de situaţie în care îţi ţii gura; ce altceva ai putea face?

După ce s-a întors singură în America, deoarece obţinerea vizei pentru Riaz a durat câteva luni, Christy îşi amintea cu emoţie de soţul ei: clipele fericite pe care le-au trăit, şi era sigură că, reveniţi în America, totul va reintra în normal. În definitiv se iubeau şi împreună aveau s-o scoată la capăt.

Peste patru luni, în 24 Decembrie 1986, Riaz a sosit cu avionul la Detroit. A fost prima sărbătorire a ajunului Crăciunului împreună şi prima dată când Riaz şi-a văzut fiul, pe Jonathan. Reîntâlnirea a fost caldă şi emoţionantă. Christy s-a simţit ca pe Vremea când Riaz îi făcea curte. Trecând în revistă perioadele pe care le trăise, mi-a spus că probabil aceea a fost cea mai plăcută din întreaga lor căsnicie.

Au închiriat o casă în Livonia, nu departe de părinţii ei, şi Riaz a început să lucreze ca muncitor necalificat la o benzinărie. N-a lipsit nicio noapte, dar Christy este sigură că el se simţea umilit de munca pe care trebuia s-o facă. Îi spunea că este doar o muncă temporară, până când va reuşi să pună pe picioare propria-i afacere cu covoare orientale.

Riaz era un tată grijuliu şi atent, şi primele luni au trecut senine. Pe Christy o deranja când el se declara cu cinci ani

mai în vârstă sau când îi minţea pe ai lui spunându-le că este proprietarul benzinăriei. Susţinea că, dacă ei ar afla adevărul, nu l-ar mai putea respecta. Tot timpul o întreba pe Christy:

— Tu mă respecţi?

— Bineînţeles că da. Atâta vreme cât munceşti din greu, cum aş putea să nu te respect?

Se pare însă că răspunsul nu-l satisfăcea.

Nu după multă vreme căsnicia lor a început să se deterioreze, în ciuda banilor primiţi de la tatăl său – la un moment dat un CEC de zece mii de dolari – afacerea cu covoare nu s-a materializat niciodată. Motiva că nimeni nu voia să-i închirieze spaţiul necesar, având cu toţii prejudecăţi în privinţa străinilor. Tot timpul îşi făcea griji în legătură cu banii şi a obligat-o pe Christy să se întoarcă la serviciu, ca secretară în probleme de legislaţie, cu mult timp înainte de-a se simţi în stare s-o facă, pe când John avea abia câteva luni. Nu-l mai interesa copilul şi nu o mai ajuta în gospodărie.

— Mi-a spus că este o muncă degradantă şi nu se simte obligat s-o facă. Făcea totul invers decât trebuia, fără pic de consideraţie faţă de noi şi situaţia părea fără ieşire.

Christy are din naştere o fire uşor adaptabilă, chiar

„prea adaptabilă” după părerea ei, dar încordarea intervenită în relaţia dintre ei a început s-o deranjeze. Deşi Riaz îşi făcea tot timpul probleme în legătură cu banii, hainele şi le cumpăra de la cele mai scumpe magazine, mânca numai în restaurante scumpe, se plimba cu maşini închiriate, foarte frumoase, ultimul model, şi susţinea că banii necesari îi erau daţi de către prieteni. Din când în când venea acasă cu câte un inel nou de aur primit, chipurile, cadou de la familia din Pakistan.

Christy habar n-avea de unde are bani, dar era clar că nu sunt folosiţi în beneficiul lor comun. Riaz avea un cont separat la bancă, din care plătea mâncarea şi benzina. Christy făcea faţă tuturor celorlalte cheltuieli, inclusiv chiria. Tensiunea datorată slujbei şi a îngrijirii copilului au dat-o gata. A început să dea glas insatisfacţiilor, sunându-l la telefon în timpul serviciului, lucru ce l-a deranjat pe Riaz. Ea îi arăta „lipsă de respect”. Într-o seară a izbucnit:

— Te aranjez eu când mă întorc acasă!

Christy n-a înţeles prea bine ce vrea să spună şi o oră mai târziu Riaz a sunat-o şi şi-a cerut scuze:

— Sunt obosit şi mă apasă problema banilor.

În primăvara aceluiaşi an Christy a pierdut o sarcină, înnebunită, a profitat de simpatia unei prietene ca să i se

confeseze. I-a spus că, probabil, dacă ar fi primit mai mult ajutor în casă sau dacă n-ar fi trebuit să lucreze atâtea ore la serviciu, ar fi putut păstra sarcina. Întâmplător Riaz a auzit-o şi s-a înfuriat: cum îşi permitea ea! să-l denigreze în faţa unei femei?

În iulie Christy era din nou însărcinată. A sunat-o pe mama ei care a încercat s-o convingă să renunţe imediat la slujbă.

— Nu pot, nu ne putem permite! i-a răspuns Christy.

A doua zi Riaz era furios:

— De ce i-ai spus mamei tale că nu ne putem permite? Acum mă va considera un om de nimic!

Gândindu-se mai bine la discuţia lor, s-a născut bănuiala, confirmată ulterior, că soţul ei înregistra convorbirile telefonice.

Au început să se certe tot mai des, dar Riaz nu o lovise niciodată, aşa încât aproape că uitase întrebările neliniştitoare ale verilor lui din Pakistan. În seara în care i-a pus mâinile pe gât şi a început s-o strângă, a fost foarte şocată. Riaz i-a dat drumul doar după ce a leşinat.

— Prima oară când se întâmplă nici nu-ţi vine să crezi. Este aproape incredibil ca persoana respectivă, indiferent de felul în care s-a purtat până atunci, să poată face aşa

ceva.

În noaptea aceea Riaz şi-a cerut iertare într-un mod de-a dreptul abject:

— Îmi pare rău, iubito, îmi pare foarte rău. Nu-i vina ta, doar felul meu de-a fi atât de nestăpânit este de vină, şi i-a sărutat (la propriu) picioarele.

După ce el a plecat la lucru, Christy a rămas trează toată noaptea, gândindu-se dacă n-ar fi mai bine ca disde-dimineaţă să se urce cu John într-o maşină şi să nu se mai întoarcă niciodată. S-a făcut dimineaţă, dar n-a mai plecat. Era însărcinată şi plină de optimismul pe care i-l insufla mica făptură din pântecele ei. Nu-şi putea imagina care-i va fi viitorul, singură cu doi copii.

Cu asta, scenariul a fost stabilit în continuare de către Riaz: după ce îi reproşa vini imaginare sau lucruri mărunte, o ataca, apoi îşi cerea iertare punându-şi cenuşă în cap, după care se arăta profund jignit de parcă ea ar fi fost cea care-l umilise şi iar se întorcea în final plin de căinţă. La fel s-a întâmplat peste două săptămâni, când a plesnit-o de i s-a umflat buza, apoi în luna următoare, când a strâns-o de gât, metoda preferată de Riaz, deoarece nu lăsa urme vizibile. Christy îşi aminteşte:

— Era ca atunci când îi arăţi unui câine că ţi-e frică de

el. Cu cât îmi era mai frică, cu atât devenea el mai furios.

Când i-a mărturisit obstreticianului prin ce trece, acesta a avertizat-o că Riaz pune în pericol sănătatea fătului şi i-a dat numerele de telefon ale câtorva case de sănătate. Ea mai credea că şi-ar putea salva căsnicia.

— Când îi acord cuiva încrederea mea, mă încăpăţânez s-o fac dincolo de limită.

Nu se putea opri să nu-şi compătimească soţul, atât de stresat, încât i se rărise barba.

Riaz s-a calmat la un moment dat, de parcă ar fi răspuns încrederii ei. În septembrie s-au mutat într-un apartament, uşurând cât de cât cheltuielile. Încurajat de Christy, a consultat un psihiatru care i-a prescris un tratament medicamentos. Schimbările de dispoziţie au devenit mai rare şi mai puţin agresive. Căsnicia lor a mers bine săptămâni de-a rândul, fără întrerupere.

La sfârşitul lui noiembrie 1987, echilibrul s-a rupt din nou, tot din cauza unui telefon.

— Riaz este acolo? a întrebat o voce plăcută de femeie. Christy a întrebat dacă nu-i poate lăsa ei mesajul.

— Sunt soţia lui, Christy.

— Ei bine, aici este iubita lui, Nicole.

La început Christy a crezut că e o glumă. Pe Riaz îl

găsea întotdeauna la lucru când suna noaptea la benzinărie, iar după-amiezile le petreceau împreună. Când să-şi fi găsit timp pentru o legătură? Trebuie să aibă o energie uimitoare, a concluzionat ea cu tristeţe. Următoarele încercări ale Nicolei de şi o necăji pe Christy cu viaţa dublă a lui Riaz au obligat-o s-o creadă. Riaz îi spusese Nicolei că locuieşte la un unchi bogat; numărul de telefon îl găsise în nişte bagaje pe care el le lăsase la ea acasă. Îi spusese că nu e căsătorit şi nu are copii, această ultimă minciună lovind-o cel mai mult pe Christy. Cum poate un tată să-şi renege în felul acesta fiul? I se părea că întreaga lor căsnicie fusese trădată. Nu mai putea înghiţi una ca asta.

Când l-a luat la întrebări, Riaz a trecut la atac. I-a spus că Nicole ţinea casa mai curată, că s-a săturat de stările ei de greaţă din fiecare dimineaţă şi, pe deasupra, i-a spus cu impertinenţă că s-a culcat cu Nicole doar fiindcă şi ea avea legătura ei, acolo, la slujbă – o acuzaţie ridicolă, având în vedere că toţi juriştii ajunseseră la al şaselea deceniu de viaţă.

După o conversaţie în care au învins decibelii, Riaz a acuzat-o de gelozie nefondată şi-a întrebat-o cu prefăcută blândeţe:

— Deci, ai hotărât să divorţăm?

Christy, însărcinată în luna a şaptea, a hotărât însă altfel: va face tot ce poate ca să-şi salveze căsnicia, cu condiţia ca el să renunţe la Nicole şi să-i promită că n-o s-o mai lovească niciodată. Printre suspine, Riaz i-a acceptat condiţiile.

Christy nu mai putea fi atât de uşor convinsă de sinceritatea soţului. L-a atenţionat că, în caz de divorţ, va cere condiţii de vizitare foarte stricte, „doar am auzit de toţi care şi-au luat copiii şi i-au scos din ţară”. Riaz s-a arătat jignit. A căzut în genunchi şi s-a jurat:

— Aşa cum Allah este Dumnezeul meu, niciodată n-am să iau copii de lângă tine. Nu eu am trecut prin durerile naşterii. Tu eşti aceea care îi porţi în pântec, tu îi hrăneşti şi-i îngrijeşti. Eşti cea mai bună mamă din lume. Aş putea avea o mulţime de femei, dar niciuna n-ar putea fi o mamă atât de bună ca tine.

Christy a fost satisfăcută de acest jurământ melodramatic. Nici măcar Riaz nu era în stare să calce cu uşurinţă un jurământ făcut Dumnezeului lui. Pe moment a încercat să uite că este căsătorită cu un individ ce are prea puţine lucruri sfinte.

La începutul anului 1988, Riaz vorbea mereu de familia

lui din Pakistan şi despre ţara sa, ceea ce era o noutate la el, care-şi denigrase atâta propria ţară. Şi-a luat bilet de avion doar pentru sine, cu o lună înainte să-i nască soţia. În timp ce se pregăteau să iasă din casă, Christy a avut un sentiment de îngrijorare: n-ar fi totuşi mai bine să-l lase pe Jonathan cu bunicii până se întoarce ea de la aeroport? Riaz a privit-o îndurerat:

— Ce-ţi închipui c-am să fac? Să-l răpesc de lângă tine la aeroport? Christy, ştii prea bine că aşa n-aş putea-o face nici într-un milion de ani. Copilul aparţine mamei, tatăl n-ar putea face niciodată pentru el atâtea.

Deşi a observat cât este de încordat, Christy spera ca el să se întoarcă pe când i se împlinea sorocul. A refuzat însă să-şi scurteze vizita. N-avea niciun chef să fie prezent în clipele acelea:

— Ţi-am făcut atâta rău, n-aş suporta să văd cât suferi, i-a spus.

Adam s-a născut în 6 aprilie 1988. Riaz s-a întors o lună mai târziu. S-a uitat neîncrezător la noul născut şi a declarat:

— Ăsta nu este fiul meu! Amândoi avem ochi căprui, cum de el îi are albaştri? Christy i-a amintit că fratele şi bunicul lui au ochi albaştri, dar Riaz a rămas neclintit;

persista în ideea că nu el este tatăl. Întotdeauna s-a purtat rece cu copilul.

Deşi renunţase la violenţă, Christy şi-a dat seama că ceva se schimbase. Riaz a întrerupt tratamentul şi era din ce în ce mai deprimat. A început să bea tot mai mult. Când la două luni după naşterea lui Adam, a rămas din nou însărcinată, el s-a opus ca ea să-şi mai alăpteze o lună copilul. I se plângea că nu mai suportă situaţia în care se află; în schimb, atunci când vorbea cu rudeniile lui la telefon, Riaz devenea de-a dreptul fericit. Încercau să-l convingă să meargă iar acasă, în vizită.

— Trebuie să mă duc din nou acasă, i-a spus într-o zi.

Christy i-a propus să plece cu toţii în primăvara următoare, după naşterea copilului (care urma să aibă loc în aprilie). Suporta greu noua sarcină, avea dureri şi nu putea călători deocamdată.

— Nu ştiu cum e mai bine. Să mă mai gândesc. De fapt, el voia să plece prin martie, exact ca şi în urmă cu un an.

În septembrie, când înceta contractul de închiriere a apartamentului, proprietarul a sunat-o pe Christy la serviciu, rugând-o ca, în drum spre casă, să treacă să semneze un nou contract. Riaz îi ceruse un contract de la lună la lună, spunându-i proprietarului că urmau ca în

decembrie să se mute. Nedumerită, Christy i-a telefonat lui Riaz care a lămurit-o că proprietarul înţelesese greşit; pur şi simplu a vrut să încheie noul contract cu începere din decembrie.

Mai târziu, după ce Christy le-a mărturisit colegelor ■că au planificat o excursie în Pakistan, câteva dintre femeile care citiseră *Numai cu fiica mea* s-au arătat îngrijorate de toată povestea cu plecatul.

— Nu-i aşa că n-ar lua niciodată copiii fără tine? a încercat să se mai liniştească una dintre ele.

După un an de calm relativ, Christy renunţase la suspiciune. Nu şi-l putea închipui pe Riaz, cel atât de indiferent faţă de copii, ca pe un posibil răpitor. Pentru ea posibilitatea aceasta nu avea nicio consistenţă: cum să-i răpească, doar nu era în stare nici să schimbe un scutec.

— O, nu, le-a spus ea colegelor, n-ar face niciodată aşa ceva!

Miercuri, 28 decembrie, într-o zi cu ger muşcător, Riaz a trecut pe la Christy pe la serviciu la ora prânzului. Era foarte răcită şi i-a spus că se gândeşte să se întoarcă mai devreme acasă. El, ca niciodată, s-a arătat foarte îngrijorat, a sfătuit-o să stea liniştită şi să aibă grijă de ea, fiindcă rezolvă el problemele de acasă până se întoarce,

astfel încât să se poată odihni.

Când a sosit epuizată acasă, pe la şase după-amiază, a găsit un bileţel în uşă:

„Iubito, am plecat la Holly (un oraş la cincizeci de mile distanţă). Este ora trei după-amiază. Sosim înainte de şase şi treizeci de minute. Mergem în vizită la doctorul S... Nu-ţi face griji, sosim exact la ora la care ţi-am promis. Te iubesc.

Pe Christy a supărat-o că i-a luat pe copii din programul lor obişnuit. În ultima vreme Riaz era foarte distrat, încât ar fi fost în stare să-l uite pe vreunul pe undeva. A sunat la căminul unde stăteau copiii în timpul zilei şi i s-a confirmat că Riaz îi luase mai devreme. S-a întors pe canapea şi a aşteptat. La nouă devenise nervoasă. Oare Riaz n-o fi plecat să bea lăsându-i în grija unor necunoscuţi? Sau nu i-a răpit cineva în timp ce el nu era atent? John avea doi ani şi Adam opt luni. Erau atât de drăguţi şi de vulnerabili! auzise de atâtea cazuri de copii mici răpiţi!... Pe la miezul nopţii era disperată. Gândurile ei s-au concentrat pe două posibilităţi: un accident de maşină sau Riaz s-a îmbătat şi-au rămas peste noapte la Holly. Mama ei era de părere că i-a fost jenă să sune. Christy a sunat la poliţie, dar poliţia nu putea declanşa nicio acţiune înainte de douăzeci şi

patru de ore de la dispariţia copiilor. A doua zi, devreme, Christy, însoţită de tatăl ei, a mers la poliţie. Sergentul era de părere că Riaz a dus copiii în Pakistan, remarcând cu o oarecare cruzime:

— Unde altundeva putea merge cu un bebeluş de opt luni?

Din tot ce s-ar fi putut întâmpla, asta o speria cel mai mult pe Christy, deşi nici un singur lucru, jucărie, hăinuţă, schimburi, nu fusese luat din casă.

Cuprinşi de panică, au străbătut cu maşina toate drumurile dintre apartament şi Holly, căutând urme de accident sau vehicule abandonate. Christy era terorizată de alternativele posibile. În seara celei de-a doua zile, după ce a colindat toate şoselele, a sunat la F.B.I. I s-a răspuns că Riaz era liber să facă aşa cum doreşte:

— Atâta vreme cât sunteţi căsătoriţi are asupra copiilor aceleaşi drepturi ca şi dumneavoastră. Noi nu-l putem opri să-şi ducă fiii oriunde doreşte. Dacă l-am găsi la aeroport, tot ce-am putea face ar fi să-i sugerăm să vă sune acasă. Nu-l putem reţine. Agentul i-a făcut legătura directă cu Agenţia federală din Chicago, de unde i s-a confirmat că Riaz a cerut paşapoarte pentru amândoi copiii şi că acestea i-au fost trimise la o căsuţă poştală. Paşaportul lui

Adam a fost trimis în urmă cu o lună, iar cel al lui John încă din iunie 1987. În iunie 1987 încercase Riaz s-o sugrume prima oară.

Aeroportul din Detroit a refuzat să le pună la dispoziţie lista persoanelor plecate spre Pakistan, aşa că răpirea rămânea deocamdată ipotetică. Totul a devenit clar pe la nouă seara, când Riaz a sunat-o din Karachi, cel mai mare oraş din Pakistan. Erau în drum spre gară, de unde urmau să ia trenul de Pashawar. La sfârşit şi-a cerut iertare pentru ultimele lui acţiuni.

— Îmi pare rău, îmi pare rău! se bâlbâia el în timp ce Christy hohotea la telefon. Dar aşteaptă, aşteaptă, n-am luat copii de lângă tine. Ţi-am lăsat şi ţie un bilet de avion, iubito, îl găseşti în scrinul de cedru din sufragerie. Crede-mă, dacă vii aici vor merge toate mult mai bine.

— Cum ar putea să fie mai bine? plângea Christy.

— Aici am bani, şi tu nu va trebui să mai lucrezi!

i-a explicat el şi i l-a dat pe John la telefon.

Micuţul era dezorientat, nefiind obişnuit să stea atâta vreme cu tatăl lui:

— Vreau să fiu cu tine, mămico! Când vii?

— Voi veni cât pot de repede! a încercat Christy să nu lase panica să-i răzbată din voce. Ai grijă de frăţiorul tău

până sosesc, da?

Acum, că aflase adevărul, era de-a dreptul buimăcită. Riaz îşi ascunsese foarte bine intenţiile. Niciodată, când îl apucaseră furiile, nu dăduse de înţeles că are de gând să-şi răpească fiii. Ştia că asta ar fi rănit-o cel mai tare. Calculele făcute cu sânge rece o luaseră pe nepregătite.

Christy a sunat la Pershawar. A dat peste Tariq, fratele mai mare al lui Riaz, care i-a spus că merg să-i aştepte cu maşina la gară.

— Bine, dar mi-a spus că vine cu copiii. Tu unde eşti? De ce n-ai venit cu ei?

— Sunt bolnavă şi însărcinată, a bâiguit Christy, şi nu cred că sarcina asta merge prea bine.

— O, Doamne, ce prost poate fi Riaz! Te rog, Christy, nu-ţi face griji!

Ştia că nu se va simţi liniştită decât atunci când îşi va simţi iarăşi copiii în braţe, aşa că şi-a luat câteva zile libere şi s-a înscris la primul zbor disponibil spre Karachi, apoi s-a dus la spital. Slăbită şi obosită, a făcut o bronşită, fiind gata să facă o pneumonie. După ce primul zbor a fost anulat din cauza vremii, Christy a mai aşteptat câteva zile până a găsit un loc: biletele erau reţinute în număr mare de vilegiaturişti. Între timp a aflat că Riaz îi luase

economiile, două mii de dolari, anulase contul lor comun de zece mii de dolari şi ceruse în numele ei peste o duzină de cărţi de credit de la American Express până la Sears şi le folosise pe toate, scoţând sume maxime.

Până la urmă a reuşit să plece şi ea, pe şase ianuarie 1989. Zborul a durat douăzeci şi şase de ore, cu escale la Frankfurt şi Istanbul. Cât a ţinut călătoria, a tuşit întruna.

La Istanbul vremea era foarte rece şi umedă. Avionul a ajuns la unu noaptea şi Christy se simţea foarte nefericită, dar după ce a trecut de vamă şi-a mai revenit. Riaz o aştepta furios şi în defensivă. N-o putea suferi când era bolnavă şi considera neplăcerile stării ca pe o ofensă la adresa lui. Erau cu el şi copiii, adormiţi. Ambrum, sora lui Riaz, i l-a pus în braţe pe Adam. John era în braţele verişoarei. Era prima dată, după zece zile, când Christy a reuşit să se destindă. La hotelul unde urmau să stea peste noapte până a doua zi când luau trenul spre Peshawar, Christy şi-a privit mai atentă copiii şi a cuprins-o groaza. După doar zece zile se vedea că fuseseră neglijaţi. Scutecele lui Adam erau complet ude. Când l-a aşezat pe pat să-l schimbe, era tot numai răni. În timp ce-l ungea, copilaşul ţipa de durere. Legănându-l să doarmă îl privea pe John care stătea întins pe pat, lângă ea, arătând slăbit

şi bolnav. L-a înghiontit uşor şi copilul a deschis încet ochii. Cu zece zile în urmă ochişorii aceia căprui şi mari străluceau plini de viaţă; acum erau stinşi, ca nişte bănuţi vechi.

Când şi-a recunoscut mama, s-a uitat la ea ca la o vedenie:

— Mămico, ţi-am spus să vii şi n-ai venit, a zis cu voce şoptită, apoi a închis iar ochii, dar s-a trezit iarăşi peste câteva minute, a coborât din pat şi şi-a aşezat capul în poala lui Christy.

Atunci Christy a observat urmele lăsate pe braţele şi picioruşele de acele de seringă şi echimozele lăsate de administrările intravenoase ce i se făcuseră pentru rehidratare. S-a gândit că probabil nu suportase apa, nefiind obişnuit cu ea, şi nici, desigur, laptele de bivoliţă, mult mult prea gras. Nimeni nu se gândise să-i dea sucuri de fructe. Riaz habar n-avea ce trebuie făcut, aşa că l-au dus la spital unde i-au făcut perfuzii intravenoase.

Christy a scos din bagaje două dintre jucăriile preferate ale lui John: un crocodil de cauciuc şi ursuleţul de pluş. De când plecase nu avusese nicio jucărie. Le-a strâns la piept adormind cu ele în braţe.

Faptul că Riaz nu se ocupase de copii şi că nimeni din

familie nu avusese grijă cum trebuie de ei, ci i-au trecut de la unii la alţii, n-a surprins-o pe Christy. S-a îngrozit doar de indiferenţa lui faţă de suferinţa băieţilor. Asta a înfuriat-o mai mult ca niciodată, aşa că n-a încercat să se abţină, în ciuda oricăror consecinţe. În primele zile s-au certat aproape fără oprire.

— Nu-ţi dai seama că acum suntem în Pakistan? s-a simţit el jignit. Aici n-ai voie să te cerţi cu mine, i-a spus încruntându-se.

Christy a continuat însă, chiar şi după ce pierduse orice speranţă într-o întoarcere apropiată în America. Soţul ei avea controlul vizelor de ieşire din ţară şi niciunul dintre ei nu putea pleca fără acordul lui scris. Sub incidenţa viziunii pakistaneze a legii islamice, el avea acest drept. Nici Christy, nici Departamentul de Stat al Statelor Unite nu puteau face mai nimic în privinţa aceasta. Riaz a folosit cele zece zile pentru a-şi lămuri familia să-l susţină, reuşind să-i convingă că atât ei cât şi copiilor le va fi mult mai bine în Pakistan. S-a folosit de cele mai abjecte minciuni: le-a spus că viaţa lor în America este îngrozitoare, ea este nefericită acolo deoarece nimeni n-avea grijă de copii fiindcă părinţii ei îi urau.

Mai mult decât atât, Christy era gata să divorţeze

furându-i copiii. Ca dovadă, le-a pus o casetă pe care era înregistrată o convorbire telefonică mai recentă. Christy, necăjită că Riaz vrea să plece înainte de naşterea copilului, o sunase pe mama ei plângând:

— Cum mă voi descurca singură, cu bebeluşul şi cu ceilalţi doi copii?

— Dacă ai nevoie de locuinţă, i-a răspuns mama ei, eşti binevenită acasă la noi. Ştii că uşa ţi-e oricând deschisă.

Cuvântul „divorţ” nu fusese pronunţat niciodată, dar Riaz susţinea că mama ei a încercat s-o determine să-l părăsească. Deoarece era singurul care cunoştea bine engleza, a putut „interpreta” banda în aşa fel încât să-i servească scopurile.

Pe măsură ce înţelegea mai bine structura societăţii pakistaneze, Christy şi-a dat seama care era motivul pentru care Riaz îi furase copiii deşi îi păsa prea puţin de ei. Dacă s-ar fi întors fără ei, Riaz şi-ar fi pierdut onoarea în faţa familiei, a tribului Pathan şi chiar a posibililor parteneri de afaceri. N-ar mai fi fost considerat un bărbat adevărat.

În ciuda convenienţelor sociale, mulţi dintre membrii familiei, mai ales femeile, erau de partea ei.

— Cea mai dulce fiinţă de pe suprafaţa pământului, a

fost Ambrun, povestea Christy, sora de douăzeci şi trei de ani a lui Riaz.

Deşi nimeni nu-l înfrunta pe faţă, fraţii au devenit tot mai nemulţumiţi de modul arogant şi poruncitor în care Riaz voia să conducă afacerile familiei de care aceştia se ocupaseră ani de zile. Pentru a păstra pacea în familie, Riaz a fost aproape exilat din sat împreună cu Christy şi copiii la o proprietate din Peshawar unde împărţeau locuinţa cu o mătuşă. Deşi locuiau la o oarecare distanţă, Riaz continua să se certe cu fraţii. Cauza principală o constituia pământul, sursa averii familiei Khan. Cât timp Riaz fusese în Statele Unite, familia mai anexase o întindere de pământ care a fost împărţită între fraţi. Cele mai bune părţi reveniseră lui Tariq şi lui Fraz. În ochii lui Riaz acest lucru constituia o încălcare de neiertat a tradiţiei: ca al doilea născut, el trebuia să primească unul dintre terenurile cele mai bune. Cearta a ajuns până acolo încât Riaz a luat arma şi a început să-l hăituiască pe Fraz scuturând-o ca un nebun.

— E fratele tău! îi spunea Christy, vrând să-l liniştească.

— N-are importanţă! Aici e vorba de bani, şi oamenii se omoară pentru asta, a fost răspunsul.

Riaz nu-şi alegea victimele. I-a molestat aproape pe toţi

din familie, inclusiv pe mama şi pe mătuşa lui. Odată a sărit atât de tare peste cal încât a strâns-o de gât pe bunica lui, o femeie în vârstă de optzeci de ani.

— E mai bine să nu spun nimic, a scâncit socrul lui Christy în timp ce Riaz îşi bătea mama. Astfel se va supăra.

— Ce vrei să spui cu asta? a strigat Christy, nevenindu-i să-şi creadă urechilor. Ce dacă îl superi?

Vărul lui Riaz, cel ce o atenţionase în urmă cu trei ani, avusese dreptate: toţi se temeau de ieşirile lui furioase.

Între izbucnirile explozive ale soţului, Christy şi-a concentrat atenţia asupra obiceiurilor din Pakistan. Nemaifiind considerată musafir, se aştepta de la ea să se conformeze regulilor cărora se conformau toate femeile în Pakistanul conservator. Trebuia să-şi acopere faţa cu *chador-ul* în timpul celor cinci chemări zilnice la rugăciune, când pleca de-acasă sau când aveau musafiri.

Cea mai grea încercare a fost gătitul. La cererea tatălui său, Riaz a încercat s-o mulţumească, instalând în bucătăria mătuşii ustensile aduse din Vest. Însă cuptorul cu microunde s-a stricat, plita electrică s-a ars datorită curentului care nu avea o frecvenţă stabilă, iar soba cu gaz a explodat. Christy s-a văzut nevoită să gătească pe o

lampă cu gaz, direct pe cimentul din bucătărie. Deseori nu prea avea ce să gătească. O vreme Riaz a obligat-o să mănânce din felurile de mâncare tradiţionale, foarte condimentate. Acestea îi dădeau dureri de stomac înfiorătoare, mai ales în perioada aceea când era însărcinată. Din când în când socrul le aducea morcovi şi pepeni, din care John se înfrupta cu mare poftă. În afară de puţina mâncare cumpărată pe piaţa neagră, de obicei deja alterată, nu prea se găsea mare lucru. Riaz nu se pricepea la cumpărături, iar Christyei nu i se dădea voie să iasă singură. De multe ori nu aveau de mâncare altceva decât pâine şi ouă, uneori doar pâine. Când copiilor le-au apărut răni în gură, familia a fost de părere că de vină este spălatul pe dinţi, deoarece periuţele de dinţi erau nişte lucruri foarte murdare. Christy ştia că e vorba de o carenţă în vitamina C, dar Riaz i-a încuiat medicamentele (mai ales vitaminele care puteau fi folosite ca gumă de mestecat), pretinzând că, dacă le-ar fi luat, copiii şi-ar pierde pofta de mâncare.

Greutăţile erau cu atât mai de nesuportat, cu cât, Christy, începea să se simtă ca la închisoare. Casa mătuşii era înconjurată de un zid înalt de piatră cu o poartă de metal, închisă tot timpul. Christy nu avea voie nici măcar

să se plimbe în jurul clădirii, şi cu atât mai puţin să se apropie de poartă. Când Riaz pleca într-una din frecventele „călătorii de afaceri” (al căror obiect rămânea necunoscut), lăsa ordine stricte servitorilor care supravegheau convorbirile telefonice şi toate mişcările soţiei. Ei se supuneau fără crâcnire, la fel ca mătuşa lui, o femeie bună şi miloasă, care a susţinut-o moral din toate puterile. De câte ori era tristă, îi spunea:

— Întoarce-te în America!

Rareori, când Riaz îşi scotea familia la o îngheţată în bazar, Christy era obligată să rămână în maşină. Nu avea nicio posibilitate de scăpare. Înainte îi plăcuse mult îngheţata, dar acum ura acele ieşiri, amintirea a ceva familiar ducând-o cu gândul spre casă.

Riaz n-o mai asculta deloc şi Christy s-a resemnat cu gândul de a-şi naşte al treilea copil în Peshawar. După experienţele avute îi era teamă că fătul nu se dezvolta normal şi va avea complicaţii la naştere. Încordarea din perioada prenatală era agravată de munca zilnică, mai ales spălatul rufelor, pentru care ridica găleţi grele cu apă fierbinte pe care le căra din baie afară, unde era maşina de spălat. Pe cincisprezece martie, după ce a cărat cinci găleţi, au apucat-o durerile, cu trei săptămâni înainte de

termen.

Spitalul nu semăna cu cele din Statele Unite. Igiena era la pământ. În sala de naşteri era o masă de lemn goală, coborând parcă din ilustraţiile lui Norman Rockwell, fiind doar ştearsă între două naşteri.

Directorul spitalului a lăsat-o pe Christy pe mâna a doua moaşe tinere, lipsite de experienţă. Iniţial i-au amânat naşterea prematură cu medicaţie decontractantă. Când şi-au dat seama că nu mai sunt speranţe, i-au prescris alte medicamente, care să-i provoace contracţii puternice.

— Mă simţeam de parcă-mi sfâşiau trupul din trei părţi diferite. Era ca-n iad.

Cu toate că fătul nu se angajase încă, i-au făcut episiotomie. Când Christy a început să ţipe de durere, i-au spus cu brutalitate că toate femeile din lume trec prin asta.

Când Ambrun a avut o naştere grea câteva luni mai târziu, aceleaşi moaşe o pălmuiau de fiecare dată când ţipa, spunându-i că deranjează. Fetiţa lui Ambrun s-a născut bolnavă şi a murit la două săptămâni, de pneumonie.

În perioada acestor evenimente Riaz era plecat „cu afaceri”, dar fratele lui, Fraz, a trecut pe la spital. Când

Ambrun i-a spus că aude ţipetele lui Christy, acesta l-a împins pe doctor în sala de naşteri cerându-i să aibă grijă de ea. Christy nu ştia dacă să se bucure sau, dimpotrivă, să se alarmeze auzindu-l mustrându-i asistentele:

— Sunt foarte nemulţumit de cum lucraţi; copilul acesta are nevoie de ajutor.

După opt ore de travaliu Eric a venit pe lume ajutat de forceps. Doctorul era de părere că este un copil sănătos, clar Christy şi-a dat seama că era mai plăpând decât fuseseră ceilalţi doi. Mişcările îi erau lente, lipsite de vigoare, şi ţipetele foarte slabe. După trei săptămâni, în care Eric nu ajunsese încă la greutatea de şase livre pe care o avusese la naştere, Christy l-a dus la Shabina, o verişoară de-a lui Riaz, medic internist. Ei i s-a părut ceva suspect, de vreme ce a trimis-o cu copilul la un profesor, care a pus diagnosticul în cinci minute. Copilul avea o malformaţie de cord. În vreme ce inima normală are două valve, separate între ele, Eric avea doar una. Era necesar să fie operat de urgenţă şi singurul loc unde se putea face operaţia erau Statele Unite, unde existau condiţiile tehnice necesare. Profesorul i-a mai spus ceva care a îndurerat-o şi mai mult. Exista posibilitatea ca Eric să sufere de o, formă uşoară a sindromului Down

— Despre asta nu spune nimic familiei, a sfătuit-o profesorul, fiindcă s-ar putea să nu-ţi dea voie să-l duci acasă. Dacă află că este retardat vor spune că voinţa lui Dumnezeu este ca el să moară.

Riaz s-a întors a doua zi şi s-a întâlnit cu profesorul. După cum anticipase Christy, s-a opus călătoriei la Michigan.

— Nu pot crede că nu există alt loc în lume în care să poată primi îngrijirea necesară.

Profesorul, avertizat de Shabina, l-a luat din scurt:

— Ce fel de om eşti? îţi pasă sau nu de soarta copilului?

Trebuind să înfrunte pe cineva cu statut superior, Riaz a dat înapoi înciudat.

Părinţii Christyei au plătit biletele de avion pentru întreaga familie. Cu toată îngrijorarea pentru Eric, Christy a prins curaj. Spera ca până la urmă Riaz să-şi vină în fire şi să-şi dea seama că ea şi copiii aparţin căminului lor din Statele Unite. Ajunşi acolo, autoritatea lui asupra lor se va diminua simţitor.

Cu o zi înainte de plecare, în timp ce Christy făceabagajele, Riaz a anunţat-o că s-a răzgândit El rămânea în Pakistan împreună cu John şi Adam. Christy s-a întors ca o furtună în camera unde se ţinea consiliul de

familie. Toate rudeniile ei prin alianţă ţineau capetele plecate, evitându-i privirea. Iar se dăduseră bătuţi în faţa lui. Într-un târziu, socrul ei a privit-o şi i-a spus:

— Nu ne putem amesteca în problemele dintre soţi

Christy a izbucnit într-un plâns isteric, până şi-a pierdut răsuflarea şi a leşinat. Când şi-a revenit a dat cu ochii de Mahrun, cumnata cea mai tânără, care, aplecându-se spre ea, i-a spus cu blândeţe:

— Înţelege, Christy, noi n-avem nicio putere. Ni se rupe inima pentru tine şi copii, dar ori de câte ori îi spunem ceva lui Riaz se înfurie la culme.

Pentru prima dată Christy a explodat în faţa membrilor de familie:

— Vouă vă este frică să nu se enerveze şi copiii mei sunt în pericol. Să-l ia dracu dacă se-nfurie! apoi a apucat nişte mere dintr-un coş de lângă ea şi a început să arunce cu ele în direcţia lui, având totuşi grijă să nu-l nimerească, deoarece şi ei îi era frică. Riaz rămăsese aşezat pe podea, continuând s-o întărâte:

— Vouă vă este frică de furia mea!? Priviţi cu cine-mi mănânc eu viaţa.

Cu el nu se putea discuta rezonabil. Christy trebuia să plece, Eric fiind atât de lipsit de vlagă încât trebuia hrănit

cu pipeta. Deşi hotărâtă, n-a fost deloc uşor să-i aducă vestea lui John care a plâns ore în şir şi nici să se despartă de Adam la doar patru zile de la prima lui aniversare. Când a urcat în maşina care o ducea la aeroportul din Karachi, Adam s-a întors după ea din braţele mătuşii, chemând-o cu disperare.

Observând că soţia lui avea bilet de clasa întâi (bilete de clasă turist fiind de negăsit), Riaz s-a comportat foarte bizar.

— Ce bine-ar fi dacă aş putea merge şi eu. Îmi place enorm să călătoresc la clasa întâi.

Peste două zile, când diagnosticul lui Eric a fost confirmat, Christy l-a sunat să-i comunice rezultatele analizelor. Riaz n-a prea băgat de seamă buletinul medical. Îl interesa altceva:

— Cum a fost călătoria la clasa întâi?

Întrebarea i-a amintit cât de mult îi lipsea lui confortul american. Era de-a dreptul derutant faptul că voia să rămână în continuare în Pakistan. Riaz era prea egoist să accepte stilul spartan de viaţă şi n-o făcea nici într-un caz pentru a-şi păstra copii sau ca să-şi salveze căsnicia distrusă. Era altceva care-l ţinea pe el acolo, ceva care-l determinase să-i fie frică de întoarcerea în America. Dar

ce?

Peste patru luni, în august 1989, lui Eric i s-a făcut operaţie pe cord la spitalul de pediatrie al Universităţii din Michigan. Operaţia a fost încununată de succes, dar, în timp, mai erau necesare şi alte operaţii. Având în continuare nevoie de îngrijiri speciale pentru sindromul Down, întoarcerea lui în Pakistan nici nu putea fi pusă în discuţie.

La scurtă vreme după operaţie, Christy a zburat la Peshawar, însoţită de tatăl ei, pentru o vizită de o săptămână. Rezultatele despărţirii de fiii ei erau evidente. John devenise nervos şi timid, atât de slab încât îi ieşeau coastele prin piele. Tânjea atât de mult după mama lui, încât nici nu mai mânca. Lui Adam îi ajungea părul pe umeri. La un an şi patru luni era un mic sălbatic neascultător şi spunea doar câteva cuvinte. Nu era niciun adult care să-i vorbească, el şi John fiind lăsaţi toată ziua în grija unei servitoare. Neavând nicio jucărie, singura lor distracţie era o cutie goală în care se ţinuseră scutece.

— Aşa că am hotărât să mă întorc, mi-a explicat Christy povestindu-mi toate acestea.

Lăsându-l pe Eric în grija părinţilor ei, Christy s-a întors în octombrie 1989 în Pakistan şi, socotind şi pauza pe care

a făcut-o venind în Ajunul Crăciunului în America pentru a se trata de dizenterie, a rămas acolo zece luni. I-a fost foarte greu să se despartă de Eric, cel ce fusese atâta vreme la un pas de moarte, chiar mai greu decât atunci când i-a lăsat pe ceilalţi doi în Pakistan.

— Tânjeam după el; pur şi simplu nu puteam pleca prefăcându-mă că l-am uitat.

Situaţia ei, de-a pendula între copiii care aveau atâta nevoie de ea, era suficient de stresantă încât s-o aducă pe orice mamă în pragul nebuniei.

Odată ajunsă la Peshawar, Christy a adoptat faţă de Riaz o tactică nouă. A încercat să renunţe la cearta pe tema revenirii familiei în Statele Unite şi să fie mai persuasivă. Pentru aceasta s-a bazat mai puţin pe instinctele lui paterne, mai ales că Riaz se referea la Erie doar ca la o pedeapsă dată de Dumnezeu. S-a concentrat mai ales asupra stării lui de agitaţie şi nemulţumire privind viaţa din Pakistan şi a nostalgiei după stilul „high-life” în care trăise în Vest. Totodată îi sugera că dragostea lor, odată ajunşi acolo, ar putea renaşte. Riaz părea tentat, dar foarte prudent în privinţa plecării:

— Dacă aş fi în locul tău, aş divorţa imediat! îi întindea el bănuitor o cursă.

Încet-încet, nu s-a mai arătat interesat de plecare. Până în iarnă redevenise brutal şi egoist. Cu cât se arăta mai înţelegătoare cu el, cu atât îl cuprindeau mai mult furiile.

Într-o zi, sfâşiată de dorul după Eric, nu s-a mai putut opri din plâns şi l-a întrebat:

— N-ai să te hotărăşti niciodată să ne întoarcem?

— Niciodată! i-a răspuns el rece, continuând cu sadism: Pricepe o dată că tu şi copiii tăi veţi trăi şi veţi muri în Pakistan.

Christy povesteşte că în acele zile s-a închis definitiv în sine, chemându-şi în ajutor credinţa:

— Mă rugam din tot sufletul lui Dumnezeu să mă ajute să trec şi peste asta... Eram de un calm de neînchipuit. Există înăuntrul nostru o tărie care ţi se relevă făcându-te să-ţi spui: ori învinge eu, ori mă învinge el pe mine.

Au fost momente când i-a fost teamă că nu se roagă suficient. Riaz a reînceput să bea şi au reînceput bătăile şi încercările de-a o strânge de gât.

— Ştii, îi spunea, încercând s-o impresioneze, mi-ar fi mai uşor să te omor şi să scap de tine.

Una dintre seri i-a rămas în memorie, hidos de reală. Deranjat de insistenţa ei de-a nu-l da deocamdată pe John la grădiniţă, fiind încă prea mic, Riaz, a început să ţipe fără

oprire. Christy a vrut să scoată copiii afară din dormitor până se liniştească, dar el a sărit să blocheze uşa şi i-a strigat:

— Dacă ieşi pe uşa asta, te omor!

În timp ce stătea paralizată, cu Adam în braţe, care îşi ascundea faţa în umărul ei, Riaz a înşfăcat un revolver şi i la pus la tâmplă:

— Ştii că te pot omorî oricând. Dacă te omor acum nu va şti nimeni. Am să le spun că te-am prins cu un tip din Karachi.

Christy a rămas cu privirea aţintită înainte, rugându-se în gând s-o scape Dumnezeu. Cu coada ochiului l-a observat, cu inima sfâşiată, pe John; îl crezuse adormit, dar el stătea la cinci picioare distanţă, împietrit de groază şi fără grai.

— Las-o baltă! i-a spus Riaz cu dezgust. Am s-o fac când eu voi hotărî, şi aşa cum am chef.

Băieţilor le mergea tot mai rău. John era tot mai încordat, iar Adam, unul dintre cei mai vioi şi veseli bebeluşi, devenise apatic, nimic nu-l mai interesa.

— N-am nicio fotografie de-a lui făcută în Pakistan în ultimii doi ani, în care să zâmbească, mi-a mărturisit Christy.

Munca de ocnaş de fiecare zi, gătitul, curăţenia, spălatul rufelor şi grija celor doi copii plictisiţi, au dat-o gata A slăbit aproape opt kilograme. Uneori credea că va fi aşa cum spusese Riaz: niciodată nu va putea pleca din Pakistan.

Exact acelaşi lucru simţisem şi eu în Iran.

Este foarte greu să-ţi învingi starea depresivă şi lipsa de speranţă. Când eşti atât de izolat, cum am fost eu şi cum a fost şi Christy, este greu să-ţi păstrezi speranţa că lucrurile se vor schimba vreodată.

În iulie, Christy şi-a dat seama că va putea să-şi tragă puţin sufletul. Eric trebuia supus unui nou tratament. Asistenţa socială din Michigan încerca să-l predea în grija statului în cazul în care părinţii lui Christy nu deveneau tutorii lui legali sau dacă Riaz şi Christy nu se întorceau să-şi garanteze paternitatea şi să reînnoiască asigurarea medicală a lui Eric. Cu toate că Riaz îl considera pe Eric un eşec, situaţia apărută i-a zgândărit mândria: N-ar fi permis ca unul dintre fiii lui să fie întreţinut de altcineva şi, apoi, avea şi ceva afaceri peste ocean, afaceri care i-ar fi adus o groază de bani. S-a hotărât să meargă el însuşi la Michigan. Pe măsură ce se apropia data plecării, devenea tot mai suspicios. Refuza convorbirile telefonice nocturne.

Nu-l lăsa pe John cu servitoarea nici măcar până în josul străzii după bomboane. Era speriat de „oamenii” sau „tipii ăia” care i-ar putea răpi copiii. Obişnuia s-o dea afară din cameră spunându-i:

— Lasă-mă în pace, Christy! Problemele mele n-au nimic de-a face cu tine.

Alteori era pus pe harţă:

— Ar trebui să te rogi să nu mi se întâmple ceva pe-acolo, altfel nu-ţi vei mai vedea niciodată ţara.

Christy credea că suferă de nelinişti paranoice, până când Fraz i-a spus clar:

— Dacă fratele meu păţeşte ceva, vina va fi doar a ta.

Ceea ce a făcut-o să îngheţe de frică a fost felul în care, Riaz şi-a luat rămas bun în ziua plecării:

— Îmi pare rău de tot ceea ce ţi-am făcut şi regret şi ceea ce voi face.

Vorbea ca un om care nu are de gând să se mai întoarcă. Christy era înfricoşată de această perspectivă. După cum prescriu obiceiurile islamice, în cazul morţii sau dispariţiei lui Riaz, comportamentul celorlalţi bărbaţi din familie putea deveni imprevizibil faţă de ea. L-a rugat s-o lase să plece în locul lui la Michigan, dar el nici nu voia s-audă. Era gata să-şi înfrunte soarta, chiar dacă nu dorea

să-i spună şi ei ce însemnau toate astea.

Pentru început Riaz s-a oprit în Germania, ca să se întâlnească acolo cu un angrosist, apoi la Londra, unde se întâlni cu un cunoscut din Peshawar. A ajuns la New York în prima săptămână din august şi, după câteva zile, a zburat la Detroit, de unde l-a luat socrul său. În jurul orei opt seara au ajuns la locuinţa părinţilor ei. Când a sunat-o, Christy s-a simţit uşurată auzindu-i vocea arţăgoasă:

— Ce naiba are Eric? De ce nu l-ai învăţat să umble?

— În ultimele zece luni am stat în Pakistan, i-a amintit ea, şi Riaz a început să râdă.

Christy şi-a dat seama că era deja băut. Asta a fost ultima dată când i-a auzit vocea.

Riaz a rămas în casa socrilor două ore. S-a răzgândit şi n-a mai vrut să rămână peste noapte, spunând că aranjase deja să locuiască la nişte prieteni indieni din apropiere. În jurul orei zece seara, în faţa casei a oprit o maşină care a început să claxoneze. Riaz a refuzat să fie ajutat la bagaje, şi-a luat la revedere din vârful buzelor şi s-a grăbit spre ieşire.

Şase ore mai târziu, cadavrul lui a fost găsit într-un parc de lângă graniţa cu statul Indiana.

Închizând telefonul după convorbirea cu poliţia, a fost

asaltată de întrebări la care nu putea răspunde. Au tăbărât cu întrebările despre cum fusese omorât Riaz, cum se întâmplaseră lucrurile, cine era suspectat. Christy şi-a sunat tatăl care i-a spus tot ce aflase. Pornind de la o carte de credit găsită asupra lui, poliţiştii au ajuns la ei acasă, cerându-le fotografii care să-i ajute să identifice cadavrul. Tatăl ei le-a dat câteva fotografii, după care a simţit o durere puternică în piept. Din momentul în care plecaseră din Pakistan, Riaz fusese singura lui legătură cu fiica şi nepoţii. El era cel ce le păstra vizele de ieşire şi singurul care eventual ar fi putut fi convins să-i lase să se întoarcă. Odată mort, habar n-avea ce se mai putea întâmpla.

Christy a sunat iar la poliţie vorbind de data aceasta cu un detectiv care se ocupa de caz. De la el a aflat că Riaz fusese „traumatizat”.

— Ce înseamnă asta? a încercat ea s-a afle în timp ce şase dintre neamurile lui încercau să o întrerupă.

— Cine l-a împuşcat, cine? Poliţia? Cnristy încerca să le spună adevărul, dar nimeni n-o asculta. Riaz a fost împuşcat, de asta erau siguri. Pe măsură ce afla vestea, întreaga familie a început să-l bocească pe „fiul lor extraordinar”. Majoritatea treceau cu o privire goală, fixând pereţii de care se izbeau din când în când, pentru a-

şi atenua durerea sufletului.

— Avea o inimă atât de pură! se văieta mama lui.

Jalea s-a înteţit săptămâna următoare, când aşteptau corpul lui Riaz. Sosirea a fost întârziată din cauza paşaportului britanic pe care îl avea asupra lui, un alt amănunt neplăcut al cazului.

În această perioadă Christy s-a bucurat de sprijinul moral al rudelor mai îndepărtate, rudele apropiate închizându-se în sine, doborâte de propria lor tragedie şi nemaidorind să ştie şi de-a altora. Atenţia familiei faţă de văduvă era mai degrabă ciudată decât compătimitoare. Doar la câteva ore de la aflarea veştii, surorile lui i-au cerut brăţara şi lanţurile de aur de la Riaz, pretinzând că sunt moşteniri de familie, provenite de la bunica lor. Ori de câte ori Christy izbucnea în plâns, îi reproşau:

— Tu trebuie să fii tare şi să ne ajuţi să trecem prin aceste necazuri.

Fraz a adoptat altă atitudine:

— O, iubita mea surioară, nu-ţi face griji, îi spunea. Voi avea eu grijă de toate. Acum eşti a mea şi aceştia sunt fiii mei.

Christy a crezut iniţial că foloseşte o exprimare figurată, până când şi-a amintit de obiceiul musulman potrivit

căruia fraţii iau în căsătorie cumnatele rămase văduve. Când Fraz a început să-i facă avansuri inacceptabile, încercând s-o ia în braţe şi să-i mângâie obrajii, l-a pus la punct:

— Sper să înţelegi că imediat după funeralii mă întorc la Eric.

Din clipa în care a fost respins, comportarea lui Fraz a devenit groaznică. Reuşise să şi-l facă duşman pe viaţă. Tot atunci s-a întâmplat ca John să vină la ea, ţipând întruna:

— Mămico, cineva vrea să mă împuşte, cineva vrea să mă împuşte.

Pe atunci abia împlinise trei ani şi jumătate. Auzind din întâmplare o discuţie în familie cu privire la moartea lui Riaz înţelesese greşit cuvintele celor din jur.

Christy l-a liniştit, a tras adânc aer în piept şi a început să-i explice:

— Tăticul tău nu mai vine acasă. Dumnezeu a hotărât ca De acum înainte, el să trăiască în Ceruri, şi acum el este liber şi fericit.

John a privit-o derutat şi i-a spus „OK” S-a hotărât să plece, dar s-a întors şi a remarcat:

— Bine, mămico, dar tata nu este fericit. El este tot

timpul furios.

În vreme ce John părea să se fi acomodat cu noutăţile, Adam abia dacă a reacţionat. Niciunul dintre băieţi, nu părea emoţionat, nici măcar atunci când unchii lor au venit, i-au înşfăcat şi au început să strige: „Riaz

Khan! Riaz Khan!”, o invocare cam nepotrivită şi puţin înfricoşătoare pentru un tată care nu-şi prea agrease acest rol.

Pe şaisprezece august corpul lui Riaz a ajuns în sat într-un coşciug căptuşit cu mătase, plătit de tatăl lui Christy. Primul semn de rău augur a venit din partea socrului său. N-avea nimic de spus despre fiul mort, dar era obsedat de John şi Adam.

— Nu mai vreau să văd copiii ăştia, o ţinea el una şi bună, cuprins de jale.

Christy ar fi vrut ca el să înceteze. Odată ce Riaz murise, familia nu avea nici interesul, nici puterea s-o mai reţină, dar statutul băieţilor, care, sub incidenţa legilor pakistaneze, aveau dublă cetăţenie, era problematic. Dacă familia se hotăra să-i conteste dreptul asupra lor, era convinsă că la tribunalul local ar fi avut de luptat din greu. Până atunci Christy fusese acceptată ca tovarăşă de suferinţă. Atitudinea familiei s-a schimbat însă în mod

drastic după ce au dat citire certificatului de deces care însoţea corpul lui Riaz, din care a aflat că acesta fusese într-adevăr împuşcat. Poliţia, pentru a proteja mersul investigaţiilor, n-a dat amănunte: aşa cum reieşea din acte, Riaz fusese „lovit de un singur glonte în ceafă. Dezvăluirea a pus-o pe Christy într-o situaţie jenantă:

— Ne-ai minţit! ţipau fraţii lui.

Zăgazurile s-au rupt în timpul ritualului de pregătire a cadavrului, când corpul este dezbrăcat, îmbăiat şi înfăşurat în final într-un giulgiu de bumbac.

în timpul unei conversaţii telefonice foarte neplăcute cu pompele funebre din Michigan, medicul legist o avertizase că cei ce fac autopsierea cadavrului nu sunt prea atenţi să-l reconstituie la loc după examinare. Christy i-a rugat să suspende ritualul. Bineînţeles că au ignorat-o. Când au văzut în ce hal arăta corpul, au turbat de furie. În casa lui Fraz, unde se adunase familia, a intrat un unchi şi-a început s-o scuture pe Christy strigându-i:

— Americancă criminală şi sângeroasă!

Considerată într-o vreme un aliat preţios, Statele Unite nu se mai bucură de consideraţie în Pakistan.

Bărbaţi pe care nu-i mai văzuse până atunci se vânturau în jur, aruncându-i priviri furioase.

După înmormântare, spre seară, Christy era tratată deja ca o străină suspectă, în care nu se putea avea încredere. De ce fusese Riaz atât de nervos înainte de plecarea în America? îi era, desigur, frică de familia ei, s-au grăbit ei să tragă concluzia, aşa că i-au spus:

— După câte am discutat cu detectivii, au reuşit să restrângă numărul suspecţilor la doi. Am făcut şi noi cercetări şi am ajuns la concluzia că vinovat este unul: tatăl tău. Arestarea lui este o chestiune de zile. Fiindu-i interzis să sune la Michigan, Christy n-avea cum să dovedească neadevărul ce i se aruncase în faţă sau să se apere de valul de ameninţări.

— Avem obiceiurile noastre pentru rezolvarea unor astfel de probleme, îi declara Fraz, cel atât de blând altă dată. Ştiai că atunci când a fost omorât bunicul, noi am omorât doisprezece oameni ca să-i dăm satisfacţie?

— Chiar credeţi că tata ar fi în stare să facă aşa ceva? i-a întrebat Christy.

— N-are importanţă ce credem noi, i-a tăiat-o Mahren, sora de nouăsprezece ani a lui Riaz, care era foarte afectată de moartea fratelui. Dacă nu te căsătoreai cu el, mai era încă în viaţă; apoi a adăugat cu un calm de fanatic: Ceea ce mi-ar plăcea, ar fi să beau din sângele

familiei tale.

— Încercaţi să mă speriaţi? a întrebat-o Christy.

— Da, asta facem, i-a răspuns ea.

Şi au reuşit, mai ales după ce şi-au îndreptat atenţia asupra copiilor ei. Erau convinşi că Eric fusese trimis pe pământ de diavol şi era vina copilului că Riaz murise, şi dacă Eric i-a făcut să sufere, ei îi vor face să sufere pe John şi pe Adam, nepermiţându-le să se întoarcă în America împreună cu mama lor. Acesta era lucrul de care se temuse şi Christy cel mai mult. Era îngrozită şi exasperată.

— Vreţi să-i faceţi pe John şi pe Adam să sufere fiindcă îl urâţi pe Eric? Chiar credeţi că un bebeluş de nouăsprezece luni este vinovat de nesăbuinţa tatălui său?

Când a auzit una ca asta, unul dintre fraţi a plesnit-o peste obraz, strigând:

— Riaz a fost un tată perfect. Nu mai vorbi astfel despre el!

Riaz intrase în lumea fără de vină a celor morţi.

Pe când trăia Riaz, familia o asigurase de nenumărate ori că nu-l vor lăsa s-o alunge de lângă copii. La nici zece zile de la moartea lui, aceiaşi oameni făceau exact ceea ce susţinuseră că nu-i vor da voie să facă el.

— Aceasta este ţara tatălui lor, repeta Fraz. Încercând s-

o convingă să plece singură.

— Dar tatăl lor a murit – i-a răspuns Christy – şi Statele Unite este ţara mamei lor.

— Destul că te-am tolerat în familia noastră, nu ne mai supăra.

Christy a rămas pe poziţie: n-avea să plece fără băieţi. Fiii ei au devenit centrul interesului general, numele lor fiind invocat cu pasiune la fiecare colţ. John, care înţelegea mai bine limba urdu decât mama lui, venea în fugă la ea, speriat:

— N-ai să mă părăseşti, nu-i aşa?

Christy, încercând să-l consoleze, i-a spus ceva ce urma să regrete în curând:

— Nu te nelinişti, dragul mamei, nu ne vom mai despărţi niciodată.

În 26 august, pe când Christy mai locuia în casa lui Fraz, atmosfera a devenit ameninţătoare. Oamenii păreau că se mişcă cu încetinitorul. Deasupra capului ei atârna o nenorocire mută ca o furtună de vară gata să izbucnească. Apoi s-a dezlănţuit: la ora cinci după-amiază, douăzeci de bărbaţi din familie au înconjurat terasa din spate şi s-au apropiat în cerc de Christy încercând să-i smulgă copiii din braţe. L-au înşfăcat pe Adam şi l-au predat unui servitor. În

timp ce servitorul se retrăgea cu băieţelul de doi ani, a aruncat spre mamă o privire oropsită şi s-a ridicat brusc în picioare. John nu s-a lăsat atât de uşor. În timp ce Fraz îi împroşca cu obscenităţi, copilul a început să ţipe şi să protesteze, agăţându-se de Christy cu o putere extraordinară. Cuprinşi de frenezie, bărbaţii l-au apucat de mâini şi au început să-l lovească pe la spate ca să-l determine să se desprindă de mama lui. Christy îi împingea cât putea, încercând să-şi protejeze copilul de lovituri.

— Nu te lupta cu bărbaţii! i-a strigat unul dintre fraţi.

— Nu-mi părăsesc copiii! le-a strigat ea

Când l-a observat printre agresori pe Hyatt, unchiul lui Riaz, Christy a fost foarte şocată. Hyate fusese întotdeauna omul care se purtase cel mai frumos cu ea, din întreaga familie; fusese prietenul şi protectorul ei, şi reuşiseră să-l întoarcă şi pe el împotrivă-i. Gândindu-se tot timpul la asta, l-a lovit pe Hyatt peste gât cu toată puterea. Mai târziu ne spunea:

— Nu mă simt mândră de gestul meu de atunci, dar era nevoie să fie loviţi. Asta i-a făcut de altfel să-şi piardă controlul.

Gemând, Hyatt a căzut pe spate. În faţa rezistenţei

neaşteptate din partea femeii, bărbaţilor îi s-a tăiat entuziasmul şi, în sfârşit, au părăsit camera bombănind. Peste câteva minute i l-au adus şi pe Adam.

De la această întâmplare familia părea să se împartă în două tabere: de-o parte femeile, de cealaltă bărbaţii.

Soţia lui Hyatt s-a ridicat în sprijinul ei şi le-a spus bărbaţilor că greşesc foarte mult, un act de curaj deosebit din partea ei, dacă ţinem cont de tradiţionala supremaţie a bărbatului musulman. Ambrun a început să ţipe la soţul ei, lucru nemaiauzit în Peshawar. Cel mai puternic aliat al ei a rămas verişorul soţului ei, Shohob. El a avertizat-o:

— Orice s-ar întâmpla, să nu laşi la noapte pe nimeni să intre în camera ta.

În seara aceea Christy a încuiat uşa dormitorului ei, cu toate că ştia că este considerat un gest tabu. Pe la miezul nopţii, când băieţii dormeau, a văzut mânerul interior mişcându-se. Cineva încerca să intre în cameră. S-a dus în vârful picioarelor şi s-a uitat prin fereastra de deasupra uşii. I s-a tăiat respiraţia: un bărbat semănând cu Fraz, împreună cu alţi trei pe care nu-i mai văzuse până atunci, erau adunaţi în faţa uşii ţinând în mâini o frânghie lungă şi o pânză de sac. Din haine li se iţeau mânerele pumnalelor. Îngrozită, Christy s-a întins pe podea şi a început să

lovească în peretele interior cu toată forţa ţinând în mână un briceag. Peste câteva minute a putut auzi vocea lui Shohob, certându-se cu ceilalţi:

— Nu puteţi face asta unui american. Consulatul Statelor Unite ştie unde este şi familia va trebui să răspundă de fapta asta. Încălzit de propriu-i discurs, a continuat: Ştiţi că guvernul american trimite o întreagă armată dacă e cazul să-l salveze pe unul de-al lor.

După încă un schimb de replici, Fraz a plecat cu oamenii lui cu tot.

Shohob i-a spus mai târziu că nu intenţionau s-o omoare, doar s-o ia prizonieră până când familia ar fi obţinut custodia asupra copiilor.

— În dimineaţa următoare, Fraz a făcut o întâmpinare la tribunal în care cerea ca eu să nu pot părăsi Pakistanul împreună cu copiii. În cerere se afirma că dacă aş reuşi, să-i scot din Pakistan, viitorul lor ar fi total compromis.

Primul impuls al lui Christy a fost să rămână şi să lupte cu ei în continuare.

— Nu plec fără copii, repeta ea.

O verişoară ce-i era prietenă, pe nume Ronni, a sfătuit-o însă altfel:

— Ceea ce se întâmplă e dezastruos, dar ai avea şanse

mai mari dacă ai lupta din America pentru a-ţi câştiga copiii.

Implicaţiile erau clare; evenimentele din noaptea precedentă nu fuseseră o întâmplare, nicio glumă. Bărbaţii aceia se puteau întoarce.

Christy s-a hotărât. Dacă era închisă sau, şi mai rău, omorâtă, nu le-ar fi fost de niciun folos copiilor, aşa că a sunat la Consulatul Statelor Unite şi le-a spus că va sosi în ziua următoare la Ambasada din Islamabad.

În ultima ei noapte la Peshawar, Christy a stat şi a vegheat somnul copiilor ei. S-a tot gândit la alegerea teribilă pe care trebuise s-o facă, şi-a stors creierii să găsească o altă alternativă, dar n-a găsit niciuna.

— Nu există cuvintele potrivite pentru a putea povesti ce am simţit în noaptea aceea.

A doua zi a plecat dis-de-dimineaţă, fără să-şi trezească fiii. N-ar mai fi suportat o despărţire.

În ultimii doi ani Christy a avut de multe ori ocazia să fie nemulţumită de limitele diplomaţiei. Funcţionarii de la Consulatul Statelor Unite i-au explicat foarte răspicat că nu o pot ajuta să-şi recupereze copiii, nici n-o pot apăra de agresiune în aeroport, în caz că ar încerca să-i ia cu ea. I-a fost recunoscătoare domnului Mike Gayle, funcţionar al

Consulatului, care a condus-o prin complexul modern şi apoi i-a anunţat pe cei din Peshawar că Ambasada îi va asigura găzduirea pentru o noapte. A fost încă şi mai recunoscătoare când Ambasada i-a pus la dispoziţie un vehicul cu geamuri întunecate care a dus-o la aeroport, unde un funcţionar a rămas cu ea până a văzut-o instalată în avion.

Înainte dea pleca, a dat două telefoane importante: primul a fost la comisariatul de poliţie din comitatul Berrien, care a asigurat-o că tatăl ei nu fusese niciodată suspectat de uciderea lui Riaz; aceasta dovedindu-se pur şi simplu o invenţie. Cel de-al doilea telefon l-a dat unui văr din Peshawar care i-a spus că John nu mai vrea să mănânce, ceea ce a făcut să simtă cum ceva i se rupe pe dinăuntru.

— Plânge şi vrea tot timpul la tine.

— Mă întorc imediat ce voi, putea, i-a spus Christy.

Acesta este adevărul. În nesiguranţa fără sfârşit creată de astfel de situaţii, nu poţi spune când va fi acel „imediat”.

Separarea din următoarele şase luni a fost cea mai frustrantă. Înainte, când era plecată, îi suna regulat la telefon până când, într-un târziu, în noiembrie 1990, a

intervenit Consulatul.

Când John a venit la telefon, mama lui nu i-a mai recunoscut vocea. La început a crezut că e un alt copil şi că familia încerca să-i joace o festă. Accentul pakistanez, care la plecarea ei era neglijabil, devenise foarte pronunţat, iar tonul cu care vorbea era anormal de ridicat:

— Mămico, sunt fericit. Eu nu plâng, mămico! apoi s-a auzit vocea uneia dintre mătuşile lui Riaz:

— Spune-i că mergi la şcoală.

— Mămico, eu nu plâng. Eu merg la şcoală...

Christy simţea rana sângerândă din vocea copilului ei.

— Indiferent ce-ţi spun ceilalţi, să ştii că mama te iubeşte foarte mult!

John a izbucnit în plâns şi vocea a început să-i sune cunoscută:

— Mamă, te vreau, te vreau! Vino şi ia-mă! se ruga copilul printre sughiţuri.

Mătuşa a luat telefonul din mâna copilului:

— Nu se poate să mai vorbeşti cu copiii ăştia. Îi întristezi prea tare.

Legătura s-a întrerupt. Adam n-a avut posibilitatea să-i spună vreun cuvânt.

M-a preocupat foarte mult soarta lui Christy în această

perioadă. O separare forţată este cea mai dureroasă experienţă din câte poate trăi un părinte. Când am plecat în Iran, a fost în primul rând de teamă că Moody ar răpi fetiţa dacă nu m-aş duce. Când, la Teheran, mi-a smuls practic fetiţa din braţe şi ne-a despărţit pentru două săptămâni, simţeam că mă rostogolesc într-o prăpastie de neputinţă şi, puternic zdruncinată, pentru două săptămâni parcă-mi pierdusem identitatea. Ceea ce m-a convins să pun la cale evadarea aceea riscantă a fost perspectiva unei separări de lungă durată.

Deşi Christy simţea că trebuie să-şi recapete de urgenţă copiii, avocatul ei pakistanez, un tânăr onest, pe nume Nasir Ul-Mulk, a prevenit-o că lupta pentru obţinerea custodiei unilaterale asupra copiilor putea dura doi ani sau chiar mai mult. Avocatul era convins că până la urmă vor câştiga. Învăţăturile profetului Mahomed erau clare: copiii până la şapte ani au nevoie de îngrijire maternă indiferent de religia mamei. Din punct de vedere juridic, Christy era mahomedană prin numele islamic adoptat de la căsătorie, şi asta o putea ajuta pe viitor.

Christy nu avea mare încredere în justiţia pakistaneză şi totuşi voia să facă ceva fără precedent: să preia copiii dintr-o familie musulmană, trecând prin rigorile curţii

islamice. Nu de mult am auzit de un caz similar, în care unei mame americane i s-a încredinţat copilul în Egipt „dar i s-a pus condiţia să rămână în acea ţară.

Nu prea credea nici că avocatul ei va fi în stare sau va vrea într-adevăr să se opună clanului Khan din Peshawar şi să pună procesul pe rol în timp util. În doi ani John urma să împlinească şapte ani, vârstă la care responsabilitatea creşterii unui copil musulman trece automat asupra tatălui său, în acest caz, asupra familiei tatălui. De fapt, actele pakistaneze ale lui John îl făceau cu zece luni mai mare decât în realitate, o altă speculaţie inteligentă de-a lui Riaz. Dacă rudeniile lui reuşeau să amâne procesul, l-ar fi putut câştiga fără judecată. Exista alternativa de-a angaja un mercenar care să-i fure copiii şi să fugă. Christy ştia că Peshawarul era un puternic centru al mişcării de rezistenţă afgane şi, deci, ar fi găsit o mulţime de oameni înarmaţi dispuşi să o facă. Mai ştia însă că nu se putea intra în satul familiei fără a nu fi observat şi că ţinutul muntos până la cea mai apropiată frontieră era aproape de nestrăbătut. Dacă încercarea eşua, câştigarea copiilor era definitiv pierdută. Neavând altă soluţie, s-a hotărât să recurgă în continuare la calea legală.

Ca să-şi facă inatacabil statutul de mahomedană, şi-a

întărit jurământul în faţa unui om sfânt care trăia în zona oraşului Detroit.

— Cred că există un singur Dumnezeu (a intonat în engleză şi apoi în arabă). Cred că Mahomed este trimisul său pe pământ.

În timpul ceremoniei Christy n-a avut niciun moment impresia că recurge la o înşelătorie. Ea credea în Dumnezeu şi, cu cât citea mai mult învăţăturile lui Mahomed şi mai ales atenţia deosebită pe care o acordase copiilor şi femeilor, cu atât era mai impresionată.

— Dacă Mahomed ar trăi acum, ar fi foarte contrariat de acţiunile rudeniilor ei, a spus omul sfânt.

Şi din acest punct de vedere sunt de acord cu hotărârea ei. Eu însămi am studiat islamismul când locuiam la Teheran. În cazul meu a fost o mişcare calculată, pentru a câştiga încrederea lui Moody şi a familiei sale. M-am gândit că, odată convinşi că accept să trăiesc în Iran, îmi vor da mai multă libertate, o condiţie esenţială pentru punerea la cale a oricărui plan de evadare. După ce Moody a luat-o pe Mahtob de lângă mine, m-am simţit obligată să mă rog lui Dumnezeu, lui Iisus, lui Allah, oricui îmi putea da ajutor sau sprijin moral, indiferent de la cine şi de unde venea. Sub nicio formă nu-mi puteam permite să fiu exclusivistă.

Pe măsură ce o cunoşteam mai bine, Christy îmi plăcea tot mai mult. În unele cazuri ajunse în atenţia mea, n-am fost convinsă de faptul că părintele lăsat în urmă este cel mai potrivit să aibă grijă de copiii răpiţi. Răpirea parentală este un act care provoacă multă durere şi trebuie tratat ca o problemă de principiu, dar au fost cazuri în care mă întrebam dacă cealaltă alternativă nu era cumva mai profitabilă pentru copii. În cazul lui Christy însă n-am avut nicio îndoială.

Cazul ei m-a convins imediat, în primul rând fiindcă era o persoană caldă, sinceră şi maternă. Pe de altă parte, moartea soţului ei a scos la lumină şi alte feţe ale problemei privită în ansamblul ei. Mi-am amintit cum mă rugasem odată ca Moody să moară şi cum mi-l imaginam călcat de roţile unui vehicul din Teheran. La fel ca altele aflate în aceeaşi situaţie, mi-am închipuit că moartea lui ar putea însemna sfârşitul prizonieratului nostru, că eu şi Mahtob ne-am putea apoi întoarce acasă. Mă înşelasem. Spre groaza mea, am aflat că, prin moartea lui Moody, eu şi Mahtob treceam în proprietatea familiei lui. Probabil că familia mi-ar fi permis să plec sau, şi mai rău, m-ar fi alungat, dar nici într-un caz n-ar fi acceptat ca Mahtob să mă însoţească. Ar fi ţinut-o la ei din mândrie sau ca să-mi

facă în ciudă, ori fiindcă ar fi fost convinşi că viaţa lor este superioară celei din America, pe care o urau.

Am fost tot timpul impresionată de puternicele legături care o uneau pe Christy de copiii ei şi de profunzimea sentimentelor. Pe un front laic, ea i-a implorat pe toţi cei pe care îi cunoştea să scrie Ambasadei pakistaneze din Washington. Înainte ca ea s-a ajungă să-şi discute problema la Ambasadă, aceasta a fost bombardată cu sute de scrisori şi petiţii. Cu toate că i s-a spus că nu pot muta procesul din Peshawar, ei au fost de acord să-i comunice judecătorului de acolo că hotărârea lui va trebui să treacă şi pe la ei, ceea ce n-a fost puţin lucru.

La mai puţin de trei săptămâni de la începerea operaţiunii „Furtună în Deşert”, avocatul a informat-o pe Christy că procesul era pe rol şi poate începe în orice zi. Prezenţa ei nu era necesară, dar mai mult ca sigur că l-ar influenţa pe judecător. Momentul sosise. Christy a hotărât să meargă singură în Pakistan ca să le demonstreze şi prin aceasta loialitatea ei. Această hotărâre a determinat o sarabandă de telefoane între locuinţa ei, biroul senatorului Riegle, Departamentul de Stat şi biroul meu. Sally Light, şeful direcţiei care se ocupa de custodia copiilor la Serviciul pentru cetăţenii din străinătate al

Departamentului, era îngrijorată de siguranţa ei deoarece în ultima vreme avuseseră loc în Pakistan demonstraţii pline de ură împotriva Statelor Unite. Sally era convinsă că nu era nicio şansă de-a aduce copiii şi, ca atare, era an risc gratuit. I-am spus lui Sally că sunt de aceeaşi părere dar că, pe de altă parte, mă preocupa şi Chris Korest, care şi-a depăşit atribuţiile profesionale şi se implicase emoţional în cazul lui Christy atât de mult, încât era convinsă că aceasta va reuşi să-şi recupereze copiii. Chris s-ar fi putut să fie atât de dezamăgită în caz de eşec, încât munca noastră în continuare să aibă de suferit în cazul în care ea s-ar retrage.

Până şi Chris se îndoia de rezultatul călătoriei în Pakistan, încât a sunat-o pe Christy şi i-a spus plângând:

— Mi-e frică să nu te omoare!

Pe nouă februarie 1991, cu o oră înainte să plece la aeroport, Sally a făcut o ultimă încercare de-a o opri:

— Nu pleca, a rugat-o, nu cred că te-ai gândit la toate consecinţele. Trebuie să înţelegi că tu şi copiii veţi fi consideraţi o problemă minoră pentru oamenii noştri din Pakistan. Acum suntem în război!

— Nu-mi pasă! i-a răspuns Christy. Plec!

A închis telefonul şi a plâns, apoi ei au condus-o la

aeroport.

Aceasta era a cincea călătorie pe care o făcea în Pakistan, dar de data aceasta era liberă. A gustat plăcerea simplă de a-şi reţine cameră la hotel, de-a pleca şi de-a se întoarce când voia, în ciuda faptului că mişcările îi erau supravegheate. Era tot timpul urmărită de doi bărbaţi, agenţi secreţi pakistanezi desemnaţi ca gardă de corp de către ambasadorul american în Pakistan, la cererea senatorului Riegle. Nici măcar discuţia avută la Consulatul Statelor Unite nu i-a putut submina optimismul.

— A! Deci dumneavoastră sunteţi Christy Khan, Din câte îmi amintesc aţi generat mai multă corespondenţă decât oricine altcineva. Cu toate acestea, nu cred că momentul este cel mai potrivit pentru a vă obţine copiii. V-aş sugera să vă întoarceţi acasă.

După părerea lui Nasir înfăţişările preliminare au decurs bine. Până la urmă rudele lui Riaz au recunoscut neamestecul tatălui lui Christy în moartea ginerelui său şi au dat de înţeles că s-au liniştit.

— Nu vreau o înţelegere formală. Îmi vreau copiii înapoi liberi şi cu situaţia clarificată pe cale legală, a spus Christy.

Peste câteva zile a compărut pentru prima dată în faţa curţii din Peshawar. Sala de judecată, cât două garaje,

avea ciment pe jos şi un tavan foarte înalt, Judecătorul era aşezat în spatele unei mese de lemn geluit, părţile şi avocaţii lor fiind aşezaţi la două măsuţe, în faţa lui. Restul sălii era plin de gură-cască şi de refugiaţi care stăteau la bârfă.

Procedura nu era deloc formalistă. Audierile începea oricând erau de faţă cele două părţi. În timp ce-i aşteptau pe cei din familia soţului ei, Nasir i-a dat lui Christy câteva sfaturi tactice.

— Indiferent de ce se întâmplă, nu cumva să plângi. S-ar putea interpreta ca semn de slăbiciune. Nu te uita în ochii judecătorului, asta ar fi prea provocator. Şi aşa este intimidat de faptul că eşti americancă şi nu vrea să te lase să crezi că poţi obţine orice.

Christy s-a hotărât să se poarte în acelaşi fel în care se purtase pentru echilibrarea relaţiilor cu familia lui Riaz, cu respect dar fără umilinţă.

La o temperatură de optzeci de grade F, înconjurată de o mulţime de oameni, în sweater şi cu chador-ul obligatoriu, Christy era leoarcă de transpiraţie. Tot timpul se uita să vadă dacă n-ar putea să-i zărească pe John şi pe Adam şi a fost dărâmată când familia s-a prezentat la proces fără ei. Cum nu avea curajul să pătrundă în sat, ar

fi fost singura posibilitate să-i vadă.

Judecătorul a amânat cazul cu o săptămână şi a ordonat familiei să aducă şi copiii.

Fraz era furios:

— Să nu-ţi închipui că ai cine ştie ce putere. Dacă vreau, te fac să dispari pur şi simplu, a amenințat-o el la ieşirea din sala de judecată.

Ajunsă la hotel, i-a telefonat mamei sale şi i-a spus că este foarte speriată. Singurul lucru care o susţinea era încrederea tot mai mare în Nasir, pe care îl alesese la întâmplare, dintr-o listă pe care i-o prezentaseră cei de la Consulat.

— Amânări după amânări îşi aminteşte ea. Nasir s-a dovedit cinstit şi curajos, un om care merge drept înainte, de o integritate, mai presus de orice bănuială. Acum mă gândesc că am fost binecuvântată de Dumnezeu care mi-a trimis în ajutor un regiment întreg de îngeri, fiindcă am avut parte de noroace, unul după altul.

Abia la cea de-a doua înfăţişare, la două săptămâni după ce aterizase în Pakistan, a reuşit să-şi revadă copiii. Când au intrat în sală, a fost mişcată văzându-i atât de frumoşi, uimită de cât crescuseră şi ardea de nerăbdare să-i strângă în braţe. Se străduia să-şi păstreze calmul,

clar un suspin neaşteptat i-a ieşit de pe buz, e şi sala a amuţit dintr-odată. S-a luptat să-şi ascundă lacrimile sub *chador,* spunându-şi că nu trebuie să plângă, dar când s-a întors a întâlnit privirea judecătorului, ai cărui ochi străluceau de o blândă înţelegere.

La cererea lui Nasir, judecătorul a întrerupt audierea pentru a-i permite lui Christy să stea puţin cu copiii într-unul din birourile lui. Copiii au venit însoţiţi de socrul ei, care făcea tot ce-i stătea în putinţă să producă o impresie bună:

— Vreau să fiu alături de tine. Tu eşti doar fiica mea, i-a spus el.

Christy nu i-a acordat însă nici cea mai mică atenţie. Toată atenţia i-a fost concentrată asupra celor doi băieţi pe care nu-i văzuse de cinci luni. John i-a venit direct în braţe, dar Adam s-a ţinut deoparte.

— O, doamne, nici nu vrea să vină la mine. Să vezi că nici n-o să mă vrea!

Christy l-a aşezat pe John şi i-a dat o jucărie pe care o adusese cu ea, apoi a mai scos una pentru Adam, rugându-se ca acesta să reacţioneze.

— Mă uitam la Adam, iar, el se uita la jucărie, îşi aminteşte ea, apoi, dintr-odată a venit la mine. Am

încercat să-i dau jucăria, dar a dat-o la o parte şi din acel moment nu s-a mai desprins de poala mea. Când a trebuit să mă întorc în sală, socrul meu abia l-a smuls de lângă mine.

Totul părea că merge bine, când a apărut o altă problemă. La începutul lui martie, Adam a contactat o meningită virală, boală cu rată de mortalitate foarte ridicată în Pakistan. Până atunci Adam fusese ce mai robust dintre fiii ei, dar acum părea atât de vulnerabil, cu pete pe tot corpul, vărsând convulsiv, cu corpul înţepenit ca o bucată de lemn!

Christy a făcut eforturi deosebite pentru fiecare etapă a tratamentului: la început ca să determine internarea într-o vineri, prin tradiţie ziua liberă a doctorilor, apoi să-l repartizeze singur într-o rezervă, departe de bolnavii de febră tifoidă şi tuberculoză, după aceea să găsească penicilina diluată strict necesară tratamentului. Shabina, verişoara care o ajutase la naşterea lui Eric, făcea acum stagiul de pediatrie şi se îndoia că Adam va scăpa.

— Va trăi, a spus Christy, sigură pe intuiţia ei.

Faptul că Adam accepta lichidele îi dădea speranţa că totul va fi bine, asta fiind esenţial pentru a scăpa de infecţie.

Mai era ceva: convingerea ei că nu făcuse un drum atât de lung ca să-şi piardă tocmai acum copilul. A fost o perioadă extrem de stresantă pentru Christy, când toate resursele ei de părinte au fost folosite la maximum.

— Când lucrurile devin atât de disperate, devii foarte rezistent şi concentrat asupra a ceea ce trebuie să faci încât pari lipsit de emoţii, nu oboseşti şi nu simţi nimic. Faci exact ce trebuie să faci, îmi explica ea.

După două zile Adam şi-a revenit. Christy a petrecut ultimele două săptămâni în Pakistan la căpătâiul lui, lăsându-l pe Nasir să se ocupe de problemele juridice. El i-a spus că familia a început să cedeze şi au propus să-l ia pe John, dar să-l lase pe Adam, care întotdeauna a fost mai ascultător. Apoi Nasir i-a adus vestea cea bună: judecătorul şi-a impus punctul de vedere. Nu mai permitea alte amânări:

— Orice amânare dăunează copiilor, a spus judecătorul, şi dăunează şi mamei, de fapt nu e bună pentru nimeni.

În acel moment Fraz şi-a ieşit cu totul din fire:

— Cum adică îi dăunează mamei?! Mama nu contează!

Judecătorul l-a privit grav:

— Dacă mama nu contează, ce e cu lista asta de motivaţii pe care o am în faţa mea?

Fraz comisese o eroare colosală. Întâmpinarea depusă de familia lui se baza pe ideea că cei doi copii trebuiau să rămână în Pakistan spre binele lor şi al bunicii lor paterne pentru care prezenţa lor era O consolare în schimbul pierderii fiului. Ca s-o spunem pe şleau, era o foarte slabă motivaţie, care ieşea acum la lumină în toată ipocrizia ei.

Văzându-se înfrânţi şi simţind hotărârea judecătorului de a-i încredinţa mamei pe copii, familia a luptat să obţină cele mai avantajoase condiţii de capitulare. Avocaţii au pus la punct o înţelegere aprobată de judecătorie, stipulând câteva condiţii, inclusiv aceea care îi interzicea şi lui Christy să se recăsătorească, sub ameninţarea de-a pierde custodia copiilor în cazul în care ar face-o. Lupta se terminase.

Când au plecat la aeroportul din Peshawar, Fraz şi-a îngrămădit familia pe locurile din spate ale maşinii lui. Pe când pornea maşina bombănind încruntat, o faţă familiară s-a arătat pe neaşteptate la geamul din spate:

— Christy, ai fost întotdeauna una dintre nepoatele mele favorite! i-a strigat unchiul Hyatt, în timp ce porneau în trombă. Îmi pare bine că totul s-a terminat cu bine pentru voi!

Cu cinci ani în urmă aterizasem împreună cu Mahtob pe

aceeaşi pistă a aeroportului Metropolitan din Detroit. În data de 26 martie 1991, Christy, Jonathan şi Adam au coborât din avion. John l-a văzut pe Eric pentru prima dată după doi ani. A simţit nevoia unei prezentări pe măsura evenimentului:

— Bună, mă cheamă Johnny. Sunt fratele tău mai mare, l-a anunţat el cu solemnitatea celor patru ani în plus. De acum înainte eu voi avea grijă de tine.

— Până la urmă, gândea Christy, vor putea cu toţii să aibă grijă unii de alţii.

Neavând niciun fel de venituri sau economii, Christy s-a mutat la părinţii ei, într-o suburbie muncitorească, în casa modestă de trei camere în care crescuse şi ea. Cu toate greutăţile, familia este strâns unită de dragoste şi recunoştinţă, legăturile de familie devenind mult mai puternice după nenorocirile pe care le-au înfruntat.

La patru luni de la întoarcere, John şi Adam erau încă slăbiţi, dar făcuseră deja mari progrese. John nu se mai trezea noaptea gâfâind, leoarcă de transpiraţie şi plângând din cauza bărbaţilor înarmaţi din jur. Adam nu mai cere tetina şi nu mai face pe el. Amândoi pot merge la culcare fără jucării şi fără teama că noile lor comori şi realitatea cea nouă şi fericită ar putea să dispară până

dimineaţa.

Deoarece era mai mare la strămutarea lor, felul de-a fi al lui John, sensibil, profund şi gata să-şi recunoască greşelile, era deja format la stabilirea în Peshawar. Adam s-a schimbat foarte mult acum, că a schimbat mediul, devenind, după cum spune Christy, „o personalitate isterică nouă”. După haosul fizic şi psihic din viaţa familiei sale împrăştiate prin Pakistan, nu poate suporta nimic ce nu este în perfectă ordine. Dacă au mânuţele murdare, trebuie să meargă imediat să se spele. Dacă Eric ia o perie din baie, îl goneşte prin toată casa până o pune la loc. Alteori stă în baie, se uită în jurul lui şi spune: „Curat, curat, curat!” Aproape în fiecare seară, înainte să adoarmă, Adam o întreabă somnoros:

— Nu mă părăseşti?

— Nu, bineînţeles că nu!

— Îhî, spune Adam cu accent pakistanez. Împleună!

Cu trei băieţi sub şase ani, Christie trebuie să accepte micile conflicte. John şi Adam pot fi foarte încăpăţânaţi în rivalităţi, o reminiscenţă, se pare, din zilele când Riaz şi familia lui încercau să-i întărâte unul împotriva celuilalt. Gelozia lui Adam faţă de Eric – doar acest bebeluş a ţinut-o pe mama departe de el – ar fi putut deveni patologică.

Obligaţiile de părinte îi cereau lui Christy mai mult decât munca de o zi întreagă. Pentru a introduce armonia şi ordinea, lucra plină de zel să ţină obiceiurile casei: oră de culcare regulată, oră de sculare regulată, oră de baie regulată.

— În casa asta există o disciplină. Soţul meu era foarte răsfăţat şi nu vreau ca băieţii mei să-şi închipuie că li se permite orice.

După cum s-a dovedit, sarcina i-a fost uşurată de copilul de la care te aşteptai să ceară cel mai mult:

— Copiii care suferă de sindromul down sunt un ghem de dragoste şi Eric emană dragoste. Are o bunătate simplă, pe care pur şi simplu n-o pot descrie. Este cel care se acomodează cel mai bine şi nu este câtuşi de puţin gelos.

Una dintre valvele refăcute ale lui Eric a slăbit şi doctorii i-au spus că va avea nevoie de o nouă operaţie într-un an-doi. Între timp trebuie să urmeze un tratament continuu pentru inimă. Dacă nu ia medicamente o singură zi, se simte slăbit şi obosit, dar nu are niciun fel de restricţii în privinţa activităţii fizice: îi place foarte mult să alerge şi să se dea peste cap împreună cu fraţii lui. Eric a fost de altfel cel mai puţin supărat când Christy a plecat singură într-o

delegaţie, lucru pe care nu şi-l închipuise posibil până la mijlocul lui iunie, la două luni după întoarcerea lor. Pe John şi Adam, fiecare din absenţele ei, oricât de scurte, îi făcea să devină nervoşi. Cu timpul, băieţii s-au liniştit şi în privinţa aceasta. Când, în iulie, Christy a participat la o nuntă, copiii au rămas toată seara în grija unei cumnate şi evenimentul nu i-a prea deranjat.

Despărţirea avusese un efect foarte puternic asupra lui Christy. Se temea ca nu cumva familia lui Riaz să încalce înţelegerea şi să încerce să-i ia băieţii.

Îmi ador copiii şi mă desfată fiecare clipă a copilăriei lor, îmi dau atâta bucurie, dar nu mă voi linişti în privinţa lor decât atunci când vor fi adolescenţi. Abia atunci mă voi putea bucura de ei cu adevărat când vor fi în stare să-şi poarte singuri de grijă. Acum sunt atât de neajutoraţi! îmi dau seama că ei îmi simt neliniştea cu toate că încerc să nu le-o arăt. Câteodată rămân, la fereastră analizându-mi gândurile şi nu-mi dau seama că ele, gândurile, mi se oglindesc pe faţă. Şi numai ce-l aud pe John întrebându-mă:

— Mămico, ce nu-i în ordine?

Luni întregi după proces, Christy a încercat să se împace în sinea ei cu valorile culturii islamice. Nu se putea mişca

natural nici acum în bluzele şi pantalonii comozi pe care îi adusese din Peshawar. Îşi dădea seama de nevoia de a-i învăţa pe copii câte ceva din moştenirea lor culturală dinspre tată, mai ales după ce vor mai creşte, dar mi-a mărturisit că nu-i va fi deloc uşor. Cel puţin pentru moment copiii nu se arătau prea interesanţi să înveţe ceva. John, care începuse să vorbească fluent urdu, nu mai voia să vorbească în engleză. N-a vrut să treacă de desenele animate cu povestea *Pânza lui Charlotte,* singura casetă video pe care o avusese timp de doi ani în Pakistan, dezinteres neaşteptat la un copil care moştenise memoria fotografică a lui Riaz.

Nici John, nici Adam nu erau prea curioşi în legătură cu tatăl lor. Subiectul apărea în discuţie foarte rar, doar când ieşeau undeva şi John vedea trecând vreun cuplu. Atunci îşi dădea seama că lipseşte ceva:

— Mamă, nu-ţi face griji, spunea el. Dumnezeu ne va da alt tătic.

Pe Christy o mai preocupa Riaz, şi mai ales cum şi de ce îşi găsise sfârşitul. Detectivii erau de părere că asupra ei nu plana niciun pericol, deci nu avea de ce să-i fie frică. Oricine ar fi fost cel care îl căutase pe Riaz, se pare că găsise ceea ce-l interesa.

Cazul încă nu era rezolvat. Poliţia nu-i furniza toate informaţiile pe care le deţinea, în primul rând pentru a nu-i crea alte neplăceri. Se simţea frustrată de faptul că Riaz era la fel de ascuns faţă de ea acum, când era mort, ca şi atunci când era în viaţă. Ştia atât de puţin despre omul lângă care trăise aproape cinci ani!

Cei de la poliţie încercau să descopere dacă Riaz avusese datorii băneşti faţă de cineva, mai ales că fusese descoperit într-un parc aflat la jumătatea distanţei dintre Michigan şi Detroit, binecunoscut punct de întâlnire al traficanţilor de droguri şi al altor criminali.

Christy a aflat cu uimire că Riaz nu băuse nimic, lucru neobişnuit pentru un individ aproape, alcoolic şi căruia îi plăcea să se distreze cu câte o duşcă în timpul călătoriilor plictisitoare cu maşina. Unul dintre detectivi i-a spus că atunci când vor să încheie o afacere nu obişnuiesc să bea nimic. Oare Riaz s-a ocupat de afaceri cu droguri? Christy ştia că Peshawar este un important centru de distribuire a opiului din Afganistan şi a auzit zvonul că brigada antidrog ar fi preluat cazul. Nimeni însă n-a ţinut să-i confirme această teorie.

Ce o irita cel mai mult era convingerea că familia lui ştie adevărul şi-l ascunde pentru a-şi salva reputaţia. În ciuda

cererilor repetate ale poliţiei locale de-a le preda benzile cu convorbirile telefonice ale lui Riaz din săptămânile dinaintea plecării lui, ei refuzau să le dea. Christy era sigură că înregistrările ar fi adus lumina necesară elucidării cazului. Deşi înţelesese crâmpeie din convorbirile lui din Perioada aceea, a reţinut că se referise de mai multe ori la rezistenţa afgană. Îşi reamintea deseori cuvintele lui Riaz dinaintea plecării.

— Lasă-mă în pace, Christy! Am probleme care n-au nicio legătură cu tine.

Riaz avea duşmani destui şi oricare ar fi fost mulţumit să-l termine.

În toamna anului 1991 Christy a început cursurile de grefier calificat, urmând să obţină un post peste trei ani, când toţi copiii vor fi de vârstă şcolară. Nu se simte în stare să uite trecutul şi nici nu vrea s-o facă. În Pakistan nu-l putuse plânge pe Riaz: nici în timpul slujbei de înmormântare, nici la mormânt. Pe stela funerară scria că Riaz împlinise treizeci şi cinci de ani, cu cinci ani mai mult decât în realitate, aşa cum ar fi vrut cel decedat să se creadă. La câteva luni de la crimă, Christy a participat la un serviciu religios ţinut în memoria lui la Michigan. Venise vremea să dea frâu liber tristeţii.

— Prietenii îmi spun: „n-ar trebui să-ţi pară rău, el este exact acolo unde îi e locul!” Dar nu pot să trec peste faptul că a fost totuşi soţul meu. Odată l-am iubit şi am trei copii de la el. N-a fost chiar un monstru, a fost totuşi un om. Nu aşa voiam să se termine. În Pakistan mi-am dat seama că există o latură întunecată a personalităţii sale, pe care n-am reuşit s-o înţeleg. Cred însă că Dumnezeu ne cunoaşte mai bine şi cred din inimă că Dumnezeu este plin de milă. Sper ca Riaz să-şi fi găsit liniştea, deoarece n-a avut parte de pace în niciunul dintre gândurile sale atât cât a trăit.

Christy era acum acasă, dar nu-şi găsea încă liniştea. Aşa cum şi eu am fost dată peste cap de un raport al ultimelor mişcări ale lui Moody, tot aşa o nelinişteau pe Christy rudeniile soţului care puteau câştiga pe stradă ceea ce pierduseră la tribunal: copiii ei.

Cu toate necazurile ei, Christy este unul dintre cazurile fericite. Majoritatea părinţilor care încearcă să-şi obţină copiii răpiţi se izbesc de piedici neaşteptate la fiecare mişcare. Ei ajung să fie apăsaţi de pierderea suferită şi disperaţi în legătură cu viitorul. Sunt oameni ca Ramez Shteih, un bărbat din New Jersey născut în Liban, care şi-a pierdut, în 1986, cele trei fiice în Africa de Sud, iar ele trebuie să trăiască zilnic cel mai îngrozitor coşmar din

câte-mi pot imagina.

5

VIEŢI BULVERSATE

Ramez Shteih a devenit cetăţean american naturalizat în 1980, la paisprezece ani după ce venise din Beirut la New York, ca funcţionar contabil la Liniile Aeriene Pan-Am. Printre avantajele acestei munci era şi acela că beneficia de bilete gratuite de călătorie în orice colţ al pământului, în perfectă concordanţă cu firea lui atinsă de morbul voiajărilor.

În 1977 Ramez întreprinde o călătorie de vacanţă în Scoţia. Într-o zi s-a oprit să ia prânzul la un restaurant de la marginea unei şosele care şerpuia pitoresc printre dealurile înflorite. Privirile i-au fost atrase de o chelneriţă drăguţă şi, uite-aşa, a început povestea vieţii lui. Muriel Dunlop avea abia nouăsprezece ani, iar Ramez, treizeci şi opt, dar cei doi s-au înţeles perfect din prima clipă. Au schimbat adresele şi a început o corespondenţă

sentimentală asiduă. Când Ramez a vizitat-o şase luni mai târziu, se considerau deja „îndrăgostiţi cu vechime”. El era convins că vârsta nu contează.

— Ne simţeam foarte apropiaţi; ne înţelegeam din priviri, fără cuvinte, de parcă ne citeam gândurile. Orice făceam împreună ieşea perfect.

Se bucurau de lucruri simple: picnicuri la iarbă verde sau pe malul mării, seara plimbări „la o îngheţată”, vizite la părinţii ei. Ramez le-a fost prezentat şi a făcut o bună impresie. David Dunlop – tatăl – era de meserie sculer, iar soţia lui, Isabell, lucra ca recepţionară la un Hotel. Păreau oameni de bună credinţă, nefăcând caz de vârsta, naţionalitatea sau religia logodnicului. Ramez ţinea de biserica greco-catolică, iar Muriel era prezbiteriană nepracticantă. În plus, şi celor din familia Dunlop le plăcea să călătorească; cea mai mare parte a copilăriei şi adolescenţei Muriel şi-o petrecuse împreună cu familia în Rhodesia, unde părinţii avuseseră slujbe mult mai bine plătite. Războiul de Independenţă din 1975 îi determinase să se întoarcă în Scoţia.

În februarie 1978 Ramez s-a căsătorit cu Muriel. Ceremonia s-a consumat într-o bisericuţă scoţiană.

După ce Muriel a obţinut cartea verde, au locuit într-un

apartament din Brooklyn. Mai târziu s-au mutat într-o suburbie a New Jersey-ului, locul cel mai potrivit, socoteau ei, pentru înjghebarea unei familii. Pentru tânăra mireasă, încă adolescentă, angajamentul părea înrobitor. Îngrijorată de posibilitatea de-a rămâne însărcinată, nu mai voia să-şi caute o slujbă. Se simţea singură, izolată, nu-şi găsea locul nicăieri, dar nu prea se plângea. Ramez mi-a spus că e genul de om care „ţine totul închis în suflet şi explodează pe neaşteptate, ca un vulcan”. El dorea din tot sufletul ca nemulţumirile ei să fie trecătoare.

În februarie 1979, pe când aşteptau primul copil, Muriel s-a dus acasă, în Scoţia. Acolo, în aprilie, s-a născut Victoria. Muriel a rămas trei luni în Scoţia, timp în care, la fiecare sfârşit de săptămână, Ramez le făcea câte o vizită.

Cei doi fraţi mai mici ai lui Muriel îşi găsiseră de lucru în Zimbabwe şi, după reîntoarcerea lui Muriel cu fetiţa la New Jersey, s-au mutat şi părinţii ei în Africa.

La şase luni după naşterea Mayei, ce-a de-a doua fetiţă a lui Ramez, Isabell, mama lui Muriel, a venit să-i vadă. A doua zi după sosire şi-a întrebat ginerele unde ţine paşapoartele fetiţelor şi s-a arătat exasperată de faptul că le ţinea într-un seif, la bancă. Peste încă o zi l-a convocat pe Ramez la ea în cameră pentru o discuţie între patru

ochi. A mers direct la ţintă:

— Vreau ca fiica şi nepoatele mele să mă însoţească în Zimbabwe.

Surprins şi iritat de o asemenea pretenţie, Ramez i-a răspuns că trebuie să discute problema cu Muriel.

— Ei bine, nevastă-ta doreşte exact acelaşi lucru! i-a replicat ea calmă de parcă hotărârea era deja luată.

În tot timpul discuţiei Isabell n-a ridicat niciodată tonul ştiind că nu e nevoie. Ramez i-a spus că trebuie totuşi să discute această problemă cu soţia lui şi atunci, foarte neplăcut surprins, a aflat că ea nu mai vrea să vorbească cu el, indiferent care ar fi subiectul conversaţiei. Când Ramez intra, Muriel şi mama ei părăseau imediat camera. Noaptea, în pat, nevastă-sa îi întorcea spatele şi rămânea mută, indiferent ce o întreba.

Cu numai patru zile înainte Muriel îl suna de trei ori pe zi la serviciu să-i spună cât îl iubeşte şi cât de mult şi-ar dori să aibă un copil. Acum conversaţia lor se limita la „cine trebuie să meargă la cumpărături”.

— Ce s-a întâmplat? Spune-mi! o implora Ramez întruna.

— Dacă nu ştii şi singur de ce ţi-aş mai spune eu?

Atitudinea ei era direct legată de vizita lui Isabell.

— Am fost sută la sută cinstiţi unul cu celălalt, îşi aminteşte Ramez, şi n-am avut niciodată nici cea mai mică problemă, dar din momentul în care a apărut maică-sa, s-a schimbat dintr-odată. De fapt Isabell o domină complet. Socrul meu este un îmbrobodit, nu face altceva decât să-i repete spusele, el neavând niciun cuvânt în casă. Soacră-mea a vrut să-şi conducă fiica şi pe noi la fel cum îşi conducea soţul. Dacă n-a putut să ne conducă, a făcut tot ce i-a stat în putinţă ca să ne distrugă.

Ramez o descrie pe Muriel de parcă era hipnotizată:

— De obicei bea cafeaua cu lapte proaspăt, dar acum o bea cu lapte praf, ca şi Isabell; de fumat, fuma *Merii* cu filtru, dar acum fumează *Malboro,* ca maică-sa; şi, ce a fost cel mai rău, e că i se schimbase până şi chipul. De obicei senini, ochii ei deveniseră neliniştiţi, iar gura avea tot timpul o expresie batjocoritoare, zâmbind dispreţuitor. Nu mi-a fost dat niciodată să fiu atât de urât de cineva.

Când a găsit într-unul din buzunarele halatului de baie al soţiei sale, cartea de vizită a unui avocat specializat în divorţuri, Ramez şi-a dat seama că pierduse locul de la cârma familiei.

Dacă zilele treceau lamentabil, în schimb nopţile erau de-a dreptul alarmante. O găsea pe Isabell plimbându-se

prin casă, înghiţind cafea după cafea şi fumând ţigară de la ţigară. Aceeaşi Isabell continua să forţeze plecarea lui Muriel în Africa.

— Soţia ta nu te iubeşte. O iau şi pe ea şi pe copii în Zimbabwe. Dacă îşi va da seama că totuşi te iubeşte, n-are decât să se întoarcă la tine.

Ramez a refuzat să-i dea paşapoartele şi, la două luni de la venire, Isabell s-a dat în sfârşit bătută şi a plecat de la ei.

— A fost ca şi când ai aprinde lumina. Muriel a devenit iarăşi ea însăşi de parcă s-ar fi trezit dintr-un coşmar.

După alte şapte luni a mai primit o lovitură. Fără ca Ramez să ştie, Isabell o bombarda pe Muriel cu scrisori, una după alta, şi apoi i-a trimis un CEC de cinci sute de dolari pentru avocat. Într-o sâmbătă era foarte indispusă:

— Ai să capeţi o veste! i-a spus ea laconic.

— Ce veste? a întrebat-o Ramez.

— Divorţez, i-a spus ea pe un ton glacial.

N-a vrut să-i comunice motivele şi au mai urmat două luni de tăcere ucigătoare... Iluminarea a venit într-o noapte, sub forma unui telefon. O prietenă de-a lui Muriel voia să-i vorbească. Ramez i-a spus că doarme şi atunci prietena i-a dezvăluit că se petrec multe lucruri de care el

nu ştie, printre care şi faptul că soacră-sa o incită pe nevastă-sa împotriva lui. Soţul n-a fost din cale-afară de surprins. I s-a confirmat doar convingerea că Muriel era victima unei personalităţi mult mai puternice decât a ei. A doua zi dimineaţa Ramez i-a spus soţiei sale că ştie ce se întâmplă şi a pus degetul pe rană: unii oameni nu pot fi fericiţi decât atunci când provoacă suferinţa altora.

— Atunci parcă s-a întâmplat o minune, îşi aminteşte el emoţionat. Muriel şi-a încolăcit braţele în jurul gâtului meu, m-a sărutat şi mi-a spus că mă iubeşte. În ziua aceea m-a sunat de trei ori sau de patru ori la serviciu şi seara, când m-am întors acasă, mi-a spus că-mi simţise lipsa şi că de-aci înainte nu-i va mai permite mamei sale să se amestece între noi.

Timp de patru ani Muriel s-a ţinut de cuvânt. Isabell continua să-i scrie, dar niciodată, povesteşte Ramez jignit, nu i-a pomenit nici măcar numele. Muriel nu părea să ţină cont de scrisorile ei. Nu băga în seamă repetatele chemări de-a pleca în Zimbabwe şi când a sunat-o la telefon i-a tăiat-o scurt:

Într-o scrisoare din perioada aceea îi declara patetic soţului:

— Crede-mă că nu există nimeni pe lumea asta pe care

să-l iubesc mai mult decât pe tine. Chiar şi părinţii mei Au trecut pe planul al doilea.

În decembrie 1983 s-a născut Monica, cea de-a treia fetiţă. Deşi căminul lor era o oază de linişte şi pace, Muriel nu s-a obişnuit niciodată cu stilul american de viaţă, în fiecare an ea şi fetiţele ei făceau vizite de câte două-trei luni familiei lui din Liban. În septembrie 1984, au plecat şi-au rămas în Liban un an întreg, timp în care Vicky a urmat cursurile unei şcoli britanice locale. Ramez li se alătura din când în când pentru câteva zile şi-i era foarte greu să stea departe de ele, dar ştia că o poate înfrunta pe Isabell doar atâta vreme cât Muriel era mulţumită.

— Nu-mi explic de ce, îi scria ea soţului ei, dar aici mi-am găsit cu adevărat liniştea. Râd întruna şi sunt tot timpul fericită. Dacă mi se întâmplă să mă apuce una dintre tristeţile mele, mă duc acasă la Lelia (sora lui Ramez) sau la Nohad (soţia unui doctor din vecini) şi „marile mele necazuri” dispar cât ai clipi.

L-a implorat pe Ramez să se mute definitiv acolo, să-şi ia o slujbă la Liniile Aeriene pentru Orientul Mijlociu sau în domeniul comerţului internaţional. El s-a opus explicându-i că în Liban nu se poate câştiga suficient şi că din cauza războiului interminabil, care ucisese deja 150.000 de

oameni, aproape trei la sută din populaţia ţării, viaţa era foarte nesigură acolo. Propria lui familie a avut mult noroc să scape nevătămată, dar pericolul planează deasupra lor tot timpul.

În 1986 Muriel a venit cu propunerea de-a face o vizită familiei ei, ea plecând împreună cu fetiţele şi, la două săptămâni după ele, Ramez. Urmau să mai stea o săptămână acolo împreună, apoi să se întoarcă. Ideea nu-i prea convenea lui Ramez, dar n-a găsit niciun argument prin care să se opună. Soţia lui nu-şi mai văzuse familia de cinci ani şi i se făcuse dor. Pe de altă parte, nici nu mai era atât de îngrijorat. Muriel părea foarte preocupată de problemele lor de familie. Pe calendarul, din bucătărie încercuise ziua de trei septembrie şi notase: „Începe şcoala”. Vicky urma să intre în cursul gimnazial, Maya, la grădiniţă, Monica, la creşă. Dorindu-şi cu ardoare un fiu, cu puţin timp în urmă se prezentase la medicul ei să afle de ce n-a mai rămas însărcinată de la naşterea Monicăi. Înainte de plecare, a rugat-o pe o vecină să aibă grijă de soţul ei cât lipseşte.

Pe 12 august Muriel, împreună cu fetiţele, a sosit la ţinutul deluros şi sterp al provinciei Nat an, situat la cincizeci de mile vest de oraşul de coastă Durban din

Africa de Sud, unde locuiau pe atunci părinţii ei. Aceştia se mutaseră din Zimbabwe şi închiriaseră o parte din reşedinţa unui fermier ce cultiva flori exotice pentru export. Era un loc izolat, lipsit de confort, în jurul căruia nu se vedea nicio clădire în afara locuinţelor celor treizeci de muncitori negri de la fermă, situate pe vârful dealului din apropiere. Muriel vorbea de locul acela de parcă ar fi nimerit în paradis:

— Ramez, cred că ai să te îndrăgosteşti când ai să-l vezi, îi scria ea entuziasmată la cinci zile de la sosirea acolo. Seamănă foarte mult cu priveliştea de la Beirut. Ramez a fost însă mai impresionat de finalul scrisorii: — Fetelor le e dor de tine, la fel ca şi mie. Tot timpul mă întreabă când soseşti. Te iubesc!

După şaisprezece ore de zbor – şapte ore până într-o insulă pustie de lângă Morocco, apoi o întrerupere de trei ore, încă opt ore de zbor până la Johannesburg şi, în sfârşit, un zbor cu zdruncinături timp de o oră până la Duban – Gordon, unul dintre fraţii lui Muriel, l-a luat cu maşina de la aeroport şi l-a condus la reşedinţa familiei.

Ramez a ajuns târziu, după miezul nopţii, aşa că a intrat încet în patul mare în care dormeau Muriel şi fetiţele, încercând să nu facă zgomot. Fiind prea agitat ca să poată

adormi, a rămas treaz ore întregi, ascultând respiraţia uşoară a fiicelor lui.

— Pe măsură ce se trezeau, scria el trei ani mai târziu, în paginile jurnalului, nici măcar nu se mişcau, privindu-mă în tăcere, pline de iubire, drăgălăşenie şi dor. Pe măsură ce-şi dădeau seama că nu visează, săreau la mine în braţe pline de bucurie şi erau foarte, foarte fericite. Eram numai fericire şi bună dispoziţie.

În prima zi Isabell s-a arătat prietenoasă şi totul părea în ordine. Apoi Muriel a început să se poarte ciudat. Seara, când întreaga familie era împreună, ea se îndepărta de Ramez, de obicei părăsind camera în care se găseau cu toţii.

— Umbla de parcă era în transă, ca un cadavru viu, povesteşte el.

Pe trei septembrie, o zi înainte de plecare, Ramez era copleşit de presimţirea unor veşti foarte rele. A putut citi asta pe feţele unor prieteni care-i vizitaseră în după-amiaza aceea, cu priviri dezamăgite, pline de simpatie. Vestea a venit prin glasul Victoriei, fetiţa lui, căreia nu-i scăpa nimic, niciodată:

— Ah, mama are de gând să-şi ia o maşină şi să-şi caute o slujbă.

Ramez a sperat că se referă la o slujbă într-un birou din New Jersey. Nici nu îndrăznea să se gândească la altceva. În seara aceea, cu totul pe neaşteptate, părinţii lui Muriel s-au scuzat şi s-au retras în camera lor imediat după ora opt seara, deşi de obicei stăteau la poveşti până-i prindea miezul nopţii.

— Văd că n-ai împachetat nimic! i-a spus Ramez soţiei sale după ce au culcat fetiţele.

Muriel s-a aşezat lângă el pe sofaua din camera de zi şi, privindu-l ca o străină, i-a spus:

— Nu mai vreau să mă întorc. Nu mai simt pentru tine niciun strop de dragoste.

Ramez a simţit că-i străpunge inima:

— Şi copiii? Gândeşte-te cât rău le faci, şi cât rău îmi faci mie.

— Asta te priveşte! Fetele rămân cu mama lor, i-a spus Muriel mecanic, de parcă recita un text învăţat pe dinafară.

Ramez era constant. Chiar şi acum, când soţia i-a confirmat cele mai negre presimţiri, încerca în sinea lui să nege cumplita realitate. Muriel nu putea vorbi serios!

— Problema asta trebuie discutată la noi acasă, în Statele Unite, a continuat el.

Muriel rămânea impasibilă, de parcă argumentele lui nici n-ajungeau până la ea, la fel ca şi părinţii ei care cu greu s-au lăsat convinşi de Ramez să vină şi să participe la discuţie. Isabell nu-şi mai încăpea în piele de bucurie:

— Soţia nu te mai iubeşte, aşa că n-are niciun motiv să mai rămână lângă tine.

— Dacă vrea să divorţeze, poate s-o facă în New Jersey, dar nu poate să ţină copiii departe de mine, a insistat Ramez căutând o ieşire.

Soacră-sa se menţinea inflexibil pe poziţii, de parcă ea şi Muriel vorbeau cu o singură voce.

— Nici vorbă. Să se-ntoarcă să lupte singură cu tine prin tribunale? Dacă rămâne noi o putem ajuta cu tot ce-i nevoie; apoi a adăugat plină de cruzime: Cum le vei putea explica fetelor că nu vei mai locui cu ele?

— Nu există nicio modalitate de-a le spune copiilor aşa ceva! a răspuns el.

— Dar sunt o mulţime de copii al căror tată a murit când ei erau încă mici, a sugerat soacra. Muriel are toată viaţa înaintea ei aici, cu noi. Cum ai vrea să mai trăiască alături de tine dacă nu te mai iubeşte? Doar de dragul copiilor? Lor le va fi mai bine aici decât într-un cămin fără dragoste.

S-au certat toată noaptea, fără să ajungă la un rezultat.

Ramez spunea despre ei că sunt oameni încăpăţânaţi, cu care n-o poţi scoate la capăt. Când i-a cerut paşapoartele copiilor, Muriel a râs forţat şi i-a spus că sunt bine ascunse.

— Era mai rău decât îmi închipuisem, povestea Ramez. Soţia mea ştia cât mi-e de greu să stau departe de copii şi n-ar fi permis niciodată ca cineva dinafara casei să se amestece în viaţa noastră de familie. E clar că suferise o schimbare a personalităţii; că devenise pur şi simplu o altă persoană!

În dimineaţa următoare Ramez şi-a amânat plecarea şi s-a prezentat la Consulatul Statelor Unite din Durban. Funcţionarii i-au spus că nu pot face nimic pentru a-l ajuta în problemele lui familiale, dar, dacă aduce fetiţele până acolo, le poate face paşapoarte noi. Nu-l pot ajuta însă să ajungă la aeroport şi apoi să plece cu ele, asta nici vorbă!

Problema, după cum judeca Ramez lucrurile, era că paşapoartele nu puteau fi gata înainte de trei zile de la depunerea actelor. Ce s-ar fi întâmplat dacă una dintre fetiţe ar fi scăpat vreo vorbă despre asta?

— Mă temeam pentru ele, povesteşte Ramez, nu ştiam ce-i în stare să facă soacră-mea. Pe ea n-o interesau nepoatele, îi păsa doar de fiica *ei,* dar ştia că singurul mijloc prin care o putea reţine pe Muriel lângă ea era acela

de a păstra fetiţele acolo.

Neştiind ce să mai facă, Ramez a trecut strada şi a ales la întâmplare un avocat tânăr, cu înfăţişare onestă, care i-a spus că înainte de a da sfaturi trebuie să facă cercetări. Între timp, i-a spus să se întoarcă la New Jersey să obţină o hotărâre din partea tribunalului, cum că el este tutorele legal al copiilor.

După ce şi-a amânat zborul câteva zile, încercând s-o convingă pe Muriel să-şi schimbe atitudinea, Ramez a urmat sfatul avocatului: şi-a lăsat copiii în Africa de Sud şi a început lupta pentru recâştigarea lor.

— Mă simţeam torturat, sfâşiat interior.

De dragul copi lor, şi-a făcut ordine în gânduri. Când Muriel le-a spus că şi-au prelungit vacanţa şi tatăl lor se va întoarce la ele peste două săptămâni, el n-a avut puterea s-o contrazică. Spera să câştige repede procesul şi să-şi ducă din nou familia acasă, fără ca fetiţele să fie nevoite să afle adevărul. Acum consideră că aceasta n-a fost deloc o hotărâre fericită:

Poate că trebuia să le fi spus fetelor ce se întâmplă. Ar fi putut începe şi ele să exercite presiuni asupra rudeniilor soţiei mele. Îmi pare foarte rău că nu le-am spus.

În ziua în care a plecat, Muriel nu s-a ridicat din pat.

Faţa ei era roşie ca o pătlăgică şi era atât de încordată încât n-a putut nici măcar să mă privească sau să-mi spună la revedere.

Întors la New York, Ramez a luat imediat legătura cu Consulatul Sud-African. În octombrie a primit răspunsul:

— Dacă nu doriţi ca fiicele dumneavoastră să rămână în Africa de Sud, îi scria vice-consului care se ocupa de problema emigraţiei, depuneţi un affidativ (document scris şi semnat sub prestare de jurământ), în care să refuzaţi acordul dumneavoastră de a li se reînnoi vizele de rezidenţă temporară (care expirau pe patru decembrie). Veţi depune documentul la Departamentul Afacerilor Interne din Pretoria, pentru analizarea situaţiei.

Scrisoarea îl mai avertiza că, nici într-un caz, Departamentul nu se poate amesteca în neînţelegerile din familie, care pot fi rezolvate pe cale juridică. Într-o scrisoare ulterioară vice-consului afirma „Pretoria nu doreşte să intervină în problemele domestice ale familiilor”.

Teoretic, Ministerul Afacerilor Interne din Pretoria poate refuza prelungirea vizelor copiilor dacă vreunul dintre părinţi se opune reînnoirilor. Practic însă, această procedură nu se prea aplică, mai ales când părintele care

cere reînnoirea vizei este mama şi când aceasta are statutul de rezident în Africa de Sud, cum era cazul lui Muriel.

Cu alte cuvinte, guvernul nu oferă nicio garanţie şi nu-şi asumă nicio responsabilitate în asemenea cazuri, ceea ce limitează posibilitatea de acţiune a părintelui, oriunde în lume.

Ce-a de-a patra zi a lui decembrie a venit, s-a scurs, şi Ramez a descoperit că vizele copiilor au fost reînnoite, cu toată cererea lui scrisă. Şi-a dat seama că ţara aparthedului o va favoriza pe Muriel vizavi de un străin originar din Orientul Mijlociu, cu toate că în acte libanezii sunt catalogaţi ca „albi”.

Pe măsură Ce timpul trecea, viaţa lui Ramez îşi pierdea consistenţa:

— Viaţa mea se concentrase în jurul soţiei şi al copiilor, va explica el mai târziu. Nu ieşeam niciodată cu băieţii la un păhărel. Nevestele lor îmi spuneau adesea că şi-ar fi dorit ca toţi soţii lor să fie asemenea taţi cum eram eu.

Niciunul dintre vecinii noştri nu şi-a putut închipui că mi s-ar putea întâmpla aşa ceva.

Când mai fuseseră despărţiţi, Ramez păstrase întotdeauna legătura cu fetiţele. Le suna regulat şi le

trimetea casete cu poveşti pentru ora de culcare. Fetele vorbeau cu casetofonul de parcă Ramez ar fi fost cu el în cameră. Acum era pur şi simplu scos din circuit. Muriel era rece la telefon:

— Foarte arţăgoasă, ţipa plină de ură: „suferă!” şi-mi închidea telefonul.

Când le dădea voie fetelor să vorbească la telefon, o putea auzi pe Isabell şoptindu-le răspunsurile. Le spuneam că le iubesc sau că mi-e dor de ele, iar ele îmi răspundeau „îhî!” sau „Şi eu”. „Le întrebam: Ţi-e frică să-mi spui că mă iubeşti?” şi îmi răspundeau: „Îhî!”

La început Ramez a primit trei sau patru scrisori de la copii şi apoi nimic, nici măcar o felicitare de Crăciun.

Pe data de 9 ianuarie 1987, Ramez a câştigat custodia temporară a copiilor la Curtea Superioară de Justiţie a districtului Union, New Jersey. Avocatul din New Jersey a luat legătura cu noul avocat din Pietermartzburg de la o firmă aleasă de Ramez dintr-o listă pusă la dispoziţie de Ambasada Statelor Unite. Într-o telegramă de răspuns, avocatul sud-african a confirmat că „ordinul de custodie va fi întărit de către ofiţerii Curţii Supreme Sud-Africane doar în cazul în care acest ordin, precum şi toate documentele doveditoare, vor fi autentificate conform uzanţelor”.

Înarmat până-n dinţi cu hârtii doveditoare, Ramez şi-a luat trei luni de concediu de la PanAm, a zburat în Africa de Sud, a închiriat o cameră la un hotel din Pietermartzburg şi s-a pregătit de luptă.

A fost nemulţumit de tinereţea avocatului repartizat de firmă: „cineva fără niciun fel de experienţă în cazuri internaţionale”. Şi-a subliniat răspicat dorinţa ca acest caz să fie rezolvat prin Departamentul Afacerilor Interne şi *nu* de tribunalele sud-africane. El avea hotărâtă custodia, cu jurisdicţie revendicată corespunzător din partea tribunalului din New Jersey. Tot ce-i mai rămânea avocatului de făcut era să-şi demonstreze diplomaţia şi să manevreze abil hârtiile.

Avocatul i-a spus că totuşi, „ca o formalitate”, cazul trebuie supus şi tribunalului sud-african, pentru a stabili care sunt motivele pentru care Muriel refuză întoarcerea în Statele Unite.

Peste două săptămâni, acelaşi avocat l-a sfătuit să retragă procesul fără ca audierea să fi avut măcar loc:

— Mi-a spus că tribunalele vor fi întotdeauna de partea femeii. Dacă mergeam mai departe au să-mi ia toţi banii, chiar şi paşaportul, şi va trebui până la urmă să plătesc şi Avocatul soţiei.

După cele spuse de Nathaniel Bloch, avocatul din Pretoria, procesul s-a împotmolit din cauza inexistenţei unei reglementări internaţionale care să se refere la problema crucială a jurisdicţiei: tribunalul cărei ţări are dreptul legal de a decide în cazurile de custodie familială?

În timp ce Africa de Sud recunoaşte în majoritate ordinele juridice, inclusiv cele ale Statelor Unite, tribunalele lor nu pot fi constrânse la aşa ceva.

În cazul unor probleme familiale, a explicat Bloch, intenţia declarată a unei persoane de a-şi stabili reşedinţa permanentă în Africa de Sud, fără a se mai ţine cont de cetăţenia avută anterior, poate determina un tribunal sud-african să-şi asume jurisdicţia, chiar dacă acel caz a fost judecat în altă parte. În cazul în speţă, statului de rezident permanent al lui Muriel putea obliga tribunalul sud-african să preia procesul sau chiar să-l rejudece. În încheiere, Bloch l-a atenţionat că tribunalele din Africa de Sud, la fel ca multe altele, din alte ţări, atunci când se pune problema custodiei, favorizează femeile.

Neajutat şi fără speranţă, Ramez şi-a asumat riscul luptei de unul singur. Departamentul Afacerilor Interne îl informase că îl poate ajuta doar dacă aduce o cerere din partea Guvernului Statelor Unite ca cei trei copii să fie

repatriaţi. Ramez a cerut un asemenea act, dar Departamentul de Stat s-a eschivat. Fără un acord formal nu se putea trece la acţiunea de repatriere.

— M-am dus la Johannesburg, la Pretoria, la Durban, dar ghinionul m-a urmat peste tot, ofta Ramez.

Pe data de 9 martie i s-a telefonat de la Consulatul din Durban ca să i se certifice că „Guvernul Statelor Unite nu are obiecţii în privinţa reîntoarcerii în Statele Unite a celor două fetiţe născute acolo, Maya şi Monica, precum şi a Victoriei Shteh care are statut de rezident permanent”, Vicky fiind cetăţean britanic deoarece se născuse în Scoţia.

Acest acord nu era însă suficient Departamentului Afacerilor Interne pentru a dispune repatrierea. Mai mult, Pretoria a cerut ca acest caz de custodie să fie rezolvat de tribunalele Sud Africane întrucât chiar avocatul lui Ramez depusese acolo dosarul.

Pe 12 martie 1987 Curtea a hotărât ca Muriel să aibă custodia fetiţelor şi l-a obligat pe Ramez la plata a 450 de ranzi (220 $) pe lună, pensie de întreţinere pentru copii. Ordinul de custodie emis de tribunalul din New Jersey a fost ignorat. Cu toate că tribunalul sud-african a întărit drepturile de vizitare, Ramez s-a simţit demoralizat.

Până în acel moment toate contactele cu fetiţele îi fuseseră supravegheate de familia lui Muriel, ca la vorbitorul unei închisori.

La prima vizită fetiţele i s-au aruncat în braţe:

— Şi-am rămas îmbrăţişaţi douăzeci de minute. Soţia şi socri stăteau nemişcaţi în poartă, privindu-ne. Când am intrat în casă n-au vorbit deloc cu mine. Eu şi copiii stăteam în camera de zi, în vreme ce ei stăteau grămadă în bucătărie.

Cu vocea gâtuită de emoţie Ramez a adăugat:

— Apoi fetiţa cea mare s-a uitat la mine şi m-a întrebat dacă vreau cafea. S-a dus direct la bucătărie, a luat o ceaşcă de cafea şi mi-a adus-o.

La cea de-a doua vizită, Vicky a devenit mai distantă şi n-a vrut să se mai aşeze lângă tatăl ei. Maya şi Monica erau foarte dornice să-şi petreacă sfârşitul de săptămână cu tatăl lor, dar Vicky era rezervată. S-a scuzat. Spunând că e obosită, că nu se simte bine şi că, de fapt, n-are niciun chef să plece, dar imediat ce a ajuns în maşină a devenit cu totul alta. În faţa famiilei mamei sale jucase teatru. Ajunşi la şosea, întreba deja de prietenii din New Jersey. Cele două fetiţe mai mici i s-au alăturat imediat. Erau atâtea lucruri de care le era dor!... Maya îşi amintea

de borcanele în formă de ursuleţ în care se ţinea mierea. Monica tânjea după unt de arahide americane. Victoria îşi dorea păpuşa de cârpe lăsată la New Jersey şi toate trei i-au cerut să le spună ce mai face o vecină mai în vârstă căreia toţi îi spuneau „bunica”. Ea făcea mereu plăcinte şi le învăţa poezioare.

Acum nu mai pot să-i spună „bunică”, i-au spus fetele.

— Be ce? le-a întrebat el.

— Avem acum o altă bunică, i-a explicat Vicky, lăsându-l pe Ramez să se gândească la Isabell şi la puternica ei influenţă asupra vieţii lor.

În seara aceea, în camera lui, unde hotelul mai introdusese trei paturi, Ramez le-a spus povestea lor favorită: viaţa lui Anansi, o tânără care trece dintr-o aventură într-alta, ajutată de furnici şi păsări ce se preschimbă în avioane şi o duc în ţinuturi îndepărtate.

Ramez îmi explica felul în care această poveste combină fantasticul şi realitatea, aşa cum le place copiilor.

A doua zi le-a declarat:

— Vă iubesc foarte mult, ştiţi asta?

— Ştim, tăticule, i-a răspuns Maya, dar acesta să rămână un secret între noi patru.

Le era prea frică s-o recunoască în faţa bunicii.

În aceeaşi zi, pe când se plimbau cu rulota împrumutată de la un prieten, Vicky a început să cânte după o casetă cu muzică libaneză:

— Clădirile din Pietermaritzburg îmi amintesc de Liban.

Auzind-o, Ramez şi-a dat seama că nu reuşiseră să le îndepărteze cu totul de el şi s-a simţit fericit.

— Înţelegeau că ele au rămas acolo împotriva voinţei mele, îmi spunea mândru, peste patru ani. N-a trebuit să le explic nimic. Erau nişte fetiţe foarte mature pentru vârsta lor, crede-mă.

La sfârşitul săptămânii, pe drumul de întoarcere la fermă, Vicky i-a cerut să oprească puţin maşina. Plângând, l-a îmbrăţişat, l-a sărutat şi i-a spus de mai multe ori „te iubesc, te iubesc!”, apoi s-a calmat şi i-a cerut să continue drumul.

Cu puţin înainte să ajungă la fermă, Monica s-a agăţat de gâtul lui:

— Vreau să merg cu tine pentru totdeauna. Nu mă duc la bunica, hai să ne întoarcem la aeroport şi să plecăm în America.

A fost un moment îngrozitor pentru Ramez care, după ce se încrezuse în legi, se vedea în imposibilitatea de a uşura durerea copiilor lui. Şi-a spus că cel mai bine ar fi

dacă ar putea-o convinge pe Muriel să se întoarcă, fie şi numai pentru o vizită în America, să pună câteva mii de mile între ea şi maică-sa.

Soţia lui însă era mult mai greu accesibilă decât fiicele. În februarie, când a venit la aniversarea Mayei, Ramez a reuşit s-o atragă pe Muriel într-un colţ al curţii. I-a spus dintr-o răsuflare cât de mult îi lipsea, cât tânjea după ele şi i-a reamintit de toate lucrurile pe care le pierduseră. Ea a început să se bâlbâie, să se arate speriată, de parcă ar fi prins-o cu minciuna. Ramez vedea cum devoţiunea şi blândeţea ei se luptau să iasă iar la lumină. Atunci a apărut Gordon, a prins-o de umeri şi a împins-o spre casă.

— E sora mea şi nu pleacă de-aici! i-a spus el. În martie au avut o convorbire maraton. El şi Muriel au discutat timp de patru ore în camera de zi, încercând s-o convingă să se întoarcă cu el, şi lucrurile păreau că se rezolvă. Pe când ieşea din cameră, Isabell, sprijinită de masa din bucătărie, i-a aruncat nişte priviri ucigătoare şi a trântit uşa după el. A doua zi, Muriel a refuzat să-i mai vorbească şi toată strădania lui a căzut baltă.

Întors acasă, a început demersurile pentru recunoaşterea ordinului de custodie obţinut la tribunalul din New Jersey. A început să adune affidative: de la o

prietenă a lui Muriel din Anglia, căreia îi făcea confidenţe şi care declara că „Mama ei era foarte dificilă şi se amesteca tot timpul în căsnicia lor”; de la o familie prietenă din Breeklyn, care considerau că duseseră „o viaţă de familie normală”; de la un cetăţean din New Jersey, care-şi amintea că Vicky „îl întâmpina întotdeauna la uşă pe tatăl ei când se întorcea de la lucru şi după cină Ramez îşi scotea adesea familia la o plimbare în parc”. Toate stăteau mărturie a calităţilor lui Ramez ca om de familie şi tată iubitor.

În aceeaşi perioadă Ramez a luat legătura cu Da vid „fratele mai mare al lui Muriel care rupsese relaţiile cu familia şi trăia în Botswana. El a confirmat că Isabell încercase să-i distrugă şi lui căsnicia şi că avea tendinţa, de-a-şi extinde autoritatea asupra întregii familii.

— Sunt de partea ta, declara David într-o convorbire telefonică înregistrată pe casetă, dar să ştii că, atâta vreme cât Muriel se află sub influenţa mamei, n-ai nicio şansă.

În timpul acestor evenimente, cele două guverne au adoptat o atitudine indiferentă.

— Când ajungi să discuţi cu aceşti funcţionari îţi dai seama că în gândul lor îşi spun: „nu-i treaba mea, nu-s

copiii mei” sau pur şi simplu: „uite încă unul care are probleme cu soacră-sa”.

În august 1987 Ramez a făcut o ultimă vizită în Africa de Sud când a hotărât să-şi folosească cele trei săptămâni de concediu pentru a face un ultim apel la Muriel. A copleşit-o cu invitaţii la cină şi la picnicuri împreună cu copiii, dar ea n-a vrut sau n-a putut să accepte. Îl refuza de fiecare dată. A fost o ultimă mare dezamăgire, deoarece era convins că ar fi reuşit să-şi refacă viaţa cu ea, numai să fi putut sta de vorbă. Într-o zi, intrând în dormitorul ei, a rămas uimit văzând pozele de pe pereţi. Erau mai mult de cincisprezece poze luate din locurile în care Muriel se simţise cel mai bine şi în fiecare era aceeaşi femeie care o înţelesese şi-i fusese cea mai apropiată: mama lui Ramez din Beirut.

Ramez n-a renunţat definitiv la ideea de-a fi iar împreună, dar pe măsură ce lunile treceau şi familia îi era la mii de mile depărtare, contactele au devenit tot mai sporadice. Cu toate cererile lui repetate de a-i fi trimise rapoartele privind situaţia şcolară a fetelor, şcoala nu i le-a trimis niciodată. În iunie 1988, când Maya a suferit o operaţie de amigdalită, Ramez a fost informat abia cu o zi înainte ca fetiţa să fie spitalizată şi atunci numai fiindcă

vorbise întâmplător cu una dintre colegele de ser viciu ale lui Muriel. Se simţea lăsat la o parte, exclus din viaţa fiicelor sale şi-şi spunea că nu poate face nimic pentru ca asta să nu se întâmple.

Ultima convorbire telefonică pe care a avut-o cu fetiţele a fost în 1987, după ce familia Dunlop s-a mutat într-un oraş sud-african de pe coasta Oceanului Indian. Muriel şi fetiţele locuiau într-un apartament vecin cu cel al părinţilor ei. Nu avea telefon, aşa că Ramez putea lua legătura cu ai lui numai prin intermediul socrilor. Când a vorbit cu fetele, acestea i-au răspuns rece şi bănuitor, şi Ramez a auzit-o pe Isabell şoptindu-le iar răspunsurile. Alteori Isabell îi spunea că nu sunt acasă, un mod de-a-l concedia pe care Ramez îl găsea insuportabil.

Convorbirile telefonice au fost subminate şi de contradicţia avută cu Muriel în privinţa alocaţiei de întreţinere. Un timp Ramez i-a trimis 220 $ pe lună, dar ulterior a scăzut suma. A estimat taxele pe la tribunale şi avocaţi la peste zece mii de dolari şi mai avea în plus o datorie de douăzeci de mii de dolari. Motivele financiare l-au făcut să nu mai plece în Africa de Sud, în vizitele permise de instanţă.

A continuat să facă pe mai departe presiuni pentru a-şi

rezolva cazul la modul ideal. A trimis scrisori după scrisori Departamentului de Stat, congresmanului din circumscripţie şi senatorul Donald Riegle din Michigan, despre care aflase că-şi asumase un rol important în problema răpirilor parentale internaţionale. A insistat să obţină cetăţenia americană pentru Vicky până într-atât încât atinsese un punct mort. De la guvern i s-a răspuns că statutul nu o va împiedica niciodată pe Vicky să se întoarcă în America. Între timp a intrat în legătură cu o persoană al cărei tată era membru în Parlamentul Africii de Sud.

— Singurul lucru ce mă susţine este menţinerea pe rol a acestui litigiu, chiar şi pe bucăţele. Dacă sunt respins într-o parte, încerc într-alta, până când am să bat la uşa cea bună.

Cheia, pe cât şi-a dat seama Ramez, era obţinerea jurisdicţiei privind custodia pentru tribunalul din New Jersey. Îi era groază ca nu cumva fetele să-şi închipuie că le-a părăsit şi s-ajungă într-o zi să-i spună:

— Iată-l pe tatăl nostru cel iubitor, care a fost zi şi noapte cu noi, a făcut orice ca să ne mulţumească şi, deodată, nici măcar nu ne mai vorbeşte.

— Dacă s-ar întâmpla asta, vor creşte fără să mai poată

avea încredere în cineva şi nimic n-ar fi mai departe de adevăr.

Ramez continuă să le scrie de două ori pe lună şi le trimite cadouri de ziua lor, dar nu primeşte niciun răspuns şi nu ştie, deci, dacă scrisorile lui ajung la destinatar. Şi le aminteşte de câte ori îi cade privirea pe zidul de cărămidă galbenă al şcolii de peste drum, ori de câte ori trecea camioneta cu îngheţată („îmi imaginez că eu stau în fotoliu şi ele se joacă, şi o văd pe Vicky făcând pe „iepuraşul-îngheţată", şi aud camioneta cum vine, şi le văd pe ele alergând afară").

Muriel i-a trimis ultima scrisoare în august 1990, când l-a luat la întrebări în legătură cu întreruperea vizitelor şi a plăţii pensiei alimentare. În plic se găsea o fotografie recentă a fetelor (de 12,10 şi, respectiv 8 ani) şi Ramez era gata să plângă când şi-a dat seama cât de mult crescuseră în lipsa lui.

— Pierd cele mai frumoase lucruri din viaţă. Zâmbetul dulce al Victoriei este nuanţat de conştiinţa de sine a adolescenţei. Maya se uită drept înainte, fără teamă, încrezătoare ca întotdeauna. Monica nu mai e un copilaş şi priveşte plină de speranţă pe tub tunsoarea de paj.

Fotografia a rămas în plicul în care a sosit. Nu a pătruns

printre lucrurile din camera de zi. Ramez păstrează cu sfinţenie trecutul, lăsând totul aşa cum era atunci când s-a rupt firul. În casa lui fetiţele sunt încă mici, îmbrăcate în salopete şi cu zulufi de jur-împrejurul feţei, aşa cum şi le aminteşte. Re-povesteşte întâmplări hazlii din prima lor copilărie, de parcă s-ar fi întâmplat ieri sau s-ar putea întâmpla şi mâine. Cred că nu vrea să meargă să le vadă, cu toate că-i este atâta dor de ele, deoarece îi e teamă ca nu cumva să-şi tulbure modul acesta de retrăire în amintire.

Ramez tânjeşte încă după Muriel, deşi l-a părăsi de cinci ani. N-a încercat să facă ceva ca să obţină divorţul:

— Nu vreau s-o acuz pe soţia mea. După mine, ea şi fetele sunt doar nişte victime. Da, poartă şi ea o răspundere, dar atunci când lucrurile îţi scapă de sub control ce mai poţi face?

Dacă ar scăpa de sub influenţa lui Isabell şi s-ar întoarce, Ramez ar primi-o imediat.

Locuinţa lui, ocupând un capăt al unei clădiri concepută pentru trei familii, nu are o amplasare care să-ţi sugereze că ar fi un altar. Este într-o suburbie mică din New Jersey, la douăzeci de mile de sud-vest de New York.

Cu toate acestea e un altar unde încearcă să conserve

fericirea trecutului. În faţă străjuieşte un măr ce-şi dăruia fructele fiicelor lui pe vremea când Muriel le făcea plăcintă cu mere. Când l-am vizitat era iunie, mult înainte de sezonul merelor, dar pomul avea alte fructe, amare de data aceasta: patru arcuri galbene ţintuite de trunchi şi sub ele o panglică galbenă încolăcită de tulpină unde stătea scris cu negru: „11 august 1986”, data plecării lui Muriel împreună cu fetele în Africa de Sud. Dedesubt se poate citi următoarea înscripţie: „Roagă-te pentru întoarcerea lor în siguranţă acasă”. La fiecare şase luni, cum literele se şterg, Ramez înlocuieşte banderola cu una nouă, dar mesajul rămâne mereu acelaşi.

În interiorul casei timpul s-a oprit la aceeaşi dată de acum cinci ani. Un perete întreg din camera de zi este acoperit cu amintiri de familie, ca într-un muzeu memorial: portrete de studio ale lui Muriel şi ale fetelor, cu arcuri galbene în colţul din dreapta sus, o fotografie de la nunta lor din Scoţia, el ţeapăn şi mândru în costumul gri cu vestă, ea zâmbind timid de Sub cârlionţii blonzi, cu o trenă albă, întinsă de-a lungul unui patio de piatră; desenul în culori strălucitoare reprezintă o cravată, cadou de ziua lui din partea lui Vicky; un instantaneu plin de candoare al Mayei cu o crosă de golf din plastic, luat pe vremea când

învăţa să umble şi un prim plan al Monicăi privind cu ochi mari, acesta din urmă fiind aşezat chiar deasupra televizorului. Într-o vreme Ramez a vrut să se facă fotograf şi fiecare foto grafie este corect focalizată şi are o foarte bună compoziţie.

Pe peretele alăturat Ramez a pus în ramă una dintre primele povestiri scrisă de Vicky pe hârtie liniată. Deasupra titlului, *Floarea mea,* un desen înfăţişează o fetiţă zâmbitoare cu braţele larg deschise: mâna dreaptă fiind îndreptată spre un leagăn ca acela pe care Ramez îl instalase cu câtva timp înainte în curtea din spate; mâna stângă indică un palmier, asemănător celor pe care Vicky îi văzuse în Liban. Povestea suna cam aşa:

„Într-o zi, când am ieşit să mă joc, am văzut o flori cică ce se ivise lângă un copac, frumoasă cum nu se mai poate. Apoi a apărut un câine. El mi-a călcat floarea cu labele lui şi ăsta a fost sfârşitul florii mele”.

Ramez mi-a spus cu amărăciune:

— Povestioara asta a scris-o cu câteva luni înainte de a pleca. Era o profeţie a călătoriei lor în Africa de Sud.

Se gândeşte tot timpul la familia lui şi mai ales la cele trei fiice ce-i sunt atât de dragi.

— Vicky, care pe atunci avea şapte ani, „era”, foarte

blândă, foarte chibzuită, exact „ca o doamnă în vârstă”, îşi aminteşte Ramez cu vocea străbătută de amintiri dragi. „Nu-i place să te deranjeze sau să-ţi spună că nu: ai dreptate. Într-o zi, pe când avea trei ani, am plecat împreună la biserică, dar am ajuns prea târziu şi toată lumea pleca. N-am vrut s-o dezamăgesc, aşa că am intrat... Ne-am aşezat şi, uitându-se împrejur, a văzut că biserica era goală. Şi-a ridicat privirile spre mine şi mi-a spus: „Tată, cred că Iisus nu lucrează astăzi”. Avea foarte multă imaginaţie.

Maya, cea de-a doua fiică, pe când avea cinci ani „semăna cel mai mult cu tatăl ei, având căpşorul aureolat de bucle roşcate. Ramez spunea plin de mândrie în timp ce-mi arăta fotografia ei:

— Iată copia mea la indigo!

Maya era deschisă, robustă, atletică, o fată care nu avea nevoie de ajutor în diferendele cu prietenii de joacă.

— Este foarte sensibilă, foarte miloasă, foarte iubitoare. Când am fost la ele în vizită, Victoria s-a aşezat, la mine în braţe şi mi-a povestit ore întregi tot ce s-a întâmplat. Maya mi s-a aşezat în braţe şi s-a uitat la mine fără să scoată un cuvânt, de parcă tăcerea ei vorbea pentru ea prin ochi.

Monica, cea mai mică, sub trei ani la acea dată; era „o

combinaţie a celor două”, precoce şi revendicativă.

— Puteai s-o aşezi între adulţi şi se comporta ca el – îşi aminteşte Ramez. Dacă voia ceva o spunea răspicat, să fie sigură că a fost auzită. Fiind cea mai mică, bănuieşte că trebuie să-şi revendice drepturile. Imediat ce obţine ce vrea, se calmează şi se aşază mulţumită şi încântată.

Ramez îşi duce bătălia la o măsuţă albă din camera de zi. Acolo, până târziu în noapte, trece în revistă faptele şi intuiţiile pe care le are şi le încarcă într-un computer. Contabil de meserie, este, prin natură şi obiceiuri „foarte meticulos. A umplut un scrin cu dosare de date: nenumărate hotărâri legale şi affdative; două ordine de custodie: unul de la tribunalul din New Jersey care îi asigura lui custodia şi un document din Africa de Sud care acordă custodia copiilor lui Muriel; corespondenţa soţiei sale şi copiile propriilor lui scrisori către ea; articole de ziar privind cazuri similare de răpiri; şi încercările lui de a reconstrui incidentele domestice, multe din ele părând nesemnificative la momentul acela, dar acum pline de semnificaţii ascunse. Totul este indexat şi aranjat în funcţie de dată şi subiect. Odată mi-a spus cu accent libanez, de parcă voia să-şi ridice singur moralul:

— Nu mă gândesc la problemă, ci la situaţie; nimic

despre eşec, totul legat de speranţă.

Ramez refuză să abandoneze lupta. Pentru el viaţa seamănă cu un loc enorm de puzzle, joc a cărui soluţie ar hotărî fericirea lui. Îl obsedează detaliile, ca pe un organizator de activităţi conspirative. Sunt momente când Ramez cade pradă deznădejdii:

— Singur, mi se pare că mă zbat în nămol. Am nevoie de o organizaţie mai mare şi mai puternică care să mă ajute. De unul singur, n-ai nicio şansă, te izbeşti de toate zidurile.

Cel mai greu îi este să treacă nopţile şi sfârşiturile de săptămână, ore petrecute înainte în familie şi în care acum a reînceput să fumeze, deşi înainte de dezastru crezuse că a reuşit să scape de acest obicei dăunător.

Totuşi, niciodată nu se lasă pentru prea multă vreme ■stăpânit de pesimism. Există întotdeauna dosarele şi registrele la care să se întoarcă. I se pare că încă un singur fapt, încă un caz similar, încă o analiză atentă îl vor ajuta să câştige procesul şi îi va aduce familia înapoi acasă. Se zbate încă să scrie sfârşitul poveştii aşa cum l-ar vrea el, mai încearcă încă să-şi refacă familia. Ramez mi-a spus:

— Îmi vine foarte greu, dar ştiu că trebuie să scriu despre situaţia mea şi să dau o mulţime de amănunte, chiar dacă mă doare. Nu trebuie s-o fac în grabă, pentru

mine asta e şi o terapie, dar obiectivul principal este ca aceste fapte să fie înregistrate. Trebuie să fiu puternic, nu trebuie să mă dau bătut. Trebuie să lupt, să lupt.

să lupt...

Dar nu mai este nimeni care să folosească leagănul din curtea din spatele casei. Fotografiile de pe pereţi din casa lui nu vor îmbătrâni niciodată, dar, peste mare, trei copii continuă să crească şi să se maturizeze departe de tatăl lor. Într-o zi vor fi prea mari pentru leagăne şi camionete cu îngheţată şi probabil chiar şi pentru poveşti cu fetiţe cărora le cresc aripi.

Ramez mi-a scris pentru prima oară în februarie 1991, ■după ce a citit *Numai cu fiica mea. A* făcut o paralelă între poveştile noastre, deoarece amândoi am fost păcăliţi cu o vacanţă de familie şi faţă de fiecare soţii şi-au schimbat atât de brusc comportarea. În faţa mea se afla un om care-şi părăsise propria ţară ca să devină cetăţean american, şi acum este singur, iar copiii lui trăiesc într-o a treia ţară.

Am mai văzut şi alţii care, după ce li s-au răpit copiii de lângă ei, au reacţionat la fel. Se consumă foarte mult, încercând să-şi rezolve cazul, încât-pierd din vedere lucrul cel mai important: păstrarea unei relaţii cu copiii lor,

indiferent ce s-ar întâmpla. Când discut cu astfel de părinţi, îi sfătuiesc să-şi viziteze în continuare copiii, să plătească întreţinerea lor, să le trimită cadouri de sărbători, să facă orice le stă în putinţă pentru a păstra legături cât mai puternice. Posibilitatea de a-i readuce este din păcate nulă sau aproape nulă. Faptul de a-şi exprima dragostea prin mijloacele ce le rămân la îndemână îi poate ajuta atât pe ei cât şi pe copii să treacă peste traumele despărţirii.

6

DINCOLO DE FRONTIERE

Mulţi părinţi cărora li s-au răpit copiii au ajuns la concluzia că n-are niciun rost să-şi piardă vremea prin tribunale, indiferent că acestea sunt tribunalele din ţara lor sau dintr-o ţară străină.

Ei îşi dau seama că trebuie să-şi ia răspunderea rezolvării situaţiei în propriile mâini, ocolind legislaţiile.

Ca una care m-am văzut obligată să fac la fel atunci

când am evadat cu Mahtob din Iran, le înţeleg perfect disperarea.

În februarie 1988, după excursia mea la Washington, în timpul căreia am primii vestea că Moody a părăsit Iranul, veste care m-a înspăimântat la culme, am fost chemată la telefon de Cathy Mahone din Dallas. Era foarte emoţionată:

— Nici nu ştiu cum să-ţi mulţumesc! Dacă n-ai fi fost tu, fiica mea n-ar fi. Acum cu mine.

În 1976 Cathy şi Ali Bayan s-au căsătorit într-o biserică creştină. S-au stabilit în Dallas, Texas, şi o duceau atât de bine, încât părea ceva aproape ireal. Cathy lucra la o agenţie imobiliară, iar Ali într-un restaurant. Când au mers în vizită la familia lui din Jarash, Iordania, oraşul lui de baştină, aceştia au adoptat-o şi păreau s-o îndrăgească la fel cum fusese şi el adoptat de familia ei.

În perioada când ea era însărcinată, Ali le-a mai făcut o vizită părinţilor lui. De data asta, la întoarcere, era total schimbat. Văzusem atâtea cazuri similare! Ali a anunţat-o că se vor muta cu toţii în Iordania şi Cathy a refuzat. Căsnicia lor a început să scârţâie tot mai rău şi, după naşterea fetiţei lor, Lauren, au divorţat. Ali nu s-a întors în ţara lui. A pus pe picioare o mică afacere şi s-a recăsătorit.

Petrecea încă multă vreme cu Lauren, ceea ce i-a dat impresia lui Cathy că este un tată nemaipomenit.

Când economia Texas-ului a intrat în recesiune, Ali a dat faliment. Pe 1 noiembrie a luat la el fetiţa „peste noapte” şi duşi au fost. Când a aflat că plecaseră în Iordania, Cathy a fost consternată; nici nu visase vreodată că s-ar putea întâmpla şi aşa ceva. Departamentul de Stat i-a oferit o listă cu avocaţi iordanieni, sfătuind-o să facă ce poate pentru a obţine fetiţa la tribunalul iordanian. Cathy şi-a dat însă seama că nu poate aştepta să treacă timpul lăsând amânările pe termen lung ale procesului să-şi urmeze cursul şi nici să lupte cu, adversităţile care-ar fi urmat. S-a hotărât să-şi recâştige fetiţa riscând orice. Fără Lauren viaţa ei n-avea niciun sens, aşa că a ales o altă cale. A angajat un profesionist care a trimis o trupă de comando în Iordania să găsească fetiţa. Ea personal a plecat în Cipru unde aştepta lângă telefon veşti din Iordania. Mai târziu mi-a spus:

— Am luat cu mine în Cipru cartea ta şi când mă cuprindea nel nişte a începeam să citesc. Citind, am căpătat curajul de-a merge până la capăt. Trupa de comando, a localizat-o pe Lauren. Cathy li s-a alăturat imediat. În Iordania s-au dat drept turişti în vizită la

locurile sfinte. Cei din trupa angajată au oprit autobuzul de şcoală al fetiţei şi au aruncat cheile în nisip. Cathy a urcat în autobuz, şi-a luat fetiţa şi-a fugit cu ea spre maşina care le aştepta. Au trecut cu viteză în Israel, cu mama şi copilul îmbrăţişaţi pe bancheta din spate, apoi s-au întors acasă cu avionul.

— Dacă n-ar fi fost curajul tău de a-ţi face publice întâmplările prin care ai trecut, fetiţa mea ar mai fi acum în Iordania, îmi spunea Cathy printre sughiţuri.

Dar toate astea nu înseamnă că problemele s-au terminat.

— Acum stăm închise într-un apartament. Lauren stă ghemuită într-un colţ şi de câte ori simte că cineva se apropie de uşă ţipă cuprinsă de groază: „Mamă, nu-i lăsa, te rog, să mă ia!” Mă plimb prin casă cu pistolul în mână. Ce să fac? Cum vom trăi de acum încolo?

Ştiam exact ce simte. Nu o dată am patrulat şi eu cu pistolul în mână prin toată casă, de parcă aş fi putut alunga frica. Nu i-am putut da niciun răspuns mulţumitor. Până când drepturile copilului vor fi respectate în întreaga lume, pentru ea şi fiica ei, ca şi pentru mine şi Mahtob, liniştea nu poate fi decât temporară.

Cathy îşi cheltuise toate economiile de două sute de mii

de dolari pentru a-şi re-răpi copila. Acum trăiesc ascunse, cu identităţi schimbate. N-am mai auzit de ele de luni de zile.

După ce povestea mea, transmisă la emisiunea „20/20” a ajuns publică, s-a prezentat la mine un om care pretindea că este membru al unei trupe de comando. A venit într-un weekend şi ne-a istorisit incredibila poveste a vieţii lui. Făcuse parte din trupele CIA timp de câţiva ani şi nu era prea mândru de ce trebuise să facă în această calitate. Pentru el răpirea copiilor duşi peste graniţă părea să fie o domolire a sentimentului de vinovăţie cu care rămăsese în urma activităţii anterioare. După plecarea lui am întrebat-o pe Mahtob ce impresie îi făcuse.

— Nu arată prea solid! mi-a răspuns dezamăgită. Se aştepta să aibă fizicul lui Rambo.

Nu poţi avea încredere în oricare dintre oamenii aceştia. Unii sunt cinstiţi, alţii însă, lipsiţi de scrupule. În 1990 am întâlnit o femeie din Maroc căsătorită cu un tunisian şi stabilită în Belgia. Aveau două fetiţe. Amândoi erau de religie musulmană. După ce tatăl a răpit fetiţele şi le-a dus în Tunisia, femeia a angajat o astfel de trupă de comando, ca să-i aducă înapoi copiii, şi le-a plătit opt sute de mii de franci belgieni. Omul plătit să facă treaba aceasta nici n-a

încercat măcar să-şi îndeplinească misiunea. Femeia a plătit pentru a-l găsi şi, în sfârşit, când a fost depistat, acesta a ameninţat-o cu pistolul. De atunci, mulţumită totuşi că scăpase cu viaţă, deşi nu prea avea bani, continuă să-şi caute copiii.

Datorită răspunsurilor vagi ale tribunalelor şi a limitelor reglementărilor internaţionale, precum şi din cauza costurilor şi riscurilor foarte mari, unii dintre părinţi pot angaja pe cineva pe când alţii se văd obligaţi să se bazeze doar pe ei înşişi.

Uneori aceştia sunt obligaţi să-şi folosească-la maximum imaginaţia. O astfel de persoană este şi Gretchen, ■din Germania, care a luat legătura cu mine imediat ce a terminat de citit *Numai cu fiica mea. A* ajuns să-mi telefoneze prin intermediul doctorului care se ocupa de tata, Roger Morris, de urma căruia dăduse cu ajutorul cărţii de telefon. A sunat în Germania dimineaţa, adică l-a trezit pe dr. Morris la miezul nopţii. Ne-am dat seama după aceea că era ceva specific pentru temperamentul ei impulsiv. Mai târziu am sunat-o eu şi Gretchen mi-a relatat o poveste cel puţin curioasă. Pe la cincisprezece ani studia franceza la Sorbona. Aici a cunoscut un diplomat tunisian, mai în vârstă decât ea. „Arăta ca Rock Hudson, foarte

înalt, cu părul ca tăciunele, romantic şi galant,", îl descrie ea. După o pasiune fulgerătoare, a urmat căsătoria. Diplomatul a fost rechemat în Tunis unde comportamentul i s-a schimbat radical, exact aşa cum se schimbase şi comportamentul lui Moody. A devenit din ce în ce mai greu de suportat. Voia ca Gretchen să adopte obiceiurile tunisiene, să se îmbrace modest şi chiar să-şi acopere capul. Primul ei impuls a fost de-a pune problema divorţului. Răspunsul, calm şi lipsit de emoţie, a fost că poate face exact ce doreşte, dar că nu va putea lua niciodată copiii. Gretchen l-a ascultat în tăcere, dar pe dinăuntru era foc şi pară.

Într-o dimineaţă, lucrurile au început să se limpezească: soţul a acuzat-o că l-ar fi sărutat pe lăptar. Auzindu-l, Gretchen şi-a zis că asta este prea de tot. N-a comentat nimic, dar şi-a făcut imediat un plan. I-a spus şoferului să pregătească maşina pentru ea şi copii şi să-i ducă pe ţărmul mării. În drum i-a cerut să oprească la aeroport de unde a trimis părinţilor o scrisoare. „Îmbrăcată" doar într-un bikini, Gretchen şi-a dus copiii la biroul de îmbarcare şi apoi a cumpărat trei bilete Tunis-Germania. Legea tunisiană cere ca soţia să aibă permisiunea scrisă a soţului atunci când părăseşte ţara, dar personalul aeroportului a

recunoscut-o ca fiind soţie de diplomat şi i-a eliberat biletele.

— Toată lumea mă privea uimită când am ajuns îmbrăcată astfel în Germania, îşi aminteşte Gretchen. În ziua aceea era destul de rece. Cât priveşte şoferul... probabil mă mai aşteaptă la aeroport.

Gretchen era preocupată să afle ce va simţi Mahtob, Când va fi mare, pentru tatăl ei. Când fiica lui Gretchen a împlinit optsprezece ani a dorit să-şi revadă tatăl şi casa în care a copilărit şi s-a reîntors în Tunis fără să-şi anunţe mama. Călătoria a satisfăcut toate curiozităţile fetei şi, din fericire, tatăl ei n-a încercat să o reţină, când a anunţat că se întoarce.

De obicei „contrarăpirile” sunt mai pline de griji şi primejdii decât cea a lui Gretchen. În general sunt acte disperate, punând în pericol părintele şi copilul sau copiii implicaţi, aşa cum o demonstrează şi cazul lui Craig DeMarr.

În 1981 Craig DeMarr se găsea în Fulda, localitate din Germania „ca mecanic în armata Statelor Unite. Fulda este un orăşel al militarilor, având cincizeci de mii de locuitori, situat pe valea unui râu, la cincizeci de mile distanţă de Frankfurt şi treizeci de mile de graniţa cu Germania de Est.

Craig avea misiunea de-a supravegheabucăţile de şaptezeci de livre de „brânză”, explozivi plastici, Aşezaţi pe sub drumurile şi podurile cele mai importante din zonă, pentru cazul în care sovieticii şi-ar propune să treacă munţii şi să invadeze Germania de Vest. Când nu era de serviciu, băiatul de nouăsprezece ani nu prea avea ce face. Terminase de vizitat toate bisericiledin secolul al XIII-lea şi acum colinda cluburile răspândite din belşug în tot oraşul. În schimbul unei taxe de membru, un om singur putea să bea şi să asculte muzică rock veche de zece ani alături de tovarăşii săi, şi chiar să întâlnească nemţoaice tinere şi drăguţe. Cele mai multe dintre aceste legături erau de scurtă durată, dar nu puţine se terminau cu o căsătorie, după care miresele îşi urmau soţii oriunde îi trimitea statul major al Statelor Unite, eventual chiar şi în America.

După circa şase luni de la sosirea în orăşel, Craig a întâlnit-o într-un club pentru burlaci, numit *Over Pass.*

având săli spaţioase şi puţină lumină, pe Vera Hoffman. Desprinsă parcă din mulţime, brunetă şocantă, folosea cu uşurinţă jargonul american, având o slăbiciune aparte pentru soldaţii care i se adresau. Craig a invitat-o la dans, şi ea a început să danseze de parcă s-ar fi născut într-o

sală de dans americană. În timp ce-i aducea câte ceva de băut, s-a lăsat prins în mrejele farmecelor ei.

— Părea persoana potrivită cu care să fii în zilele acelea, îmi spuse el.

Am stat de vorbă cu Craig în sufragerie. De jur-împrejur pereţii lambrisaţi scoteau şi mai mult în evidenţă bibelourile şi antichităţile, precum şi fotografiile de Familie. Imediat după terminarea serviciului militar Craig era un tânăr fercheş, cu păr castaniu, lăsat lung pe spate. Acum, deşi în ochii lui de culoarea alunei, precum şi în zâmbetul deschis, deşi parcă uşor crispat, se ghicea încă mai mult decât o umbră de amărăciune, pe chip i se putea citi o nesfârşită blândeţe.

N-a avut niciodată prea multe afinităţi cu Viaţa de soldat. Când, în 1983, a terminat serviciul militar, i-a spus Verei că se va întoarce după ea.

— Toţi spun aşa, a remarcat ea, dar nimeni n-o crede, deoarece *nimeni* nu se mai întoarce.

S-a dovedit că Craig este altfel. A lucrat timp de două luni să-şi facă bani de drum pentru Frankfurt, apoi îndrăgostiţii şi-au continuat idila. Următorul an şi l-au petrecut făcând turul Europei cu autostopul, fără vreun plan prealabil, exact aşa cum îi plăcea Verei.

— Hai să plecăm azi în Spania, îi cerea ea, şi plecau pe loc.

Într-o dimineaţă devreme, Vera a început să-l lovească pe Craig cu cotul ca să-l trezească, ăsta fiind unul dintre obiceiurile ei puţin suportabile.

— Ce vrei? a mormăit Craig.

— Hai să mergem să ne căsătorim!

— Ai înnebunit?

— Nu. Hai să mergem!

Craig a încercat să tragă puţin de timp:

— Atunci ne întoarcem în Statele Unite.

Obosise să trăiască în acest continuu vagabondaj şi îi lipsea căminul.

— Bineînţeles, a răspuns ea pe neaşteptate.

Visa de mult să se mute în ţara „societăţii de consum”. Bineînţeles că va merge în America.

Au călătorit cu autostopul până în Danemarca, unde s-au căsătorit în faţa unui judecător de pace. Noaptea şi-au petrecut-o într-o moară de vânt părăsită. Când s-au întors în Germania s-a ivit o problemă: Vera nu se putea hotărî să rupă legătura ce o ţinea aproape de patrie, de prieteni şi de tatăl ei. Acesta era văduv şi lucra pe o maura. Au tot amânat plecarea până când, la aproape un an de la

reîntoarcerea lui Craig, al cărui bilet de avion urma să expire curând, Vera s-a hotărât şi au plecat în America.

La puţină vreme după sosirea lor la Muskegon, un oraş de pe malul lacului Michigan, cam de aceeaşi mărime ca Fulda, căsnicia a început să se clatine. Vera a făcut tot ce i-a stat în putere pentru a deveni o femeie obişnuită şi o bună gospodină. A fost în stare să-i pregătească până şi pachetul cu mâncare pentru prânz, când Craig mergea la lucru, la un bowling din oraş.

— A făcut un efort deosebit să se poarte ca o femeie normală, mi-a spus Craig, cu o grimasă îndurerată, dar n-a putut rezista să nu intre în viaţa de noapte a barurilor din Muskegon, ceea ce pentru ea era „chemarea sălbăticiei”, mi-a spus el, referindu-se desigur la *Chemarea Străbunilor* a lui Jack London.

Dacă Craig, care acum, datorită serviciului, avea program fix, n-o putea însoţi la distracţii, a găsit alţii dispuşi s-o facă.

— Vera s-a adaptat minunat Statelor Unite, mi-a spus Craig. S-a americanizat cum ai pocni din degete, uite-aşa! Şi-a pierdut curând orice urmă de accent, şi noile ei cunoştinţe o luau drept americancă get-beget. A cochetat cu ideea de a deveni cetăţean american, dar n-a fost

niciodată prea hotărâtă. Spunea:

— Sunt nemţoaică şi întotdeauna voi fi nemţoaică.

Către sfârşitul anului 1984, în ciuda neînţelegerilor dintre ei, Vera a rămas însărcinată. Craig era emoţionat şi a sperat ca bebeluşul să-i apropie, dar soţia sa se simţea prinsă în cursă, prizoniera propriei stări.

În copilărie Vera fusese crescută de mai multe „mătuşi", prietenele tatălui ei, care o lăsa în grija lor când făcea călătorii de câte o săptămână în interes de serviciu. Pentru ea, ideea unei familii unite era ceva cu totul necunoscut.

Vera ar fi preferat să facă un avort, dar Craig nici n-a vrut s-audă. După asta Vera a încercat din nou să se poarte cum trebuie. S-a lăsat de fumat şi de băut, a ţinut regim şi a luat regulat vitaminele prescrise de doctor.

Stephanie s-a născut în aprilie 1985 şi Craig a făcut eforturi disperate să-şi menţină familia.

— Am iubit-o mult pe Vera şi aş fi făcut aproape orice ca s-o fac fericită.

Când Stephanie avea trei săptămâni, au plecat să-i facă o vizită tatălui ei, în Germania. Din prima noapte la Fulda, Vera a redevenit cea dinainte. A ieşit singură în oraş şi s-a reîntors la trei noaptea, după ce băuse)

foarte mult, lucru ce l-a deranjat teribil pe soţul ei care)

îşi adusese şi părinţii în Germania.

— Încă încercam să ascund adevărul în faţa lor, dar lucrurile mergeau din ce în ce mai prost.

Întorşi în Statele Unite au plătit cu bani peşin o versiune modestă a visului american: o căsuţă înconjurată) de prundiş albăstrui, pe o stradă aglomerată din Muskegon. Craig era mândru să aibă căminul lui, dar Vera nu putea fi găsită pe-acolo decât din când în când. De două-trei ori pe săptămână rămânea în oraş toată noaptea şi ritmul „ieşirilor" ei nu a slăbit nici când a rămas din I nou însărcinată, la începutul lui 1987. De data asta n-au mai fost niciun fel de îngrijiri prenatale, cu toate rugăminţile lui Craig, aşa că vitaminele au lăsat loc liber romului cu coca. Craig aştepta dimineaţa la uşa de la intrare, până ce Vera se întorcea acasă „să aibă grijă de Stephanie şi să doarmă toată ziua". Întârzia constant de la serviciu şi, ca atare, a fost concediat din mai multe slujbe.

Am tot ameninţat-o că o voi părăsi, dar n-am avut puterea s-o fac. Îmi pierdeam slujbă după slujbă. Am făcut ulcer, era îngrozitor... şi apoi a fost şi mai rău. După ce s-a născut şi Samantha, Craig nu şi-a mai văzut soţia decât rar. Abia intra el în casă pe uşa din spate, că se şi auzea trântindu-se uşa din faţă: era timpul de distracţii al Verei.

El avea grijă de fetiţe: le dădea să mănânce, le îmbăia, apoi se ducea singur la culcare, iar a doua zi dimineaţa avea grijă să le dea micul dejun înainte de a pleca la slujbă.

Când Vera se întorcea înainte de a se crăpa de ziuă, suferea şi mai mult. Ea se cufunda imediat într-un somn greu şi murmura nişte lucruri... „Dave, opreşte-te!” sau „Pete, las-o baltă!”

— Simţeam că-mi înfige cineva un cuţit în burtă, mi-a spus Craig.

Au mai făcut călătorii la Fulda şi după naşterea Samanthei. Vera l-a speriat pe Craig spunându-i că are de gând să rămână acolo, dar apoi s-a răzgândit. În timpul celei de-a doua călătorii a trebuit practic s-o târască până în avion.

În noiembrie 1987 a mai făcut un ultim efort de a-şi salva căsnicia: o noapte în oraş, cu dans şi şampanie. S-au distrat amândoi de minune, dar întorşi acasă, Vera a plecat din nou la barul ei favorit: „Nu m-am distrat” i-a spus, şi Craig şi-a dat seama că era înfrânt. A doua zi, plecând la serviciu, exact atunci când el se îndepărta pe şosea, ultimul favorit al Verei intra la ei în casă.

— Vera a depus imediat actele de divorţ şi a reuşit să

obţină aproape tot ce aveam. Am greşit tot timpul. Nu mai divorţasem niciodată, mi-a mărturisit el cu un zâmbet amar.

Avocatul l-a sfătuit pe Craig să ceară custodia copiilor pe baza ultimelor rapoarte despre comportarea Verei. Craig a dat înapoi: i se părea că îl depăşesc responsabilităţile.

Atunci am spus că Vera, femeie fiind, se va ocupa mai bine de cele două fetiţe.

— Dacă se străduieşte, s-ar putea descurca mult mai bine decât mine, dar avocaţii mei mi-au spus:

— Nu le pierde din vedere, şi dacă lucrurile nu merg cum trebuie şi te răzgândeşti, anunţă-ne şi vom obţine custodia copiilor în favoarea ta.

Craig a luat de bun sfatul lor şi a organizat urmărirea casei douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru, cu ajutorul membrilor familiei.

— Mama îşi punea ceasul să sune la ora două noaptea, iar tata, după două ore. Un prieten al tatălui său, poliţist, verifica permisele de conducere ale tuturor vizitatorilor.

Curând s-a văzut că Vera încălca ordinul de custodie care interzicea accesul în locuinţă tuturor bărbaţilor care nu erau rudenii. Mai rău decât atât, ea şi prietenul ei se

încăierau aproape în fiecare zi, întorcându-şi fiecare lovitură, lucru pe care Craig l-a aflat de la Stephanie, pe atunci de trei ani, în timpul vizitelor de la sfârşitul săptămânii. După o astfel de repriză, într-unul dintre pereţii lambrisanţi a rămas o urmă de mărimea unui pumn. În primăvara anului 1988, Craig a obţinut revizuirea, ordinului de custodie, care interzicea explicit prezenţa „prietenului" şi îi interzicea Verei să scoată copiii din ţară. Cu toate acestea, nimic nu s-a schimbat. În vara şi toamna anului 1988, poliţia a fost chemată de cel puţin zece ori, de obicei după ce „prietenul" o bătea în faţa copiilor.

Preocuparea pentru fetiţe a devenit presantă pentru Craig după ce o adolescentă angajată să stea cu fetiţele l-a informat că „prietenul" soţiei lui a abuzat sexual de Stephanie.

— Atunci mi-am cumpărat un pistol şi hotărâsem să-l aştept la el în maşină, pe bancheta din spate, dar mi-am spus: asta nu rezolvă nimic. El va fi mort, eu am să intru la închisoare şi copiiii vor rămâne în continuare cu ea.

Craig a renunţat la răzbunarea de moment şi s-a hotărât să se bată pe căi legale, să ceară custodia fizică a fiicelor lui, să le îndepărteze de ea. Nu se mai gândea la cât de

mari îi vor fi responsabilităţile, ştia că trebuie să-şi apere copiii să nu li se mai facă vreun rău şi nimeni altcineva să n-o mai poată face. Un avocat specializat în probleme de protecţia copilului i-a spus că este suficient să aducă „probe materiale” pentru a-şi justifica cererea.

În noiembrie 1988 poliţia a fost chemată la domiciliul Verei din cauza unei bătăi, de data asta apărând şi un pistol. Vera ţinea în mână un „22 automat”, apăsase de două ori pe trăgaci, nu-l nimerise pe „prieten” (ţintea foarte prost când era băută) şi lăsase două găuri de glonţ în uşa dormitorului. Autorităţile au dat cele două fetiţe în grija lui DeMarr pentru noaptea respectivă. După ce Vera i-a convins că-şi va da „prietenul” în judecată şi nu-i va mai da drumul în casă (promisiune încălcată foarte curând), fetiţele i-au fost înapoiate. Craig s-a simţit frustrat şi neajutorat.

— Poliţiştii îmi spuneau că nu pot să fac nimic. „Prietenul Curţii” îmi repeta întruna: tu eşti bărbat, ai o slujbă şi stai cu chirie într-un apartament împreună cu alt bărbat. Acela este căminul copiilor şi n-o putem da pe ea afară ca să te mutăm pe tine în locul ei.

Atunci Craig a depus actele pentru obţinerea custodiei definitive. În timp ce cererea lui îşi aştepta rândul, a fost

chemat la tribunal, să predea paşaportul Samanthei, astfel încât Vera să poată duce fetiţele într-o vacanţă de două săptămâni în Germania, în luna decembrie. Ea avea deja paşaportul Stephaniei asupra ei. Craig era înnebunit. Auzise că o brigadă antidrog o interogase pe ea şi pe „prietenul" ei şi-i era teamă că în această situaţie nu va mai îndrăzni să se întoarcă în Statele Unite, dar când şi-a *expus* temerile n-a fost luat în considerare. „Prietenul Curţii" a spus că există întotdeauna un motiv de îngrijorare, dar atâta vreme cât nu se întâmplă nimic, nu se poate face nimic, iar judecătorul a spus că nu poate aduce nicio dovadă în sprijinul celor afirmate, soţia lui venind de bunăvoie în America şi, în consecinţă, el trebuie să predea paşaportul Samanthei. Tonul lui spunea: „imbecilule, de ce crezi asta?"

Dacă Vera îşi prelungea şederea în Germania peste cele două săptămâni, custodia îi revenea automat tatălui, o soluţie de compromis care nu i se părea de prea mare folos.

Craig a trimis în jur de treizeci de scrisori congresmanului Guy Vander Yagto. Răspunsul a fost descurajator: nu exista nicio lege care s-o împiedice pe Vera să plece din ţară. N-a găsit nicăieri un sprijin moral.

După cum s-a văzut ulterior, Vera s-a întors la timp. Pe data de 28 decembrie l-a sunat să-i spună că fetiţele sunt plecate la o onomastică şi, dacă n-are nimic împotrivă, să le viziteze la sfârşitul săptămânii. Craig a fost de acord, dar ceva îi spunea să se menţină în gardă. A trecut cu maşina prin faţa casei şi a văzut mişcare în interior: erau totuşi acasă! Se întuneca şi s-a aprins lumina în dormitorul fetiţelor. Craig şi-a imaginat că Vera le culcă, aşa că totul părea în regulă pentru moment. În următoarele două zile n-a răspuns nimeni la telefon. Sâmbătă, pe 31 decembrie, mama lui Craig a trecut cu maşina prin faţa casei şi l-a sunat la telefon alarmată. În jurul casei se aşternuse un strat proaspăt de zăpadă, dar nu se vedea nici urmă de picior sau de roată de maşină.

În câteva minute Craig se afla la uşa din spate încercând s-o deschidă. În câteva secunde a pătruns înăuntru. Era evident că acolo nu mai locuieşte nimeni. Unde altă dată erau lustre, acum atârnau fire goale. Toată aparatura din bucătărie, instalaţia stereo, setul de masă cumpărat de el... totul dispăruse. Cele câteva mobile rămase purtau răni făcute de ţigările stinse pe ele. Ceea ce n-a fost luat sau vândut, fusese distrus...

Pe podeaua dormitorului, sub un maldăr de hârtii şi

cosmeticale, Craig a descoperit un bilet, rupt dintr-un notes, prin care Vera îl anunţa că poate odată, dacă va avea bani, îi va da voie să le viziteze.

Craig şi-a dat seama de adevărul îngrozitor: fetele lui traversau oceanul, dacă nu cumva erau deja dincolo de el.

S-a dus imediat să discute cu un vecin despre care se ştia că are privirea ageră. Cu câteva zile în urmă Vera şi „prietenul” ei au încărcat într-un camion din acelea folosite la mutat mai multe pachete mari. În joia aceea încărcaseră obiectele rămase într-o camionetă deschisă.

Zilele următoare, Craig s-a agăţat de speranţa iluzorie că Vera şi „prietenul” ei s-ar fi mutat o vreme pe lângă Michigan, să zboare ceva mai târziu în Germania, după ce va trece sezonul rece. Şi-a luat câteva zile libere de la serviciu şi a colindat ţinutul, încercând să dea de urma lor. Dormind foarte puţin, s-a plimbat aproape tot timpul de la o adresă la alta, prin locurile pe care ştia că le frecventează cei doi.

Când a sosit chitanţa de plată pentru telefonul Verei, Craig a deschis-o încercând să dea de o urmă care să-l ajute să-i descopere. Vera avea multe păcate, dar nu era proastă. Îşi acoperise urmele cu sute de convorbiri la mare distanţă, de la serviciile pentru cumpărături prin anunţuri

televizate, până la circuitele speciale. Craig a tăiat toate numerele având prefixul 900, apoi pe acelea pe care le ştia după configuraţie ca fiind telefoane publice. Din ce a rămas le-a căutat pe cele care se repetau şi a descoperit că fusese paisprezece convorbiri telefonice la un număr din Colorado Springs.

— Asta m-a făcut să cred că au călătorit cu maşina şi au luat un avion, mi-a spus Craig ulterior.

A sunat la aeroportul de acolo pe 2 ianuarie şi a aflat vestea care l-a amorţit: Vera, „prietenul” ei şi cele două fetiţe plecaseră în Germania de Vest cu o zi înainte.

Craig era convins că ei se îndreptau spre vechii prieteni ai Verei, către vizuinile pe unde hălăduise în tinereţea ei – o bănuială confirmată de scrisoarea pe care „prietenul” i-a trimis-o mamei lui şi care avea o adresă din Fulda.

Departamentul de Stat i-a explicat că nu i-ar fi de niciun ajutor dacă ar depista domiciliul fetiţelor. Germania de Vest, nu era semnatară a acordului Convenţiei de la Haga, din 1980, care stipula obligativitatea returnării copiilor răpiţi în ţara de baştină. (Abia Germania reunificată avea să semneze acordul, în decembrie 1990.) Departamentul i-a indicat ca unică posibilitate angajarea unui avocat în Germania, care să încerce să demonstreze că Vera este

„persona non grata”, iar el să spere nebuneşte că în următorii doi-trei ani are să câştige. Craig n-avea răbdarea, nici inconştienţa de-a spera ca justiţia germană să-i încredinţeze fetiţele, atâta timp cât legislaţia propriei ţări îi blocase orice posibilitate de a-şi obţine, la el acasă, fetiţele. Ce şanse putea avea în faţa unei mame germane, la un tribunal din ţara ei de origine?

Două săptămâni mai târziu, pe 13 ianuarie 1989, tribunalul din Michigan i-a acordat lui custodia temporară.

— Obţinusem ceva, dar prea târziu. Copiii mei erau deja în Germania, mi-a spus el plin de năduf.

Timp de trei luni Craig n-a putut vorbi la telefon cu Samantha şi Stephanie şi n-a primit nicio scrisoare din care să-şi dea seama cum o duc pe acolo. În timp ce-şi amintea de zilele acelea, simţeai cum te arde durerea din ochii lui.

— Mă purtam anormal, mă durea atât de tare pierderea lor încât strigam fără să mă mai pot stăpâni. N-am mâncat, n-am dormit şi mă simţeam pierdut. Nimeni nu mă putea ajuta, iar cei care ar fi putut-o face, nu o făcuseră.

Întotdeauna Craig a stat foarte rău cu banii. Plătea chiria apartamentului în care locuia, şi cheltuielilede întreţinerea

casei în care locuise familia lui, pentru a preveni ipotecarea. A cerut să i se aprobe mutarea în locuinţă, dar tribunalul n-a fost de acord; semnase o hârtie prin care ceruse părăsirea locuinţei şi în timpul procesului de divorţ Vera obţinuse titlul de proprietate, aşa că el n-avea voie să doarmă acolo, dar se strecura înăuntru şi se plimba prin camere, amintindu-şi de vremea când îşi îmbrăţişa fetiţele sau le dădea să mănânce, şi de alte o mie de lucruri copilăreşti.

Ar fi lăsat lucrurile cum erau dacă ar fi avut speranţa că Vera s-ar întoarce vreodată după vreun lucru uitat. Trebuia să facă ceva să-şi aducă înapoi copii. Uneori nu se putea hotărî să plece şi atunci se aşeza în capul scărilor, vizavide dormitorul fetiţelor şi acolo îl prindeau zorile.

Părinţii lui Craig n-au mai suportat să-l vadă în halul în care era şi au hotărât să angajeze pe cineva să răpească fetiţele şi să le readucă acasă. Au scris tuturor celor ce îndrăzniseră să dea anunţuri în „Soldatul norocului” *(Solclier of Fortune).* Răspunsul n-a fost prea încurajator. De fapt niciunul nu voia să se hazardeze în Germania de Vest, între graniţele ei bine păzite, indiferent de preţ.

S-a prezentat până la urmă un profesionist ce-şi zicea „Grasul”.

— Am s-o fac pentru zece mii de dolari, plus toate cheltuielile de transport, cazare, mâncare, în total încă vreo nouă miare.

— Nu mi se pare exagerat, a concluzionat tatăl lui Craig.

— Dar Craig trebuie să vină cu mine, a adăugat „Grasul”. *El* trebuie să-i dea în cap sau să facă ceea ce va fi cazul să facă. Eu am să-l aştept în maşină şi am să-l duc până la graniţă împreună cu copiii, şi cu asta basta!

Craig a respins târgul considerând că preţul era totuşi prea mare pentru un taximetrist. Şi-a dat seama că singura persoană pe care putea conta pentru salvarea copiilor era el însuşi.

În aprile 1988 Craig a reuşit să dea de urma fratelui soţiei sale şi să-l sune la telefon în Germania. A făcut apel la sentimentele lui paterne şi acesta i-a confirmat că Stephanie şi Samantha sunt în Germania şi le merge bine, fiind de acord s-o convingă pe Vera să ia legătura cu el.

Peste o oră Vera i-a telefonat şi l-a anunţat laconic:

— Suntem aici, bine, sănătoase şi avem de gând să rămânem toată viaţa aici. Nu poţi face nimic să ne schimbi hotărârea.

Craig a jucat strâns:

— Atâta vreme cât sunteţi fericite şi totul este în

regulă... apoi a vorbit cu fetiţele un minut, suficient ca să se simtă îndurerat de frica ce răzbătea din vocea Stephaniei.

— Tăticule, când vii să ne iei? Nu ne place aici, este *groaznic!*

— Îmi pare rău, puişor, i-a răspuns Craig, ştiind că şi Vera ascultă, nu pot veni să vă iau.

N-avea încă destul curaj să-şi recunoască intenţia nici faţă de el însuşi: aceea de a-şi răpi şi a-şi aduce fetiţele în America luna următoare.

Planul fusese schiţat în urmă cu câteva săptămâni şi începea să prindă contur, dar necesita ajutorul a două persoane: una care era gata s-o facă şi o alta mai puţin încântată de idee. Cea de-a doua era prietenul Verei, care se săturase de Fulda şi voia să se întoarcă în Muskegon, un oraş mic, dar cu vii productive. Craig a obţinut informaţii privind întoarcerea lui în oraş şi l-a aşteptat lângă casa părinţilor fiului rătăcitor, la primul colţ de la propria sa casă, în care, între timp, Curtea se hotărâse să-i permită să locuiască.

Când „prietenul” a apărut, Craig i-a ieşit înainte. Individul ţinea într-o mână o sticlă de whisky, iar în cealaltă un pahar, şi poate c-ar fi intimidat pe cineva care

să fi avut mai puţin de pierdut. Era fără cămaşă, cu faţa şi pieptul brăzdate de cicatrici adânci, amintiri mai vechi, dintr-o tavernă din oraş, unde se afirmase într-o bătaie cu cuţitele. L-a făcut să priceapă că era pregătit şi chiar doritor să-i dea o lecţie soţiorului.

— Nu vreau să mă bat cu tine, doar să stăm puţin de vorbă.

Ştia că „prietenul” era cea mai bună sursă de informaţii şi că trebuia să obţină de la el toate informaţiile de care avea nevoie, indiferent de preţ. Amintindu-şi de acele momente, Craig mi-a spus că au cooperat destul de bine:

Ştia că vreau să-l omor.

Interogatoriul a fost complet: care era adresa apartamentului actual al Verei? Cum se poate ajunge acolo? La ce etaj locuieşte? Cum era împărţit apartamentul? Cum proceda Vera: lăsa copiii singuri în apartament sau angaja pe cineva să le aibă de grijă? Care era barul ei preferat?

Craig a obţinut toate informaţiile de care avea nevoie, dar asta nu l-a făcut prea fericit. Din spusele tipului, Vera stătea tot timpul acasă, de obicei cu câţiva prieteni, cu excepţia cazurilor când ieşea la câte o petrecere, tot în al doilea weekend. Atunci copiii rămâneau cu tatăl ei. Craig a

creionat mai multe scenarii şi timp de câteva zile le-a întors pe toate feţele: Cum s-o scoată la capăt?

Încrederea de care avea nevoie i-a dat-o cel de-al doilea colaborator, un fost marinar musculos, pe nume Frank Corbin, pe care Craig îl întâlnise cu un an în urmă. Au devenit tovarăşi de cărţi şi de baschet, dar Craig nu l-a cunoscut suficient de bine până într-o după-amiază de aprilie, când lucrau amândoi la o nouă transmisie pentru maşina lui Frank, un Oldsmobile Cutlass. Craig îi vorbea despre copiii lui, când Frank, care avea deja un băiat, iar cel de-al doilea era pe drum, l-a privit în ochi şi i-a spus:

— Ştii, ar trebui să pleci acolo şi să-ţi iei copiii.

— Asta şi am de gând, i-a răspuns Craig.

Frank n-a ezitat niciun moment:

— Merg cu tine.

Craig a încercat să-i schimbe hotărârea explicându-i că, dacă s-ar întâmpla să fie cineva ucis în timpul răpirii, adică Vera, îi aştepta pe amândoi scaunul electric. Chiar dacă răpirea ar fi reuşit, dar ei n-ar fi reuşit să părăsească Germania, îi aşteaptă închisoarea pe viaţă. În plus, Craig nu avea bani să plătească pe cineva să-l ajute. Frank îşi asuma un risc enorm şi nu obţinea nimic în schimb.

— Nu-mi pasă, i-a răspuns. Hai să mergem!

După un consiliu de familie, părinţii lui Craig s-au hotărât să finanţeze expediţia cu douăzeci de mii de dolari din economiile lor. Tatăl lui n-a fost de acord ca Craig să intre într-o treabă atât de periculoasă, dar n-a găsit altă alternativă şi, pe de altă parte, l-a impresionat hotărârea fiului său. Nu constanţa şi modul de a-şi alege drumul fuseseră cele mai „tari” dintre calităţile lui Craig, dar acum era complet absorbit de ceea ce trebuia să facă. Era mai sigur ca oricând că face exact ce trebuie.

— Am renunţat la slujbă, am preluat locuinţa, aflată acum într-o stare jalnică, dar, oricum, nu-mi păsa din vreme ce n-aveam lângă mine fetiţele cu care s-o împart. Ele sunt viaţa mea şi când mi-au fost luate, n-am mai rămas cu nimic. Nu-mi păsa câtuşi de puţin de felul în care-mi trăiam eu viaţa, atâta vreme cât copiii mei nu aveau viaţa care trebuia: decentă şi lipsită de suferinţă.

A început punerea în aplicare a planului. A dat un telefon de tatonare la Consulatul Statelor Unite din Amsterdam, punct crucial în ruta salvării, unde a vorbit cu o doamnă căreia i-a explicat situaţia şi a întrebat-o dacă, odată sosiţi în Olanda, i-ar putea elibera paşapoarte noi pentru fetiţe.

— Nu ne amestecăm în procesele de custodie, i-a

răspuns funcţionara, dar, dacă odată cu copiii aduceţi şi hotărârea prin care vi se acordă custodia lor, certificatele de naştere şi carnetele, de asigurări sociale, vă vom da paşapoartele. Mai la obiect, femeia a continuat:

— Cum v-aţi hotărât să treceţi frontiera germană?

— Asta nu pot să vă spun!

— Vă sfătuiesc să nici nu încercaţi. Nimeni nu poate s-o facă. Plini de curaj, Craig şi Frank au început să-şi pună la punct deghizările. Numele conspirativ al lui Frank va fi Brad Madison şi va purta o uniformă militară uzată, cea mai potrivită pentru a se integra mediului în care-i plăcea Verei să se învârtă. Craig şi-a luat numele de Bob Servo şi urma să poarte haine în stil mexican, cât mai neasortate şi ochelari de soare cu oglindă, îmbrăcăminte civilă permiţându-i să stea într-un hotel din Fulda fără să trezească suspiciuni. Amândoi s-au tuns „ca la armată” şi Craig şi-a Schimbat culoarea mustăţii şi a părului din castaniu în negru.

Pe 30 aprilie au pornit. Întâi au luat drumul aerului până la Amsterdam, apoi cu trenul până la Frankfurt. Au evitat să zboare direct în Germania, deoarece, după cele spuse de „prietenul” Verei, tatăl ei alertase funcţionarii de la Serviciul de emigrare cu privire la Craig şi aceştia i-ar fi

interzis accesul în ţară. Trenul era mai sigur, deşi nici acolo nu scăpau de controlul paşapoartelor.

Dacă grănicerii aveau înregistrat cumva numărul paşaportului lui Craig în computer, planul cădea imediat. Pentru a evita controlul, şi-a luat paşaportul în mână şi s-a prefăcut că doarme. Şiretlicul a mers la primul control.

— A adormit, le-a spus Frank. N-am mai dormit de douăzeci şi opt de ore.

La următoarea oprire grănicerii au mai făcut o verificare. Craig îmi povestea că îi transpiraseră palmele.

— Când au venit a doua oară, m-am prefăcut iar că dorm, dar unul dintre grăniceri a început să mă înghiontească. În compartiment cu noi erau câteva babe ce jucau ■cărţi peste interval. Una dintre ele le-a spus să mă lase în pace, că sunt epuizat şi am paşaport, doar mi-l verificaseră deja. Dumnezeu să-i ajute! Nici nu bănuieşte de la ce m-a salvat.

Ajunşi la Frankfurt, au rămas peste noapte acolo. Craig şi-a revopsit părul şi au închiriat un Peugeot cu care au străbătut cele cinci sute de mile ce-i despărţea de Fulda. Au gă sit un hotel ospitalier, ceea ce nu era de ici-colo, în Germania militarii americani fiind priviţi ca foarte distrugători. Au luat apoi un taxi până pe Berthord Strasse,

unde le spusese prietenul Verei că se află apartamentul ei, şi s-au orientat în teren. Când s-au întors la hotel au trecut pe lângă „Green Groose”, taverna ei preferată. Craig l-a trimis apoi pe Frank să facă „unele cumpărături pentru caz de necesitate”: două cuţite cu lama rabatabilă, un baston de lemn, treizeci de yarzi de funie şi câteva role de bandă izolatoare.

A doua zi au adus Peugeot-ul la graniţa cu Olanda, la cinci sute de mile distanţă, sau patru ore de mers pe „utobahn” – autostrada federală fără limită de viteză. Scopul era să găsească un punct de trecere nepăzit, dar căutările se dovedeau zadarnice. Spre seară încă nu găsiseră:

— Am coborât din maşină şi mergeam pe jos prin pădure şi peste liniile de cale ferată, am luat-o pe diverse poteci, dar dintr-un motiv sau altul drumul se înfunda întotdeauna şi peste tot patrulau grăniceri pe motociclete, călări sau pedeştri însoţiţi de câini.

Până la urmă au luat un autostopist tânăr. L-au întrebat unde s-ar duce dacă ar vrea să scoată din ţară ceva „marfă”. Tânărul le-a spus că nu-i nicio problemă. La zece kilometri era un punct de trecere păzit doar douăsprezece ore pe zi. Exista o singură problemă: nu se ştia niciodată

ora când se găseau la post.

Craig şi Frank s-au dus până acolo. Grănicerii erau la post. Au trecut fără să oprească, fluturând mâna în semn de salut; li s-a răspuns la fel. Era un post mic, pe un drum pietruit, de ţară. Nici n-ai fi bănuit că este punct de Frontieră.

Foarte agitaţi, au notat pe hartă amplasamentul.

În a treia zi petrecută la Fulda, zi de vineri, urmau să acţioneze.

După ce au studiat toată ziua hărţi şi au pus la punct semnalele de somaţie, s-au dus cu maşina la „Green Goose”. Era şapte seara când au intrat. Frank, în vederea unei eventuale identificări ulterioare, purta o scurtă de vânt roşie. Craig aştepta în Peugeot, după colţ, cu privirea lipită de uşă.

Planul A se baza pe dragostea Verei pentru băutură şi pe combinaţia dintre acesta şi un medicament sedativ, numit tylox, pe care-l folosea şi tatăl lui Frank pentru a-şi domoli durerile artritice. Înainte de plecarea din Statele Unite îl sunaseră pe un prieten farmacist şi, estimând greutatea Verei, îl întrebaseră câte capsule de tylex sunt necesare pentru a o face knock-out!

În seara aceea totul părea în ordine la „Green Goose.

Vera şi-a făcut apariţia pe la opt seara. Frank s-a apropiat de ea şi a început să-i comande brandy şi coka la discreţie. După o oră i-a arătat capsulele, scoase din ambalajul original şi i-a spus că sunt similare cocainei, o raritate în Germania de Vest. Vera a înghiţit totul pe loc şi a continuat să bea. Se părea că nu este deloc afectată. Au părăsit barul pe picioare şi au început să colinde şi altele. După încă douăzeci şi opt de pahare de brandy şi coka, Vera mai era încă pe picioare. Craig spunea despre ea mai târziu, cu o urmă de admiraţie:

— Tare ca oţelul.

La o oră târzie a dimineţii următoare, Frank a condus-o pe Vera în Berthold Strasse. Mai erau cu ei trei americani, doi germani şi încă două nemţoaice. Apartamentul de două camere al Verei servea ca loc de distracţie al grupului. Petrecerea a continuat cu încă cinci casete de bere, de sâmbătă până a doua zi după-amiaza, când Vera a căzut într-un somn adânc.

În tot acest timp Craig era foarte agitat. Îi pierduse din vedere pe Frank şi pe Vera când părăsiseră „Green Goose” şi nu mai ştia nimic despre ei de patruzeci şi opt de ore. S-a întors la hotel, dar nu-şi găsea locul. Încerca să se liniştească, să adoarmă, dar mintea îi fierbea de tot felul

de presupuneri. Soţia lui Frank jurase că-l părăseşte dacă se angajează într-o astfel de aventură nebunească, deci prietenul său nu se aştepta la nimic bun odată întors acasă. Oare o fi devenit violent şi a fost arestat? Nu cumva l-a trădat şi i-a povestit totul Verei ca apoi să fie răsplătit de tatăl ei? Cât de bine *îl cunoştea,* în definitiv?

Duminică după-amiază, pe la şase, Craig îşi pierduse orice răbdare, aşa că s-a dus direct la apartamentul Verei şi a sunat la uşă, înarmat cu bastonul de lemn şi cu o geantă având înăuntru banda izolatoare, agăţată pe umăr. Era gata să „lase rece” pe oricine i-ar fi stat în cale.

Unul dintre bărbaţi s-a aplecat pe fereastră şi a întrebat cine e la uşă. I s-a răspuns că e Bob Servo care îl caută pe Brad Madison.

„Oh, Dumnezeule”, l-a auzit el pe Frank în timp ce acesta se strecura afară. Următorul sunet a fost ce-l făcut atunci când a sărit peste balustrada de la etaj. A deschis brusc uşa de la parter şi l-a întrebat în şoaptă:

— Ce faci aici?

— Cred c-am să te omor! Pe unde ai umblat?

— Controlez situaţia, i-a spus Frank precipitat. Am primit cheile de la locuinţă. Vera vrea să mă întorc diseară.

Cât de cât liniştit, Craig s-a întors la hotel şi o oră mai

târziu a sosit şi Frank, să se schimbe. Craig l-a luat la întrebări în timp ce îşi schimbau pur şi simplu cămăşile între ei, pentru a-i da Verei impresia unei garderobe obişnuite. În bagaje îşi luaseră prea puţine haine. Frank a promis că va ţine legătura cu el şi s-au gândit la un nou plan.

Cel mai serios obstacol era că Vera nu era niciodată singură. Prieteni de petrecere stăteau acolo şi în timpul săptămânii, ieşind doar din când în când, pentru a completa stocurile de alcool.

Tatăl Verei a adus cele două fetiţe duminică. Deşi păreau sănătoase, Frank nu le-a văzut ieşind să se joace afară, să meargă să facă baie sau să mănânce o singură masă ca lumea. Vera le tăia felii de pâine, carne şi brânză, lăsându-le pe masa din bucătărie. Când le era foame, se autoserveau. Le supraveghea însă tot timpul, de parcă urma să se întâmple ceva.

— Nu încerca să se apropie de fetiţe, observa Craig, şi asta nu fiindcă n-ar fi vrut, dar habar n-avea cum s-o facă. Lucrurile se derulau cam aşa: Iată mâncarea, aveţi nevoie de mâncare. Iată hainele, aveţi nevoie de haine. Altceva nu ştia să facă.

Petrecerea s-a prelungit două, trei, patru zile.

De când se întuneca şi până în zori Craig staţiona cu maşina închiriată, având număr olandez, în faţa apartamentului. Începuse să atragă atenţia unora din zonă care nu-l priveau cu prea multă simpatie. Doi dintre ei şi-au notat numărul maşinii şi un altul l-a fotografiat.

Abia joi a reuşit Frank s-o convingă pe Vera să-şi expedieze prietenii pentru a putea rămâne singuri câteva ore. Urma să-şi petreacă weekend-ul acasă, cu fetiţele. Întors la hotel, Craig l-a rugat pe Frank s-o scoată şi pe Vera din casă, încât să rămână singur cu fetiţele, şi răpirea să aibă loc fără violenţă.

— Umple-i buzunarele cu bani şi trimite-o la bar. Va pleca imediat.

N-a fost aşa. Vera îşi formase un program pe care-l urma cu stricteţe de patru luni şi n-avea de gând să şi-l schimbe. Craig s-a mutat într-o cafenea din apropiere şi era din ce în ce mai agitat. Părul începuse să-i crească şi erau destui în oraşul acela care să-l poată recunoaşte.

Ştia că Vera se culcă cu Frank şi că ea era fericită că pusese mâna pe un american cu bani în buzunar. Lui Craig îi era frică ca nu cumva Frank să se complacă în această situaţie şi să se simtă mai bine decât îi dădea lui de înţeles:

— Rămânea dus pe gânduri, continuând să amâne. Începusem să mă întreb dacă nu cumva îi plăcea locul acela... Paşaportul lui era la mine, împreună cu biletul de avion, pentru orice eventualitate.

Vineri, în patru mai, Craig i-a dat lui Frank un ultimatum: indiferent de ce se întâmplă, duminică îşi ia fetiţele. În zilele din urmă, ascunzându-se în hotel, Craig şi-a amintit de zilele în care era cercetaş. Odată, trupa lui a studiat un trib de indieni în care războinicii se trezeau în fiecare dimineaţă declamând:

— Astăzi este o zi bună ca să mori.

Sâmbătă seara la opt l-a chemat cineva la telefonnul din cafenea. Vocea de la capătul celălalt al firului era răguşită, dar puternică: vocea unui bătrân marinar aflat în elementul lui...

— Aici Brad! Azi e o zi bună ca să mori!

Craig a izbucnit în râs. Palmele începură să-i transpire. A alergat la locuinţa Verei, a reperat, luminile de la locuinţa ei şi s-a repezit pe scări în sus: urma să-şi vadă fetele pentru prima dată după patru luni. Frank l-a interceptat şi i-a pus o mână pe umăr.

— Linişteşte-te! Sunt aici amândouă şi sunt sănătoase.

Craig a respirat adânc şi a intrat în baie să-şi spele faţa

şi mâinile. S-a gândit că nu trebuia să le sperie. Apoi l-a urmat pe Frank în camera de zi, unde copiii priveau un film de desene animate. Erau subţirele, dar bine făcute. Stephanie, de patru ani, îşi purta părul blond tăiat drept, şi pe faţă îi strălucea un zâmbet deschis. Samantha, de numai doi ani, mai avea trăsături de bebeluş, cu bucle castanii încadrându-i faţa.

— Fetelor, le-a spus Frank, a venit cineva să vă vadă. Este un prieten de-al meu.

Stephanie s-a întors şi l-a privit lung pe bărbatul cu părul negru, îmbrăcat în haine uzate, timp de câteva clipe, o veşnicie pentru Craig.

— Tăticule! a exclamat, şi lacrimile au început, să i se rostogolească pe obraji în timp ce alerga către el cu mânuţele întinse. Craig s-a întins s-o prindă şi erau să cadă. Samantha nu prea era sigură de ce se întâmpla, dar a urmat-o pe sora ei şi în câteva secunde Craig era în braţe cu amândouă fetiţele pentru care riscase atât. Arătau mai trase la faţă decât şi le amintea, cămăşile lor de noapte de culoare roz erau boţite, părul trebuia spălat şi tuns, dar... ele erau cei mai frumoşi copii din lume. S-a simţit dintr-odată uşurat, gata să zboare.

— Tăticule, putem merge acasă? L-a întrebat Stephanie.

Craig repetase de sute de ori în gând răspunsul:

— Da, iubito, vacanţa noastră s-a terminat. A venit timpul să ne întoarcem acasă.

S-au mişcat repede. Vera nu era aşteptată să se întoarcă înainte de câteva ore bune, dar Craig nu voia să-şi forţeze totuşi norocul. Frank le-a spus fetiţelor să-şi ia doar câte o jucărie. Samantha şi-a ales doar un iepuraş de cârpă îmbrăcat în vestă roşie, cadou de la Vera de când avusese pneumonie. Stephanie şi-a luat păturica în care o înveleau când era bebeluş, tricotată de mama lui Craig în urmă cu „multă vreme”. Craig a mai luat un ursuleţ mare ca pernă pe drum.

Pentru derutarea adversarului, Frank a lăsat în camera de zi scurta lui roşie, un pachet de ţigări americane desfăcut, bricheta şi un bilet:

— Am luat fetele acasă la prietenul meu, Bob Servo. Dacă adorm cumva acolo, rămânem toată noaptea şi le aduc înapoi mâine dimineaţă.

Frank a mai luat câteva scutece, ca să aibă pentru nevoile urgente ale Samanthei, dar nu atât de multe încât s-o facă pe Vera să intre la bănuieli, apoi bărbaţii au luat fetiţele în braţe şi le-au dus în maşină. Craig s-a urcat în spate, să se joace cu ele, iar Frank la volan.

La nouă seara erau deja plecaţi: Olanda sau închisoarea! Ajunşi pe autostradă, Frank a intrat în a cincea apăsând acceleraţia la maximum, cerând maşinii să dea tot ce poate. A scos o medie de o s-ută treizeci şi cinci de mile pe oră.

Planificaseră fiecare detaliu al călătoriei. Fetiţele trebuiau să rămână treze până la distanţa de o sută de mile de graniţă, apoi lăsate să doarmă. La câţiva kilometri înainte de trecerea frontierei urmau, să le aşeze în portbagaj, împreună cu Craig, care căptuşise totul cu pături şi perne de cauciuc. Cu puţin noroc fetiţele urmau să doarmă până în Olanda. Pentru siguranţă, Frank urma să apese pedala de frână până în momentul trecerii prin punctul de frontieră, astfel ca Craig să poată vedea licărul luminii din portbagaj şi să aibă grijă că, dacă vreuna dintre ele se trezeşte să-i acopere gura cu mâna, nu cumva să se audă că sunt acolo.

Aveau şi un plan de urgenţă. dacă ceva nu era în regulă şi erau opriţi, Craig urma să se lege de primul grănicer, ca să-i atragă pe cât mai mulţi, astfel ca Frank s-o poată şterge cu fetiţele. Trebuia să meargă fără oprire până la Consulatul American din Amsterdam, şi să stea acolo până la sosirea părinţilor lui Craig şi a avocaţilor lor. Important

era ca fetiţele să nu mai ajungă sub niciun motiv înapoi la Vera.

Călătoria a fost foarte rapidă şi în primele trei ore nu s-a întâmplat nimic deosebit. Craig era foarte neliniştit şi agitat. Ca să treacă timpul mai uşor a jucat, „patty-eake” cu fetiţele şi le-a dat acadele, în speranţa că mâncând mai mult zahăr vor rămâne treze până mai târziu. Erau absorbite şi bine dispuse, bucuroase că au să-i vadă curând pe părinţii lui Craig şi pe o verişoară care le-a fost prietenă de joacă. Samantha încă mai învăţa să vorbească şi gângurea ceva în germană. Stephanie vorbea încă destul de bine englezeşte. La un moment dat a ridicat privirile către tatăl ei şi i-a spus:

— Ştiam eu că ai să vii să mă iei.

Craig a încercat să răspundă în aşa fel încât să nu le facă să izbucnească în plâns:

— Ştii, pur şi simplu, nu vă puteam lăsa acolo.

După o oprire scurtă într-un refugiu lateral, în timpul căreia Craig i-a schimbat scutecul celei mici, fetiţele au început să picotească, aşa că s-a mutat şi el pe scaunul din faţă. Noaptea începea să fie rece. Bărbaţii au acoperit copiii adormiţi cu jachetele lor, apoi cu puloverele, ei rămânând doar în tricou. Craig şi-a dat seama că mai

aveau ceva peste o jumătate de oră până la graniţă. Fără prezenţa fetelor care să-i distragă atenţia, nervii lui ar fi început să cedeze. Vor reuşi să treacă? Ce se va întâmpla dacă vor ajunge în Olanda? Rulau mai departe în noapte, printre mlaştini şi crânguri, schimbând rar câte un cuvânt, fiecare singur, cu gândurile lui pline de spaime.

Cam în aceste momente şi-au dat seama că s-au rătăcit. Rătăciţi de-a binelea. Au urmat itinerariul de pe harta făcută a doua zi de la sosirea în Germania, care indica o curbă la dreapta cu ceva înainte de capătul autostrăzii ce dădea într-un alt drum. Făcuseră curba prea devreme sau poate prea târziu. Pe măsură ce se apropiau de vârful unui deal începea să se desluşească un semn pe care nu-l mai văzuseră niciodată: „Grenze Zoii, 1 km”.

Frontiera era la mai puţin de o milă distanţă. Lui Craig a început să i se accelereze pulsul. Ştia că vor avea de înfruntat ceva mai mult decât prietenosul punct de frontieră de pe drumul pietruit.

— Când ajungi în vârful dealului, opreşte maşina.

El şi fetiţele urmau să treacă în portbagaj. Când Frank a frânat să oprească, Peugeot-ul avea şaizeci de mile pe oră. S-au trezit imediat scăldaţi într-o baie de lumină. Indicatorul minţise. Nu erau la o jumătate de milă de

graniţă, ci cu mai puţin de şaptezeci de yarzi în zona semnalizată a unui punct de frontieră foarte important. Avea opt sau zece benzi, cu puncte de control din sticlă la fiecare bandă şi cu reflectoare puternice între ele. Peugeot-ul era singurul vehicul şi, bineînţeles, toţi grănicerii aflaţi în serviciu se uitau la ei. Planul cu portbagajul era mort. Şi, mai rău, n-aveau cum să dea înapoi; drumul pe care veniseră avea sens unic. Lui Craig începuse să-i vâjâie capul din cauza nivelului crescut al adrenalinei din sânge. A observat un loc de parcare lateral, unde se controlau de obicei camioanele, şi i-a s-pus lui Frank să tragă acolo. Având şi el nu puţine emoţii, a opriit în mijlocul parcării, a stins luminile şi a oprit motorul, o mişcare ce nu putea decât să dea de bănuit vameşilor şi să-i facă să-şi ţină pistoalele la îndemână. Între timp Craig a descoperit un telefon public lângă baraca grănicerilor.

— Frank, du-te şi prefă-te că dai un telefon. Dă-mi timp să găsesc o soluţie.

Nu prea avea ce să găsească. Erau prinşi în capcană. Puteau alege între două posibilităţi, să meargă înainte cu orice risc sau să se întoarcă, dar Craig n-avea de gând să renunţe. Când s-a întors la volan, Frank l-a întrebat:

— Ei bine, ce facem?

— Ai curaj? l-a înfruntat Craig cu un zâmbet subţire. Dă-i drumul înainte!

Frank a început să digere ideea:

— Vrei să mă îndrept spre frontieră şi să trec prin ea?

— Nu, dacă trag în maşină pot lovi fetele. Du-te încet spre un punct de control, flutură-ţi paşaportul şi poate-ţi vor face semn să treci. Până în acel moment Craig părea cuprins de panică. Tremura vizibil şi buzele i se contractau involuntar, dar în clipa când au luat o hotărâre, indiferent cât era de periculos, s-au relaxat amândoi.

Craig folosise metoda asta înainte şi avusese succes, dar de data asta n-a mers. Comportarea lor fusese prea neaşteptată.

— *Halt!* a ţipat grănicerul şi alţi şase au sărit imediat în picioare cu mâinile pe arme, la circa douăzeci de picioare distanţă. Doi s-au apropiat pe cele două laturi ale maşinii şi au cerut paşapoartele. Frank s-a conformat, dar Cr-aig îngheţase în scaunul lui. Îşi lăsase actele într-o geantă din portbagaj.

— *NRaus, Raus!”* îi striga grănicerul venit să-l controleze. Afară, ieşi afară!

Rugându-se ca fetiţele să nu se trezească şi sperând că poate va găsi actele, a început să caute în jachetele de pe

banchetele din spate, dar până la urmă a luat cheile maşinii, a cotrobăit prin portbagaj şi şi-a prezentat paşaportul la control. Era sănşi piardă cumpătul când a observat că unul din grăniceri are un computer portabil, ca cel de care se ferise în trenul de Frankfurt. Totul părea pierdut când al treilea grănicer s-a apropiat de bancheta din spate şi a început să lumineze interiorul cu lanterna. Părul auriu al fetiţei mai mari strălucea în întunericul nopţii. Grănicerul a vrut să-l întrebe ceva, dar Craig i-a atras atenţia făcând trei paşi în spate.

— *Halt! Halt!*

Doi dintre grăniceri şi-au scos din tocuri pistoalele semiautomate de calibru 9, replica vest-germană a Coltului 45, şi le-au îndreptat spre el. Craig le-a arătat cea mai relaxată figură din câte era în stare să-şi compună.

— Nimic, nimic, veniţi să vă uitaţi şi în portbagaj!

— Aveţi ceva de declarat?

— Nimic! a răspuns Craig. *În afară de două fetiţe fără niciun fel de acte,* a replicat în gând.

Grănicerul i-a dat lui Frank ambele paşapoarte, deşi nu părea prea mulţumit. Cei doi nu se prea potriveau cu imaginea standard a unor turişti obişnuiţi.

— Unde era suvenirurile? Unde era aparatul de

fotografiat? Craig n-a răspuns. S-a aşezat la loc în maşină făcându-şi de lucru cu introducerea cheilor în starter.

— Mergi încet, nu ambala motorul, nu face să fluiere roţile, porneşte normal! a şoptit, încercând să nu atragă atenţia grănicerilor.

În momentul când Frank a accelerat, doi sau trei grăniceri au făcut câţiva paşi în direcţia lor, de parcă nu şi-ar fi terminat treaba, dar au rămas în urmă. Peugeot-ul trecuse. Toată povestea nu durase probabil mai mult de şapte minute.

Craig nu era încă în stare să se bucure. Nu putea fi sigur că sunt deja în Olanda sau că nu mai există puncte de control. Au mai mers două ore până când plăcuţelor de înmatriculare de culoare albă din Germania să le ia locul plăcuţele galbene olandeze. Nu s-au oprit până în suburbiile Amsterdam-ului. Era duminica dimineaţa devreme. Au tras un pui de somn într-o parcare şi apoi au căutat un hotel în apropierea Consulatului Statelor Unite, care urma să se deschidă luni dimineaţa.

— Voiam să fiu lângă Consulat, neştiind dacă olandezii n-ar fi putut cumva să ne returneze în Germania, aşa că nu era cazul să ne ia la întrebări.

Totodată, trebuiau să cheltuiască foarte puţin,

nemaiavând decât optzeci de dolari din cei douăzeci de mii primiţi de la părinţi. Au găsit o cameră cu un singur pat într-un hotel dărăpănat şi au luat un prânz uşor, cu brânză, pâine prăjită şi Coca-cola călduţă. Luni dimineaţa le-au făcut poze celor două fetiţe şi s-au dus la Consulat să obţină preţioasele paşapoarte.

Craig şi Frank, cu fetiţele după ei, au fost conduşi înăuntru, în fruntea unei cozi lungi de oameni care aşteptau la ghişeu.

— În sfârşit, gândea Craig, am găsit un loc unde te tratează cu respect fiindcă eşti american.

S-a trezit faţă în faţă cu funcţionara care-l descurajase la telefon în urmă cu o lună.

— Cum aţi trecut frontiera fără paşapoarte? i-a întrebat ea cu asprime.

— N-are importanţă! Suntem aici cu pozele, certificatele de naştere, carnetul de asigurări sociale şi hotărârea tribunalului care-mi acordă mie singur custodia copiilor.

Funcţionara voia să ştie tot.

— Le-aţi trecut prin contrabandă? Aţi rănit pe cineva? Le-aţi răpit?

— Ia ascultă! Fetiţele sunt aici şi sunt cetăţeni americani. Ai aici toate actele necesare aşa că dă-mi

paşapoartele. Nu te priveşte deloc cum am ajuns aici.

S-au certat un sfert de oră până când funcţionara s-a dat bătută, şi-a făcut datoria şi a văzut şi ea că fetiţele erau foarte fericite să fie cu tatăl lor. Câteva minute mai târziu a revenit la Craig şi i s-a adresat:

— Iată paşapoartele Dumneavoastră, domnule Marr. Felicitări!

Câţiva dintre funcţionarii Consulatului s-au ridicat în picioare şi au început să aplaude. Unul dintre ei le-a povestit celor prezenţi ce se petrecea şi curând toată lumea bătea din palme. Hărmălaia asta a fost pentru Craig ca o baie caldă.

Şi au mai fost şi alte întâmplări minunate, ca aceea că doi dintre angajaţii Liniilor Aeriene de Nord-Vest au renunţat la rezervările lor pentru zborul de a doua zi pentru ca ei să poată trece cât mai repede peste ocean. Altele n-au fost chiar atât de plăcute: un vameş din Boston l-a scos pe Craig din rând, i-a cotrobăit prin sacoşe şi i-a luat la întrebări în legătură cu lucrurile mamei fetiţelor. După ce Craig i-a spus că ea rămăsese încă vreo câteva zile în Germania cu familia ei, le-a dat drumul să treacă.

Trecuseră prin prea multe ca să se poată bucura de libertate. El şi Frank au rămas cu gura închisă pe toată

durata zborului de la Amsterdam, luând câte o gură de budweiser şi privind cum se îndopau fetiţele cu alune. Chiar şi după ce au ajuns la Detroit şi s-au întâlnit cu familia lui Craig care îi aştepta la capătul terminalului, acesta încă era cu garda ridicată.

— Stăteam aplecat să-i leg fetiţei şireturile şi n-am ştiut că se apropiaseră de noi. Răsunau paşi grăbiţi şi cineva a început să strige. Veneau de-a dreptul către mine. M-am întors brusc, hotărât să lovesc pe oricine era. Aveam nervii zdruncinaţi şi consideram că n-am venit tot drumul ca să dau greş sau să fiu prins chiar acum.

Paşii aparţineau iubitei lui Craig, care i-a sărit în braţe înainte să-i facă vreun rău.

Stephanie s-a repezit în braţele mamei lui Craig îmbrăţişând-o strâns. Samantha s-a îndreptat cătinel drept către bunicul ei.

Printre lacrimi şi îmbrăţişări emoţionante, cei doi eroi au primit o grămadă de cadouri: două cartuşe de ţigări Camei, de două ori câte şase cutii de bere şi două tricouri nu chiar obişnuite. Pe tricoul lui Craig scria „Super-dad” în faţă, iar pe spate, erau numele celor două fetiţe. Pe tricoul lui Frank Corbin: „Cel mai bun prieten pe care şi l-ar putea dori cineva”.

În Muskegon mai trebuia rezolvată problema întremării fetiţelor şi mai ales a vindecării de spaimele pe care le insufla fosta şi viitoarea lor casă. Prea văzuseră acolo multă urâţenie. În fiecare dimineaţă Craig le aducea pe fetiţe la casa aflată într-o dezordine cumplită şi, în timp ce el repara instalaţiile şi pereţii, ele se jucau împreună. Mama şi prietena lui Craig aranjaseră deja dormitorul fetelor cu un tapet nou, covoare frumoase şi perdele vaporoase, de parcă voiseră să alunge trecutul. Craig a pus ferestre şi uşi noi în faţă şi în spate, cu încuietori şi cu grilaje de oţel.

Ajuns în acest stadiu, le-a cerut fetiţelor să lase jucăriile la o parte şi să-l ajute.

— Le-am pus să-mi dea în mână ciocanele şi cuiele şi să mă urmărească. Băteam cuiele şi le spuneam: vedeţi, nimeni nu poate sparge uşa asta de oţel. Nimeni nu mai poate intra să vă ia de aici.

Cu toate eforturile lui Craig, rănile vechi se vindecau greu. După ce s-au întors, nu o dată Stephanie s-a trezit ţipând la vechiul iubit al mamei sale:

— David cel rău o să vină să mă ia! David cel rău vrea să intre în casă. Izbeşte ferestrele şi vrea să mă ia, vrea să mă rănească. Craig urca în fugă scările, aprindea lumina şi

încerca s-o liniştească. Atunci când coşmarul o speria prea tare, o lua în braţe şi o plimba pe la toate uşile şi ferestrele să-i arate că erau ferecate, că lumea ei era închisă bine şi ea se afla în siguranţă.

În lunile acelea fetiţele se opuneau cu disperare când Graig trebuia să plece din preajma lor. Tot timpul se lipeau de el. Când intra în baie să facă un duş, se aşezau în faţa uşii şi vorbeau cu el tot timpul.

— Eşti tot acolo?

— Da, sunt aici.

Fetiţele erau timide în prezenţa străinilor, mai ales a bărbaţilor. Nu puteau suporta atmosfera tensionată care se iveşte uneori în orice cămin, aşa că Craig făcea eforturi dureroase să facă totul în linişte, fără grabă şi fără strigăte. Erau îngrozite de ţipete, crezând că acestea sunt prerludiul violenţei, aşa că Craig a instituit o lege printre prietenii lui. În casa lui nu se purta nicio discuţie în contradictoriu decât în şoaptă.

În următorii, doi ani Stephanie şi Samantha au demonstrat rapacitatea de adaptare şi refacere a copiilor. Acum sunt sociabile, binecrescute şi aparent de o înălţime normală, revenindu-şi atât de bine încât cei de la asistenţa socială i-au spus lui Craig că, cel puţin acum, nu au nevoie

de niciun tratament.

Cu toate acestea, copilăria lor nu va fi, poate, niciodată una normală. Craig recunoaşte că este tot timpul preocupat de siguranţa lor, aşa cum sunt şi eu preocupată de cea a lui Mahtob.

Directoarea şcolii unde învaţă Stephanie a fost de acord să ţină uşile şi ferestrele încuiate. La sfârşitul zilei, Stephanie rămâne în clasă împreună cu profesoara ei până când una dintre cele trei persoane: bunica,

Craig sau cumnata lui, vine s-o ia. Dacă ar apare cumva Vera, personalul şcolii, care are fotografia ei şi descrierea în detaliu, ar chema imediat poliţia. Cu toate că şcoala se află numai la câteva blocuri depărtare, fetiţa cea mare a lui Craig nu merge niciodată acasă împreună cu colegii ei, nici măcar nu iese neînsoţită din clădire.

Acasă se aplică aceleaşi reguli.

Fetiţele au voie să se joace în vecini, dar numai în casă, deoarece şi aceştia cunosc povestea lor.

— Am ferestre deschise tot timpul în toate direcţiile pentru a le putea supraveghea când merg să se joace în vecini. Stephanie are voie să se plimbe cu bicicleta pe o străduţă liniştită din spatele casei, cu condiţia să nu iasă niciodată din raza mea vizuală.

Tatăl lor este liniştit când fetiţele sunt la bunici, unde punctul de atracţie culminant îl reprezintă o piscină săpată în grădină. Astea sunt limitele universului său lipsit de griji.

Când pleacă pe undeva cu fetiţele, Craig are asupra lui un pistol Magnum 22 Dorringer. Acasă a ascuns câteun pistol încărcat plasat în aşa fel încât fetiţele să nu poată ajunge la el.

De trei ori pe săptămână îi telefonează Verei, la Fulda... Dacă ea răspunde, închide telefonul simţindu-se liniştit că Se află la şase fuse orare depărtare.

Câteodată se întreabă dacă nu cumva exagerează cu paza.

— Nu-mi vine să cred că eu sunt cel ce fac toate as, tea, mă gândesc să nu le supraveghez tot timpul... dar ce s-ar întâmpla dacă Vera s-ar urca într-un avion? Ce s-ar întâmpla dacă ar fi în parcul de peste drum, urmărindu-mă dintr-o maşină închiriată şi eu aş intra în casă, lăsând fetiţele afară? N-ar avea nevoie decât de un minut. Nu lasă nimic la întâmplare. Dacă un adolescent azvârle o sticlă în pereţii casei, el sare din pat să controleze. Dacă o maşină străină zăboveşte pe-aproape după lăsarea serii, telefonează imediat la 911.

— Situaţia nu poate fi niciodată rezolvată definitiv.

Cel mai dureros este faptul că Vera este mama fetiţelor şi n-are de gând să renunţe la acest statut. După ultimele informaţii, lucrează la un chioşc din Fulda, unde vinde bere şi ţigări. Tot la două săptămâni le sună pe fetiţe. De obicei Stephanie nu prea vrea să vină să vorbească cu ea, dar Craig îi face legătura la telefonul din camera de zi.

— Îmi amintesc ce greu de suportat este gândul că eşti complet izolat; este un sentiment oribil. Când îmi amintesc îmi vine să urlu. Pot să-mi imaginez ce simţi când copilul tău îţi spune că nu vrea să vorbească cu tine, aşa că îi cer lui Stephanie să vină s-o salute şi să-i spună că tocmai urmăreşte un film de desene animate, sperând că mama ei va înţelege şi nu va mai insista s-o ţină de vorbă.

Cu toate că în ultimii doi ani Vera l-a ameninţat nu o dată că-l omoară, într-un colţişor al inimii lui Craig îi mai pare încă rău pentru ea.

— Dar nu mai vreau să intre în viaţa mea sau a fetiţelor mele.

Stephanie a uitat cele mai multe cuvinte germane, cu excepţia unui vers dintr-o poezie pentru copii: *„Augen, nose, und mundil.* Frica ei de a se întoarce în Germania o mai apasă încă, la fel ca şi dorul de mama ei. În Timpul unui prânz la un local Burger King în oraş, Craig le-a

întrebat pe fetiţe dacă n-ar vrea ca Vera să vină să le viziteze şi amândouă au dat din cap aprobator.

— V-ar plăcea să vină să locuiască împreună cu noi?

Stephanie a ridicat ochii spre el şi i-a răspuns:

— Eu ştiu, poate da, poate nu. Mă cam sperie.

— Ţi-ar fi frică să nu încerce să vă ducă înapoi în Germania?

Stephanie a scuturat din cap: De ce nu?

— Eşti tu aici! i-a răspuns fetiţa de şase ani. Nu mă mai poate lua înapoi niciodată.

— Şi ce ar face tata dacă oameni răi ar încerca să intre în casă?

— *I-ar omorî!* a ţipat Stephanie cu siguranţa dată de repetarea de nenumărate ori a lecţiei, iar Samantha a continuat cu o voce cântată:

— Şi n-o să-l mai vedem niciodată pe nenorocitul de David!

— Aşa-i, iubito! i-a răspuns Craig şi a şters-o în jurul gurii.

Viaţa şi responsabilităţile pe care le are un părinte singur sunt foarte stringente, astfel că încă nu poate să-şi ia o slujbă cu program întreg. În Muskegon este oricum destul de greu să obţii de lucru, având în vedere că pe

plan local rata şomajului este de doisprezece la sută. Craig îşi plăteşte chitanţele şi taxele făcând reparaţii la maşini, muncind din când în când la Agenţia de detectivi Baiview a tatălui său (un rezultat al chinurilor trecute) şi cu ceva ajutor din partea familiei şi bisericii. Când nervii îi sunt încordaţi, aşteaptă după-amiaza, ca fetiţele să se culce, închide cu grijă uşile şijoacă o partidă de cărţi cu un prieten la o masă de la subsol. O oră mai târziu este iarăşi liniştit, gata să facă faţă la tot ce s-ar putea întâmpla.

— Uneori te mai necăjeşti, dar meritã. N-aş schimba viaţa mea cu a nimănui.

Când viaţa devine prea dură, Craig îşi aminteşte de calmul ireal ce l-a cuprins la graniţa germană, când el împreună cu Frank stăteau în parcare întorcând pe toate feţele planurile cele mai dubioase, şi când se părea, că niciunul nu avea şanse să se împlinească să treacă dincolo în siguranţă.

— Întotdeauna am crezut din tot sufletul în Dumnezeu, spunea Craig, dar acum cred mai mult ca oricând că am un înger păzitor. Ceva s-a întâmplat, era cineva acolo la graniţă, şi nu spun asta din cauza fricii. Simţeam prezenţa lui Dumnezeu de parcă mi-a pus mâna pe umăr şi mi-a spus: „Hei, totul este în ordine. Faci ■exact ceea ce

trebuie. Sunt aici, lângă tine!”

În ciuda grijilor noastre permanente, Craig şi cu mine facem parte dintre cei mai norocoşi. Marea majoritate a celor cărora li s-au răpit copiii de lângă ei nu sunt atât de norocoşi. Îşi petrec zilele în case goale, având doar amintirile, fotografiile, jucăriile prăfuite şi leagănele ruginite să le ţină de urât. În general sunt lipsiţi de resurse materiale sau de posibilitatea de a-şi răpi la rândul lor copiii şi când încearcă pe căi legale, prin tribunalele din alte ţări, sunt în mod curent refuzaţi.

În Iran trăiam în mijlocul unei societăţi care nu-mi acorda nicio şansă în faţa tribunalului. Femeia împreună cu copilul aparţineau soţului ei. Chiar dacă l-aş fi putut convinge pe Moody să divorţeze, avea garantată custodia asupra fetiţei, deşi legea islamică prevede că locul copilului până la vârsta de şapte ani este lângă mama lui. Toţi cei din Teheran mi-au spus că am să pierd cu siguranţă în faţa tribunalului de acolo.

Erau prea multe argumente împotriva mea: statutul meu de creştină şi, chiar mai rău decât asta, cetăţenia mea americană.

N-aveam nicio şansă să obţin o victorie legală în faţa unui doctor iranian născut acolo. Până în ziua de azi,

Christy Khan este singura femeie din vest, după câte ştiu, care a reuşit să-şi ia copiii dintr-o ţară islamică.

Când părintele părăsit este bărbat, se poate aştepta şi la un alt obstacol, atât acasă cât şi în străinătate; preferinţa tribunalelor, lesne de înţeles de altfel, de a nu da câştig de cauză taţilor când se pune în discuţie acordarea custodiei. Unul din cinci cazuri de părinţi care-şi răpesc copiii este mama, ceea ce înseamnă că tot al cincilea părinte rămas singur este tatăl.

Cazuri ca ale lui Craig De Marr sau Ramez Shteih, demonstrează că nu se pune problema de răpire maternă sau paternă, ci de către unul dintre părinţi.

Faptul că e vorba de un bărbat sau de o femeie nu poate arăta singur care este părintele cel mai potrivit să obţină custodia copiilor. Ar trebui să se ţină cont în primul rând de dreptul copilului la stabilitate şi securitate.

7

SPERÂND ŞI ÎNĂLŢÂND RUGI

După lungi discuţii, Chris Korest, Arnie şi cu mine am ajuns la concluzia că nu există regiune, clasă socioeconomică sau stat care să fie imun la problema răpirilor copiilor de către părinţi şi ducerea lor în alte ţări. Chestiunea este mult mai importantă şi mai aproape de fiecare dintre noi decât s-au aşteptat cei mai mulţi.

Pentru a-i determina pe oameni să fie mai receptivi, Christy a sugerat să organizăm şedinţe publice, cu invitaţii speciale trimise judecătorilor şi avocaţilor.

Dând curs inimii ei de femeie şi mamă, doamna Lori Hansen Riegle, soţia senatorului, s-a alăturat cercului nostru. Faptul s-a întâmplat la Lansing, într-o noapte de noiembrie a anului 1990, albită de zăpada ce cădea întruna, când s-a ţinut prima noastră şedinţă publică.

Au participat reprezentanţi ai Departamentului de Stat şi ai Centrului Naţional pentru copiii pierduţi şi exploataţi. Pe podium au mai fost două dintre mamele cărora li s-au răpit copiii: Christy Khan şi Jessie Pars. Eu le-am vorbit de cele întâmplate mie, iar Jessie Pars ne-a povestit cum a reuşit să-şi convingă soţul să aducă cei doi copii din Iran pentru o scurtă vizită în Turcia, de unde a reuşit să şi-i recupereze. Apoi ne-a vorbit Christy Khan despre cei doi fii ai ei care erau încă în Pakistan. În sală toţi ochii erau plini de lacrimi.

Publicul era foarte surprins să afle că această problemă, era atât de frecventă în districtul nostru, aşa că ne-am mai câştigat un grup de susţinători entuziaşti.

Ne-am reîntâlnit în august 1991 când doamna Riegle şi organizaţia ale cărei baze le-am pus Arnie şi cu mine, numită: „O singură lume: aceea pentru copii”, am sponsorizat împreună o întâlnire al cărei fond s-o ajute pe Christy care avusese mari cheltuieli la începutul anului, când şi-a readus copiii în America. Cunoscând bine cazul, m-am simţit răsplătită din plin de faptul că îi vedeam iar împreună pe mamă şi cei trei copii, sperând că de data aceasta va fi pentru totdeauna.

În observaţiile scurte pe care le-am făcut în acea seară le-am reamintit celor care au susţinut-o şi i-au dorit tot binele că, din păcate, cazul ei era atipic. Christy şi eu suntem cazurile fericite. Noi am reuşit să avem copiii lângă noi, dar, într-o majoritate descurajantă părinţii lăsaţi singuri rămân singuri. Unii nici nu-şi pot localiza copiii sau li se interzice accesul în ţara unde au fost duşi de către răpitor. Alţii se trezesc respinşi de tribunalul ţărilor respective din motive religioase sau naţionaliste. Puţinii care reuşesc să obţină custodia copiilor se supun interdicţiei de-a părăsi ţara respectivă; pentru a fi părinţi

plătesc întotdeauna cu propria libertate.

În timp ce ţineam acest scurt discurs privirea mi s-a oprit asupra unei alte mame, victimă a unui caz similar. Am anunţat publicul că Mariann Saieen se întorsese de puţină vreme din Iraq, unde fusese obligată să-i lase pe cei doi copii tatălui răpitor.

— După ce i s-a promis că i se dă voie să-şi aducă fiii acasă şi ea începuse să împacheteze, soţul ei s-a răzgândit.

Mariann s-a dovedit foarte tare venind la întrunirea cu cei ce voiau să o ajute pe Christy şi pe copiii ei, în vreme ce ceilalţi doi copii, ai lui Mariann, rămăseseră atât de departe.

Expoziţia de „antichităţi” din Ohio a dezamăgit-o pe Mariann Saieed. De obicei se simţea bine în mijlocul jocurilor, al jucăriilor, păpuşilor şi cărţilor pentru copii apărute înainte de 1970. Motto-ul ei era: „De la mine poţi să-ţi răscumperi copilăria” şi mulţi erau atraşi de el, dar în sâmbăta aceea înmiresmată de iunie din 1990 lucrurile nu mergeau prea bine. La şapte după-amiaza muşi mai găsea locul. Tocmai telefonase acasă, într-o suburbie a oraşului Detroit, unde în urmă cu o zi îl lăsase pe soţul ei, Khalid, împreună cu cei doi copii, un băiat de opt ani şi o fetiţă de

patru. Telefonul a sunat în gol. Pentru alţii asta ar fi putut însemna o schimbare de program nesemnificativă: o plimbare la o îngheţată, eventual un film, dar pentru Mariann sunetul regulat al telefonului era o calamitate. Khalid nu scosese niciodată copiii nicăieri, mai ales seara.

În timp ce lăsa receptorul în furcă era deja convinsă că soţul ei a luat copiii şi i-a dus în Iraq.

A continuat să sune din oră în oră şi cu fiecare insucces nervozitatea creştea. N-ar fi surprins-o ca soţul, s-o părăsească fără un cuvânt de prevenire; mai plecase de vreo şase ori în ultimii zece ani şi, în ultima vreme, tânjea după Iraq. Soţia lui şi-a imaginat întotdeauna că vrea să plece de unul singur, aşa cum îşi petrecea, de altfel, toată viaţa. Până în acel moment nici nu-şi închipuise că ar putea lua copiii cu el.

A doua zi şi-a început chinuitorul drum spre casă, încercând să se stăpânească, să nu se lase doborâtă de panică.

Se străduia să conducă încet şi cu grijă, nu cumva să facă vreun accident. Gândurile i se concentrau asupra comportării ciudate din ultima vreme a soţului ei. Khalid se arătase întotdeauna nemulţumit de pasiunea ei pentru „vechituri” şi, mai mult chiar, îl deranjau călătoriile ei de

afaceri. Prima dată când a rămas peste noapte în Ohio, a refuzat să accepte convorbirea cu taxă inversă pe care a solicitat-o ea. A doua oară a dispărut o săptămână imediat ce Mariann a ajuns acasă, în schimb acum, la a treia călătorie, comportarea lui a fost neobişnuit de înţelegătoare. A încurajat-o chiar, spunându-i:

— Pleacă, te rog pleacă! Şi dacă te simţi obosită „rămâi până luni.

Când a ajuns acasă, apartamentul era cum îl lăsase, cu o singură excepţie: cutia în care ţineau geamantanele zăcea goală în mijlocul camerei de zi. De supărare i-a dat cu piciorul:

— Atunci am fost ferm convinsă că plecase.

Pe masa din sufragerie a găsit un bilet mâzgălit pe o bucată de listing:

— Am plecat în vacanţă. Ne vedem la întoarcere.

Nu lipsea nicio haină, nicio jucărie, nimic. Khalid

A aranjat totul astfel încât Mariann să-şi dea cât mai târziu seama de ceea ce s-a întâmplat, în aşa fel ca el să poată duce copiii la loc sigur înainte să fie descoperiţi.

În luna următoare, pe măsură ce soseau spre decontare chitanţele achitate cu cărţi de credit, şi-a dat seama că soţul ei a cheltuit în secret treizeci de mii de dolari, făcând

cumpărături, luând avansuri în bani lichizi şi împrumuturi la bancă. Mai mult ca sigur că le cumpărase haine noi copiilor în ziua anterioară plecării.

Toate temerile i s-au confirmat când a dat peste un morman de hârtii uitat într-o geantă diplomat, cu ajutorul cărora a refăcut itinerariul pornind de la numerele zborurilor şi codurilor rezervărilor făcute.

După o noapte albă, Mariann a telefonat la brigada pentru minori a Departamentului local de Poliţie, de unde a fost îndrumată spre „Centrul naţional pentru copiii pierduţi sau exploataţi”.

Mi-au spus că-mi trimit o carte şi m-au sfătuit să iau legătura cu Departamentul de Stat.

A sunat apoi la „Biroul pentru serviciile consulare pentru cetăţeni” şi a primit prin poştă o listă mare şi lungă cu răpirile parentale internaţionale prin care se aducea la cunoştinţă că, în fond, ei nu puteau face nimic.

Ceea ce era mai rău abia urma să vină. La două luni de la răpirea copiilor, Iraq-ul a invadat Kuweit-ul. Cinci luni mai târziu, casa în care locuiau copiii ei a fost bombardată de forţele naţionale proprii. După acest dezastru a trecut multă vreme până ce Mariann a aflat că Adam şi Adera au supravieţuit.

Mariann şi Khalid s-au cunoscut în anul 1980, pe când erau studenţii Colegiului comunitar de lângă Detroit. Şase luni mai târziu s-au căsătorit. Ea avea douăzeci de ani, iar el, douăzeci şi trei. Khalid era un om fără defecte vizibile: nu fuma, nu bea şi nu juca nici cărţi. Venise în Statele Unite cu doi ani în urmă, pentru a obţine o diplomă de inginer. Rezervat şi ambiţios, îşi petrecea cincisprezece ore pe zi în bibliotecă. Mariann tocmai se despărţise de un tânăr temperamental, aşa că relaţia cu Khalid cel nepretenţios i s-a părut o adevărată binefacere. Îmi mărturisea însă că nu ştie prea bine ce o atrăsese la el.

Prima dată când l-am văzut am avut intuiţia de o clipă că el este omul potrivit pentru mine.

Mariann este o femeie înaltă cu trăsături puternice. Ochii verzi strălucesc pe un chip aureolat de un păr castaniu, căzut pe umeri. Vocea ei melodioasă reuşeşte să însufleţească orice conversaţie.

Primele necazuri au apărut la şase luni după căsătorie, când Khalid a plecat într-o vacanţă de şase săptămâni în Iraq. La întoarcere, Mariann, emoţionată şi fericită, i-a spus că era însărcinată. Khalid s-a înfuriat îngrozitor şi a acuzat-o că încălcase „consemnul”: hotărârea de a nu avea copii până peste cinci ani, când el ar fi reuşit să-şi termine

studiile.

— Ai făcut-o intenţionat, i-a spus el plin de ură. Vrei să-mi distrugi viaţa.

La scurtă vreme după întoarcere, Khalid s-a mutat singur într-un alt apartament, lăsând-o fără maşină şi fără bani suficienţi pentru plătirea facturilor.

— În zilele acelea mi s-a întâmplat să n-am nimic de mâncare câte o zi întreagă, cel mult un baton de zahăr candel.

Cu trei săptămâni înainte de naşterea lui Adam, Khalid s-a mutat la un colegiu din Texas. Când, după câteva luni, s-a reîntors la Mariann, nu părea să-l intereseze băieţelul: niciodată nu i-a făcut baie, nu l-a schimbat şi nu i-a dat de mâncare. Toate treburile gospodăriei cădeau în sarcina ei, care, pe deasupra, îşi luase şi o slujbă cu program întreg, de poştaş.

— Îl duceam pe Adam la creşă, îl luam de acolo când terminam serviciul, aveam în grijă toată gospodăria şi plăteam facturile în timp ce Khalid îşi continua studiile.

Era neliniştită fiindcă nu mai putea avea încredere în el, mai ales, după ce şi-a luat pentru a doua oară zborul, când Adam împlinise optsprezece luni.

În timpul despărţirii, mama lui Mariann i-a spus că i-e

frică ca nu cumva odată Khalid să plece odată cu Adam cu tot, la el în Iraq.

— Da de unde, n-ar face asta niciodată! i-a alungat ea gândurile negre.

Viaţa lor s-a schimbat la naşterea fetiţei:

— *Am ştiut* că urmau necazuri mari.

Khalid a fost şi mai iritat de a doua sarcină: cu doi copii şi-a dat seama că nu se poate pregăti pentru doctorat fiindcă trebuia să înceapă şi el să câştige. Fiind expert în „tăceri”, nu i-a mai vorbit soţiei sale luni în şir. În mai 1986, când Adora a împlinit trei luni, a dispărut din nou, de data asta înscriindu-se la un colegiu californian. Împărţită între cei doi copii suferind de astm şi din cauza serviciului, Mariann a ajuns la capătul puterilor. L-a sunat pe soţul ei şi i-a dat un ultimatum:

— Dacă nu te întorci imediat acasă, n-o să mai ai nici familie, nici cămin.

Khalid s-a întors şi s-a angajat la firma Perceptron, constructoare de echipamente electrice, Mariann părăsindu-şi serviciul de la poştă. Următorii trei ani a fost o „mamă cu program întreg”, dar căsnicia lor mergea prost. Când se certau se ameninţau unul pe altul cu plecarea. Cuvântul „divorţ” a fost pronunţat de mai multe ori, deşi

Mariann nu era prea convinsă că ar putea să-l ducă până la capăt. Premoniţia avută în legătură cu fetiţa s-a dovedit corectă: imediat ce a ieşit din scutece, Khalid a început să manifeste un puritanism extrem. Istorisirile cu cele mai vagi referiri la viaţa sexuală sau cele privind utilizarea de droguri, de către adolescentele din Statele Unite îl iritau la culme. După ce Adora a împlinit trei ani, se supăra dacă o vedea în costum de baie sau în orice altceva care să-i lase mijlocul dezvelit. Avea obiceiul să facă scene pentru cele mai nevinovate întâmplări.

— Adora este o fetiţă sociabilă şi foarte deschisă. Din momentul în care a început să vorbească, vorbea cu toată lumea. La un an şi jumătate avea obiceiul să se apropie de străinii din magazine şi să intre în vorbă: „Bună ce mai faci?” O dată am fost la restaurant. A intrat în vorbă cu picolo care ne servea, Khalid s-a enervat şi a strigat la ea: „Întoarce-te şi ţine-ţi gura!” După tonul vocii îţi pot spune că în mintea lui credea că fetiţa nu trebuie să vorbească sau să privească în faţă un bărbat străin. A privit-o în aşa fel încât i-am citit asta în ochi. Fetiţa n-a înţeles ce se întâmplă, dar eu am înţeles-o prea bine.

În afară de telefoanele lunare date în Iraq să vadă ce-i face familia, legăturile sale cu ţara de baştină păreau că

nu există. Nici pe ai lui nu-i văzuse din 1980. Deşi musulman, nu părea să fie fanatic şi nu respecta unele dintre preceptele cele mai simple. Rareori îi dezvăluia soţiei sale despre cultura în care fusese crescut.

În 1988, când se părea că războiul dintre Iran şi l raq se apropia de sfârşit, a exercitat unele presiuni asupra lui Mariann să se mute în Iraq „pentru un an”, pentru a le permite copiilor să-i cunoască familia şi, eventual, să se echilibreze din punct de vedere financiar.

Mariann ştia că el se simte izolat de prieteni şi numeroasa lui familie. S-a opus însă categoric mutării. Căzuseră de acord să-şi crească cei doi copii în America, dar se temea că, odată sosiţi în Iraq, el nu va mai vrea să-i lase să se întoarcă singuri.

— Îl încurajam să plece singur sau să-şi cheme rudeniile în vizită în America. Fratele lui era cât pe ce să vină, dar a dat înapoi în ultima clipă. Cred că asta a fost picătura care l-a determinat pe Khalid să se decidă să întreprindă răpirea. Nu arăta niciodată ce simte, dar de data aceasta se vedea că-l supărase faptul că fratele său nu venise.

În 1990, prin martie, Khalid a fost concediat de la firmă. Pierderea slujbei a însemnat încă o legătură tăiată în viaţa sa şi aşa instabilă.

După plecare, în timp ce trecea în revistă hârtiile soţului ei şi chitanţele telefonice, majoritatea lor fiindu-i trimise la o căsuţă poştală, Mariann şi-a dat seama că totul a fost planificat înainte cu doi ani, de pe când i-a propus pentru prima oară o excursie în Iraq şi ea l-a refuzat. Între timp studiase articolele privitoare la răpiri apărute în presa locală. Hârtiile ce-i fuseseră necesare le obţinuse de la Ambasada iraqiană încă din 1988 şi cea mai delicată parte a pregătirilor o lăsase pentru ultimul moment: trecerea celor doi copii în paşaportul lui iraqian.

— După ultima întoarcere acasă, când Adora era încă foarte mică, mi-a spus de mai multe ori: „N-am să-mi părăsesc niciodată copiii”. Asta era hotărârea lui de neclintit. N-avea importanţă ce s-ar întâmpla sau cine ar suferi din cauza asta:, el era hotărât să-şi ţină copiii lângă el. E convins că a făcut exact ceea ce trebuie, mi-a spus Mariann cu amărăciune. Şi totuşi au fost multe lucruri care ar fi putut să-mi dea de bănuit:

Acum, că trec în revistă toate cele întâmplate, îmi dau seama că ar fi trebuit să bănuiesc ce avea să urmeze, au existat destule semne ce prevedeau aşa ceva. Dar oricine l-a cunoscut înainte nu s-ar fi gândit niciodată că va lua copiii.

După pierderea lor, luni de zile Mariann a trăit chinuindu-se.

— Cei din jur spuneau că nu pot nici să-şi închipuie cât îmi este de greu, iar eu le răspundeam că *nu vor* s-o facă fiindcă, dacă ar face-o, li s-ar sfâşia inima de durere. Pentru că acesta este cel mai rău lucru ce ţi se poate întâmpla. Mă simţeam ca şi când IRB (Serviciul Fiscal Internaţional) ar urma să-ţi verifice taxele sau ca şi când te-ai afla în minutele premergătoare unui accident de maşină: sentimentul că ceva cumplit urmează să se întâmple; şi, eu simţeam asta în fiecare zi.

Mariann a început să vomite după fiecare masă. Nu putea ieşi din apartament fără să nu înceapă să plângă. Dacă ieşea cu maşina să ia puţin aer, putea oricând să înceapă să plângă din cauza vreunei amintiri. Fetiţa o însoţea în gând peste tot, aşa că se întorcea acasă de-abia mai văzând drumul. Uneori o cuprindea un sentiment de nelinişte dat de speranţa, fără nicio raţiune, că soţul şi copiii ei s-ar fi întors. Bineînţeles că găsea casa goală.

Din lipsă de interes, a renunţat şi la călătoriile de afaceri. Deşi ştia că nu are o slujbă sigură, Khalid luase toate economiile lor. Nu era în stare să se adune pentru a putea face faţă unui interviu în vederea obţinerii unei

slujbe. Ajunsese în aşa hal încât prietena ei, Lee Bellas, o suna zilnic pentru a se convinge că mai există.

— Mă întreba ce am de gând să fac în ziua aceea şi eu îi răspundeam mereu: nimic! începea să mă dădăcească:

— Nu, azi nu stai de pomană. Suni întâi la Departamentul de Stat, apoi faci un duş şi te îmbraci, după care treci pe la căsuţa poştală (pe care Mariann o ţinea pentru afaceri) şi vii la mine după aceea să hotărâm ce să facem.

Cel puţin o dată pe zi suna la un telefon din Moşul, locuinţa unui frate de-al lui Khalid, un oraş foarte întins din nordul Iraq-ului. Era clar că soţul ei o evita. De cele mai multe ori nu răspundea nimeni, alteori răspundea o voce de copil, apoi legătura se întrerupea brusc. De câte ori şi-a putut permite l-a rugat să telefoneze şi pe Dawn McGrynn, care se ocupa de cazul ei din partea Departamentului de Stat, dar nici acesta n-a avut mai mult noroc.

În fine, în 31 iulie 1990, cu ajutorul activ al funcţionarilor iraqieni, Khalid, într-o stare de nervozitate evidentă, a fost convins să-i întâlnească pe reprezentanţii Statelor Unite ale Americii la Bagdad. La şase săptămâni de la răpire, Mariann a aflat că cei doi copii erau sănătoşi.

Deşi nu exista nicio lege sau putere care să-l poată

constrânge pe Khalid să-i redea copii, Mariann a început să spere. Însărcinatul cu afaceri, Joe Wilson, al doilea în rang după ambasadorul April Gaspie, s-a dovedit dornic s-o ajute.

În 2 august Iraq-ul a invadat Kuweit-ul şi Wilson, la fel ca mulţi alţii, a trebuit să se ocupe de cu totul alte probleme. De data aceasta Mariann era complet izolată, nemaiputând nici măcar să sune la Moşul.

— Am crezut că *nu poate fi mai rău,* dar se putea.

Urmărea buimăcită CNN (Cable News Network, reţea de televiziune prin cablu axată pe actualităţi) fără să se mai mişte din casă. În cele şase luni care au urmat aceasta a fost principala ei activitate.

Auzind despre situaţia ei disperată, cei de la departamentele de actualităţi ale posturilor de radio şi televiziune din Detroit, şi mai târziu şi cei de la CNN, au început s-o caute. Iniţial Mariann n-a vrut să discute cu ei, dar Lee a îndemnat-o să colaboreze:

— Mariann, ai nevoie de ajutor şi poate cineva de acolo va auzi povestea ta şi te va putea ajuta.

Mai târziu s-a dovedit că expunerea difuzată de CNN a fost de un real folos: pe lângă faptul că a pus-o pe Mariann în legătură cu alte femei aflate în aceeaşi situaţie, a

căutat-o cineva care lucra în cadrul reţelei de televiziune respective. Când CNN a întrerupt un discurs al lui Saddam Hussein, Marianii, avidă de orice ştire, a sunat la ei la sediu, în Atlanta, şi a protestat:

— Vrem să auzim *orice* se spune şi apoi hotărâm singuri!

Nici Jos Wilson n-a uitat-o. În septembrie, când a făcut o călătorie la Moşul, unde era Khalid, a încercat să intre în legătură cu el.

— Nu era ceva ce ţinea de sarcinile lui de serviciu. Nu fusese până atunci implicat în niciun caz de acest fel. A făcut-o din pură omenie, îmi spunea Mariann.

Khalid, deşi impresionat de funcţia înaltă a interlocutorului, a refuzat să-l întâlnească altfel decât pe „canalele oficiale iraqiene”. Lucru imposibil de realizat atunci.

În decursul aceleiaşi luni a intervenit o schimbare. Khalid voia să-şi înscrie copiii la o şcoală din Moşul, dar avea nevoie de copiile de pe certificatele de naştere, din partea Departamentului de Stat. Wilson a propus un târg: Ambasada îi va acorda certificatele dacă o sună pe Mariann.

După câteva zile, Mariann a răspuns unui apel telefonic

şi aşa a auzit vocea lui Wilson:

— Soţul tău este aici şi vrea să-ţi vorbească.

Tonul lui Khalid era de o indiferenţă impertinentă:

— Bună, ce mai faci?

Mariann şi-a stăpânit enervarea şi a urmat sfatul celor de la Departamentul de Stat:

— Vorbeşte-i cât mai frumos şi lasă deschisă conversaţia. Dacă-l contrazici n-are să te mai sune!

După ce a aflat că cei doi copii sunt sănătoşi şi merg la şcoală, Mariann l-a întrebat dacă poate merge şi ea la Moşul.

— Bineînţeles, i-a răspuns el grăbit.

De fapt asta şi voia. S-au înţeles ca Mariann să încerce să obţină viza prin Ambasada iraqiană care mai funcţiona la acea dată în Washington, urmând ca, dacă va întâmpina greutăţi, Khalid să încerce s-o ajute.

Acum avea şi Mariann un scop în viaţă. Pentru a-şi plăti călătoria a vândut tot ce avea, apoi şi-a lichidat afacerea pentru cinci mii de dolari. S-a mutat din apartament la familia fratelui ei, Tom, şi a cumnatei, Mary Ann Smith. Şi-a cumpărat bilete de avion spre Bagdad, dar în octombrie a trebuit să abandoneze totul. Ambasada iraqiană a informat-o că era necesară o invitaţie formală din Bagdad,

altfel nu-i putea acorda viza. Ulterior, a aflat că din cauza crizei nu se aprobă niciun fel de vize fără autorizarea lor de către un cetăţean iraqian, în cazul de faţă, soţul ei. Khalid a luat legătura cu ea pe la sfârşitul lui octombrie, din sediul Ambasadei Americane din Bagdad şi a asigurat-o că „o va ajuta” de acolo. I-a cerut să aştepte să o sune şi să fie gata de plecare.

Aşa că a aşteptat... a aşteptat... dar săptămânile treceau şi nu mai primea nicio veste. Mariann a avut din nou o cădere psihică când Statele Unite s-au hotărât să acţioneze după ce preşedintele Bush n-a reuşit să determine retragerea trupelor iraqiene din Kuweit.

— Venea Crăciunul şi la televizor erau toată ziua reclame cu copiii pentru care totul era minunat. Şi aşa nu mă prea împac cu atmosfera de sărbători; mă simţeam atât de îngrozitor încât nu credeam că am să mai pot îndura.

În 21 decembrie Khalid a sunat, în sfârşit, cu veşti bune: viza ei era aprobată. Mariann l-a întrebat dacă erau şi copiii lângă el. I-a răspuns că Adam tocmai a ieşit afară la joacă. Am început să plâng

— Du-te şi adu-l, te rog, la telefon. Adu-mi-l, vreau să-l aud. Nu mai vorbise cu ei de şase luni. Adam a venit la

telefon şi m-a salutat. Am început să plâng, dar el mi-a spus că el şi Adora sunt bine, sănătoşi. Auzeam vocea lui Khalid spunându-i ce să zică: nu are niciun fel de probleme cu astmul şi mă iubeşte, îi e dor de mine, vrea să vin la ei cât pot de repede. Am apucat să vorbesc zece minute cu el înainte ca legătura să se întrerupă.

În dimineaţa de 25 decembrie, la ora trei dimineaţa, a trezit-o un telefon de la Ambasada Iraniană:

— Crăciun fericit! Vi se acordă viza.

Mariann nu-şi revenea din uimire în timp ce bărbatul îi dicta un număr de telex pe care trebuia să-l folosească la Washington.

— Mă gândeam că e o glumă. De fapt era adevărat, dar întreaga realitate din jur stătea pe nisipuri mişcătoare.

A cumpărat un bilet pentru primul zbor la Amman pentru 12 ianuarie, dar îi rămăseseră atât de puţini bani încât i s-a făcut frică să nu rămână cumva blocată acolo, la numai cinci sute de mile de Bagdad. Călătoria de la Amman la Bagdad urma să fie rezolvată acolo, deoarece nicio companie din America nu asigura obiecte până în Iraq. În acelaşi timp ştia că programul ei era periculos de apropiat de data ultimativă dată de preşedintele Bush. Acesta stabilise ziua de 15 ianuarieca termen final până la

care Hussein să-şi retragă trupele din Kuweit.

În ziua în care Mariann trebuia să plece în Iordania, Statele Unite şi-au închis Ambasada din Bagdad.

În aceste condiţii nu mai putea pleca, întreg traficul aerian civil spre Iraq fiind suspendat, Khalid, care acum telefona mult mai des, i-a spus:

— Aşteaptă până se termină războiul, oricum, nu durează mai mult de două săptămâni. Nu-ţi face griji, copiii sunt în cel mai sigur loc posibil.

Lui Mariann nu-i venea să-şi creadă urechilor.

— Îmi spunea că sunt în siguranţă în plină zonă de război!

Ceea ce Khalid nu i-a spus era că Adam şi Adora se aflau împreună cu alte cincizeci de rudenii la o fermă în afara oraşului. Se mutaseră acolo pentru perioada războiului. Adevărul nu era chiar atât de liniştitor pe cât voia el s-o lase să înţeleagă. Timp de patruzeci şi trei de zile, în vreme ce temperatura coborâse sub 40 de grade F, ferma n-a avut nici curent electric, nici apă curentă sau petrol lampant pentru iluminat şi încălzire. În timp ce stătea lipită de micul televizor Hitachi din dormitorul ei, Mariann se simţea mai neajutorată ca niciodată. Atâta vreme cât relaţiile diplomatice erau rupte nimeni nu putea face

nimic, nici măcar Joe Nilson, obligat de astfel să părăsească Bagdadul. Singurul lucru pe care îl putea face era să aştepte cu ochii aţintiţi pe ecran. Nu putea dormi mai mult de trei-patru ore pe noapte.

În seara zilei de 16 ianuarie, după un somn de o jumătate de oră, a aprins iar televizorul. Sunetele şi imaginile văzute prezentau primul raid aerian aliat care a bombardat Bagdadul. S-a dus acasă la Lee şi amândouă au urmărit ştirile întreaga noapte. Din acel moment Mariann a încercat să fie tot timpul în apropierea unui televizor deschis.

— *Trebuia* să urmăresc totul, mi-a mărturisit ea. N-aveam de ales, fiindcă, dacă n-o făceam, imaginaţia mea o lua imediat razna şi-mi închipuiam cele mai îngrozitoare lucruri în legătură cu ce li s-ar putea întâmpla copiilor.

Toate legăturile cu Khalid fiind întrerupte, Mariann se străduia să afle tot ce se putea, deşi avea să-şi dea seama că informaţiile erau trunchiate. Cu toate că suburbiile Detroitului erau locuite de cea mai numeroasă populaţie de etnie arabă de pe teritoriul Statelor Unite, biblioteca publică a oraşului nu avea niciun fel de cărţi despre Iraq scrise după 1972, anul venirii la putere a lui Saddam Husein. Totuşi a găsit o hartă detaliată pe care a

fotocopiat-o şi a afişat-o în dormitorul ei, împreună cu copiile făcute după articole din ziare şi reviste.

— Mi-am făcut propriul meu centru de informaţii, în aşa fel încât să pot urmări evenimentele.

Informaţiile despre Moşul erau puţine, cu toate că era al treilea oraş ca mărime din Iraq. Acest vid i s-a părut şi mai greu de suportat în primăvara următoare, când revoluţia kurdă s-a întins până la mai puţin de cincizeci de mile de locul unde se aflau copiii. Într-o zi, pe când trecea în revistă programele de pe canalele de televiziune, a dat peste un program de ştiinţă al sindicatului creştin despre împrejurimile ruinelor de la Ninive. A văzut astfel pentru prima oară clădirile joase, din beton, de pe râul Tigru, fără nicio diferenţă vizibilă între suburbii şi centrul oraşului.

— Arată ca oraşele antice, i-a spus ea lui Lee. Din acel moment s-a simţit mai aproape de copiii ei, cu toate că nu-i putea nici îmbrăţişa, nici nu le putea vorbi. Putea însă să-şi imagineze viaţa lor de fiecare zi.

Pentru Mariann cea mai bună zi era descurajantă, iar cea mai rea o putea aduce în pragul disperării. Când Iraqul a trimis rachetele Scud asupra Israelului, i-a fost teamă că acestea vor continua atacând fără discernământ populaţia civilă din Iraq, sau că acestea vor constitui preliminariile

celui de-al treilea război mondial. Ziua de naştere a lui Adam, care împlinea nouă ani pe treizeci ianuarie, a trecut şi bombele continuau să cadă. Cea de-a cincea aniversare a Adorei, la douăzeci şi patru februarie, a coincis cu începutul războiului terestru.

— Pentru mine probabil că asta a fost cea mai neagră zi, îşi aminteşte Mariann. Habar n-aveam dacă mai trăiau sau fuseseră bombardaţi. Mă plimbam cu maşina fără vreo ţintă, numai ca să-mi găsesc ceva de făcut. Am plâns toată ziua şi toată noaptea, fără să mă pot opri.

În martie se împlineau şase luni de când locuia „temporar” la fratele ei. Nu avea nici slujbă, nici copii, nici cămin şi se simţea înstrăinată în propria ei ţară, respinsă de atmosfera încărcată de steaguri şi banderole galbene. Cu toate că nu era o admiratoare a lui Saddam, Mariann s-a trezit de partea Iraqului din cauză că fetiţa şi băiatul se aflau acolo.

— Pe toată durata războiului m-am simţit foarte singură. Toţi spuneau că este un război drept, dar eu gândeam: cum drept, atâta vreme cât copiii mei pot fi ucişi de o bombă americană?

De la răpire viaţa ei trecea dintr-o criză în alta: invazia iraqiană, problemele legate de obţinerea vizei, probleme

financiare, bombardamentele, războiul terestru, luptele dintre trupele iraqiene şi guerilele kurde. De câteva ori, în fiecare etapă, când CNN arăta ultimele imagini pe care le obţinea privind rezultatele devastatoare ale războiului, lui Mariann i se făcea teamă că ar putea vedea trupurile ciopârţite ale copiilor ei scoase de sub dărâmături. A ajuns atât de zdruncinată încât i-a mărturisit prietenei ei, Lee:

— Aş fi vrut mai degrabă ca cei doi copii să fie morţi decât acolo. Mă simţeam îngrozitor când îmi doream asta, dar îmi spuneam: dacă ar fi morţi i-aş putea jeli şi aş merge mai departe. Atâta vreme cât nu ştiu nimic despre ei, îi jelesc la nesfârşit.

Chiar dacă Mariann vedea viitorul în negru, au existat şi evenimente ce au menţinut-o la suprafaţă. Primul dintre ele apăruse în noiembrie 1990, când a participat la seminarul privind răpirile parentale internaţionale, sponsorizat de biroul senatorului Riegle. Pe măsură ce îi asculta pe vorbitori, şi-a dat seama că problema era mult mai obişnuită decât crezuse. Cel mai mult a impresionat-o Christy Khan, care a subliniat importanţa sprijinului pe care trebuie să-l obţină fiecare femeie aflată în situaţia ei de la comunitatea musulmană locală.

Pentru Mariann, ziua aceea a fost deosebit de grea şi nu

s-a oprit din plâns cât timp a vorbit Christy. Ceva mai târziu, Christy s-a apropiat de ea şi i-a spus:

— Am vrut să vin aici şi să te strâng în braţe, să-ţi spun să nu te laşi doborâtă de el.

Şi-au lăsat una alteia numerele de telefon şi peste o săptămână şi ceva au mers împreună la Imam Mardini, conducătorul musulman din Detroit, la care-şi făcuse şi ea jurămintele islamice.

— Îmi era frică să merg singură; niciodată nu mai vorbisem cu un Imam. El s-a purtat foarte frumos cu mine şi a fost realist. Dintre toţi oamenii pe care i-am întâlnit vreodată, el este cel mai înţelegător şi mai doritor de pace.

Imamul avea şi el probleme: sentimentele antiarabe din comitat erau în creştere şi centrul musulman pe care-l conducea tocmai fusese atacat pentru a doua oară. I-a cerut lui Mariann să-i lase timp să poată lua legătura cu anumite persoane din Iraq prin care s-o ajute. I-a spus că modul în care a acţionat Khalid nu este acceptat de învăţătura islamică, în cultura lor valoarea cea mai importantă având-o viaţa de familie.

În ianuarie, CNN au adus-o pe Mariana la locuinţa mea pentru realizarea unui interviu în cuplaj. Citise cartea

Numai cu fiica mea la puţină vreme după răpire, trecând peste unele detalii ce i-ar fi produs emoţii prea puternice.

— Când am întâlnit-o pe Betty i-am spus că parcă aş cunoaşte-o deja. Toată lumea ne confunda, din cauza unor similitudini: încurcau Iranul cu Iraqul în mod constant. De când am început să colaborez cu programul local de ştiri, fiecare m-a întrebat: „o cunoşti pe Betty Mahmoody?”

A observat că atât eu cât şi Christy scoteam la suprafaţă ceea ce era pozitiv în hăţişul dificultăţilor. Eu demonstrasem cât fusese de important să am încredere în compatrioţii lui Moody, prieteni ce m-au ajutat să scap împreună cu Mahtob. Nu i-am prezentat niciodată pe iranieni după modele stereotipe şi nici n-am negat ascendenţa fiicei mele pe linia paternă.

— Asta a avut o influenţă deosebită asupra felului în care am început să abordez problema, mi-a explicat Mariann, fiindcă poţi alege multe variante. Te poţi înfuria devenind agresiv sau obraznic şi răutăcios sau te poţi complace în această situaţie. Când Khalid mi-a luat copiii, am fost la fel de furioasă ca oricare alta în locul meu şi aş fi putut face tot felul de declaraţii în presă pe seama lui, dar m-am abţinut. Oamenii ca Betty şi Christy mi-au repetat că spălatul rufelor murdare nu se face în public

dacă-mi vreau copiii înapoi acasă.

În timpul acelei întâlniri mijlocite de CNN am încercat s-o încurajez. Când reporterul m-a întrebat dacă i-aş putea da vreun sfat, am răspuns:

— Dacă Mahtob ar fi acolo, aş merge acolo.

Discuţia aceea, la fel ca premiera mondială a filmului *Numai cu fiica mea,* a determinat-o pe Mariann să reziste şi să meargă mai departe. Ambele evenimente au determinat-o să spere într-un final fericit, deşi a înţeles cu spaimă care e statutul fetelor în Iranul fundamentalist.

— Ceea ce m-a şocat cel mai tare a fost faptul că în Iran se consideră că fetele sunt apte de căsătorie între nouă şi zece ani. Asta m-a zdruncinat. Mi se făcea rău când mă gândeam la fiica mea, neştiind cine o creşte şi ce fel de principii au cei cărora le fusese încredinţată. Mai târziu mi s-a spus că în Iraq nu se întâmplă aşa ceva, dar trebuia să văd cu ochii mei ca să mă pot linişti.

Dacă i-a fost greu să nu dea glas supărării ei, cu atât mai greu i-a fost să intre în legătură cu comunitatea iraqiană din Statele Unite ale Americii.

— Erau ultimii oameni pe care aş fi vrut să-i întâlnesc.

În martie 1991, după terminarea operaţiunii „Furtună în Deşert”, după ce n-a mai suportat să vadă copii iraqieni

cerşind ceva de mâncare soldaţilor, Mariann mi-a spus:

— Trebuie să încerc să fac ceva. Nu mai pot sta aşteptând.

Când a aflat la emisiunile de ştiri că organizaţia iraqiano-americană din zona Detroit, numită „Victimele războiului” (VOW), strânge bani pentru hrană şi medicamente, Mariann s-a oferit voluntar să-i ajute.

Grupul avea nevoie de ajutor deoarece trei voluntari tocmai plecaseră în Iraq, ducând alimente şi scrisori de la rudeniile din America. I-au propus să meargă la ei să răspundă la telefonul din biroul organizaţiei.

La început Mariann trecea o dată sau de două ori pe săptămână, dar în aprilie lucra la birou de luni până vineri, şapte ore pe zi. Cererea de informaţii era enormă şi Mariann se simţea bine acolo, în mijlocul evenimentelor, având acces la cele mai proaspete informaţii privind condiţiile de viaţă din Iraq. Munca acolo avea şi unele neplăceri. Cu toate că toţi cei din birou cunoşteau engleza, între ei vorbeau în arabă sau în caldeeană, dialect vorbit de catolicii iraqieni. Mariann se simţea exclusă din discuţiile lor.

— Dar mi-am amintit sfaturile lui Betty şi ale lui Christy şi am făcut efortul de a-mi continua munca zilnică.

În timp, Mariann a avut o experienţă remarcabilă: în ciuda barierelor lingvistice a apărut între ei un sentiment de înţelegere ce se adâncea tot mai mult. Fiecare dintre cei ce lucrau în VOW era de acord că felul în care procedase Khalid nu a fost corect, că n-ar fi trebuit să ia copiii; şi cu începutul s-a dovedit că Mariann avea multe în comun cu colegii de muncă: rude la ananghie, oroare faţă de rezultatele bombardamentelor şi frica de a-şi exprima deschis dezaprobarea faţă de războiul recent încheiat de teamă să nu fie consideraţi americani neloiali.

Pe măsură ce săptămânile treceau munca ei a devenit o sursă de revelaţii reciproce. În vreme ce iraqienii au ajuns la concluzia că Mariann nu are o atitudine ostilă faţă de poporul lor şi au început s-o accepte ca pe una de-a lor, ea, la rându-i, a încetat să-i mai considere pe fiecare dintre ei un alt Khalid aşa că sentimentele lor de încredere s-au întâlnit la jumătatea drumului.

În timpul unei conversaţii avute cu Wala Kachaco, o femeie ce lucra pentru Federaţia Chaldeeană într-un birou aflat vizavi de cel al organizaţiei VOW, aceasta i-a spus:

— Ştii, dacă în timpul războiului te-aş fi văzut ca pe o americancă, aş fi făcut totul ca să te îndepărtez de aici.

— Înainte de război astea erau şi sentimentele mele faţă de arabi, dar am trecut amândouă peste asta şi ne-am cunoscut mai bine, de aceea am devenit bune prietene.

Unul dintre cei mai buni prieteni ai ei a fost vicepreşedintele grupului, Shakir Al-Khafayi, un arhitect liniştit şi neobosit care aranja şi supraveghea călătoriile sprelraq. În mai i-a parvenit o scrisoare de la Khalid, trimisă în martie, în care acesta o anunţa că au reuşit să scape nevătămaţi şi sănătoşi din război. Asta însă nu era suficient ca s-o liniştească. L-a rugat pe Shakir s-o ajute să facă o călătorie în Iraq. Trebuia să fie lângă copii şi se simţea pregătită să-şi trăiască restul vieţii acolo, dacă nu s-ar fi putut altfel. Acesta a fost de acord. Mariann s-a alăturat unei delegaţii ce se pregătea să plece la sfârşitul lui iunie.

Un funcţionar de la Departamentul de Stat a făcut totul ca s-o convingă să renunţe:

Ca să te duci în Iraq trebuie să fii cel puţin nebună şi chiar dacă vei reuşi să intri acolo nu ai nicio şansă să mai ieşi.

După asta Mariann a refuzat să mai discute cu cei de la Departament.

— Nu mai puteam asculta alte argumente împotrivă. Mi-

a fost şi aşa destul de greu să mă hotărăsc să plec. Habar nu aveam cum se poartă cu americanii sau dacă soţul meu nu s-a răzgândit cumva în privinţa plecării mele, sau dacă nu mă va ţine prizonieră, aşa cum păţise Betty, nu ştiam nici măcar dacă-mi voi putea vedea copiii, Dacă i-aş fi ascultat n-aş mai fi fost în stare să plec în acea călătorie.

Pe 26 martie, Christy Khan se întorsese din Pakistan având garantată custodia celor doi fii maimari, deci, în ciuda celor ce i se spuneau de către juriştii de la Departamentul de Stat, se mai putea.

Deşi se hotărâse, Mariann lupta zi de zi cu incertitudinea şi spaima.

— Programele de radio şi televiziune prezentau totul ca pe o poveste cu zâne: priviţi o mamă care-şi iubeşte atât de mult copiii încât vrea să rişte totul şi să meargă să locuiască în Iraq. Nu era deloc aşa. La început am spus că aş fi dorit să merg şi asta fiindcă mă simţeam presată din toate părţile s-o fac, mai ales din partea mass-mediei. Acum, că mi se oferea şansa, mi-am spus că *ar fi mai bine să plec,* deoarece toată lumea se aştepta să fac asta. Un an întreg n-am găsit nici soluţia, nici convingerea că este bine într-un fel sau altul. A fost greu de suportat această stare, deoarece am crescut într-o familie cu viaţa bine

organizată şi foarte calculată. Nu semăna deloc cu o poveste, mai degrabă cu un coşmar.

Shakir era un om atât de bun pe cât îl arătau vorbele sale. Nu numai că a obţinut pentru Mariann o viză sub auspiciile Semilunii Roşii iraqiene, dar i-a făcut rost şi de trei sute de dolari pentru cheltuielile de la Amman, de unde urmau să-şi continue călătoria cu un autobuz. După şaptesprezece ore de mers cu autobuzul, inclusiv patru ore de întârziere la punctul de trecere de la graniţa iordaniană, grupul VOW a ajuns la Bagdad. Era pe data de 1 iulie, într-o zi de luni. Marţi Mariann s-a ocupat de localizarea copiilor. Singurul fir era o pensiune unde Khalid i-a spus că obişnuia să tragă atunci când venea în călătorie de afaceri. Recepţionerul, recunoscând numele lui Khalid, i-a promis că încearcă să-i transmită mesajul la Moşul. În timpul acestor drumuri şi după, comparându-şi observaţiile cu ale celorlalţi membri din grup, Mariann şi-a făcut o imagine privind impactul acţiunii „Furtună în Deşert” asupra capitalei iraqiene. Patru dintre cele cinci poduri de peste Tigru nu se puteau încă folosi, ceea ce făcea ca traficul să se aglomereze în arşiţa copleşitoare. Toate clădirile importante din jurul hotelului lor, celebrul Al Rashid, de unde CNN transmisese ştiri pe toată durata războiului,

erau afectate de bombardament. Nenumărate locuinţe, inclusiv un întreg cartier din apropiere, fuseseră distruse de o bombă ce avusese ca destinaţie podul. Din cele spuse de Shakir, se pare că o singură bombă omorâse cinci sute de oameni. Câteva spitale aşezate de-a lungul râului avuseseră aceeaşi soartă. Ruinele fostelor magazine şi restaurante puteau fi întâlnite la tot pasul.

În aceeaşi seară, la o oră târzie, Mariann s-a dus cu grupul la un restaurant din oraş, luminat cu ajutorul lumânărilor din cauza unei pene de curent. În jurul orei unsprezece, un bărbat s-a apropiat de masa lor şi a întrebat de ea. Acest bărbat misterios i-a spus în arabă că reuşiseră să dea de soţul ei care a doua zi va veni împreună cu copiii s-o ia şi pe ea. Mesajul trimis prin recepţionerul de la pensiune ajunsese la destinaţie. Mariann nu mai avea astâmpăr la gândul că, în sfârşit, îşi va vedea copiii. A început să plângă şi celor din jurul ei, chiar şi irakienilor, care rareori îşi dezvăluie emoţiile în prezenţa străinilor, li s-au umezit ochii.

Miercuri dimineaţa la ora zece, în holul grandios al hotelului Al Rashid, Mariann aştepta neliniştită. Brusc s-a întors şi... familia se afla exact în spatele ei. Şi-a strâns copiii la piept pentru prima oară după un an. Holul

zumzăitor a amuţit şi toţi ochii s-au întors spre ei. Adora, o fetiţă zburdalnică, cu faţa în formă de inimă şi un păr bogat, negru ca tăciunele, părea puţin nesigură, dar a răspuns îmbrăţişării mamei sale. Adam, care era un băieţel slăbuţ dar cu zâmbet dulce pe faţa ce lăsa să i se vadă dinţii schimbaţi, o privea fix, ascunzându-şi reproşul sub un zâmbet silit.

Mariann a rămas şocată de schimbarea lor. Deşi bine îmbrăcaţi şi arătând destul de bine, veselul Adam părea timorat, iar Adora uitase aproape toată engleza şi răspundea întrebărilor emoţionate ale mamei ei cu priviri întrebătoare.

Khalid i-a explicat cerându-şi parcă scuze:

— Nu vorbeşte englezeşte. Am încercat să vorbesc eu cu ea englezeşte, dar toţi ceilalţi vorbesc în arabă.

— Sper ca lucrurile să se schimbe acum că sunt aici, i-a spus Mariann pe un ton hotărât.

Nu era deloc mulţumită şi nu-şi uitase resentimentele faţă de Khalid, dar nu putea nici să nu recunoască faptul că se bucura să-l întâlnească. Faţa lui era cunoscută în această lume nouă, o legătură cu trecutul şi căminul ei. Nu-i era prea clar ce sentimente nutresc unul faţă de celălalt – Khalid nu fusese niciodată un om prea

demonstrativ şi Mariann nici nu se aştepta să-l găsească schimbat – dar îndrăznea să spere că-şi vor putea reface căsnicia.

— Dacă nu asta ar fi fost ceea ce vreau, ţi-aş fi trimis hotărârea de divorţ prin poştă şi nu ţi-ai mai fi văzut copiii niciodată, i-a spus el la puţin timp după întâlnire. Dar nu asta am vrut să fac. Ştiu că ei au nevoie de tine. Însă voiam ca tu să fii aceea care să vină la ei.

După acest mic discurs, Khalid s-a odihnit puţin în camera de hotel în care stătea Mariann, timp în care copiii s-au jucat cu darurile primite. În aceeaşi după-amiază au încărcat bagajele şi cei patru s-au urcat într-o Toyota Corolla, alături de fratele şi nepoţica lui Khalid, veniţi şi ei s-o întâmpine pe Mariann. Adora, care crescuse patru inci şi cântărea cel puţin cincizeci de livre s-a cuibărit în braţele mamei sale şi a dormit tot timpul.

După un drum de patru ore prin arşiţă, într-un peisaj dezolant, au ajuns la Moşul. Prima impresie n-a fost prea grozavă. Spre deosebire de Bagdad, oraşul nu avea pic de verdeaţă. După ce, cu câteva luni în urmă, ploile de primăvară încetaseră să mai adape pământul, orice urmă de viaţă vegetală dispăruse. I se spusese că Moşul, situat la altitudine şi aşezat la o latitudine mai nordică decât

Bagdadul, are o climă mai rece. Acum înţelegea ce voiseră să spună: în timp ce la Bagdad te topeai la 115 grade F, aici te înăbuşeai şi transpirai la 100 grade F. Gândindu-se la pantalonii marinăreşti şi la bluzele negre pe care şi le împachetase, au trecut-o năduşelile.

Pe măsură ce se apropiau de locuinţa închiriată de soţul ei, cartierul era tot mai adâncit în întunericul nopţii. Ici şi colo se zărea câte o locuinţă luminată de becuri pâlpâitoare, primind energie de la generatoare proprii.

— Fir-ar să fie, a bombănit Khalid, iar au luat curentul!

Maşina a înaintat încet până în apropierea unei porţi de fier în faţa căreia s-a oprit. În casa de beton din spatele porţii Khalid şi copiii locuiau împreună cu mama lui. După ce au coborât din maşină, s-au îndreptat spre un patio acoperit cu ţiglă, aflat în spatele casei, unde au fost primiţi cu multă căldură de vreo douăsprezece persoane adunate acolo ca s-o întâmpine. Mariann s-a aşezat pe o pernă, încercând să se acomodeze cu lumina slabă împrăştiată de o lampă cu petrol. După zece minute, Khalid s-a ridicat în picioare:

— Mă întorc în câteva minute! şi nu s-a mai întors timp de o oră şi jumătate, lăsând-o să facă faţă unei avalanşe de întrebări în arabă, puse cu asemenea viteză încât bietul

Adam nici nu apuca să le traducă pe toate.

— Iar pleacă şi mă lasă singură, se gândea Mariann cu amărăciune.

Transpirată şi obosită, l-a rugat pe Adam s-o conducă la baie. În vreme ce-l urma pe băiat, folosind o lampă ca să lumineze drumul, acesta a prevenit-o că ceea ce numeau ei acolo baie nu semăna cu baia de acasă.

— Adică? Ce vrei să spui?

— Băile de aici nu seamănă cu băile de acasă! a repetat copilul.

Orice i-ar fi spus, n-ar fi putut-o pregăti pentru ceea ce a întâmpinat-o când au deschis uşa băii: o gaură urât mirositoare practicată în duşumea şi lipsită până şi de sistemul de spălare cu jet de apă, care era standardul de igienă al clasei mijlocii din Moşul. A ieşit împleticindu-se, fără să fi avut curajul s-o folosească.

Când, în sfârşit, Khalid s-a întors, Mariann nu şi-a mai putut stăpâni enervarea. I-a spus să intre cu ea în casă, unde, odată singuri, a explodat:

— Nu-mi vine să cred că eşti în stare să locuieşti în asemenea condiţii. Cum ai putut pleca din Michigan unde te plângeai tot timpul că nu şterg praful suficient de des, şi să vii să trăieşti în asemenea condiţii?

Khalid a făcut pe supăratul. Nu aşa-şi închipuise el prima lor noapte împreună. Ştia că locuinţa nu era prea grozavă, căutase toată luna trecută una mai bună, dar nu-i ajunseseră banii. Embargoul impus de ONU a făcut ca planurile lui privind deschiderea unei firme de importexport să dea greş. Maşina Toyota era împrumutată, el nepermiţându-şi să aibă o maşină proprie. În vremuri mai bune surorile şi fraţii lui l-au ajutat cât au putut, dar şi situaţia lor materială se înrăutăţise enorm în ultimii zece ani de războaie: la început cu Iranul, acum, de curând, războiul din Golf. Presat de împrejurări să-şi câştige existenţa, Khalid îşi cheltuise întreaga energie şi tot timpul disponibil punerii la punct a unui magazin cu aparatură video pe care-l cumpărase pe mai nimic.

A doua zi dimineaţă, Mariann s-a trezit sub un cer lipsit de nori şi dogorind ca un cuptor încins şi, pentru prima dată, a reuşit să vadă mai bine oraşul. Spre deosebire de Bagdad, Moşul suferise doar stricăciuni uşoare, deşi o bombă distrusese o casă chiar în apropierea celei a fratelui lui Khalid, şi una dintre nepoatele lui fusese rănită de un şrapnel în timp ce privea împreună cu alţi copii luminile care sfârtecau cerul.

Chiar şi după încetarea luptelor, războiul a afectat pe

mai departe fiecare aspect al vieţii din Moşul. Sistemul electric avea câte două-trei căderi pe zi, durând de fiecare dată până la şase ore. Apa potabilă era închisă zilnic timp de trei până la cinci ore, o tortură greu de îndurat în căldura verii. S-a întâmplat ca o întrerupere neobişnuit de lungă a curentului să fie urmată de oprirea apei, care a durat toată noaptea. Ca urmare, instalaţiile de aer condiţionat au fost scoase din funcţiune o zi şi o noapte, ceea ce a făcut ca acea zi să rămână bine fixată în memorie.

— Am spălat patio-ul cu apă rece şi apoi am întins saltelele ca să culcăm copiii, îşi aminteşte Mariann, Pe un întuneric de catran, o sută cincizeci de copii speriaţi se văietau întruna lăsându-mi în memorie cel mai dureros sunet pe care l-am auzit vreodată.

Războiul a întrerupt un alt serviciu municipal vital: vidanjarea rezervoarelor de sub băile populaţiei. Ca urmare, murdăria s-a revărsat pe străzi şi chiar a inundat unele dintre ele: un şuvoi verde, împrăştiind mirosuri pestilenţiale, pe care trecătorii încercau să-l sară.

Pe Mariann a cuprins-o un sentiment de izolare din ce în ce mai dureros. Tovarăşii ei de călătorie de la VOYV aveau baza la Bagdad. Poşta devenise inoperantă, iar sistemele

de telecomunicaţii erau distruse. Mariann nu avea nicio posibilitate de a intra în legătură cu familia din Statele Unite. Ştirile de la televizor erau, bineînţeles, în arabă. Îi lipseau ştirile transmise prin CNN. Staţiile erau folosite numai pentru a transmite periodic, în diferite aranjamente, melodia preferată a lui Saddam Husein, „My way” (Calea mea) interpretată de Frank Sinatra. Ziare din Vest nu existau aşa că Mariann nu putea evalua zvonurile care circulau în legătură cu războiul. Programul de lucru al lui Khalid nu era de natură să ajute la îmbunătăţirea atmosferei. Şi acum, când se ocupa de afaceri, ca şi în timpul studiilor, lipsea foarte mult. Pleca la magazin la opt dimineaţa, la prânz venea acasă pentru o pauză de două ore (când curentul era întrerupt cu regularitate), apoi se întorcea la magazin unde rămânea până la zece şi jumătate seara. Când sosea acasă era obosit, irascibil şi la fel de tăcut ca întotdeauna. Acest program dura şapte zile pe săptămână; nici aici, la fel ca în Statele Unite, nu era religios şi ca atare nu respecta sabatul musulman.

Într-un fel, observa Mariann plină de năduf, viaţa lor de familie se desfăşura la Moşul aproape la fel ca în Statele Unite. Ajunsese să urască programul acesta, aici, ca şi acolo.

În cea de-a treia zi de la sosirea ei, Khalid i-a spus că la întoarcere, la prânz, va aduce ceva de mâncare. După-amiaza a venit şi a trecut, fără ca el să apară. Singurul aliment din casă era o pâine piţa îngheţată şi nişte frunze de viţă pe care copiii n-au vrut să le mănânce. Mariann ştia că soţul ei nu făcea niciodată de mâncare şi, ca atare, până la venirea ei, copiii mâncaseră de obicei la cumnata lui Khalid, pe nume Sageta. Habar n-avea unde locuieşte şi, oricum, fusese avertizată să nu se plimbe singură prin oraş. Datorită războiului delincvenţa şi criminalitatea crescuseră foarte mult şi hainele occidentale – în Iraq acoperirea capului nu era obligatorie – ar fi atras asupra ei atenţia, lucru deloc de dorit.

— Stăteau cu toţii întinşi pe pat. Niciunul dintre noi n-a mâncat nimic toată ziua. Am plâns şi eu alături de copii, până am adormit toţi trei.

Când Khalid a venit acasă, seara târziu, Mariann i-a reproşat neglijenţa. Şi-a cerut scuze şi a promis să rezolve problema. El, personal, n-a adus niciodată nimic de mâncare, dar rudeniile lui, câte zece-cincisprezece deodată, au început să-i viziteze zilnic, de dimineaţa până în miez de noapte. Pregătirea mâncării era încă întâmplătoare: nimeni nu se preocupa de această

problemă, dar raţionalizările îi lăsau pe toţi fără orez şi făină la sfârşitul fiecărei luni. Cel puţin Adora şi Adam nu plângeau de foame.

Cu timpul, atenţia familiei a devenit obositoare pentru Mariann. Având două sute de rudenii pe o rază de cinci mile, cei doi soţi rămâneau foarte rar singuri. Mariann i-a spus că are nevoie de puţin timp doar pentru ea şi copii, astfel încât să se cunoască şi să reînnoade legăturile care fuseseră rupte.

— Eu nu-i invit, i-a replicat Khalid, dar nu li se poate spune să nu vină, fiindcă asta ar fi o grosolănie de neiertat.

Excepţie făcea Sageta care era plină de tact şi-şi limita întotdeauna durata vizitelor la o oră. Ea era şi singura dintre rudenii care vorbea englezeşte.

După ce s-au uitat împreună la fotografiile aduse din Michigan, i-a spus:

— Trebuie să simţi mult lipsa alor tăi, dar de acum înainte eu am să fiu sora ta!

Chiar şi această relaţie avea un gust uşor amar. Sageta avusese grijă de copii când tatăl lor era la lucru. Adam n-o uitase pe Mariann, dar Adora era suficient de mică să înceapă să facă confuzii şi să-i spună din când în când

„mamă”.

— Când am sosit acolo, Sageta mi-a spus că Adora „are o mamă în Iraq şi una în America”. I-am spus că Adora, din punctul meu de vedere, are o singură mamă: pe mine, dar fetiţa o îndrăgise pe Sageta fiindcă avusese grijă de ea ca de propria ei fiică, ceea ce a fost un mare noroc. Dar pe mine, recunosc, mă durea foarte tare lucrul acesta.

La sfârşitul primei săptămâni în Iraq, Khalid a anunţat-o, mândru nevoie mare, că închiriase pentru o săptămână un apartament într-un oraş turistic, redenumit de curând Saddam Dam, situat la cincisprezece mile nord de Moşul. Apartamentul modern, cu instalaţii occidentale şi mai ales apă caldă curentă şi duş, a încântat-o pe Mariann, până în clipa în care a început să audă zgomotul bombardierelor americane venite din Turcia într-un zbor de recunoaştere. Avioanele zburau atât de jos încât cei aflaţi în vacanţă puteau citi numerele înscrise pe aripile lor. Toată lumea s-a oprit să le privească, până şi copiii care se jucau în piscină. Aceste incidente erau greu de îndurat pentru Adora care era atât de înspăimântată încât închidea ochii chiar şi atunci când apărea unul pe ecranul televizorului. Adam i-a povestit că, înainte de sosirea ei, bombardierele americane făceau raiduri zilnice deasupra fermei unde

locuiau ei.

— Şi voi ce făceaţi?

— Eu număram avioanele!

Lumea era înspăimântată că Statele Unite îşi vor relua bombardamentele. Când, doar după trei zile, au apărut două elicoptere militare înarmate la câteva sute de picioare de ferestrele apartamentului lor, familia Saieed şi-a întrerupt şederea în staţiune.

Întoarsă la Moşul, Mariann s-a trezit prinsă din nou de rutina zilnică. Plictiseala era cel mai puternic inamic, încât a ajuns să citească a doua oară un roman de cinci sute de pagini, singurul pe care-l adusese cu ea. Pentru a scurta ziua, ea şi copiii se sculau cât de târziu puteau, de obicei în jur de ora unsprezece. Deoarece camera copiilor nu avea aer condiţionat, aceştia dormeau pe nişte somiere în camera părinţilor.

Având puţine jucării la îndemână, Mariann şi copiii cântau tot felul de cântece şi inventau jocuri, ca de exemplu să arunci ace cu gămălie într-o găleată.

O altă distracţie o constituia un set de fotografii de acasă, pe care Mariann le-a adus cu multă prudenţă, ca nu cumva să-l enerveze pe Khalid. Pe Adam l-a surprins cel mai mult o fotografie a verişoarei lui, Andreea, prietena lui

preferată.

— E atât de frumoasă! a spus privind fotografia fetiţei de şase ani. Aş vrea s-o văd.

Nu-i venea să creadă că atât de mult crescuse Christina, sora mai mică a Andreei.

Sentimentele puternice pe care le nutrea Adam faţă de fetiţe erau reciproce. La un an de la răpire, Andreea a fost găsită în pătuţ plângând:

— Mi-e dor de Adam şi de Adora!

Pe Mariann o durea să constate cât de puţină continuitate era în viaţa copiilor ei.

— Ce-aţi făcut de ziua ta de naştere? l-a întrebat ea pe băiat.

— Habar n-am când a fost, mami!

Nici măcar nu li se spusese. Când i-a reproşat lui Khalid această neglijenţă, el i-a răspuns că n-au avut niciun motiv să sărbătorească ziua de naştere.

În mijlocul după-amiezii, când se lua curentul şi instalaţia de aer condiţionat nu mai funcţiona, scăpau de aerul închis din casă ieşind pe terasă, la umbra minimă oferită de acoperişul înalt al patio-ului. Aici avea loc cel mai important eveniment al zilei: spălarea hainelor cu mâna. Mariann lega un furtun la robinetul din bucătărie, îl

scotea printr-o fereastră deschisă şi-l lăsa să curgă într-o căldare mare. Adora se spăla într-o căldare mai mică, în vreme ce Adam clătea rufele. Copiii aveau puţine schimburi, aşa că spălau în fiecare zi, circa nouăzeci de minute sau mai mult, până când, spre sfârşitul lunii s-a terminat raţia de săpun.

Pentru copii, alte momente importante ale zilei erau întoarcerile tatălui lor acasă la prânz şi la cină, deşi el n-avea răbdare cu ei.

Cu toate că Adora nu făcea prea multe ştrengării, Khalid era foarte dur cu Adam şi-l făcea răspunzător pe băiatul de nouă ani pentru toate „crimele” surioarei lui. „Ai obligaţia s-o supraveghezi”, ţipa la el. Adam i-a spus odată lui Mariann:

— Mămico, îţi aduci aminte că în America tata nu mă pălmuia niciodată? Acum o face tot timpul.

Dacă Khalid, nerăbdător, trebuia să sune de două ori la poartă (care era tot timpul încuiată), Mariann povestea că începea să ţipe la Adam de ce n-a venit, să-i deschidă de la primul sunet. Imediat ce auzea soneria, Adam sărea să deschidă, iar eu îl grăbeam întotdeauna pentru că nu voiam ca el să ţipe la copii. Bietul de el sărea ca ars, îşi lua tălpicii şi alerga cât putea de repede să deschidă poarta.

Lăsând la o parte aportul întâmplător pe care îl avea Khalid la educaţia copiilor, sarcina a căzut în întregime în seama lui Mariann şi nu era o treabă prea uşoară. Adora, copleşită de prezenţa mamei, a devenit foarte activă: se căţăra pe rafturile bibliotecii, se atârna de rama ferestrelor şi bineînţeles că adesea cădea şi se lovea. Adam a început să aibă accese de furie punctate de ţipete şi s-o sfideze pe fată. Mariann s-a trezit în situaţia de-a nu mai găsi nicio rezolvare. Dacă încerca să-i ţină în frâu, Khalid îi interzicea să strige la ei. Dacă le arăta afecţiune şi se distrau împreună, soţul ei era la fel de nemulţumit:

— Ai venit aici numai pentru copii. De mine nici nu-ţi pasă.

Deşi oraşul i se părea străin şi lipsit de confort, experienţa i-a confirmat ceva pozitiv: o admiraţie adâncită, pe zi ce trecea faţă de oamenii în care nu avusese încredere la început şi de care se temuse.

— Iraqienii sunt cel mai prietenos popor de pe pământ. Ar face orice pentru tine. Dacă mergi la careva şi are puţină mâncare ţi-o oferă imediat sau aleargă la magazin să cumpere ce-i mai bun în timp ce tu aştepţi liniştit la el în casă. Comparativ cu americanii sunt mult mai generoşi şi mai calzi. Mi-a fost greu să mă reobişnuiesc după ce m-

am întors în America.

Ospitalitatea are limitele ei, când musafirul nu poate mânca, jignindu-şi astfel gazda, ceea ce a constituit problema cea mai gravă pe care a avut-o Mariann pe durata şederii ei în Moş-ul. Din cauza stresului sau a diferenţelor alimentare („toate legumele aveau pentru mine ungust amar”), nu avea poftă de mâncare pentru hrana pregătită de Sageta.

Când se forţa să mănânce, nu putea reţine nimic înstomac în afară de puţin pepene verde, dar nici nu mânca prea des deoarece Khalid îşi aducea aminte foarte rar să-i aducă câte unul şi atunci, de multe ori, constata dezamăgită că nu este copt. Din cauza reducerii drastice a importurilor de alimente fermierii iraqieni erau obligaţi să facă faţă cererii strângând prematur recoltele.

În cea de-a treia săptămână lucrurile s-au înrăutăţit şi mai mult:

— Am ajuns să nu mai pot înghiţi nimic; am fost la o consultaţie şi doctoriţa mi-a spus că totul se explică printr-o reacţie psihică.

Efectele au fost foarte vizibile: în mai puţin de o lună de când se afla în Orientul Mijlociu, Mariann slăbise patruzeci de livre (circa optsprezece kilograme).

Până la sfârşitul lui iulie abia dacă mai avea putere să se dea jos din pat.

— Din momentul în care n-am mai putut mânca, lucrurile au devenit tot mai confuze. Habar n-aveam ce se întâmplă...

Ca de obicei, Khalid n-a fost prea compătimitor:

— Ştii câte invitaţii a trebuit să refuz din cauza ta? Şi asta fiindcă nu vrei să faci nimic!”

Într-o dimineaţă Mariann s-a trezit şi, pe jumătate conştientă, şi-a dat seama de teribilul adevăr: trebuia să părăsească Iraq-ul sau altfel risca să moară acolo. Era prea slăbită ca să poată găti sau să se joace cu copiii.

— Sunt o povară şi nu pot fi nimănui de vreun folos, se gândea ea.

Trebuia să plece. Exista însă o întrebare: îl va putea lua pe Adam cu ea?

Înainte de călătorie Mariann refuzase gândul că s-ar putea întoarce doar cu unul dintre copii. Dacă n-ar fi avut încotro, ar fi vrut s-o ia pe Adora, fiind mai mică. Când s-a lovit de încăpăţânarea lui Khalid, atitudinea ei s-a schimbat. În timp ce Adora se adaptase destul de bine condiţiilor din îraq, Adam se simţea îngrozitor. Venirea lui în acea ţară s-a transformat în „cea mai neplăcută surpriză

din viaţă”. În perioada cât fuseseră despărţiţi începuse să uite înfăţişarea (mamei lui.

— Voiam să am o fotografie de-a ta, spunea el plângând.

Îi lipsea tot ce avusese în Statele Unite: bunici, prieteni de peste drum, toate jucăriile rămase acolo.

— De ce nu mi-ai adus bicicleta? a întrebat-o el supărat. Unde e bicicleta mea G.I. Joes?

— Adam, n-am considerat că bicicleta aceea fusese o idee prea fericită, i-a reamintit Mariann.

I-a promis că va face tot ce-i va sta în putinţă să-l ducă înapoi în America şi se părea că nu nutreşte speranţe deşarte. Grija cea mare a lui Khalid o constituia Adora, îi spusese de mai multe ori că ar dori ca Adam să se întoarcă în America, să-şi facă şcoala acolo. I-a spus lui Mariann „să se pregătească” şi „să împacheteze”, el şi Adam urmând s-o însoţească la Amman unde Ambasada Statelor Unite ale Americii îi puteau asigura şi lui un paşaport. Khalid i-a dat de înţeles că el împreună cu fetiţa îi vor urma de îndată ce va vinde magazinul, deşi n-a precizat o dată exactă. În tot cursul săptămânii aceleia Adam a fost agitat şi bucuros în aşteptarea întoarcerii acasă. Mariann era preocupată de stabilirea meniului de la petrecerea de bun

venit din America: „Hamburger Wendy cu felii de carne, hot-dogs, sloppy jocs şi corn the cob”.

— Când nu mănânci, mâncarea este singurul lucru la care te poţi gândi.

Sentimentul că trebuie să se grăbească i-a fost şi mai mult accentuat când a aflat că Statele Unite stabiliseră o dată limită până la care Iraq-ul trebuia să permită inspectarea bazelor sale militare exact la data la care ei urmau să plece. Mai târziu a aflat că trei sute de mii de iraqieni cuprinşi de panică părăsiseră ţara în acea săptămână şi se refugiaseră în Iordania.

— Ce se mai aude? întreba ea referindu-se la ameninţările de război reînnoite.

— Nimic bun – sau – se pare că e mai bine decât ieri, era răspunsul lui Khalid fără să-i dea alte amănunte, aşa că Mariann putea să-şi închipuie ce credea de cuviinţă. Imaginaţia i-o lua razna ori de câte ori auzea bombardierele americane spărgând bariera sonică.

Cu câteva zile înaintea datei plecării, Khalid s-a răzgândit:

Adam trebuie să rămână.

Cuprinsă de panică Mariann i-a telefonat lui Shakir la Bagdad şi acesta a încercat să ia legătura telefonică cu

magazinul lui Khalid. Şi-au dat seama că se cunosc din vremea demonstraţiilor studenţeşti din Washington. Shakir i-a spus că a obţinut o scrisoare de liberă trecere în numele Semilunii Roşii, astfel încât să nu aibă niciun fel de necazuri la frontieră şi Khalid s-a înduplecat să rămână la hotărârea iniţială.

Joi, 25 iulie, ziua fixată pentru plecare, Khalid s-a întors de la lucru şi a amânat plecarea pentru vineri. Vineri a amânat-o până sâmbătă.

— Ştiam că se eschivează şi asta nu va fi în favoarea noastră. Sâmbăta, când s-a întors de la lucru şi l-am întrebat ce are de gând, mi-a răspuns:

— Hai să discutăm despre asta! şi din clipa aceea am ştiut ce urmează să-mi spună.

Am trecut într-o altă încăpere.

— Am hotărât. N-am de gând să-mi împart familia, Dacă vrei să rămâi şi să fii o mamă bună, eşti binevenită, dacă vrei însă să pleci, o poţi face. Alege ce doreşti.

În continuare a insistat asupra faptului că niciodată nu-mi promisese că-l lasă pe Adam să plece, apoi a adăugat, dându-mi o lovitură perfidă, că eu nu mai aveam mijloacele financiare necesare întreţinerii fiului său. Eram înnebunită. Cum putea fi atât de crud? Am început să ţip la

el şi am luat o pernă să-l lovesc, dar s-a ridicat în picioare şi mi-a spus:

— Nu care cumva să îndrăzneşti, şi s-a îndreptat spre mine, aşa că m-am aşezat din nou, Mă loveam singură, atât eram de înfuriată. *Trebuia* să lovesc neapărat în ceva şi acolo nu era nimic altceva decât noi doi.

Copiii care se jucau afară s-au speriat foarte tare auzindu-şi mama ţipând fără să se mai controleze. Până atunci n-o mai auziseră astfel. După ce Mariann a început să plângă, Adora a intrat în cameră şi a întrebat dacă mama ei pleacă.

— Îi repetam întruna te iubesc, te iubesc, ieşi afară şi te joacă. Apoi a intrat Adam, m-a sărutat pe obraji şi mi-a spus:

— Nu-ţi face griji, mămico, atunci când voi creşte mare am să vin eu la tine.

I-a spus asta pe un ton sigur şi liniştit, foarte convins, apoi a ieşit afară.

Privind retrospectiv, Mariann a ajuns la concluzia că soţul ei a manipulat lucrurile sperând s-o determine să rămână şi că, de fapt, niciun moment nu avusese intenţia să-l lase pe Adam să plece.

— Voia ca eu să devin o soţie iraqiană obişnuită, să stau

acasă, să mă ocup de copii, să fac tot ce spune el, să trăiesc după voia lui. Dar eu nu eram deloc tipul de femeie domestică, şi el ştia asta.

În acele clipe, deşi gândul că Adam rămâne în Iraq o chinuia, şi-a dat seama că nu-şi mai poate amâna plecarea. Toţi cei din organizaţia VOW eu care venise aici se întorseseră deja, iar viza ei de ieşire urma să expire curând. Dacă rămânea mai mult îi era teamă ca nu cumva Khalid să-i interzică să mai plece, aşa cum procedase şi Moody cu mine în urmă cu şapte ani.

Nu putea nici să pună la cale o evadare. Frontiera din nord era minată şi înconjurată cu sârmă ghimpată. Chiar dacă ar fi scăpat cu viaţă împreună cu copiii până la punctul de frontieră, nu avea paşapoarte pentru Adam şi Adora. Situaţia ei devenise clară:

— Fusesem nevoită să trăiesc deja fără copii mai bine de un an şi probabil că numai din cauza asta am reuşit să mă întorc fără ei; eram deja învăţată că se poate supravieţui şi astfel.

Duminică după-amiaza, la orele patru, când a plecat cu Khalid la Bagdad, Mariann încă mai plângea. Acolo el şi-a mai încălcat încă o dată promisiunile: n-avea de gând s-o însoţească până la Amman. A asigurat-o că se putea

încrede în şoferul taxiului cu care veniseră până acolo. Mariann i-a reproşat, plină de amărăciune, că-l reţineau, ca de obicei, afacerile cu magazinul. Atunci Khalid a mai avut o tentativă de înduplecare:

— De ce te încăpăţânezi şi nu rămâi aici, aşa cum te hotărâseşi iniţial?

Când Mariann a refuzat, tonul soţului ei a devenit necruţător:

— Tu mi-ai cerut voie să vii, nu eu ţi-am cerut-o! apoi a plecat cu faţa împietrită, neînduplecat, pierzându-se în lumina orbitor de albă a după-amiezii.

Timp de treizeci de ore, cât a durat călătoria până la Amman, Mariann s-a gândit la foarte multe lucruri: Cum se vor obişnui copiii cu plecarea ei? Se va putea descurca la graniţa iordaniană de una singură? Cum vor reacţiona colegii din VOW auzind de hotărârea ei? După cum a reieşit mai târziu, Shakir a fost de-a dreptul dezamăgit. Credea că Mariann se va răzgândi şi va mai rămâne o lună cu viza prelungită prin intermediul soţului ei, încercând să-l convingă să se răzgândească înainte de începerea şcolii.

— E mai bine să suferi câteva săptămâni decât o viaţă întreagă.

Ceilalţi i-au urat pur şi simplu bun venit acasă, inclusiv

familia ei din Michigan. Deosebit de drăguţe s-au dovedit două iraqiene naturalizate, necăsătorite şi de o vârstă cu ea: Kawkub Daoiit şi Nadia Sukkar.

— Nadia a fost foarte drăguţă cu mine. I-am povestit totul şi ea m-a ascultat foarte atentă.

— Ştiu că suferi mult şi că nu meritai asta.

Kawkub i-a dat un sfat:

— Mariann, ştiu că n-a ieşit aşa cum ai fi vrut, dar n-aş vrea să stai aici în Amman şi să te simţi penibil din cauza celor întâmplate. Priveşte totul ca pe şansa de-a fi petrecut treizeci de zile alături de copii, şansă pe care altfel n-ai fi avut-o.

— Acest sfat mi-a schimbat starea de spirit. Am fost în stare să mă relaxez şi să nu mă mai simt atât de ruşinată.

În timpul celor cinci zile petrecute la Amman, cele trei femei au fost inseparabile, până într-atât încât Nadia şi Kawkub au dormit într-un pat, lăsând celălalt pat din camera hotelului pentru ea, astfel încât Mariann, care la acea oră stătea foarte prost cu banii, să poată dormi. Nadia avea propriile ei motive de tristeţe. Tatăl ei fusese internat într-un spital din Statele Unite din cauza unei boli de inimă. Oraşul ei natal, Basrah, al doilea ca mărime din Iraq, suferise multe stricăciuni în timpul atacurilor aeriene.

Situaţia era atât de disperată – cu oameni locuind în plină stradă, moschei distruse etc. – încât şoferii de taxi refuzaseră s-o conducă la casa în care copilărise.

Cele trei femei aveau de ales: fie să stea în camera de hotel şi să numere orele până la plecarea avionului, fie să se plimbe prin Amman cât pot de mult şi să încerce să-şi uite necazurile şi grijile. Au ales a doua variantă şi Mariann a început încet să se destindă. Au făcut plajă lângă piscina hotelului, au ieşit în oraş la cele mai bune restaurante arabe, unele dintre ele oferind chiar şi programe artistice. Khalid n-o dusese niciodată în astfel de locuri şi Mariann şi-a dat seama că îi place totul: mâncarea, muzica şi ambianţa culturală atât de diferită de a ei.

Urma să se întoarcă exact cum plecase: fără copii. Pe de altă parte nu se întorcea „cu mâinile goale”. Perspectiva i se schimbase pentru totdeauna. Nu mai putea să nu bage în seamă suferinţa oamenilor, oricât de departe s-ar fi aflat din punct de vedere geografic. Devenise un cetăţean al lumii.

— Fiecare persoană întâlnită în Iraq avea pe cineva din familie rănit sau ucis în bombardamente, dar nu asta era marea durere. Problema esenţială este că toată economia lor se ruinează din cauza sancţiunilor economice. Oamenii

nu mai au unde munci şi ştiu că lucrurile merg din ce în ce mai prost. Femeile îşi vând bijuteriile. Fetele îşi vând trupul pentru bani de mâncare. Nu-şi pot cumpăra nici lapte, nici medicamente, nici mâncare. Şaptezeci la sută dintre medicamentele utilizate erau importate din Vest, iar acum primesc abia zece la sută, în timp ce ei au nevoie de o cantitate de cel puţin trei ori mai mare decât înainte. Medicii anestezişti se simt neajutoraţi neavând nici măcar anestezicele obişnuite. Vaccinurile care trebuie ţinute la frigider se alterează şi copiii nou-născuţi mor în incubatoare datorită întreruperilor de curent electric. Avem colegi din VOW care au fost în spitale şi au ţinut în braţe prunci muribunzi.

În ciuda distrugerilor provocate de acţiunea „Furtună în Deşert”, Mariann nu fusese primită cu ostilitate în Iraq.

— Iraqienii fac distincţie între americani şi Statele Unite. Ei nu ne cataloghează pe toţi la fel şi au vrut să mă convingă de faptul că poporul iraqian nu ne este duşman.

Sancţiunile aplicate nu l-au atins pe Saddam Husein.

— Nici măcar n-a avut vreo insomnie, dar poporul are mult de suferit. Clasa mijlocie a devenit săracă, iar clasa săracă a ajuns disperată şi alunecă mai departe în prăpastie întrebându-se de ce. Ei n-au niciun cuvânt de

spus în guvernarea ţării şi n-au făcut nimic ca să-şi merite soarta. Singurul lucru pe care-l vor este să se reîntoarcă la o viaţă normală, dar sancţiunile nu le permit aşa ceva. Şi aşa, suferinţele lor continuă la nesfârşit şi nu se datorează nici unei greşeli pe care ei s-o fi făcut.

Pe 31 august, la o lună de la plecarea ei din Moşul, a telefonat la magazinul de textile aflat lângă cel al lui Khalid şi proprietarul a răspuns imediat. În sfârşit, liniile telefonice erau deschise pentru convorbirile internaţionale. În câteva secunde, discuta deja cu soţul ei. Conversaţia a fost una de afaceri, Khalid întrebând-o în legătură cu cererea lui de a obţine cetăţenia americană – trecuse destul timp, dar nu reuşise să depună jurământul înainte de a părăsi Statele Unite – şi de paşapoartele americane ale copiilor, care le-ar fi uşurat reîntoarcerea în ţară la toţi trei. Mariann a spus că încearcă să rezolve ambele probleme prin Departamentul de Stat. După zece minute convorbirea s-a întrerupt brusc.

Deşi Khalid n-o putea căuta la telefon, Mariann îl putea chema oricând şi cu anumite aranjamente preliminare putea vorbi şi cu copiii şi asta prima dată după paisprezece luni. Cu un an înainte lucrul acesta i-ar fi adus mari speranţe, dar acum era deprimată.

— Trebuie să mă stăpânesc să nu-i chem tot timpul, aş putea-o face zilnic şi tot n-ar fi destul, dar e ridicol cât e de scump şi nu-mi pot permite să-i sun mai des de o dată pe lună. Acum, ştiind că pot să le vorbesc, mă gândesc tot timpul la ei. Singurul mod de-a o scoate la capăt ar fi să pot să nu mă mai gândesc la ei.

Înainte de întreruperea legăturii, Khalid a invitat-o din nou pe Mariann în vizită, de data aceasta pe cheltuiala lui.

— Mă sperie gândul că aş face ceva când el este cel ce pune condiţii. Sunt sigură că dacă accept nu voi mai fi eu aceea care alege dacă să rămân sau nu. Ca o alternativă, economiseşte şi ea bani. Este un proces lent şi frustrant deoarece are multe datorii.

Pentru a face rost de bani şi-a luat două slujbe cu normă întreagă: una plătită de VOW şi alta de casieră la un magazin de aparatură video, proprietate a unui iranian naturalizat.

Viitorul este nesigur. Ea speră ca în cursul anului viitor să-şi revadă soţul şi copiii în Iraq sau pe teren neutru, în Iordania sau Austria.

— Există şansa, din câte îmi spune Khalid, să aducă cei doi copii în vizită în Statele Unite sau chiar pentru totdeauna. Nu spune însă niciodată când, şi Mariann a

învăţat să-şi cenzureze încrederea.

În anumite privinţe viaţa ei este mai grea decât înaintea vizitei în Iraq. Sunt zile în care este copleşită de singurătate şi Vinovăţie.

— Încă mai lupt cu depresiunea psihică. Mai persistă tendinţa de-a mă ascunde undeva, de-a mă întinde pe pământ şi de-a nu mai face nimic.

Evenimentele de anul trecut au avut totuşi şi un efect benefic asupra ei. Nu se mai lasă surprinsă de tristeţea aceea paralizantă. În cele mai grele momente îşi aminteşte ce le-a promis copiilor la Moşul:

— Dacă se va întâmpla într-adevăr ceva rău, şi va trebui să plec fără voi, mă voi întoarce şi am să lupt să vă iau cu mine. Mămica vă iubeşte şi vă va iubi întotdeauna. Fiţi siguri că am să mă întorc.

Şi Mariann se va ţine de cuvânt; ştie sigur acest lucru. Ştie, de asemenea, că povestea ei nu se va termina cu... şi au trăit fericiţi până la adânci bătrâneţi”.

— N-are importanţă. Indiferent ce se va întâmpla voi trăi luptând pentru ei până la sfârşitul vieţii mele.

PARTEA A TREIA

8

MAMELE ALGERIENILOR

În 1988, după călătoria mea în Europa, când m-am întâlnit, în Franţa, cu membrele organizaţiei „Mamele algerienilor”, fondată de femei ai căror copii au fost răpiţi şi duşi în Algeria de taţii lor, mi-am dat seama de necesitatea unei cărţi care să trezească lumea şi s-o facă atentă la realitatea acestui fenomen, deja cu dimensiuni uriaşe. Pentru noul meu proiect am primit multe încurajări din partea lui Arnie Dunchock, care şi-a exprimat interesul deosebit pentru răpirile parentale internaţionale, în momentul în care a recunoscut că, într-adevăr, trebuia scris ceva în acest domeniu, a vrut şi el să participe la proiect. În următorii trei ani şi-a petrecut alături de mine nenumărate ore pentru scrierea cărţii.

Avusesem prilejul să văd cum se poate implica Arnie

într-un proiect care era interesant. Mă invitase să-l asist într-un caz care îl implica pe un mexicano-american, pe nume Frank García, despre care Arnie credea că a fost condamnat pe nedrept şi închis pentru crimă în anul 1985. Pe măsură ce aflam mai multe despre caz, mă preocupa, din ce în ce mai mult. Îl compătimeam pe Frank fiindcă ştiam cum este să fii acuzat pe nedrept.

În acelaşi timp am început să-l admir pe Arnie pentru munca înrobitoare pe care era în stare s-o facă fără nicio recompensă bănească pentru obţinerea recursului. În noiembrie 1988 lui Frank i s-a garantat rejudecarea procesului. În 1990, la doi ani după prima mea întâlnire cu „Mamele algerienilor”, am plecat din nou la Paris ca să le întâlnim, de data aceasta împreună cu Arnie şi cu sora lui, Joan. Eram convinşi că ele urmau să ocupe un loc important în carte.

Cu puţin înainte de a porni spre Paris, Mahtob a venit cu o idee:

— Dacă tu ai de gând să lucrezi, ce-ar fi să învăţ şi eu franceza?, o cerere destul de ambiţioasă pentru o fetiţă de zece ani, aflată în vacanţă.

Editorul meu francez, Antoine Audouard, a găsit pe cineva care să se ocupe de Mahtob şi Joan, un profesor

care preda engleza ca a doua limbă la un gimnaziu.

Agentul meu literar, Michael Carlisle, avea un prieten actor care ne-a închiriat apartamentul lui din Paris pe perioada cât era plecat la turnarea unui film. Pentru mine şi Mahtob acest aranjament a fost o mare bucurie. Mai făcusem patru călătorii la Paris, dar de fiecare dată am locuit la hotel şi eram escortate peste tot de un şofer, Fixot, pus la dispoziţia noastră de către editură. De data aceasta urma să vedem Parisul din interior. Trebuia să ne descurcăm folosind metroul, mijlocul de transport parizian cel mai eficient, o experienţă nouă pentru doi cetăţeni ai Michiganului, statul automobilului.

Când am sosit într-o duminică seara la Paris, n-aveam harta oraşului, dar Mahtob nu s-a neliniştit.

— Mâine dimineaţă mergem până la hotelul Balzac. Omul de acolo vorbeşte engleza şi are să ne dea o hartă.

— Ştii cum se ajunge la Hotelul Balzac? a întrebat-o Joan.

— Dacă mă duci pe Champs-Elysée am să-l găsesc i-a răspuns încrezătoare în propriile forţe.

Din acel moment Joan şi Mahtob au format o echipă. În două săptămâni au reuşit să vadă din Paris mai mult decât am văzut eu în timpul a şase călătorii. Între timp, Arnie şi

cu mine ne-am întâlnit cu câţiva dintre oamenii care m-au inspirat cel mai mult în viaţă: „Mamele algerienilor”.

În august 1980, când Amar şi Farid Houache şi-au părăsit căminul din Franţa ca să facă o vizită în Algeria, unde se afla familia tatălui lor, au făcut-o mai ales din spirit de aventură.

În 1976 cei doi băieţi, Amar, de treisprezece ani, şi Farid, de aproape doisprezece, frumuşei şi bine făcuţi, mai fuseseră o dată în vizită în Ghardaia, un oraş aflat la 250 de mile nord de Alger, spre inima ţării. În timpul primei călătorii au fost cam stingheriţi, dar acum erau mai mari şi ştiau şi ei cum stau lucrurile pe-acolo. Pe de altă parte, le era dor de mulţimea de veri cu care se jucaseră în urmă cu patru ani, precum, şi de bunici şi celelalte rudenii. Şi, apoi, tatăl lor urma să fie cu ei, şi ei avuseseră întotdeauna încredere în el. Trebuiau să se întoarcă în câteva săptămâni, la timp pentru a ajunge la deschiderea anului şcolar. Oricum, vacanţa se termina mult prea repede.

În septembrie, când Brahim Houache le-a spus fiilor lui că este „bolnav” şi trebuie să-şi amâne întoarcerea în Franţa, copiii s-au bucurat că vacanţa nu se terminase încă. Cu toate astea, pe măsură ce zilele treceau, se întrebau de ce tatăl lor nu are niciun fel de simptome de

boală.

În timpul „convalescenţei” lui, când Brahim i-a înscris într-o şcoală islamică, cei doi copii nu-şi mai găseau astâmpărul. Amar şi Farid nu ştiau o boabă arabă. Unii profesori se străduiau să le traducă, dar altora nu le păsa deloc. Pe băieţi nu-i prea interesa să înveţe noua limbă din vreme ce urmau să plece într-o zi-două la şcoala lor din Franţa.

La Paris, în suburbia Massy, mama băieţilor, Marie-Anne, a fost anunţată de boala soţului ei şi de amânarea reîntoarcerii celor doi copii. Încet-încet a devenit sceptică. Căsătoria lor începuse să scârţâie în ultimii ani, de când părăsise magazinul pe care îl conducea împreună cu Brahim, pentru a-şi lua o slujbă într-un birou, în speranţa că va deveni secretar administrativ. Brahim s-a simţit jignit de independenţa soţiei sale; nu-i plăcea s-o ştie ieşită din universul lor închis pentru a munci. Când magazinul a fost înghiţit de un super-magazin, resentimentele lui s-au adâncit.

Din afară se părea că Brahim este total asimilat. Se căsătoriseră într-o biserică catolică în care, ulterior, şi-a botezat şi băieţii. Vorbea întotdeauna franţuzeşte şi niciodată în arabă şi-şi petrecea tot timpul cu francezi

născuţi în Franţa. Cu toate astea se simţea o victimă, exclus, de parcă nu era acolo locul lui, la fel ca şi Moody, care se simţea foarte stânjenit în prezenţa doctorilor americani. Brahim a început să cârtească împotriva ţării care-l adoptase în 1962. Franţa era o „ladă de gunoi”. Ca şi Moody, şi Khalid Saieed, era convins de faptul că Occidentul corupe copiii; Amar şi Farid vor deveni consumatori de droguri şi delincvenţi. Îi era teamă că nu-şi va mai putea ţine fiii sub control, la fel cum nu-şi mai putea controla soţia.

Patru zile mai târziu, Marie-Anne a mai primit o scrisoare: Brahim rămânea în Algeria, iar băieţii urmau să rămână cu el. La început nu i-a venit să creadă: bomba a căzut parcă din cer. Cea de-a doua reacţie a fost de negare: nu se putea ca Brahim să facă aşa ceva. Bineînţeles, se gândea ea, legea franceză va cere imediat să-i fie înapoiaţi fiii, care erau cetăţeni francezi. A fost convinsă de acest lucru chiar şi după o convorbire telefonică cu Ministerul de Justiţie francez, convorbire care nu i-a dat nici speranţe şi nici informaţii, cu excepţia faptului că erau copleşiţi de cazuri similare. Marie-Anne era uimită: niciodată înainte nu mai auzise de cazuri în care unul dintre părinţi să-şi fi răpit copiii.

La începutul lui octombrie, Marie-Anne a făcut o călătorie în Alger, unde Ambasada Franţei a organizat o întâlnire cu Brahim. S-a dus să discute cu el, dar pentru început i-a spus că vrea să ştie părerea copiilor despre situaţia lor.

— Am plecat cu un taxi până la apartamentul lui Brahim, dar a trebuit să mai aştept câteva ore până să-mi văd băieţii deoarece aceştia locuiau la mama lui Brahim, la o distanţă de o sută douăzeci de mile.

Când au văzut-o pe mama lor, băieţii s-au simţit" stingheriţi şi erau foarte speriaţi. De ce a venit, nu cumva s-a întâmplat ceva grav? apoi au văzut durerea oglindindu-i-se pe faţă şi *au ştiut,* chiar înainte ca ea să spună vreun cuvânt.

— Tatăl vostru vrea ca voi să rămâneţi aici pentru totdeauna, a început Marie-Anne.

— Bine, mămico, dar noi vrem să mergem acasă! a protestat Amar, Trebuie să mergem la şcoală.

Marie-Anne a făcut tot ce a putut ca să-i calmeze.

— Nu puteţi încă veni acasă, dar am să fac tot ce-mi stă în putinţă ca să vă iau înapoi în Franţa.

Mai târziu s-a dovedit că făcuse această promisiune fiind foarte hotărâtă să se ţină de cuvânt.

Băieţii l-au întrebat pe Brahim ce se întâmplă. De ce vrea să-i ţină acolo? Ce planuri avea cu ei? Amar, care era mai revendicativ şi mai zgomotos în confruntările cu tatăl lor, i-a spus:

— Tată, vrem să ne întoarcem în Franţa!

— Ţine-ţi gura! i-a strigat acesta. Asta nu-i treaba voastră!

De când au sosit în Algeria, Brahim a devenit dur şi tiranic faţă de fiii săi. Se convingea singur că făcea totul spre binele lui Amar şi Farid; că era doar o problemă de timp până când aceştia vor înţelege şi-i vor mulţumi pentru asta.

Brahim şi-a făcut calcule greşite. Băieţii erau cuprinşi de un val de sentimente şi emoţii din care niciunul singur nu-i era favorabil. Parţial se simţeau vinovaţi că se bucuraseră să-şi prelungească şederea; ca atare deveniseră fără voie colaboratori la planul tatălui lor, dar cel mai puternic sentiment era o furie adolescentină arzătoare împotriva lui fiindcă îi minţise şi-i rupsese din căminul lor, de lângă prietenii şi rudeniile din Franţa, folosind pretexte mincinoase. Chiar şi după sosirea la Ghardaia îi minţise simulând că e bolnav şi amânând momentul în care urma să le spună adevărul.

Băieţii şi-au dat seama că toată familia participase la minciună. Chiar la sosire fuseseră plimbaţi de la unul la altul. Până atunci s-au bucurat că erau împreună cu verii lor. Apoi, dintr-odată, şi-au dat seama de adevăr: aceşti oameni erau gardienii lor. Au ajuns la concluzia că Brahim pregătise probabil răpirea în timpul vizitei lui din aprilie când rudele au început să-l bată la cap:

— De ce nu te întorci acasă? Soarele va răsări în fiecare zi. Băieţii au să fie cu tine şi viaţa îţi va fi mai uşoară!

Faptul că veniseră în Algeria de bunăvoie, chiar bucuroşi, fără a fi constrânşi în vreun fel, îi făcea pe Amar şi Farid să fie încă şi mai porniţi.

La fel ca incestul sau abuzurile sexuale, răpirile parentale violează sentimentul de încredere al copilului. Amar şi Farid au avut încredere în tatăl lor. Mai mult chiar, l-au idolatrizat, au vrut să vină cu el, să fie ca el. Luându-i fără să-i întrebe dacă vor, trecând peste voinţa lor, i-a jignit în sentimentul lor de onoare născândă.

Marie-Anne a rămas în Ghardaia două săptămâni. La început s-a gândit să se mute acolo ca să-şi supravegheze copiii, dar a renunţat la această idee. În Algeria ar fi fost obligată să se convertească la islamism. Brahim îi arătase locul unde urma să stea singură, despărţită de copii.

— Trebuie să se obişnuiască singuri cu noua lor viaţă, i-a spus el.

Mai mult chiar, ştia că nu are nicio şansă să-şi recâştige copiii sub auspiciile legilor algeriene şi încă se mai legăna în iluzia că ar putea reuşi prin tribunalele franceze.

În timp ce se despărţeau în lacrimi de mama lor, Amar şi Farid s-au agăţat de speranţa că se vor reîntâlni curând în Franţa, poate chiar luna următoare. Aşa a început perioada planurilor, când aşteptau cu înfrigurare acea zi gândindu-se mereu că foarte curând totul are să reintre în normal. Se gândeau până şi ce să-şi ia ca amintire din Algeria.

Avea să treacă încă multă vreme până când Marie-Anne să-şi dea seama că nicio ţară nu protejează victimele răpirilor parentale internaţionale, şi că numai cu ajutorul unor legi noi, respectate de ambele părţi, se vor putea rezolva astfel de situaţii.

Franţa şi Algeria sunt separate doar de cele circa patru sute de mile ale Mării Mediterane, un zbor de o oră cu avionul. Timp de secole, cele două culturi s-au interferat, pasional, adesea cu furie.

Cucerită parţial de către musulmani, Algeria a fost condusă mai târziu de către Franţa (între 1834-1962),

până când algerienii şi-au câştigat independenţa. Acest război a fost Vietnamul Franţei: lung, sângeros şi fără un ţel clar. A lăsat atât învinşilor cât şi învingătorilor resentimente şi stânjeneală.

În ultimii ani Franţa a trebuit să facă faţă unui număr crescând de emigranţi, dintre care cei mai numeroşi, peste opt sute de mii, sunt algerieni. Aceşti nord-africani tineri sunt alungaţi de o rată a şomajului estimată în jur de patruzeci la sută de către politicienii rasişti care alimentează ura împotriva emigranţilor. Există multă neîncredere între oameni de ambele părţi ale barierelor culturale.

Prăpastia se adânceşte îndeosebi în cazul căsătoriilor mixte între bărbaţi algerieni şi franţuzoaice (rareori invers, femeilor musulmane fiindu-le interzis să se căsătorească într-o altă religie, sub pedeapsa de a fi ostracizate de propria lor familie). Sub incidenţa legilor seculare franceze bărbatul şi femeia au statut egal; educaţia şi asigurarea viitorului copiilor intră în responsabilitatea ambilor părinţi. Acest ideal al responsabilităţii împărţite se extinde şi după divorţul celor doi. Codul Familiei adoptat în Algeria este patriarhal şi îmbibat de islamism. Poligamia este permisă, dar numai bărbaţilor. O femeie are nevoie de permisiunea

unui gardian-bărbat pentru orice vrea să facă înainte de căsătorie, iar după, trebuie să se supună orbeşte soţului ei. Conform acestui Cod, mama hrăneşte trupul copilului, dar tatăl este cel care îi hrăneşte mintea, învăţându-l obiceiurile şi înţelesul onoarei, educându-l să devină bun musulman.

În Franţa, tendinţa algerienilor de a transplanta dominaţia paternă intră în conflict cu un alt ideal musulman, irealizabil datorită primului: o familie stabilă şi mixtă. Pentru a condamna valul de răpiri parentale către Algeria (în total trei mii de cazuri până la mijlocul anilor ’80), şeikul Abbas, marele rector al Marii moschei din Paris a afirmat:

— Faptul că aceşti copii nu sunt crescuţi de către mamele lor îmi provoacă o mare amărăciune. Mama este de neînlocuit, lucrul acesta nu poate fi negat de către nimeni. Cu toate acestea, tatăl trebuie să rămână bineînţeles capul familiei, el este responsabil de viitorul copilului. Acesta îi poartă numele şi are identitatea religioasă a tatălui său.

În Algeria, în cazul în care un cuplu divorţează, tatăl rămâne singurul custode. Chiar dacă mama poate păstra custodia copilului, ea nu are nicio putere decizională şi

este obligată să şi-l crească în religia tatălui, respectiv în religia islamică. În Franţa, când mariajul, mixt sau nu, se termină cu un divorţ, algerienii au putut constata că judecătorii francezi acordă custodia copiilor, împreună cu autoritatea parentală, mamei. Acest lucru îi plasează într-o situaţie imposibilă. Respinşi de societatea franceză, răniţi de pierderea soţiilor, aproape fără excepţie, se aruncă în braţele islamismului cu o fervoare crescută. Mulţi dintre ei ajung la concluzia că le mai rămâne o singură alegere: să-şi răpească copiii şi să-i ducă în Algeria. Nu au niciun fel de remuşcări în privinţa faptei lor, şi, odată ajunşi acasă, sunt susţinuţi atât de religie cât şi de stat.

Din această perspectivă, Brahim Houache poate fi privit ca reprezentativ pentru taţii care-şi răpesc copiii. Nu se pune la îndoială faptul că în Franţa s-a simţit prost tratat şi că era plin de amărăciune. Când şi căsătoria a început să-i meargă prost, nu a mai rămas mare lucru care să-l reţină în acea ţară străină lui. Pentru el era normal să se retragă în siguranţa oferită de cultura lui, să se agaţe de ea mai mult decât o făcuse înainte şi să-şi aducă băieţii, faţă de care se simţea răspunzător.

Amar şi Farid însă nu găsiseră soluţia de-a se adapta noii lor vieţi în Algeria. Chiar şi în cele mai favorabile

condiţii tranziţia ar fi fost foarte grea. Totul le era complet străin: limba, garderoba tradiţională – inclusiv o pălărioară ce trebuia purtată la şcoală – religia, societatea cu obiceiurile ei în ansamblu.

Singurele femei pe care le-au văzut fără faţa acoperită erau bunica lor algeriană şi mătuşile. Condiţiile acestea erau departe de a fi cele mai bune pentru ei. Băieţii nu au scăpat niciodată de sentimentul de dezrădăcinare. Se agăţau cu disperare de speranţa că într-o zi vor scăpa din Algeria, chiar şi atunci când anii au început să se scurgă unul după altul. Marie-Anne îi vizita cel puţin, *o* dată la şase luni şi aşteptau fiecare vizită ca pe aceea care îi va duce înapoi în Franţa. Ce motivaţie ar fi putut avea să se adapteze unor condiţii care pentru ei nu puteau fi decât temporare?

Băieţilor li se amintea în fiecare zi că sunt străini. La şcoală erau îndeaproape urmăriţi de director, care era rudenie cu tatăl lor. Deşi acceptaţi de colegii de clasă, când discutau despre ei le spuneau „cei care au trecut marea”, adică oameni veniţi din altă parte.

Cu excepţia arabei, pe care au reuşit s-o vorbească destul de fluent, celelalte ore: studiul Koranului, engleza, franceza, le găseau plictisitoare, predate într-un ritm prea

lent, pretenţia fiind de-a şti totul pe dinafară. Erau conştienţi că rămân în urma colegilor lor de clasă din Franţa.

În ianuarie 1981 Marie-Anne a văzut un program de televiziune arab axat pe problema contra-răpirilor şi a luat legătura cu două dintre femeile care au apărut în acea emisiune: Gabrielle Barton, care şi-a readus cei doi copii din Arabia Saudită, şi Jocelyne Bany, al cărei băieţel de şapte ani a fost răpit de tatăl lui algerian. Cu toate că, mai spera încă într-o soluţie legală, Marie-Anne a început să pună la cale un plan care o neliniştea: evadarea fiilor ei.

În martie a făcut o călătorie în Ghardaia să-şi vadă băieţii. Şi-au pus la punct un cod prin care să poată comunica între ei şi le-a spus să fie pregătiţi pentru orice s-ar întâmpla. Le-a făcut nişte fotografii pentru, a le putea face paşapoarte false, apoi şi-a dat seama că nu are nicio şansă de reuşită. În primul rând pentru că Brahim suspecta orice mişcare a soţiei sale şi n-o lăsa niciodată să rămână singură cu Amar şi Farid, în al doilea rând, Marie-Anne a descoperit că are nevoie de permisiunea scrisă a soţului pentru a scoate băieţii din ţară, chiar dacă paşapoartele false ar fi trecut prin controale. Mai era şi problema celor două sute cincizeci de mile de străbătut de

la Ghardaia la Alger prin deşertul saharian şi nu era niciun fel de drum amenajat pentru asta. Băieţii se simţeau jigniţi de faptul că li s-a limitat accesul la mama lor, o interdicţie vizând cea mai intimă relaţie a lor. Îi supăra şi statutul mamei lor în familia lui Brahim. Era tratată ca persoană inferioară, cineva „necurat” deoarece era creştină şi pe motiv că se făcuse vinovată de neruşinarea criminală de-a nu-şi fi putut păstra familia integră şi deci de-a-şi fi pierdut copiii. Brahim a mers atât de departe încât i-a ordonat să nu atingă nimic în casa lui.

Mama şi fiii jucau jocuri de scrabble interminabile doar pentru a sta unii lângă alţii şi a-şi putea transmite semnale cifrate. Riscau să se strecoare câteva momente în curte, pentru a se elibera de privirea inhibantă a lui Brahim. Atunci se îmbrăţişau şi-şi şopteau visele privind evadarea şi viaţa lor comună.

La puţină vreme după vizita de două săptămâni, Marie-Anne a primit de la copii o scrisoare strecurată cu mari riscuri:

— Mamă, ai grijă şi păzeşte-te. Tata urmează să se însoare.

Atunci a început şi ea să exploreze căile pe care atâţia alţii le bătuseră: sistemul juridic al ţării ei. A obţinut

divorţul şi şi-a reluat numele de fată: Marie-Anna Pinel. A obţinut ordinul de custodie de la tribunalul francez, ca apoi să afle, ca mulţi alţii, că aceste bucăţi de hârtie erau fără valoare. Cu toate relaţiile de lungă durată, dintre cele două ţări – sau poate chiar din cauza lor, o hotărâre judecătorească dată într-un tribunal francez nu are nicio valoare în Algeria.

Când a încercat să obţină custodia în tribunalele algeriene, a fost refuzată. Legea islamică a ţării era foarte explicită: băieţii aparţin tatălui lor. Totuşi, tribunalul i-a impus lui Brahim să-i ofere fostei sale soţii o compensaţie bănească suficientă pentru plata taxelor de judecată.

În 1982, când Brahim s-a recăsătorit, băieţii n-au mai locuit la rudenii. S-au mutat în casa tatălui, lor, sub supravegherea mamei vitrege cu care le era clar că vor avea probleme, şi au avut în cele două luni în care tatăl lor a fost închis din motive politice.

Într-o seară, după ce Amar s-a întors acasă după ora zece şi jumătate, trecând peste interdicţia impusă în acest sens, au terminat cearta cu palme din partea mamei vitrege.

Urmând ordinele lui Brahim, Amar şi Farid, cu inima îndoită, urmau ritualurile majore ale religiei islamice,

inclusiv petrecerea Ramada-ului de la răsăritul soarelui şi până la apus. Nu-i interesa deloc înţelesul noii religii, pentru ei totul fiind un spectacol de prefăcătorie fără nici un conţinut. Pe măsură ce-l urmăreau pe tatăl lor practicând ritualul zilnic deveneau tot mai cinici. Brahim şi-a distrus familia, şi-a minţit băieţii şi i-a constrâns să locuiască într-un ţinut unde ei nu voiau. Cum ar fi putut el, sau rudele care l-au ajutat, să-şi spună buni musulmani? Pentru Farid lucrurile se prezentau cam aşa: „Oamenii spun negru şi fac alb sau spun alb şi fac negru”. Atitudinea lor faţă de tot ce-i înconjura îşi avea rădăcinile în distanţa emoţională pe care o luaseră faţă de tatăl lor. În timp, Amar şi Farid nu s-au mai temut de tatăl lor, dar nici nu l-au mai respectat, la fel ca în cazul lui Mahtob care nu şi-a mai putut respecta tatăl din ziua în care i-a spus: „Nu ne mai întoarcem acasă!” Idolul băieţilor se prăbuşise. Ceea ce simţeau ei era doar amărăciune şi milă pentru acest om care se pretindea atât de drept, dar a cărui viaţă era clădită în întregime pe minciună ce nu putea fi uitată.

Brahim a descurajat de la început orice întâlnire între băieţi şi mama lor. La indicaţia lui, lucrătorii din localitate – care-i erau rudenii şi prieteni – au interceptat întreaga corespondenţă, în ambele direcţii, chiar şi cadourile

trimise de Marie-Anne şi felicitările de Crăciun. I-a ordonat noii soţii să cotrobăie în genţile de şcoală ale băieţilor după poze de-ale mamei lor şi să le rupă. N-a putut însă s-o oprească pe mama băieţilor să facă în continuare tot ce-i va sta în putinţă să readucă băieţii lângă ea.

După ce am cunoscut-o pe Marie-Anne m-a surprins asemănarea dintre poveştile noastre: sentimentul de neajutorare pe care l-am simţit iniţial, dezamăgirile vizavi de legislaţie, statutul nostru inferior în lumea musulmană. În acelaşi timp existau şi diferenţe importante. Am avut norocul să rămân împreună cu fiica mea după ce ne-a dus cu forţa în Iran, să pot duce la bun sfârşit o evadare şi, după cum s-a dovedit mai târziu, să rezolv situaţia într-o perioadă relativ scurtă de timp. Nimic din toate acestea n-a fost posibil pentru Marie-Anne. Este totuşi în avantajul ei faptul că a avut parte de mângâiere şi încurajare în propria-i ţară. Era cu ani de zile înaintea mea în ceea ce priveşte colaborarea cu ceilalţi.

Annie Suger era un paohet de energie inepuizabilă, înaltă de cinci picioare şi cinci inci, tipul de om care rezolvă orice problemă prin forţa voinţei proprii. Vocea ei era blândă, cu tonalitate înaltă, dar încrederea şi hotărârea ei reuşeau întotdeauna să se facă simţite. Lucra

la Comisia Franceză pentru Energie Atomică ca inginer. A lucrat în străinătate şi, ca atare, avea mai multă înţelegere pentru cultura altor popoare. Pasionată de cauzele feministe, a cunoscut-o în 1981 pe Jocelyn Bany. Mişcată de situaţia femeii cu un copil ţinut departe, în imposibilitatea de a-l ajuta, Annie i-a prezentat-o pe Jocelyn unei prietene, avocat, pasionată şi ea de problemele feministe, pe nume Linda Weil-Curiel. Dându-şi seama că Jocelyn nu era într-o situaţie singulară, Annie şi Linda au fondat „Comitetul de solidaritate al mamelor cărora le-au fost răpiţi copiii", pe scurt „Mamele algerienilor". Au mai convins să li se alăture încă trei prietene: Chantal Hanoteau, cercetător în domeniul publicistic, Odette Brun, doctoriţă pensionară, şi Anne-Marie Lizin, membră a Parlamentului belgian. Aceste femei spun despre ele însele că sunt mai degrabă „păstori" decât conducători ai mamelor cu copii răpiţi, dar mai potrivit ar fi apelativul de *naşe.* Niciuna nu are copii. Cu toate astea, ele au simţit puternic dorinţa de a lupta împotriva răpirilor parentale internaţionale. La început au fost adepte ale ideilor feministe, dar încetul cu încetul au îmbrăţişat conceptul mai larg al egalităţii între sexe şi al drepturilor universale ale omului, ale căror rădăcini

pornesc de la Voltaire şi Revoluţia Franceză.

În noiembrie 1983, în timpul unei vizite pe care preşedintele Algeriei, Chaldi Benjedid, a făcut-o în Franţa, ele au condus o demonstraţie de protest în faţa Ambasadei Algeriene din Paris, unde poliţia le-a răspuns destul de dur. Câteva dintre femei au fost arestate şi înghesuite într-o dubă a poliţiei unde Annie s-a întâlnit pentru prima oară cu Marie-Anne Pinet. Această demonstraţie a însemnat „naşterea oficială" a organizaţiei „Mamele algerienilor".

Fără a se lăsa impresionate de arestări, ele au propus continuarea luptei. Următoarea acţiune, au declarat ele, va atrage atenţia publicului asupra acestei probleme ca niciodată până atunci. Mamele vor pleca pe o navă botezată „Liberté" până în Algeria unde vor încerca să-şi întâlnească fiicele şi fiii lor în prezenţa oficialităţilor. „Nava spre Algeria", cum a numit-o mass-media, avea înregistrate treizeci de mame (inclusiv câteva etnice nord-africane cu rezidenţa în Franţa) pentru data de 6 iulie 1984.

Când s-au adunat pe cheiul din Marsilia, mamele erau nervoase şi agitate. Marie-Anne continuase să-şi viziteze fiii la fiecare şase luni, dar alte mame nu-şi mai văzuseră

copiii de ani de zile. Ce se va întâmpla dacă vor fi arestate în Algeria sau, până la urmă, nu vor reuşi să-şi vadă copiii? Oare ce mâncau ei? Plâng noaptea? Au reuşit oare să-şi accepte noua existenţă şi, deci, nu vor tulbura ceea ce începuse deja să se aşeze? Au să le recunoască? Dacă, totuşi, vor reveni, cum le va asigura existenţa?

În zilele premergătoare călătoriei, atât guvernul francez cât şi cel algerian, simţind că se încing spiritele, au încercat să ia legătura cu „naşele”, cu oferte de negocieri deschise dacă renunţă la protest. Annie era nehotărâtă: care era drumul cel mai bun? Era neliniştită din cauza mărimii şi eterogenităţii grupului, precum şi de posibile arestări în Algeria.

Mamele erau gata să se îmbarce când Annie le-a chemat telefonic şi le-a spus:

— Nu ne mai îmbarcăm! Se anulează „Nava pentru Algeria”.

Cu toată consternarea, femeile au respectat hotărârea luată de Annie

Aproape în acelaşi moment în care rostise cuvintele acestea, Annie le-a şi regretat. Mai târziu a mărturisit:

— În 1984, când am oprit „Nava pentru Algeria”, am făcut o greşeală pe care nu mi-o pot ierta.

Erau acolo toate acele femei cărora le-a dat speranţe, care şi-au schimbat viaţa şi şi-au păstrat credinţa, iar acum Annie le înşela, aşteptările. În loc să se încreadă în ele, s-a încrezut în guverne, care au continuat să tergiverseze negocierile promise.

— Aceasta a fost o mare eroare şi, deci, o mai mare responsabilitate.

Din acel moment şi-a dublat eforturile ca să câştige în numele acestor femei singurul lucru care avea importanţă: reînnoirea relaţiei cu copiii lor.

S-a hotărât ca primul lucru, în ordinea priorităţilor, să fie alegerea unui nucleu de cinci mame reprezentante pe care să se poată conta în orice circumstanţe.

— Singurele femei în care se poate avea încredere sunt cele gata să lupte, a hotărât Annie. Acestea trebuie să aibă un caracter impecabil, o loialitate neîndoielnică, hotărâte să lucreze împreună şi gata să sacrifice totul pentru ţelul lor comun.

— Ştiam că nu trebuie să le ceri oamenilor să fie perfecţi, a observat Linda, dar dacă vrem să reuşim aceste mame trebuie să fie perfecte.

Annie nu s-a îndoit niciodată că una dintre ele trebuie să fie Marie-Anne Pinel.

— Mi-a plăcut de la bun început. Era punctuală, făcea ce i se cerea şi nu vorbea niciodată prea mult. Era exact omul de care aveau nevoie.

Ca oameni politici în adevăratul sens al cuvântului, „naşele” ştiau că orice lucru pentru care merită să lupţi nu poate fi obţinut imediat şi s-au pregătit pentru o luptă de durată. În următorii şapte ani au făcut sacrificii chinuitoare investind bani şi timp, organizaţia nefiind susţinută din afara ei. „Naşele” au înţeles necesitatea acţiunilor colective făcute prin cooperare, atât din motive practice cât şi psihologice. Erau cu totul loiale, generoase şi dăruite în întregime cauzei, mai mult decât intereselor individuale. Annie, în calitate de conducător al organizaţiei, a descurajat discutarea cazurilor particulare. Dacă mamele doreau să-şi atingă scopul, ele trebuiau în mod obligatoriu să rămână unite şi concentrate asupra acestuia.

Pe măsură ce li se ducea vestea, li s-au alăturat zeci de mame ai căror copii se aflau în Algeria. Pentru ele această muncă era cea mai potrivită terapie: le consuma energia şi slăbea tensiunea în care trăiau, ajutându-le să facă faţă situaţiei.

— După eşecul înregistrat cu „Nava pentru Algeria”, am hotărât să pornim mai multe acţiuni care nouă ni se

păreau logice, mi-a spus Jocelyn Bany, o altă reprezentantă aleasă de organizaţie... Nu putem cere returnarea copiilor noştri, suntem conştiente de asta, aşa că încercăm să negociem lucruri pe care ştim că le putem obţine.

— Am vrut să criticăm aspru guvernul, să-i subliniem slăbiciunile, a completat Annie. Când am mers la Comisia pentru Drepturile Omului de pe lângă ONU şi ne-am întâlnit cu reprezentantul francez, el ne-a spus că nu este nici momentul şi nici locul pentru o asemenea discuţie. N-am putut suporta să mai aud aşa ceva.

Cererea numărul unu privea dreptul de vizitare întărit de un sistem care să garanteze acest drept. Rotiţele guvernamentale, atât cele franceze cât şi cele algeriene, se mişcau cu o încetineală înnebunitoare. Încă o dată „Mamele algerienilor” au început lupta. Pe data de 17 iunie 1985, la aproape cinci ani de când Amar şi Farid au fost luaţi şi duşi în Ghardaia, grupul de iniţiativă a făcut o călătorie în Algeria. Au prins un secretar lipsit de apărare, au pătruns în zona verde din jurul Ambasadei Franţei din Alger, s-au aşezat pe iarbă cu rucsacurile lângă ele şi au refuzat să mai plece. La început funcţionarii Ambasadei au încercat să le convingă să plece:

— Nu vă daţi seama că vă aflaţi într-o Ambasadă? De fapt, ce doriţi? Nu puteţi rămâne aici!

Dar ele exact asta au făcut. Au rămas. Funcţionarii au încercat să le sperie. Noapteau împânzeau zona cu câini de pază. Mamele nu s-au arătat însă impresionate:

— Nu plecăm până nu ne rezolvaţi problema.

Ambasadorul francez s-a trezit pus într-o situaţie delicată. Nu voia să le încurajeze în stânjenitorul lor protest, dar în acelaşi timp nu le putea lăsa să se expună intemperiilor din timpul nopţii. Fiind obligat să le adăpostească, plin de resentimente, a dat ordin ca o clădire cu un singur nivel, în acel moment neutilizată şi care fusese folosită ca snack-bar, să le fie pusă la dispoziţie.

Aşa a început „ocupaţia”. Mamele, care renunţaseră la serviciu pentru cauză, habar n-aveau cât vor fi nevoite să rămână acolo sau dacă acţiunea lor va da roade, însă erau hotărâte să meargă înainte. Guvernul francez era ca paralizat. Oricât de stânjenitoare era prezenţa lor în ambasadă, o încercare de a le evacua ar fi fost un dezastru pentru prestigiul lor în faţa opiniei publice. Spre norocul celor cinci temerare, cam în timpul acela a fost deturnat un avion cu aterizare în Alger, atrăgând după el

presa internaţională. Când subiectul deturnării a fost epuizat, în câteva ore toţi reporterii adunaţi acolo, nemaiavând altceva de consemnat, s-au interesat de ele, „ocupaţia” devenind imediat un gras subiect de senzaţie.

Facilităţile sanitare şi de confort nu erau tocmai „luxoase”. Femeile îşi aşezau sacii de dormit direct pe gresia din sala mare a snack-barului abandonat. Într-o cămăruţă alăturată existau câteva utilităţi de bucătărie: o sobă cu gaz şi un frigider mic. Mai era o baie cu un duş cu apă rece.

Primele câteva nopţi au avut aerul unor „petreceri în pijama”. Fiecare dintre ele şi-a povestit istoria, spre emoţia şi simpatia generală. Mai târziu, când lucrurile au început să se repete, entuziasmul a scăzut şi au realizat că poveştile lor le deprimau în aceeaşi măsură.

Zilele se scurgeau monoton. Nu aveau televizor, nu puteau să dea un telefon, adesea nu prindeau decât un singur post de radio. Annie, Linda şi încă câţiva, inclusiv un preot, au făcut pe curierii, aducându-le cele necesare, de la supă până la pastă de dinţi şi ceva cărţi. Marie-Anne a avut o întrerupere binevenită a rutinei zilnice când Amar, aflat în Alger pentru a asista la nişte evenimente sportive, a reuşit s-o şteargă şi să vină la Ambasadă să-i facă o

scurtă vizită.

Pe 21 iunie cele cinci femei i-au scris lui Annie:

— Nu ne mişcăm de aici. Cu moralul stăm foarte bine, chiar dacă va trebui să stăm aici şase luni... suntem gata să suferim orice. Vezi ce faci! Ştim că putem conta pe tine!

Hélène Montetagaut n-a mai putut să rămână nicio zi în plus în Ambasadă. Pentru a salva aparenţele şi ca să protejeze imaginea grupului, celelalte au anunţat că-şi trimit o „ambasadoare” la Paris. Ea i-a vorbit unui parlamentar francez despre hotărârea mamelor şi despre viaţa pe care erau nevoite s-o ducă în interiorul Ambasadei franceze din Alger. Începând cu acea zi, Hélène a expediat preşedintelui Franţei, primului ministru, ministrului justiţiei şi celor două camere ale Parlamentului câte patruzeci de trandafiri albi în fiecare miercuri. La început florile au fost proaspete, dar după un timp Hélène a început să le trimită petale roz ofilite, simbol al speranţelor tot mai slabe ale mamelor. Datorită presei internaţionale care a făcut vâlvă în jurul „ocupaţiei”, aceasta a început să dea roade. Acele rotiţe ruginite ce pun guvernele în mişcare au începutâncet-încet să se rotească în direcţia dorită. Oficialii francezi şi algerieni au propus un târg: dacă mamele pun capăt protestului, fiecare guvern va numi

câte un mediator care să faciliteze vizitele şi să formuleze reglementările juridice pentru rezolvarea problemei şi asigurarea vizitelor copiilor pe durata sărbătorilor de Crăciun.

Pe 24 noiembrie cele patru mame rămase au părăsit Ambasada la cinci luni de la intrarea în incinta ei. Aventura lor n-a fost încununată în totalitate de succes, dar experienţa spartană de la Alger a constituit punctul culminant al colaborării lor.

Mamele erau obosite de îndelungata aşteptare. În preajma sărbătorilor, copiii lor au rămas în Algeria, la fel de inaccesibili ca înainte. Guvernul Chadli a pus condiţii implementării vizitelor, cerând guvernului francez garantarea reîntoarcerii copiilor.

Pe 25 noiembrie 1984, Marie-Anne Pineli i-a scris preşedintelui Franţei, Mitterand:

„Ne-am întors după ocuparea timp de cinci luni a Ambasadei Franţei din Alger. Aşa-zisa „ocupaţie" a avut nu caracter paşnic însă ne-am întors tot fără copiii noştri. Suntem în ajun de Crăciun şi nu pot suporta gândul că Amar şi Farid Houache, fiii mei, vor fi lipsiţi de dragostea familiei lor din Franţa... Dacă a-ţi lua legătura cu preşedintele Chadli, ei ar putea veni în vacanţa de Crăciun

aici, din 20 decembrie până în 3 ianuarie. Promit solemn să returnez copiii la sfârşitul acestei perioade şi să nu mă folosesc de această ocazie pentru a obţine custodia lor din partea justiţiei franceze".

Părinţii ei, şeful de la „Biroul naţional al Amiralităţii" şi primarul din Massy au trimis preşedintelui apeluri similare. Preşedintele a răspuns că nu poate oferi nicio garanţie în absenţa unui tratat semnat anterior. Fără a se lăsa abătute din drum, „Mamele algerienilor" au determinat un mare număr de personalităţi bine cunoscute, atât politic cât şi religioase – de la Partidul Comunist Francez, la Federaţia Protestantă şi conducătorul musulman, şeieui Abbas – să dea asigurări scrise individuale. Annie personal a promis că va însoţi grupul de copii la avion pe drumul de întoarcere în Alger, „astfel încât să poată debarca fără nicio problemă". În sfârşit, mamele au jurat în faţa tribunalelor franceze că vor înapoia copiii la sfârşitul vacanţei, înlăturând astfel şi ultimele suspiciuni.

Guvernul algerian, considerând îndeplinite condiţiile cerute, şi-au dat acordul pentru finalizarea înţelegerii. În cazurile în care s-au opus, taţii au fost vizitaţi de către poliţie, care, arătând copilul vizat, ordona:

— Tu vii cu noi. Acum.

Pentru prima călătorie peste mare n-au fost prea mulţi; doar şase copii între care şi Amar şi Farid. Deşi familiile din Franţa le-au sărbătorit întoarcerea, niciunul nu a reuşit să se relaxeze ca lumea. Ştiau că vacanţa este doar o scurtă mângâiere primită drept gratificaţie în schimbul acceptării îndelungatei despărţiri.

Peste două săptămâni, mamele au înfruntat cea mai dureroasă încercare, incomparabil mai dură decât o arestare în timpul unei demonstraţii sau decât dormitul pe duşumea timp de cinci luni. Trebuiau să demonstreze că ele nu abuzează de puterea lor ca părinte aşa cum făcuseră taţii, să-şi ţină „cuvântul de onoare” considerat de către guvernul algerian atât de hotărâtor şi să-şi demonstreze solidaritatea faţă de celelalte, aşa că au înapoiat copiii la ora şi locul dinainte convenite. Durerea lor nu poate fi descrisă; unul dintre copii a mărturisit că preferă moartea decât să se întoarcă la tatăl său.

Dacă mamele ar fi fost hotărâte să-şi încalce cuvântul şi să-şi păstreze copiii, algerienii n-ar fi putut să le constrângă să-şi ţină promisiunea. Cu toate acestea, acele femei puternice au trecut peste instinctul matern şi şi-au înapoiat fiii şi fiicele în timp ce totul din ele le spunea să n-o facă.

Amar Hourache era un caz deosebit. În vârstă de optsprezece ani, în Franţa el era considerat major, dar în

Algeria vârsta majoratului este de nouăsprezece ani. El a fost obligat să semneze propria lui „declaraţie de onoare” înainte de a părăsi Ghardaia, şi a promis că se va întoarce. Dacă ar fi hotărât altfel, ar fi putut rămâne în Franţa, dar nici nu i-a trecut prin minte să nu-şi ţină promisiunea. Linda mi-a spus că el s-a comportat curajos şi cu multă maturitate. Când a realizat că, dacă rămâne, periclitează negocierile, s-a sacrificat pentru ceilalţi şi a plecat, deşi se vedea cât de mult îl îndurerează reîntoarcerea.

Cam în aceeaşi perioadă, în ianuarie 1986, una dintre „naşe” s-a angajat într-o misiune care-i punea în pericol viitorul şi chiar libertatea. Nefiind de naţionalitate franceză, Anne-Marie Lizin a devenit intermediar de încredere între mame şi guvernul algerian. În Belgia însă guvernul ţării a ignorat problema, lucru pe care Marie-Anne, reprezentant al Belgiei în Parlamentul Europei, l-a considerat intolerabil.

Ginng, asistenta ei, a fost informată cu privire la cazul unei femei belgiene, asemănător cu cel al lui Marie-Anne Pin el şi cu al meu. Cu un an înainte, un tată algerian şi-a

ispitit cei trei copii, adolescenţi, să participe la o nuntă în Algeria pe durata weekend-ului. Sosiţi acolo, tatăl i-a dat în grijea unor rudenii dintr-un orăşel din apropierea Algerului, tăindu-le orice legătură cu mama lor. Când tatăl s-a reîntors în Belgia pentru obţinerea actelor necesare şcolarizării celor doi băieţi şi a fetei, a fost arestat şi închis. Cazul a rămas pe loc: tatăl la închisoare şi copiii la bunica lor, fără niciun ban.

Când adolescenţii s-au adresat Ambasadei Belgiei cerând ajutor pentru reîntoarcerea în ţară, li s-a răspuns că mâinile diplomaţiei sunt ca şi legate. La Bruxelles, Anne-Marie a primit aproximativ acelaşi răspuns. Ministrul Afacerilor Externe i-a spus:

— Nu pot face aproape nimic fiindcă între noi şi Algeria nu există niciun acord în acest sens.

În lipsa unui tratat, guvernul belgian nu era dispus să exercite presiuni asupra algerienilor, cu atât mai mult cu cât erau pe cale să încheie un contract privind livrările de gaze naturale.

Cei din guvern i-au trimis lui Anne-Marie un alt mesaj:

— Trebuie să facem ceva, dar nu în mod oficial, i-a spus un înalt demnitar.

Anne-Marie avea propriile ei opinii cu privire la

amânările birocratice.

— Dacă stai să aştepţi după oficiali, îţi trebuie ani buni.

Anne-Marie s-a decis să supună, situaţia judecăţii publice, să facă din acest caz un caz-test. Luând cu ea un jurnalist, Anne-Marie s-a gândit să călătorească incognito până în oraşul algerian Annabas, situat lângă graniţa tunisiană. Copiii urmau să fie luaţi de acasă de un şofer de taxi tunisian şi aduşi până la ea. Anne-Marie şi ziaristul trebuiau să se dea drept părinţii copiilor şi să-i treacă frontiera, apoi să se întoarcă împreună în Belgia.

Planul a dat greş. Cineva a informat autorităţile algeriene cu privire la intenţiile pe care le avea şi a fost arestată la aterizarea în Annabas. Şoferul tunisian a fost oprit de poliţie la câteva minute de la luarea copiilor şi copiii au fost returnaţi rudeniilor lor algeriene. Cei trei copii habar n-aveau ce se întâmplă şi nu vor da nicio veste decât mult mai târziu.

Anne-Marie şi ziaristul au stat o noapte la închisoare, după care au fost transferaţi într-un hotel, unde au rămas sub arest timp de şase zile. Au fost trataţi în mod civilizat. Ambasadorul belgian insistase:

— N-o bateţi pe această femeie! dar nu le-a permis să ia legătura cu nimeni din afară.

Lui Anne-Marie i-a fost frică de ceea ce putea fi mai rău: un scandal care îi putea distruge cariera politică şi o detenţie prelungită.

În tot timpul interogatoriului, a pus întrebări autorităţilor algeriene privitor la copii, insistând asupra dreptului acestora de a se întoarce în Belgia. Algerienii s-au arătat gata să înceapă negocierile, cu condiţia ca tatăl să fie eliberat din închisoare. Au ajuns la o înţelegere: acuzaţiile aduse ziaristului şi lui Anne-Marie au fost retrase, tatăl eliberat şi toată familia s-a reîntâlnit în Alger să discute condiţiile unei împăcări. Mama, ale cărei sentimente faţă de soţ erau încă ambivalente, a acceptat să-l primească înapoi.

Făcând un e fort pentru a salva aparenţele, algerienii au insistat ca mama să se întoarcă singură în Belgia, ca tatăl împreună cu cei trei copii s-o urmeze după o săptămână, însoţiţi de camerele de luat vederi. Anne-Marie era încântată de întoarcerea acasă a copiilor. În avion, pe când se întorcea în Belgia, s-a gândit cu tristeţe că probabil acesta a fost ultimul ei act politic. Coborâtă din avion la Bruxelles, a întâlnit un prieten pe care l-a întrebat de cum l-a văzut:

— Trebuie să mă duc direct la închisoare?

— Glumeşti? Doar eşti regina zilei!

Şi era adevărat. Arestarea ei a fost subiectul fulminant al presei din întreaga Europă. În timpul cât lipsise, devenise celebră. Era admirată ca un fenomen rar: un politician cu inimă. Departe de a-şi fi încheiat cariera politică, încercarea ei de-a ajuta copiii să scape şi compasiunea publică au propulsat-o într-o poziţie politică mai înaltă. La puţină vreme după această întâmplare, a fost numită secretar de stat al Belgiei la „Europa 1992”, organism ce va formula principiile unificării continentului.

Când i-am întrebat pe adolescenţii repatriaţi care era părerea lor despre actul îndrăzneţ al doamnei Lizin, mi-au răspuns prompt: „Bună”.

Întoarse în Franţa, „Mamele algerienilor” erau din nou victime ale tacticii tărăgănărilor. Se părea că situaţia era deja coaptă pentru ca Franţa şi Algeria să negocieze un tratat bilateral privind răpirile parentale, dar în martie 1986 socialiştii francezi au pierdut controlul guvernării în favoarea neogaullиştilor, aşa că momentul negocierilor a fost iarăşi amânat. La prima aniversare a ocupării Ambasadei din Alger, Marie-Anne Pinel a sosit în Paris să serbeze evenimentul împreună cu alte mame. Când un reporter a întrebat-o dacă Amar vrea cu adevărat să

părăsească Algeria, Marie-Anne a telefonat la magazinul de muzică unde lucra fiul ei mai mare. Amar a răspuns dintr-o suflare: „Plecăm!” Ori de câte ori au discutat subiectul, Amar i-a spus mamei sale că el şi Farid nu vor părăsi Algeria decât împreună. Când a împlinit nouăsprezece ani, a reţinut bilete de avion cu destinaţia Alger pentru amândoi.

Ajunşi acolo, au încercat să pătrundă în Ambasada Franţei. Era rândul lor s-o ocupe, să caute refugiu, dreptate şi cămin, dar nu aveau niciun fel de acte, aşa că au fost refuzaţi de la uşă. Li s-a pus la îndoială cetăţenia franceză. Din punctul de vedere al Ambasadei ei erau cetăţeni algerieni şi nu aveau ce căuta acolo. A fost o mare deziluzie, la fel cu aceea pe care am avut-o eu şi Mahtob când Ambasada Elveţiei din Teheran a refuzat să ne acorde azil.

Băieţii au petrecut următoarele două săptămâni în casele de pe plajă ale mai multor prieteni algerieni. Curând au aflat că tatăl lor obţinuse ordin de reţinere a lor, Farid, de numai şaptesprezece ani fiind considerat încă minor, ca fugari ilegali, Amar fiind acuzat şi de corupere de minori. Când poliţia a ajuns la uşa lor, băieţii s-au ascuns în baie, în timp ce prietenii negau că i-ar fi văzut.

— Dacă vor fi găsiţi aici veţi avea necazuri! Necazuri mari! i-au avertizat poliţiştii.

În această situaţie cei doi fraţi au făcut o alegere dureroasă: s-au despărţit pentru a-şi proteja prietenii. Amar urma să plece în Franţa cu ajutorul unui ghid de la Ambasada Franceză şi al Lindei Weil-Curiel care, întâmplător, se afla în Alger. Farid urma să se întoarcă la Ghardaia cu autobuzul de unde l-a luat Brahim şi l-a dus la secţia de poliţie pentru interogatoriu. Când l-au întrebat unde a fost, Farid le-a răspuns:

— Am fost acolo unde am vrut!

Amar nu putea scăpa de sentimentul că şi-a trădat fratele care trebuia acum să-şi ascundă sentimentele şi să-şi stăpânească durerea. În realitate, viaţa lui Farid s-a îmbunătăţit; Brahim, simţind probabil că vremea trece, a renunţat să-şi mai ia la rost fiul mai mic. Farid era liber să se întâlnească oricând cu oricine şi să facă ce vrea. Cei doi au încheiat un armistiţiu, tardiv, băiatul numărând zilele celor optsprezece luni ce-i mai rămăseseră până la vârsta libertăţii depline.

Într-o zi mama vitregă a lui Farid i-a spus soţului ei că vrea să meargă în vizită la părinţii ei şi să rămână acolo peste noapte. Brahim nu i-a permis să-i ia cu ea pe cei doi

copilaşi şi a doua zi a refuzat s-o mai primească în casă. A divorţat de ea şi a păstrat copiii, aceştia nemaivăzându-şi mama niciodată.

Când s-au întâmplat toate acestea, Farid a încercat să intervină în favoarea mamei vitrege. Ştia doar cât de dureros este să ţi se taie legăturile cu mama ta şi ura ideea ca şi aceşti copii să trăiască povestea trăită o dată de el şi fratele său. Cu toată pledoaria lui Farid, bietei femei nu i s-a permis să-şi vadă copiii.

În 1986 au mai fost organizate vizite de iarnă pestegraniţă – şeicul Abbas a sugerat ca mamele să nu-i mai spună „vizită de Crăciun” pentru a nu ofensa sensibilităţile musulmane.

Toţi algerienii au refuzat să-şi lase copiii să plece. De data aceasta înţelegerea nescrisă nu s-a mai bucurat de asigurările guvernului algerian. „Mamele algerienilor” erau înfuriate şi dezamăgite. Ele făcuseră tot ce li se ceruse şi cu toate acestea nu puteau ajunge la copii. „Naşele” au conceput un nou plan: un marş de protest de trei săptămâni de la Paris la Geneva. Grupul de iniţiativă urma să parcurgă trei sute şaptezeci şi cinci de mile petimpul cel mai prost din întreg anul.

— Particip la acest marş pentru că m-am înfuriat!

explica una dintre mame.

— N-avem prea mari speranţe de foarte multă vreme, a adăugat Margaret Hughes, o englezoaică alăturată grupului de iniţiativă, dar acum o facem deoarece credem că este posibil să obţinem ce vrem. Am organizat acest marş pentru că vrem să negociem.

Annie-Marie Lizin a explicat la o conferinţă de presăde la Paris:

— Acest marş îşi are rădăcinile în disperare, dar scopul lui este să obţină alăturarea celorlalte naţiuni, aşa încât ele să nu devină complici la violenţele ce li se aplică copiilor. Aceştia să-şi poată vedea atât taţii cât şi mamele, fără a fi împiedicaţi de graniţe.

Într-un comunicat dat de „naşe”, acestea au făcut un apel elocvent:

— Într-o vreme în care taţii şi mamele se sfâşie între ei prin copii, ele, participantele lamarş, vor să clarifice pentru toată lumea că răpirea nu este niciodată o dovadă de iubire, ci este un act de violenţă care distruge copilul. Nu legea celui mai tare trebuie să guverneze relaţiile personale din sânul unei familii.

Mamele au stabilit un set foarte ambiţios de cerinţe: călătoria liberă a copiilor şi drepturi de vizitare nelimitate

pentru ambii părinţi, numirea unui mediator european, numirea unui mediator francez, post liber la acea oră, recunoaşterea oficială de către Comisia ONU pentru Drepturile Omului şi, nu în ultimul rând, un acord formal permanent între Franţa şi Algeria.

Guvernul algerian, care urma să mai primească o lovitură în faţa opiniei publice internaţionale, a făcut tot ce a putut pentru a opri marşul. Anne avusese deja ocazia să vadă cum acţionează guvernele aşa că, având lecţia învăţată, organizaţia a respins invitaţia de a merge la Alger pentru discuţii. Preşedintele François Mitterand, după ce, în sfârşit, a îmbrăţişat clar punctul lor de vedere, a transmis cele mai calde urări şi le-a promis să negocieze personal pentru rezolvarea acestei probleme cu preşedintele Chadli.

Pe data de 10 februarie 1987, mamele au părăsit Parisul escortate de un batalion de reporteri şi camere de luat vederi. După şase zile se aflau la Strasbourg, oraş în care algerienii au pus la cale o reuniune ad-hoc aducând cu avionul câţiva copii pentru o vizită de patruzeci şi opt de ore. Când s-au dus să-şi întâmpine copiii, mamele au avut surpriza neplăcută să constate că odată cu copii veniseră şi taţii lor, însoţiţi de alţi bărbaţi necunoscuţi care, din câte

şi-au dat seama, constituiau gărzile de corp ale foştilor soţi.

Întâlnirea dintre mame şi copil oferea o imagine mişcătoare. Unii dintre ei nu se întâlniseră de ani de zile şi nici măcar nu s-au putut recunoaşte. Le-a venit greu până şi să se salute, nemaivorbind aceeaşi limbă. Mamele ar fi vrut să-şi ia copiii în braţe, să-i mângâie şi să-i sărute, dar au dat înapoi citindu-le spaima pe feţe.

Mediatorul algerian spera într-o reconciliere a părinţilor sau cel puţin o atenuare a diferendelor prin petrecerea nopţii împreună, lucru imposibil de conceput pentru majoritatea femeilor care erau separate sau divorţate de ei de ani de zile. Taţii, la rândul lor, au refuzat să lase copiii să rămână singuri cu mamele lor peste noapte.

— Ne simţim de parcă ne-ar fi păcălit, a spus Jocelyne Bany.

— Problema, a adăugat Hélène Montetagand a cărei fetiţă nu a fost adusă, este că ei consideră că, dacă aduc în Franţa copiii, nu se vor mai reîntoarce în Algeria. Mamele, la rândul lor, sunt speriate că, dacă îi lasă să plece, aceştia nu se vor mai întoarce, aşa că ne-nvârtim într-un cerc vicios.

Analiza aceasta s-a dovedit a fi profetică.

Înainte de plecarea grupului din Strasbourg, după încă o despărţire dureroasă de copiii lor, Annie a anunţat că mamele şi taţii au semnat acorduri particulare privind vizitele peste graniţă. Cu toate că aceste înţelegeri nu erau legalizate, guvernul algerian a promis să le respecte.

Cu toate acestea, Annie a subliniat că protestul lor n-a luat sfârşit:

— Mamele nu luptă numai pentru rezolvarea problemelor lor personale, ci pentru toate celelalte mame, aflate în aceeaşi situaţie, şi pentru semnarea unei convenţii care va permite copiilor să aibă relaţii adevărate şi continue cu ambii părinţi.

Grupul urma să plece mai departe în Elveţia.

Ajunse la Geneva, furtuna stârnită de mass-media era atât de mare încât ameninţa să spulbere orice opoziţie, într-un discurs de primire foarte călduros. Leonid Emenov, preşedintele Comisiei pentru Drepturile Omului, a declarat:

— Suferinţa mamelor este suferinţa umanităţii, deoarece mamele sunt sura vieţii şi a păcii. Credem în faptul că ţările comunităţii internaţionale vor rezolva în sfârşit multe probleme, printre care şi a dumneavoastră.

Ambasadorul algerian la Naţiunile Unite a oferit încurajări şi mai precise:

— Problema pe care o avem de rezolvat este foarte tristă şi suntem cu toţii conştienţi de ea. În Algeria noi spunem că lucrurile „curg în ambele direcţii” aşa că vă rog să ne scuzaţi, dar noi considerăm că şi taţii au o inimă, la fel ca mamele. Astfel stând lucrurile, nimeni nu încearcă să complice problema şi eu cred sincer că ea poate fi rezolvată.

„Mamele algeriene” au reuşit să câştige acordul în cele mai multe dintre cerinţele formulate: recunoaşterea formală de către ONU, promisiunea reînnoită a Algeriei privind vizitele şi o reluare a negocierilor în cadrul acordului bilateral. După atâtea dezbateri, rămâneau totuşi sceptice:

— Copiii sunt folosiţi ca pioni într-o partidă de şah, a spus Marie-Paule Meziani, una dintre membrele grupului de iniţiativă care a luat parte la marş. Toată lumea vorbeşte despre drepturi, dar nimănui, nu-i trece prin minte să spună ceva despre suferinţele copiilor.

La Geneva au continuat negocierile. Problema cheie, observa Annie, este definirea principiului de „jurisdicţie competentă” de a hotărî care este ţara care are autoritatea de a acorda custodia într-un caz dat.

Acest principiu trebuia să se bazeze doar pe interesele

copilului, nici într-un caz pe principii naţionaliste. Ideea că Franţa sau Algeria este inerent locul de preferat în care să creşti un copil era de nead mis. Principiul trebuia să reflecte dreptul copilului la continuitate şi protecţia faţă de ruptura produsă de răpire.

Partea franceză a avut grijă să accentueze că nu pretinde a avea o cultură superioară, lucrul contrar stârnind bineînţeles durere şi nemulţumire în rândul algerienilor. Aşa cum a observat delegatul francez la comisia ONU:

— Aceşti copii au dreptul la dragostea taţilor lor la fel ca la dragostea mamei lor, la dragostea familiei mamei lor, cât şi a familiei tatălui şi chiar au dreptul să beneficieze de cele două culturi.

Se simţea plutind o oarecare speranţă şi mamele şi-au luat răgazul să respire puţin. Noul mediator francez, Ciaude Allaer, a declarat:

— Doi oameni adevăraţi vor găsi întotdeauna o cale de-a ajunge la o înţelegere.

În iulie 1987 douăzeci şi şase de copii au făcut o a doua vizită peste graniţă, terminată fără niciun incident. În decembrie alţi patruzeci şi patru de copii au călătorit în Franţa.

Aceste vizite au adus bucurie dar şi dezamăgiri paralizante. Unul dintre copiii sosiţi în decembrie nu-şi văzuse mama de zece ani şi reîntâlnirea lor i-a mişcat profund pe toţi cei prezenţi. Multe alte mame însă au aşteptat la aeroportul Orly cu sufletele pline de speranţă, şi singurul lucru pe care l-au aflat a fost că taţii şi-au încălcat angajamentul în ultima clipă. Unii şi-au trimis băieţii, dar nu-şi fetele, alţii nu i-au trimis deloc. Zece mame au început pe loc, acolo, în aeroport, greva foamei.

Pentru celelalte, norocoasele, vizita s-a terminat mult prea repede... şi apoi s-a întâmplat cel mai nedorit lucru. Una dintre mamele franceze a refuzat să-şi trimită fiul de şaptesprezece ani înapoi în Algeria. Când Annie a auzit vestea, a exclamat:

— Întotdeauna pierd din cauza lipsei de onestitate.

În martie s-a mai încălcat o dată înţelegerea, şi de data aceasta într-un mod demoralizator. După o vizită aranjată special, prima după mulţi ani de la răpirea fetiţei în cauză, mama a hotărât să-şi încalce cuvântul şi s-o păstreze lângă ea. Celelalte mame ştiau că ea este cea mai fragilă membră a grupului de iniţiativă şi că povestea ei avea un tragism deosebit. Tatăl, algerian, lucra în Arabia Saudită, iar fetiţa fusese aruncată în braţele familiei lui.

Se părea că cele două defecţiuni vor fi catastrofice. De la începerea negocierilor algerienii au subliniat importanţa faptului că negocierile trebuiau purtate cu oameni integri. Datorită diferenţelor culturale dintre cele două ţări şi absenţei unui cadru legal, cuvântul de onoare al mamei era singurul care ar fi putut determina cealaltă parte să accepte trimiterea copiilor. Algerienii erau convinşi că ei au făcut deja partea leului în ceea ce priveşte concesiile. Taţii aveau controlul fizic asupra copiilor lor, aşa cum era considerat normal în societatea lor. De ce ar considera algerienii necesar să renunţe la puterea aceasta, dacă n-ar putea avea încredere în cuvântul de onoare al mamelor?

Acest angajament de onoare s-a ţinut cu scrupulozitatede către majoritatea mamelor, dar în două cazuri a dat greş şi „naşelor” le era teamă că este în pericol credibilitatea lor, iar cele două încălcări vor submina mişcarea lor şi atingerea scopului ei final: un tratat bilateral care să protejeze în primul rând drepturile copilului.

Dar „naşele”, deşi cu inima îndoită, s-au dovedit a fi neobosite. Annie, mai ales, a refuzat să se dea bătută sau, să se retragă, reuşind să transforme acest neajuns major într-un avantaj. Cum a spus odată Anne-Marie Lizin:

— Cred că Annie este cea mai deşteaptă fiinţă pe care am întâlnit-o vreodată.

În decursul anilor „Mamele algerienilor” reuşiseră să câştige opinia publică de partea lor, aşa că în aprilie Annie şi Linda s-au dus în Algeria să întâlnească un înalt funcţionar.

În primul rând, au subliniat ele, efortul mamelor a fost în esenţă onest şi lumea întreagă îi cerea Algeriei să-şi respecte şi ea cuvântul de onoare şi să semneze tratatul.

În al doilea rând, vizitele peste graniţă nu erau uşor de manevrat şi, în perspectivă, lipsite de efecte practice. Anul următor mamele voiau să ceară venirea în vizită a două sute de copii, apoi patru sute.

În al treilea rând, cele două încălcări arătau încă o dată că oamenii sunt slabi şi este incorect să le obligi pe mame, sau pe taţi să aleagă între cauza tuturor şi propriile lor sentimente. Acordurile morale particulare nu erau cel mai potrivit lucru. Ceea ce era într-adevăr necesar era un tratat, datorită forţei lui de-a garanta şi pentru faptul că avea putere legală şi aprobare socială. Nicio parte nu putea permite ca cineva lipsit de scrupule dintre ai lui să-i hotărască destinul.

— De fapt, criza ne-a ajutat foarte mult, spunea Linda...

Noi am dorit întotdeauna să se semneze o convenţie.

Se demonstrase că lucrurile nu puteau fi rezolvate fără un instrument legal.

Când Annie şi Linda au plecat, aveau impresia că funcţionarul algerian ajunsese şi el la concluzia că „problema trebuie rezolvată”.

— După ce ne-am întors în Franţa, am discutat cu unul dintre consilierii primului ministru care ne-a spus că în limbaj diplomatic aceste cuvinte aveau cam următoarea semnificaţie: „S-ar putea începe o nouă rundă de convorbiri”, şi astfel au fost reînnoite negocierile privitoare la tratat, mult mai energic decât înainte.

Exista totuşi un motiv de îngrijorare: Claude Allaer, respectatul mediator francez care garantase personal reîntoarcerea copiilor, fusese obligat să-şi dea demisia după primul eşec la returnarea copiilor.

Merită subliniată comportarea lui Farid Houache în această perioadă. La a treia vizită el avea aproape nouăsprezece ani. Putea alege să rămână în Franţa şi nimeni nu-l putea obliga să se reîntoarcă în Algeria: Farid a făcut însă altfel. A analizat foarte serios interesele mamei sale şi ale grupului în care ea jucase un rol atât de important înţelegând valoarea şi importanţa sacrificiului

care se aştepta din partea sa. La fel ca fratele său, a vrut să contribuie la libertatea tuturor copiilor, mai presus decât propria-i libertate.

Mamele au înţeles că este necesar să procedeze în aşa fel ca presiunea exercitată de ele să se menţină. În situaţia în care Claude Allaer ieşise din scenă şi tratatul era încă prezumtiv, aveau prea puţine speranţe să-şi vadă copiii în cursul vacanţei de vară. Pentru ca lucrurile să fie şi mai dramatice, de ziua Mamei, şase dintre ele au început o nouă grevă a foamei pe aeroportul Orly. Greva nu va dura mai mult de o lună, una dintre ele îmbolnăvindu-se foarte grav. Ilustrând influenţa crescândă a mişcării, preşedintele Mitterand a venit cu un elicopter să le viziteze.

Când negocierile au ajuns într-un punct critic, „naşele” au pasat mingea doamnei Georgiana Du Foix, ministru cu problemele imigraţiei. Ea a fost primul înalt funcţionar francez care a făcut din cauza mamelor o prioritate de prim ordin, fiind şi organizatoarea zborului, „Charter” din 1985, cu prilejul primei vizite a copiilor. La fel ca şi Annie Suger şi Anne-Maria Lizin, ea a reuşit să câştige încrederea algerienilor dând o importanţă deosebită integrităţii personale, mai presus decât cerinţelor de protocol. Odată, pentru a determina un înalt demnitar să lucreze în

Favoarea tratatului, i-a spus:

— Nu vreau cuvântul tău ca diplomat, ci cuvântul tău de onoare ca om.

Algerienii i-au făcut Georgianei complimentul suprem:

— Este atât de consecventă încât trebuie să spunem că este ca un bărbat.

Cu toate că Allaer era scos din circuit, ideile lui au continuat să stea la baza tratatului şi în redactarea lui. Ce mai rămăsese era munca laborioasă de revizuire şi negociere. Părţile şi-au dat seama că limbajul final al documentului trebuia să fie foarte precis, atât pentru a putea fi aprobat cât şi pentru a avea autoritatea necesară unei legi respectate de ambele părţi semnatare.

Mai presus de orice, tratatul trebuia să fie compatibil cu sensibilităţile culturale algeriene. Linda a observat că „nu i se poate spune unui tată algerian că nu el este capul familiei şi nu el deţine controlul asupra copiilor lui”, sau cum au spus-o algerienii, „nu poţi constrânge un tată algerian să-şi părăsească copilul”. Cu acest lucru în minte, Linda a adăugat că tratatul trebuie să evite utilizarea cuvintelor „mamă” şi „tată”. În mod normal nicio înţelegere n-ar fi putut împăca tradiţiile juridice ale celor două ţări. Tratatul va ocoli punctul nevralgic făcând

referire la „părintele care-şi exercită răspunderea parentală” şi se va ocupa în primul rând de binele copilului. Urma ca tratatul să fie în primul rând realist şi abia apoi juridic.

Cele două principii importante care au stat la baza tratatului nu au fost puse aproape deloc în discuţie. Primul stipula dreptul copilului de a sta în ţara pe care o consideră căminul lui, niciunul dintre părinţi neavând dreptul de a-l smulge de acolo. Cel de al doilea afirma dreptul copiilor de a merge la ambii părinţi, inclusiv vizitele regulate la părintele care nu avea ordin de custodie. Luate împreună, în opinia „naşelor”, cele două principii puteau să împiedice cele mai multe dintre răpirile parentale internaţionale. Dacă părinţii vor înţelege că orice copil răpit va fi trimis imediat acasă, nu vor mai recurge la aşa ceva şi dacă vor înţelege că situaţia lor de părinte nu este ameninţată, nu vor mai avea motive atât de presante de a recurge la un act atât de disperat. Atâta vreme cât copiii se vor mişca liber între părinţi, culturi şi continente, nu va ■mai exista niciun motiv pentru a fi opriţi de cineva.

După cum au mers lucrurile, tratatul a convins prin el însuşi cât era de valoros. Opinia publică din lumea întreagă a devenit o forţă în grăbirea semnării şi punerii lui

în practică. Vizitele peste ocean de tipul „apucă cum poţi” erau mult prea nesigure. Un fapt foarte important a fost acela că, prin felul în care a fost formulat, tratatul a reuşit să înlăture toate suspiciunile algeriene. Nu era un complot francez care să-şi aroge întreaga putere parentală asupra custodiei şi vizitelor şi, în plus, ambelepărţi erau răspunzătoare de asigurarea drepturilor copiilor.

După şapte ani în care progresele realizate fuseseră descurajant de neînsemnate, hotărârea a devenit de importanţă istorică. Negociatorul algerian a chemat-o în iunie 1988 de urgenţă pe Georgiana Du Foix spunându-i:

— Vino! Este momentul cel mai potrivit să semnăm tratatul. Trebuie rezolvat acum. Vino repede în Algeria. Peste trei zile, pe 21 iunie, a fost semnată, parafată şi difuzată „Convenţia franco-algeriană”. O comisie binaţională temporară a fost numită să îndrume şi să dea sfaturi în toate cazurile de răpire aflate în discuţie, inclusiv cele prezentate de „Mamele algerienilor”. Cazurile viitoare urmau să fie rezolvate direct de tribunale.

Eu, personal, sunt convinsă că acest eveniment are o semnificaţie deosebită în istoria relaţiilor umane. Era victoria cea mai de dorit, deoarece nu existau înfrânţi. „Naşele” au reuşit să-şi vadă dus la îndeplinire visul.

„Mamele algerienilor” nu erau ţinute departe de copiii lor. Algerienii au câştigat respectul lumii întregi rupând lanţurile neîncrederii reciproce şi prin faptul că s-au acomodat valorilor altei culturi. De atunci creditul lor a crescut în ochii întregii lumi, fiind consideraţi parteneri corecţi de discuţie.

Cel mai mare câştig a fost al copiilor; toţi vor avea de acum înainte doi părinţi în loc de unul şi nu vor mai fi răpiţi. Având în vedere afirmarea drepturilor lor în ciuda unor atât de neînsemnate şanse, câştigători au fost copiii din lumea întreagă.

Definind „jurisdicţia competentă”, „Convenţia francoalgeriană” a trecut peste naţionalismul juridic care protejează părintele ce-şi răpeşte copilul, aproape în întreaga lume. Un tată algerian nu mai poate să se bazeze pe protecţia sau favorizarea de către tribunalul algerian şi nicio mamă franceză nu se poate baza pe avantajul automat acordat de tribunalele franceze. După cum stipulează Convenţia, jurisdicţia în problema custodiei copiilor aparţine ţării în care cei doi părinţi s-au căsătorit, unde au locuit împreună şi unde şi-au crescut copiii, pe scurt, locul pe care copiii îl consideră căminul lor.

Marea majoritate a cazurilor rezolvate sub auspiciile

Convenţiei au dus la reîntoarcerea în Franţa a copiilor, în acelaşi timp, acordul a determinat rămânerea în Algeria a acelor copii a căror vârstă sau durată de când au fost duşi justifica această hotărâre.

Odată stabilită competenţa jurisdicţională, tribunalul hotărăşte întoarcerea copiilor în ţara natală şi stabileşte şi drepturile de vizitare, ca un corolar indispensabil al custodiei, părintelui care nu a obţinut-o.

Puterile care garantează executarea hotărârilor sunt ministerele de justiţie din cele două ţări. Hotărârile tribunalelor sunt luate în serios de fiecare parte a Mediteranei. Atât oficialii algerieni cât şi cei francezi sunt autorizaţi să caute şi să găsească copiii în chestiune, să furnizeze orice informaţii ce ar putea ajuta judecătorul să-şi facă o părere asupra cazului dat şi să dispună asupra domiciliului copiilor în aşa fel încât acesta să fie acelaşi cu al părintelui care a obţinut custodia. Nu sunt tolerate niciun fel de amânări. Odată ce tribunalul a acordat ordinul de custodie, copiii sunt returnaţi în câteva luni.

Convenţia are şi dinţi, şi-i sunt şi foarte necesari din cauza rezistenţei continue a taţilor algerieni, mai ales în comunităţile musulmane puternice, ca aceea din Constantine. Orice părinte având custodia copilului şi

împiedică vizitele legale este pasibil de sancţiuni penale. Dacă părintele care şi-a primit copiii în vizită nu-i returnează la timp, autorităţile intervin şi trimit copiii acasă.

Cu toate că mamele franceze s-au comportat onorabil pe toată durata obţinerii şi semnării acordului, ele nu posedă un cec în alb în această problemă. Pentru a preveni o a doua ruptură (sindromul „ping-pong”) în viaţa copilului, mamele sunt obligate să ceară aplicarea Convenţiei la cel mult un an de la răpire. Dacă aşteaptă prea mult, tribunalul francez va ceda jurisdicţia cazului în seama tribunalelor algeriene, iar dacă soţia a fost şi ea ademenită de către soţ în Algeria sub diverse pretexte false, ea trebuie să se întoarcă în Franţa, să divorţeze şi abia apoi poate depune dosarul pentru recuperarea copilului. Dacă face între timp vizite în Algeria, ea este obligată să locuiască la hotel sau în alt loc neutru. O reluare a vieţii conjugale poate transfera jurisdicţia tribunalului algerian.

Bineînţeles că această Convenţie nu este perfectă. De dragul obţinerii unei ratificări au fost excluse câteva grupuri importante de copii: copiii nelegitimi, părinţi căsătoriţi în Franţa dar cetăţeni ai altor ţări, mame născute

în Franţa ai căror taţi sunt algerieni (în legislaţia algeriană cetăţenia este acordată pe linie paternă şi nu se admite dubla cetăţenie; o femeie al cărei tată este algerian este şi ea algeriană şi de aceea nu poate acuza un tată algerian de răpire cu caracter internaţional).

Niciun neajuns nu poate însă să umbrească realizarea fenomenală, fără precedent, a organizaţiei „Mamele algerienilor”. Ele au reuşit ceea ce niciun alt grup sau guvern n-a putut vreodată: o înţelegere afectivă privind custodia copiilor între un stat musulman şi unul creştin. Cu hotărârea lor de nezdruncinat, cu voinţa de a-şi risca liniştea şi siguranţa şi cu capacitatea lor de a atrage de partea lor oamenii aflaţi la putere, ele au mutat munţii din loc.

De la ratificarea Convenţiei, răpirile parentale între cele două ţări s-au redus la câteva cazuri izolate.

Succesul ei strălucit este un model pentru alte ţări islamice şi ne-islamice şi pentru alte naţiuni între care există diferenţe semnificative.

Amar şi Farid sunt astăzi doi tineri de douăzeci şi patru, respectiv douăzeci şi trei de ani. Au rămas marcaţi pentru totdeauna de anii traumatizanţi petrecuţi în Algeria: acum sunt mai reci, cu mult mai suspicioşi. Farid mi-a spus:

— Am sentimentul că mi s-a furat adolescenţa.

Era în 1990. Povestea lor este aceea a unui triumf tragic. Nu există îndoieli asupra faptului că Brahim Houache a avut intenţii bune când i-a păcălit să meargă cu el în Algeria în 1980. S-a simţit obligat, constrâns chiar, din motive foarte complexe să-şi ducă copiii pe pământul algerian. Cu siguranţă a sperat să le inoculeze băieţilor aprecierea moştenirii din partea tatălui lor, a culturii şi religiei ţării lui, dar tactica sa a dat greş. Constrângerea exercitată îşi va pune amprenta pe tot ce va urma: fiii îşi vor pierde respectul pentru tatăl lor, precum şi interesul de a învăţa ceva despre ţara lui natală. De fapt au respins tot ce era în legătură cu noul lor cămin, la fel cum prizonierii îşi detestă închisoarea. Acest sindrom este adesea întâlnit şi deosebit de trist în cazul copiilor răpiţi la o vârstă ceva mai mare. Ei îşi pierd practic ambii părinţi: pe cel rămas departe de ei, dar şi pe cel care i-a răpit, pe care îl resping.

În timp, resentimentele lor n-au scăzut şi prăpastia dintre ei şi tată a devenit de netrecut. Acum ei petrec cu Marie-Anne cât mai mult timp, parcă pentru a recupera timpul pierdut. N-am mai văzut vreodată copii care să-şi admire mai mult mama şi care să-i poarte atât de mult de

grijă. De asemenea, n-am mai văzut doi fraţi atât de mândri unul de-celălalt şi atât de devotaţi, dar nu vor mai fi niciodată în situaţia de-a se încrede cu ochii închişi în cineva. S-a realizat în cazul lor o legătură trainică peste generaţii: valorile mamei vor trăi în sufletul fiilor ei.

Dintre toate istoriile auzite din întreaga lume, povestea lor are pentru mine o semnificaţie aparte. După ce i-am cunoscut pe Amar şi Farid, nu-mi doresc altceva mai mult decât ca băieţii mei să fie la fel de apropiaţi, atât între ei cât şi faţă de mine. Nimic nu este mai important decât o legătură de familie, şi asta o ştim cel mai bine noi, cei care am văzut-o ameninţată.

9

ÎNDEPLININD UN NASR

În luna martie a anului 1990, Mahtob şi cu mine am luat avionul până la Tel Aviv unde urma să se filmeze *Numai cu fiica mea,* o experienţă nouă şi foarte emoţionantă pentru noi.

După ce am aterizat pe aeroportul Ben Gurion, ne-am îndreptat spre locul de filmare unde tocmai turnau scena sosirii noastre în Teheran, cu cinci ani în urmă. Când ne-am apropiat de familia Moody din film, toţi s-au ridicat în picioare. La început am avut senzaţia de „déjà vue”, unii dintre actori semănând extrem de mult cu personajele reale. Imediat au început să-şi arate regretul pentru cele pătimite de noi în Iran.

Sheila Rosenthal, actriţa de şase ani care juca rolul lui Mahtob, era adorabilă. Atât eu cât şi Mahtob am îndrăgit-o din clipa în care ni s-au oprit privirile asupra ei. Era foarte derutată, închipuindu-şi că tocmai evadasem. Ne-a spus cât e de fericită că reuşisem să scăpăm şi a întrebat dacă nu suntem „obosite după ce călătorisem atâta”. Înainte să ne tragem sufletul, i-am fost prezentate lui Saily Field, actriţa care juca rolul personajului meu. Nu mă gândisem ce să-i spun, aşa că i-am mărturisit cât de important era pentru mine că acceptase rolul. Mi-a răspuns că nu putuse rezista tentaţiei după ce citise această „poveste incredibilă”.

Am rămas pe platourile de filmare trei săptămâni, timp în care Mahtob a primit un rol de figurantă în scenele de la şcoală. Fusese terorizată de fiecare dată când trebuise să

se despartă de mine în Iran pentru a merge la şcoala ce îi era străină şi o înfricoşa. Acum, că se juca de-a şcoala, s-a distrat de minune îmbrăcând zilnic *macknop*-ul, şalul sau mantoul, haine pe care în Iran nu le putuse suferi.

Într-una din zile am fost aşteptate pe platou de trei sute de tinere femei ce făceau parte din figuraţie, îmbrăcate în veşminte iraniene. Se înghesuiseră în balconul şcolii şi pe măsură ce ne apropiam scandau numele fetiţei mele. Toate doreau să vorbească, în sfârşit, cu Mahtob cea adevărată.

Sheila a fost minunată. Fiind deja profesionistă i-a dat lui Mahtob lecţii de actorie. După ce filmam câte o scenă îi spunea întotdeauna:

— Ai jucat foarte bine, Mahtob.

Era mândră când traducea din idiş, atât cât învăţase şi ea până atunci. Când o prezenta pe fiica mea cuiva spunea:

— Ea e Mahtob cea adevărată. Eu mă fac numai că sunt Mahtob.

În această perioadă Mahtob s-a împrietenit cu Lee Harman, artistul care o machia pe doamna Field. Petreceau ore întregi, însoţiţi de Sheila, făcând avioane de hârtie şi jucându-se cu ele prin cotloanele platoului. Lee i-l

amintea lui Mahtob pe bunicul ei: era teribil de glumeţ şi îndrăgea pescuitul. Multă vreme după încheierea filmărilor Mahtob a continuat să întrebe de el.

Într-o zi Lee i-a spus:

— Haide cu mine în rulotă să-ţi fac un ochi vânăt.

Arăta atât de real şi dureros! În continuare şi-a completat opera cu o cicatrice „veche” pe mână.

Jaff, vechiul sector arab din Tel Aviv, semăna foarte bine cu Teheran-ul. Pentru filmări au fost aduse postere scrise în grafica farsi şi s-au schimbat numele străzilor. Tablouri imense ale Ayatollah-ului Khomeini au fost afişate pe pereţii clădirilor. Maşinile au fost vopsite în alb, să semene cu Pakon, maşina de producţie iraniană, sau în oranj, culoarea taxiurilor din Teheran. A fost adusă şi veselă care imita vesela iraniană. Au fost chemaţi consultanţi iranieni să acorde consultanţă departamentului ce se ocupa de garderobă, pentru a putea face haine cât mai autentice. Israelienii erau foarte curioşi în legătură cu ce se întâmpla şi s-au adunat atâţia oameni încât poliţia a venit să vadă ce se petrece. Cei din echipa de filmare au publicat în presă un anunţ cum că „doar se toarnă un film, spiritul Ayatollah-ului nu a invadat Tel Aviv-ul”.

Asemănările mi-au amintit că eram la numai şase sute

de mile de Iran, mult prea aproape de Moody ca să mă simt în siguranţă. Între această învecinare şi problemele israeliano-palestiniene, fusesem destul de îngrijorată în legătură cu plecarea noastră în Israel. Cei din echipa de filmare, Michael Carlisle şi Departamentul de Stat m-au asigurat că Israelul era locul cel mai sigur din lume. Le-am dat dreptate când am fost reţinute la punctul de verificare din Chicago, pe când luam un avion al liniei El Al. Funcţionarii de la linia aeriană israeliană m-au oprit din cauza numelui meu de familie iranian şi nu mi-au luat în considerare explicaţiile decât după ce au vorbit telefonic în Israel, cu producătorii filmului. Mai târziu, cei de la El Al şi-au cerut scuze, dar scrupulozitatea lor m-a bucurat şi liniştit.

Curând am fost prinsă de activităţile zilnice de pe platou. Era fascinant să-mi văd propria viaţă jucată sub ochii mei. În mare parte mi-a făcut plăcere, dar anumite scene nu le-am putut urmări decât cu mari eforturi. Când Sheila a început să strige îngrozită de ideea de a fi lăsată singură la şcoala aceea străină, m-am simţit sfâşiată pe dinăuntru şi aş fi vrut să mă reped la ea şi s-o mângâi. Cele mai dure erau scenele în care Moody ne maltrata. Erau jucate atât de bine încât am simţit din nou groaza ce

mă cuprinsese atunci, în Iran.

Cu luni în urmă petrecusem ore în şir împreună cu John Goldwyn şi Chris Bomba, aplecaţi asupra scenariului. După ce am terminat mi-au făcut un compliment care, pentru mine, a însemnat foarte mult:

— După ce te-am cunoscut, indiferent cine va juca rolul tău va trebui să-l joace foarte veridic, să pară o persoană obişnuită, astfel încât fiecare să simtă că ar putea fi în locul ei.

De la bun început alegerea pe care am făcut-o pentru rolul principal a fost Sally Field. În filmele în care o văzusem până atunci era plină de sensibilitate, jucând natural şi foarte credibil. Mai târziu s-a dovedit că rolul i se potrivea ca o mănuşă. Nu s-a consultat cu mine în privinţa personajului, dar am simţit că reuşisem să comunicăm prin intermediul scenariului pe care l-am pus la punct scenă cu scenă împreună cu Brian Gilbert.

Mă fascina ca, după fiecare zi de filmare, să urmăresc tot ce se realizase peste zi şi mai ales să văd ochii lui Sally: ea reda atât de fidel ceea ce simţisem eu în acele clipe îngrozitoare! M-a şocat în special scena discuţiei dintre mine şi Moody când i-am spus că vreau să fac în aşa fel încât lucrurile să meargă astfel ca să putem trăi pe mai

departe în Iran, planul pe care mi-l făcusem ca să câştig timp pentru mine şi Mahtob încât să putem evada. Când Sally şi-a pus braţele în jurul gâtului lui Alfred Molina, actorul care juca rolul lui Moody, aparatul de filmat s-a oprit pe faţa ei, apropiindu-se din ce în ce mai mult, realizând un prim plan numai cu ochii ei. Din acea imagine îţi dădeai seama că buzele ei spun cu totul altceva decât ceea ce gândeşte şi că toată acea tandreţe era doar simulată.

Sally m-a surprins din prima zi pe care am petrecut-o pe platou. În timp ce ne plimbam pe pista de aterizare, astfel încât să lăsăm echipa să pregătească decorul pentru o nouă scenă, s-a aplecat să culeagă de jos un pahar de plastic aruncat şi l-a dus într-un coş de gunoi. Gestul ei, total neaşteptat la un star, era de o naturaleţe dezarmantă.

Între scene obişnuia să lucreze la un macramé şi o făcea cu o acurateţe de profesionistă.

Pe când am coborât pe aeroport echipa de filmare a fost permanent în jurul nostru. Limuzina lor ne ducea şi ne aducea de la hotel în fiecare zi. Veneau cu noi la prânz, iar seara, fără excepţie, eram invitate la cină. Harry şi Mahtob nu mai terminau discuţiile despre echipa preferată a fiicei

mele, Détroit Pistons, care la acea oră urma să joace în finala campionatului NBA. Spre încântarea lui Mahtob, Harry a continuat să susţină echipa din Détroit chiar şi atunci când aceasta i-a înfruntat pe cei de la Los Angeles Lakers, echipa oraşului său.

Pe măsură ce petreceam mai mult timp cu producătorii, prietenia dintre noi a devenit tot mai strânsă. Erau plini de solicitudine şi, multă vreme după filmări, au continuat să ne caute.

La o săptămână de la începerea filmărilor, echipa a declarat că scena evadării trebuie scoasă din scenariu. Ei contaseră pe faptul că vor avea zăpadă în Munţii Eilat din sudul Israelului; dar iarna aceea, fără strop de zăpadă, le-a stricat toate planurile. Producătorii s-au gândit că fără zăpadă scena evadării pierde mult din dramatism. Cel mai uşor era să fie tăiată scena. Alan Ladd jr., directorul lui MGB-Pathé invocase de la bun început motive de securitate, nefiind de acord cu această scenă.

Brian, din contră, susţinea că scena evadării era esenţială pentru firul epic şi a propus să fie turnată în Spania, unde era zăpadă, idee pe care producătorii au respins-o ca fiind prea extravagantă şi necesitând prea mult timp. Echipa din Atlanta era gata să filmeze scenele

din Statele Unite, ca atare nu mai era timp de filmări în Spania.

Sally a fost chiar mai supărată decât Brian, amenințând că lasă totul baltă. Ca să înlăture dezastrul, Harry a propus un compromis: vor turna scena evadării, dar filmările vor avea loc în Israel, fără zăpadă. Sally a fost de acord şi a rămas în continuare. Brian a rescris în grabă scenariul, personajul meu urmând să lupte cu arşiţa înăbuşitoare în loc de frigul muşcător.

În timp ce eram prizoniere la Teheran îi promisesem lui Dumnezeu un *nasr.* Acesta este un jurământ pe care îl fac iranienii. De exemplu: Mehdi, fiul lui Reza, nepotul lui Moody, s-a născut cu picioarele diforme. A suportat o operaţie în urma căreia trebuia să poarte proteze şi pantofi speciali. Părinţii lui au făcut un *nasr:* dacă fiul lor va putea umbla, vor face cu toţii un pelerinaj la Mashad. *Nasr*-ul meu suna aşa: dacă reuşim să evadăm, am s-o duc pe Mahtob în Ierusalim unde vom străbate pe jos drumul pe care a mers Iisus.

În timpul filmărilor am avut la dispoziţie o maşină cu şofer care să ne ducă oriunde am dori. Mahtob lucra aproape zilnic la filmări, dar am făcut totuşi câteva excursii. Prima am făcut-o la Jerico, Masada şi Marea

Moartă. Mony Rose, actriţa care juca rolul surorii lui Moody, a venit cu noi. Aveam sentimentul ciudat că am început călătoria împreună cu rudeniile iraniene. Deşi am îndrăgit-o pe Mony, i-a fost destul de greu cu noi, datorită rolului pe care îl juca în film. Tot timpul simţea nevoia să se scuze, dar până la urmă ne-am împrietenit.

Ni s-a tăiat răsuflarea când am văzut locul dărâmat din zidul de la Jerico. Am urcat spre palatul lui Irod, în vârful dealului Masada şi ne-am amintit sacrificiile făcute acolo. Marea Moartă era foarte frumoasă, învăluită în miresme plăcute, şi ne-a dăruit o rară desfătare. Apa este atât de grea datorită concentraţiei în substanţe minerale încât nu am reuşit să mă scufund în ea când am vrut să înot. Adesea Mahtob asociază o ţară cu un copil răpit, în timp ce privea peste râul Jordan, se gândea la un anume băieţel şi a început să se lamenteze:

— Aş vrea să mergem şi să-l luăm!

Trecând pe autostradă am văzut triburi de beduini, care locuiau în corturi, şi siluete de cămile ce se profilau pe vârfurile colinelor. Peisajul era parcă din alt timp. Singurii oameni pe care i-am văzut în afara corturilor au fost femeile. Din cele spuse de şofer, femeile făceau toată munca şi aşteptau răbdătoare venirea bărbaţilor. În

concepţia beduinilor, bărbaţii trebuie să fie odihniţi ca să lupte şi să-şi apere familiile.

Mi se părea incredibil să văd oameni ce mai trăiesc la fel ca acum sute de ani. Cu toate comodităţile pe care ţi le oferă un trai modern era greu să-mi pot imagina cum se desfăşoară o astfel de viaţă.

Am trecut printre urmele lăsate de „Războiul de şapte zile”: tancuri şi maşini arse marcând locul luptelor. În Israel, războiul şi urmările lui nu sunt amintiri abandonate în istorie. Atmosfera e încărcată de războaiele trecute şi de cele ce vor urma. Mă doare când mă gândesc la părinţii care ştiu că vor fi trimişi să lupte, în oricare dintre zilele ce vor urma, putând să moară, ca să nu mai vorbesc de copiii înşişi, al căror viitor este atât de nesigur.

Peste câteva zile am plecat la Jerusalim, ca să ne ţinem nasr-ul. Prima oprire am făcut-o pe Muntele Măslinilor. Momentul ales s-a dovedit foarte potrivit. Era sâmbăta dintre Vinerea Mare şi Duminica Paştelui, moment care te îndeamnă cel mai mult să-ţi cercetezi gândurile.

Şoferul nostru, Uri, era arheolog şi vorbea o engleză excelentă. El ne-a arătat cum oraşele au fost ridicate peste alte oraşe, stratificându-se de-a lungul istoriei.

Mahtob s-a arătat foarte interesantă de aceste expediţii

şi chiar şi acum manifestă un interes deosebit în legătură cu arheologia.

Uri ne-a povestit cum au aruncat cu pietre în maşină şi i-au spart geamurile cu ocazia unei alte excursii prin acele străzi cu puţin timp în urmă. Temându-se de o repetare a incidentului, a plecat să alimenteze maşina, lăsându-ne la mormântul lui Iisus.

Mahtob şi cu mine am mers pe jos până la locul unde Iisus îşi învăţa discipolii şi înălţau rugi către Domnul. Am văzut mormântul şi grădina unde a fost aşezat trupul lui Iisus. Din nefericire, din cele spuse de ghidul nostru, pe locul unde a avut loc crucificarea, acum este o staţie de autobuz.

Cu toate că în zonă conflictele continuau, mulţimi de oameni erau prezente, dornice să viziteze locurile sfinte. O anumită parte a oraşului vechi era închisă din cauza demonstraţiilor palestinienilor. Din câte am aflat a doua zi din ziare, fuseseră ucişi oameni chiar în acea zonă.

La West Bank ni s-a spus că, din motive de securitate, nu putem merge decât până la marginea Bethleemului. Am intrat într-un magazin să-i cumpăr fetiţei o brăţară de aur, dar ea a ales o minunată miniatură cu Naşterea Domnului, iar eu am ales o plăcuţă sculptată în lemn de

măslin reprezentând „Cina cea de taină”, amândouă gândindu-ne că mai târziu acestea vor fi amintiri de familie.

Când ne-am întors la Jaffa am fost invitate, cu ocazia sărbătorilor Pascale evreieşti (sărbătoarea fugii din Egipt), la o întrunire familială, de directoarea israeliană de scenariu.

Câţiva dintre membrii familiei vorbeau englezeşte şi ne-au dat şi nouă nişte *hagadah*-uri scrise în engleză. Acestea sunt cărţi de rugăciune destinate acestei sărbători, aşa că am putut să urmărim şi noi desfăşurarea serviciului religios. Au fost foarte amabili şi ne-au explicat cu multă solicitudine totul. Nu numai că am participat la această sărbătoare, dar am putut observa şi viaţa locuitorilor, ceea ce n-ar fi fost posibil rămânând în hotel.

Cam pe la mijlocul şederii noastre în Israel, mama Sheliei a pregătit aniversarea zilei de naştere a surorii mai mici, Nicole, care împlinea pe atunci trei ani. Sally a venit la petrecere însoţită de soţul ei, fiul de doi ani, Sam, şi doica lui.

Bineînţeles că Mahtob şi cu mine făceam parte dintre invitaţi. Tortul, comandat prin serviciul la cameră, a fost o surpriză minunată. Părea un tort de ciocolată adevărat,

dar când l-am gustat am constatat că era făcut din făină matzo, pentru a respecta tradiţia de Paşti.

M-a bucura foarte mult întâlnirea cu Alfred Molina, care avea să pună o mulţime de întrebări în legătură cu soţul meu şi cu relaţiile existente între noi trei.

— Ce ar face Moody în situaţia asta? Cum s-ar mişca? Ce-ar spune? Ce făcea el acasă, în America, atunci când era cu Mahtob? Vorbea cu ea ca şi cu un adult sau ca şi cu un copil?

Alfred nu semăna deloc cu fostul meu soţ: era mai înalt şi mai subţire, cu barbă şi cu mult mai mult păr. El şi-a luat rolul foarte în serios. Stările lui sufleteşti schimbătoare erau foarte convingătoare: a reuşit să prindă foarte bine tonul vocii şi comportarea lui Moody până într-acolo încât ajunsesem să-l tachinez spunându-i că sigur s-a întâlnit cu soţul meu în particular.

Ca om, Alfred este tandru şi sociabil; s-a integrat foarte bine între ceilalţi. Prefera să mănânce în cort cu restul echipei decât să ia masa singur, în rulotă. Adesea juca tot felul de scene comice spre amuzamentul celorlalţi, dar când era la filmare îşi lua rolul în serios. Soţia lui, care era şi ea actriţă, mi-a povestit cum au auzit ei pentru prima oară povestea mea. În 1988, când mă aflam în Anglia în

campania de lansare a cărţii, luau masa în bucătărie şi ascultau interviul meu la BBC. Alfred i-a spus atunci soţiei sale:

— Din povestea asta s-ar putea scoate un film grozav!

Nicio clipă nu şi-a imaginat însă că cel ce va juca rolul personajului masculin principal va fi chiar el. În timpul filmărilor l-au tachinat tot timpul arătându-şi uimirea în legătură cu felul foarte convingător în care juca scenele în care trebuia să-şi maltrateze soţia. Glumind, soţia lui spunea că face multe exerciţi acasă, de aceea îi iese totul atât de bine.

După ce s-a tras şi scena evadării, următorul pas era filmarea scenelor preiraniene. Acestea urmau să fie realizate în Atlanta, Georgia. Ca majoritatea filmelor, N*umai cu fiica mea* s-a turnat fără să se ţină cont de ordinea cronologică a secvenţelor.

La întoarcerea din Israel ne-am oprit la Paris ca să-i facem o vizită editorului nostru, Bernard Fixot. Tocmai reuşisem să depăşim un milion şi jumătate de exemplare vândute şi Bernard mi-a propus:

— Când ai ceva important de sărbătorit, trebuie să mergi la „Maxim”.

Antoine Audouard şi soţia lui au venit să ne ia cu maşina

de la hotel. Văzând-o pe Mahtob, au fost surprinşi de cât de mult crescuse de la ultima noastră întâlnire şi de cât de bine îi venea rochiţa în dungi. După ce am ajuns la celebrul restaurant, fiica mea a primit şi mai multe complimente:

— Mahtob, iubito, ai o rochie minunată. De unde ai luat-o? a întrebat-o Michelle, agentul nostru publicitar din Franţa.

Timidă în public, Mahtob n-a răspuns cu strâmbături ca de obicei. Vocea ei neobişnuit de tare şi ascuţită s-a auzit scurt:

— De la magazinul K!

Cumpărasem rochia în grabă de pe rafturile cunoscutelor magazine americane de solduri.

Se pare că niciunul dintre cei aflaţi la masă cu noi nu-mi împărtăşea amuzamentul, fiind convinşi că e vorba de vreun magazin foarte elegant pentru copii, din moment ce laudele au continuat să curgă.

Acasă, în Michigan, mă aşteptau o grămadă de probleme de rezolvat, inclusiv corespondenţa, mult mai multă decât îmi imaginasem. Abia sosisem de câteva ore, când m-a sunat Bill Hoffer să-mi spună că prietenei unuia dintre co-autorii lui i s-au răpit cei doi copii şi au fost duşi

în Iran. M-a rugat, dacă pot, să-i dau un telefon.

Am sunat-o imediat pe Jesie Pars, mama copiilor: un băieţel de şase ani şi o fetiţă de opt ani, răpiţi în urmă cu o săptămână. Era disperată şi nu ştia cu cine să vorbească şi ce să facă. Am hotărât să merg la Philadelphia peste două zile, împreună cu Arnie, să vedem ce se poate face. La aeroport am fost aşteptaţi de Jesie însoţită de sora şi cumnatul ei şi am mers cu toţii la Jesie acasă unde coşuleţele aranjate de Paşti mai erau pe masă, şi jucăriile copiilor, uitate într-un colţ al camerei de zi.

Jesie mi-a spus printre lacrimi:

— Când am plecat spre Iran, împreună cu tatăl lor, fiul meu, Cy, mi-a făcut semn cu mâna şi mi-a spus să nu uit să-l invit pe Bobby la ziua lui de naştere. Astăzi împlineşte şase ani.

Jesie a înregistrat ultimele convorbiri telefonice avute cu fostul soţ. Am ascultat benzile, inclusiv una pe care se auzea vocea fetiţei care-i spunea printre suspine:

— Vino şi ia-mă, mămico. Vino şi ia-mă!

Toţi cei aflaţi în jurul mesei aveau ochii plini de lacrimi. Ştiam că trebuie să facem ceva cât mai repede pentru a-i ajuta pe copiii captivi într-un sat din nordul Iranului.

Ne-am întors în aceeaşi după-amiază acasă, fiindcă

trebuia să plec la Atlanta pentru continuarea filmărilor. Am păstrat legătura cu Jesie şi am încurajat-o să încerce să păstreze o posibilitate de comunicare cu fostul ei soţ, în ideea că poate l-ar convinge să iasă împreună cu cei doi copii din Iran. Altă şansă de recuperare a copiilor nu exista.

Prietena mea, Mary Anne Morris, soţia doctorului nostru de familie, ne-a însoţit pe Mahtob şi pe mine la Atlanta, împreună cu Jamie, fiica ei, şi Haley, nepoţica, pentru a-i ţine companie lui Mahtob.

Mai târziu ni s-au alăturat şi Michael Carlisle şi Arnie. Mi-a plăcut că eram înconjurată de oameni atât de importanţi pentru mine, care să fie alături de noi în timpul filmărilor şi să-mi împărtăşească emoţiile şi entuziasmul.

M-a uimit din nou scrupulozitatea lui Brian şi a echipei de filmare când au refăcut casa noastră cu orientare spre râul din Alpena „Michigan. În faţa casei se întindea până la râu o pajişte verde. Au reuşit să refacă atât de bine locurile, încât mulţi din Alpena erau convinşi că scenele se filmaseră chiar acolo. Vremea rece ne obligase să căutăm o regiune mai văratică.

Am adus cu mine la filmări toate obiectele pe care le aveam din Iran, inclusiv leagănul lui Mahtob şi câteva

jucării, păpuşile ei vechi, îmbrăcate în hainele de pe vremea când fusese bebeluş.

Domnul şi doamna Brooks, adevăraţii proprietari ai casei, mi-au povestit că atunci când un străin a venit să-i roage să-l lase să toarne un film în casa lor n-au ezitat niciun moment, fiind chiar foarte încântaţi. După semnarea contractului a apărut echipa de filmare care a mutat tot ce aparţinea familiei şi au cumpărat o altă mobilă şi alte obiecte de decor. Când au pus perdelele, Brian a venit să vadă ce au realizat şi le-a cerut să le dea imediat jos, aşa că au cusut altele noi. În final, interiorul semăna foarte mult cu cel în care trăisem în urmă cu şase ani. Cele cinci zile de filmare în Atlanta au fost foarte grele. Distribuţia era deja foarte obosită după săptămânile în care filmaseră fără pauză în Israel. Cea mai obosită era Sally al cărei copil, doar de doi ani, se acomoda foarte greu schimbărilor de fus orar. Toţi aveau nervii întinşi la maximum.

Spre uşurarea noastră, a tuturor, filmările se apropiau de sfârşit. Când scenele de exterior au fost filmate în întregime, a sosit un camion mare care a luat florile şi arbuştii ce înfrumuseţaseră peisajul din apropierea râului.

După ce s-au turnat şi scenele de interior s-au încărcat toate elementele de decor şi au fost duse de acolo, apoi

tapetul a fost schimbat cu unul asemănător celui vechi. Echipa a plecat la fel de repede cum venise.

În timp ce în ianuarie 1991, ne pregăteam pentru premiera filmului, MGM ne-a invitat pe mine şi pe Mahtob să mergem în perioada sărbătorilor de iarnă la New York. Ne-am bucurat, deoarece atmosfera de Crăciun conferea oraşului o aură feerică, total diferită de restul anului. Urma să asistăm la montaj, deoarece premiera avea să aibă loc în ianuarie. Am socotit acest lucru foarte binevenit pentru noi fiindcă aveam posibilitatea să vedem filmul singure, înainte de a fi necesar să împărtăşim altora impresiile noastre.

Vizionările aveau loc la parterul clădirii unde se afla agentul meu, William Morris. Deşi agitate, văzându-ne viaţa pe ecran, Mahtob şi cu mine ne simţeam foarte bine cu el, Michael şi Sally, precum şi cu fetiţa lor vitregă, Holly, pe care o cunoscusem în 1988 la Paris, când se şi împrieteniseră. Mahtob a rugat-o să o aducă şi pe ea la vizionare. A venit şi Arnie ca să ne susţină moralul.

Deşi participasem la filmări, acum vedeam pentru prima oară filmul în întregime. Pe la început, în timpul scenei în care Moody ne-a spus că nu vom mai părăsi Iranul, am început să plâng şi mi-a fost teamă că n-am să fiu în stare

să văd filmul până la capăt. Acela fusese momentul în care îmi pierdusem soţul, care până atunci îmi fusese cel mai bun prieten, iar Mahtob şi-a pierdut tatăl, ca să nu mai vorbesc de ruperea tuturor legăturilor cu familia mea din America. Mahtob a făcut faţă situaţiei destul de bine. Eram îngrijorată de faptul că nu părea impresionată şi mă întrebam dacă acest lucru nu se datorează faptului că Alfred Molina nu prea semăna cu tatăl ei. Până la urmă n-a mai putut nici ea să se stăpânească. Când am ajuns la scena în care Moody i-a spus că eu urma să plec din Iran şi n-are să mă mai vadă, Mahtob s-a cutremurat de plâns. I-am luat mâna, dar am lăsat-o să dea frâu liber sentimentelor. M-am gândit că este important pentru ea să plângă dacă simte nevoia. La un moment dat, văzând că nu se mai poate opri, m-am întrebat dacă n-ar fi mai bine să plecăm.

Scena aceea m-a făcut să retrăiesc o zi pe care n-o voi uita niciodată. Mahtob a intrat în biroul lui Moody din casa noastră din Teheran. Când a ieşit afară, avea întipărită pe faţă ura şi durerea de a fi trădată. Plină de amărăciune m-a înfruntat:

— Ai de gând să mă părăseşti?

Am încercat să-i explic că nu e adevărat, că tatăl ei

încerca să mă oblige să plec, dar că am să-mi ţin promisiunea şi să nu părăsesc Iranul fără ea.

Acum, după aproape cinci ani, a reieşit că Mahtob mai avea încă îndoieli cu privire la cele petrecute atunci, îndoieli pe care, abia acum, filmul a reuşit să i le risipească. Când şi-a recăpătat încrederea, m-a privit cu ochi scânteietori, zâmbind timid printre lacrimi:

— Mulţumesc, mămico!

Deşi niciodată nu m-am îndoit că am făcut exact ceea ce era bine să fac, vorbele ei mi-au confirmat-o. Chiar dacă n-am fi reuşit să vindem niciun bilet la filmul nostru, această clipă plătea tot efortul.

A doua zi am plecat să căutăm o rochie pentru Mahtob, s-o poarte la premieră. Când a ieşit din cabina de probă mi-am dat seama că nu mai era fetiţa care a urcat hotărâtă munţii ca să-şi recâştige libertatea. Era o tânără şi frumoasă domnişoară pe care eram mândră s-o numesc fiica mea.

Am ştiut dintotdeauna unde aş fi vrut să aibă loc premiera. În Michigan, zona aceea rurală ce mi-a fost leagăn, pentru că întotdeauna am fost mândră că-mi trag rădăcinile din aceste locuri. Familia mea mai locuieşte încă acolo, la fel ca cei mai mulţi dintre vechii mei prieteni. Nu

mi-am dorit niciodată o premieră în lumina strălucitoare a reflectoarelor la New York sau Los Angeles, acolo unde puţini dintre cei ce-mi sunt apropiaţi ar fi putut veni.

Când o organizaţie locală şi-a oferit serviciile în vederea unei premiere în această zonă, am reuşit să-i conving pe cei de la MGM să accepte. Odată ce această premieră urma să fie un eveniment de excepţie, având în vedere şi participarea unor vedete de primă mărime, ca Sally Field sau Alfred Molina, studioul s-a îndoit de faptul că un mic orăşel va putea face faţă unei astfel de situaţii.

Opinia lor s-a schimbat după ce am discutat cu acea organizaţie locală şi au fost mulţumiţi de pregătirile propuse de aceştia. Urma să fim vedetele unei premiere care să facă pe toţi să se simtă mândri că fac parte din aceeaşi comunitate cu ei. În acelaşi timp, în zona Golfului lucrurile s-au precipitat şi datorită legăturilor dintre povestea mea şi zona aceea a lumii, publicitatea care s-a creat m-a luat prin surprindere. Toate posturile de radio şi de televiziune din apropiere au vrut să vină la noi acasă pentru interviuri.

CNN a adus-o pe Mariann Saieed, pe care o întâlnisem deja în noiembrie, la o emisiune televizată, şi ai cărei copii fuseseră răpiţi şi duşi în Iraq. Reporterii erau curioşi să afle

ce sfat îi dau lui Mariann, dată fiind situaţia din zona Golfului. Era atât de afectată de dispariţia copiilor ei încât simţea că nu mai poate trăi aici. Deşi situaţia era dificilă şi nu exista nici cea mai slabă garanţie că ar reuşi vreodată să părăsească Iraq-ul, mi-am dat seama că, dacă aş fi în locul ei, n-aş avea de ales: dacă Mahtob ar fi fost acolo aş fi plecat şi eu, pentru a fi cu ea. Nu puteam uita traumele sufleteşti ale părinţilor rămaşi singuri după răpirea copiilor lor nici măcar acum, sau poate cu atât mai mult acum, în toiul festivităţilor. Departamentului de Stat i se aduc la cunoştinţă, numai în Statele Unite, câte opt asemenea cazuri pe săptămână, ceea ce face mai mult de patru sute de răpiri parentale într-un singur an.

Publicitatea se desfăşura fără întrerupere. În mijlocul forfotei pricinuite de faptul că am încercat să-mi rearanjez locuinţa, fiii mei m-au luat prin surprindere cu refuzul lor de a veni la premieră. Consideram de la sine înţeles că vor participa la premieră şi voiam să fie şi ei alături de Mahtob şi de mine. Când i-am întrebat ce vor să facă în seara aceea amândoi mi-au răspuns foarte scurt, şi se vedea pe chip cât sunt de stânjeniţi. Ei nu suferiseră la fel de mult ca Mahtob. Preferau să nu dea glas sentimentelor şi să evite să şi le manifeste, la fel cum procedam şi eu atunci

când încercam asemenea emoţii. N-au citit cartea şi n-au discutat niciodată cu noi despre perioada petrecută în Iran.

— Mamă, pur şi simplu nu înţelegi, mi-a spus John cu ochii în lacrimi. Când eraţi acolo şi mă duceam seara la culcare, nu puteam adormi, neştiind dacă mai sunteţi sau nu în viaţă.

Am izbucnit cu toţii în plâns.

— Nu ştiam nici dacă vă veţi întoarce vreodată! a mai adăugat Joe.

Nu m-am îndoit niciodată că Joe şi John au suferit mai mult decât noi; ştim că nu există tortură mai cumplită decât să nu ştii ce se întâmplă. Cea mai grea perioadă din Iran a fost aceea în care Moody a dus-o pe Mahtob de lângă mine. Durerea de a nu şti ce se întâmplă cu ea a fost mult mai cumplită decât cea mai groaznică dintre bătăile pe care mi le-a dat Moody.

Până la urmă amândoi băieţii au venit la premieră. Ni s-au alăturat prietenii din Michigan precum şi alţii, veniţi din Texas, New York, California şi Virginia de Vest. Mi-am putut împărtăşi bucuria şi emoţiile cu toţi cei care ne-au stat alături de la întoarcerea din Iran.

Pentru Mahtob momentul culminant a fost acela în care au apărut la premieră Sheila şi părinţii ei. Sheila este un

copil frumos, plin de voioşie şi bună dispoziţie, atât pe platou cât şi în afara lui. În seara dinaintea premierei am invitat acasă câţiva musafiri la o cină persană. Michael a rostit pentru mine, Mahtob şi Sheila un toast emoţionant şi în acelaşi timp provocator, referindu-se la noi ca la femeile pline de curaj din această poveste. Când toţi s-au aşezat la masă, sunetul făcut de o furculiţă ce lovea un pahar ne-a atras atenţia către Sheila care se aşezase turceşte în faţa unei *sofray* (faţă de masă persană întinsă pe podea). A rostit un toast plin de căldură şi naivitate copilăroasă care i-a încântat pe toţi cei prezenţi. Mă uitam la tatăl ei căruia îi şiroiau lacrimile pe obraz. Prietenia dintre Mahtob şi Sheila va dura, desigur, mulţi ani de acum încolo.

Premiera a avut loc pe data de 5 ianuarie 1991. În aceeaşi după-amiază sute de prieteni şi membri ai familiei au venit acasă la mine la un cocktail. Cele trei prietene – ale lui Mahtob – Angie, Jamie şi Cathie, au fost puţin geloase că trebuiau să şi-o împartă cu toţi acei musafiri şi cu echipa venită de la emisiunea „Cum ne distrăm în seara aceasta” pentru a filma evenimentul. Christy Khan a venit la premieră însoţită de cel mai mic dintre fiii ei, Eric, de părinţi şi câteva rudenii. Ştiam că ea îmi considera cartea *Numai cu fiica mea,* prea dureroasă ca s-o poată citi până

la capăt. Primise cartea înainte de răpirea copiilor, dar soţul ei o văzuse şi o aruncase. Cu toată emoţia stârnită de reflectoarele şi flash-urile din jur, n-am putut să nu observ cum îşi strângea Christy copilul, la piept. Mă durea inima gândindu-mă la Jonathan şi Adam care mai erau pe atunci în Pakistan. Christy n-a putut suporta să urmărească filmul până la capăt. Chiar şi vederea posterului publicitar care o arăta pe Sally, imaginea maturităţii învingătoare, ducând-o pe micuţa Mahtob spre libertate, având pe fundal un oraş turcesc văzut în depărtare, a făcut-o să părăsească sala. Mai târziu mi-a mărturisit:

— Mă sfâşia pe dinăuntru văzând faţa aceea oglindind tot ce am simţit şi eu.

Îmi amintea cum îmi strângeam copiii în braţe atunci când mi i-au smuls. Tot anul acela în Pakistan n-am avut altceva în minte decât să găsesc o soluţie de-a fugi cu ei şi a lăsa tot restul în urmă.

Împărtăşindu-i durerea mi-au renăscut speranţele că acest film va arunca lumină asupra acestei probleme, ajutând la evitarea altor cazuri de răpiri.

Pentru mine, ziua premierei a fost foarte grea. Peste o mie de oameni au asistat la spectacolul de gală şi primirea

de care s-a bucurat a fost plină de entuziasm, dar cel ce trebuia să fie mândru de această realizare, cel ce-mi dăduse viaţă şi mă educase să fiu o învingătoare, tatăl meu, lipsea. El mă învăţase să fiu hotărâtă şi-mi inoculase concepţia că acolo unde există voinţă, există şi o cale de rezolvare”. Deşi îi simţeam acut lipsa, ştiam că spiritul lui este undeva acolo, cu noi.

A doua zi dimineaţa am plecat în California pentru a începe turneul publicitar. Am sunat-o pe Mahtob:

— Prietenelor tale le-a plăcut filmul?

— Le-a plăcut plimbarea călare.

Prietenele ei o cunoşteau sub un alt nume, iar Sheila juca rolul unei fetiţe cu cinci ani mai mică, aşa că nu făcuseră nicio legătură între ea şi personajul de pe ecran.

La trei zile de la premieră am zburat împreună cu Sally la Chicago pentru a participa la spectacolul lui Oprah Winfrey. Pe toată durata zborului s-a comportat cu prietenie, de parcă nu ne întâlnisem de multă vreme, povestind întruna, bombardându-mă cu amănunte despre bârfele din lumea filmului. Sally fusese odată într-un avion care a suferit o prăbuşire şi conversaţia o ajuta să facă faţă spaimei ce o cuprindea ori de câte ori trebuia să zboare.

Oprah s-a comportat cu sinceritate şi multă căldură. Când a intrat în camera verde mi-a spus că văzuse filmul cu o seară înainte. Deşi urmărise povestea mea încă de la interviul Barbarei Walters şi ştia că urma să apar a doua zi în spectacolul ei, tot timpul cât a durat filmul, a stat cu spaima că poate Mahtob şi cu mine nu vom reuşi să scăpăm din Iran. Ei i-a plăcut sincer filmul şi în acea seară a făcut un spectacol extraordinar.

Alţii însă n-au fost atât de generoşi în aprecieri.

M-am aşteptat la critici de la bun început, dar comentariul usturător al lui Roger Ebert m-a şocat pur şi simplu. Critica lui a fost transmisă pe 5 ianuarie, în chiar ziua premierei la Michigan şi cu o săptămână înainte de difuzarea lui în întreaga ţară. Afirmaţia lui, difuzată în întreaga ţară, ataca filmul ca având un ton rasial, exact ceea ce toţi cei care au lucrat la film au încercat să evite.

Când am scris cartea, atât eu cât şi Bill Hoffer ne-am limitat la a reda întâmplările. N-am ţinut cont de felul în care vor reacţiona cititorii şi au fost foarte puţine critici cum că am fi fost incorecţi faţă de iranieni.

În ceea ce priveşte filmul, am acordat atenţie deosebită redării corecte a realităţii şi am făcut tot ce ne-a stat în putinţă ca tonul filmului să fie cât mai calm, chiar dacă

asta a atenuat ceva din dramatismul cărţii. Aşa cum le spusesem producătorilor şi regizorului de platou, „este foarte important ca atunci când părăsesc cinematograful, oamenii să nu creadă că toţi iranienii sunt ca familia lui Moody”. Din acest motiv am şi tăiat sau scurtat multe scene în care Moody mă maltrata. În acelaşi timp am prezentat câteva personaje iraniene care ne-au ajutat mult, aşa cum a fost Hamid sau Amahl, omul acela atât de generos care ne-a înlesnit evadarea.

Din cronici reieşea că impresia generală nu era cea dorită de noi. Tonul l-a dat Roger Ebert în critica lui preliminară şi acuzaţia pe care o cuprindea aceasta a găsit ecou în publicaţiile din întreaga lume. Ca o ironie, expozeul lui Ebert, difuzat în întregime abia la câteva zile de la prima lui intervenţie, nu ne era în totalitate defavorabil, concluziile fiind mult mai atenuate.

În film se strecuraseră şi câteva nefericite greşeli, notabil fiind felul în care a fost tratată evadarea noastră. După carte, aceasta ar fi trebuit să constituie apogeul filmului dar, aşa cum a fost tratată, era scena cea mai slabă. Faptul că se renunţase la zăpadă fusese foarte neinspirat şi s-a pierdut tot ceea ce simţisem şi chinurile pe care le îndurasem atunci.

Sentimentul avut acolo, în munţi, a fost că urma să ■mor. La un moment dat, când mă simţeam paralizată de frig i-am spus lui Mosehn, conducătorul contrabandiştilor, s-o ia pe Mahtob şi să plece mai departe fără mine. Acea resemnare de la capătul drumului, oboseala finală, nu reieşeau din film.

Consolarea mea a fost includerea scenei finale, în care Mahtob şi eu intram în Ambasada Americană din Ankara, în foşnetul steagului american ce flutura în bătaia vântului.

Atât producătorii cât şi regizorul filmului mi-au spus:

— Publicul vrea să vă vadă scăpate din Iran, aşa că n-are să mai stea să urmărească şi călătoria voastră prin Turcia până la Ankara.

Eu le-am spus în schimb că trecerea graniţei turco-iraniene nu însemna că suntem în siguranţă. Siguranţa am simţit-o doar atunci când am trecut sub pavăza drapelului nostru. Mulţi spectatori mi-au spus cât de mişcaţi au fost de scena finală.

Cu toate criticile aduse filmului, cum că ar fi rasist, a avut succes de casă, deşi a beneficiat de cea mai proastă programare posibilă.

În ziua de difuzare naţională, vineri, 11 ianuarie 1992, jumătatea de est a ţării a fost bântuită de o furtună

puternică. În San Diego unul dintre teatre a fost ameninţat cu plasarea unei bombe, aşa că toţi spectatorii au fost trecuţi printr-un detector de metale. Timp de câteva zile viaţa lui Sally a fost ameninţată, obligând-o să-şi angajeze o gardă de corp.

În ziua de difuzare naţională, vineri, 11 ianuarie 1992, părea că va deveni o adevărată lovitură de casă, dar joi, pe 15 ianuarie, era termenul limită dat de preşedintele Bush iraqienilor să se retragă din Kuweit, iar a doua zi Statele Unite au început invazia. În următoarele două săptămâni americanii nu s-au mai dus la cinematograf, atenţia lor fiind acaparată de televizoare, mai ales de reţelele CNN. Urmăreau operaţiunea „Furtună în Deşert”, o dramă mult mai importantă şi mai urgentă decât orice film. Am închinat o perioadă de ani întregi să putem reda viaţa din Iran în perioada 1984-1986. Acum spectatorilor din întreaga lume li se arătau secvenţe în direct dintr-un război în desfăşurare. Mai târziu a reieşit că soarele şi nisipul din scena evadării noastre arătau la fel în secvenţele de război prezentate de televiziune. Oamenii care s-au întors în cinematografe căutau o evadare din realitatea apăsătoare. Un film serios, axat pe problemele Iranului, n-avea şansa de-a fi vizionat în acele momente.

Când filmul a fost lansat în Europa, în circumstanţe mai bune, a împlinit cele mai mari speranţe privind încasările. În Germania a fost cel mai vizionat film timp de câteva săptămâni. Cu toate scăderile lui, cred că filmul oferă un exemplu de răpire parentală internaţională şi ajută la prevenirea lumii în legătură cu această tragedie.

10

MOODY REACŢIONEAZĂ

Numai cu fiica mea a fost publicată în SUA de către editorul meu, St. Martin s Press, în reviste cu o reputaţie solidă, având vânzări iniţiale excelente. Cererea a crescut în valuri. Primul val din ţările nevorbitoare de engleză a fost în Franţa, unde cartea s-a vândut în mai multe exemplare decât oricare altă carte care nu era de ficţiune, din întreaga istorie a literaturii din Franţa, aşa cum este menţionat în Guinness Book of Records, ediţia din 1990. Următorul mare val s-a înregistrat în Suedia, unde două din cinci familii au cumpărat cartea şi unde a fost citită de

mai bine de o treime din populaţia ţării. Cel mai mare val însă s-a înregistrat în Germania unde s-a vândut peste patru milioane de exemplare şi cartea a stat în fruntea listei de bestseller-uri timp de peste doi ani. Ca o consecinţă, am fost desemnată „Femeia anului” în Germania pentru anul 1990, o cinste pe care o voi preţui întotdeauna.

Una peste alta, cartea a fost tradusă în aproximativ douăzeci de limbi şi s-au vândut cam douăsprezece milioane de exemplare.

Ce a făcut din această carte un bestseller pe trei continente (America, Europa şi Australia)? Părerea mea este că succesul cărţii se datorează universalităţii subiectului: legătura dintre părinte şi copil, precum şi extremele pe care oamenii le ating atunci când această legătură este ameninţată. În spatele apelului emoţional şi dramatic mai există şi altceva: preocuparea pentru obişnuit. În economia cărţii, chiar înainte să-mi dau seama că mă găsesc prinsă în capcană, am vrut să arăt lumii cum trăiesc oamenii, cum îşi fac cumpărăturile, cum gătesc orezul, unde-şi spală vasele şi hainele şi chiar cum utilizează băile. Indiferent de statutul fiecăruia, avem cu toţii o viaţă de fiecare zi şi ca atare şi interes pentru viaţa

altora. Cu toate că *Numai cu fiica mea* este povestea unei femei cu cele mai tipice rădăcini ale americanului mijlociu, evenimentele descrise s-ar fi putut întâmpla şi chiar s-au întâmplat oamenilor de oriunde altundeva. În Europa de Vest, de exemplu, imigrările recente au dus la o creştere a numărului căsătoriilor din care au rezultat copii cu etnicitate mixtă. În aceste zile francezii şi algerienii, germanii şi turcii, belgienii şi marocanii trăiesc şi lucrează unii alături de alţii. Părerile lor cu privire la rolul în familie şi obligaţiile ce le revin sunt foarte diferite şi, de obicei, nu ies la iveală decât după naşterea copiilor.

Cu toate că ne-am dat şi noi seama de subiectul generos al cărţii, nimeni n-a anticipat că *Numai cu fiica mea* va deveni un fenomen în lumea întreagă. La fel cum eram neofit în lumea scrisului, tot aşa eram nou venită şi printre conferenţiari. Înainte să-mi stăpânesc neliniştea în legătură cu tot ce se presupunea că ar trebui să ştiu şi nu ştiam, m-am pomenit acceptând invitaţia de-a vorbi la Bervely Hills Country Club. Ajunsă în faţa publicului, având în minte faptul că sunt singurul „expert” în propria-mi poveste, m-am comportat cu degajare.

După lansarea cărţii am fost invitată să vorbesc în foarte multe locuri. Ideea s-a extins rapid şi de atunci programul

meu este foarte încărcat, fiind nevoită să vorbesc în faţa unui public foarte divers. Unul dintre angajamentele memorabile a venit atunci când Mahtob şi cu mine la Provo, statul Utah, în Timpul festivalului din 4 iulie 1991, am fost propuse pentru „Premiul Libertăţii Americane”. Mahtob, cea mai tânără persoană căreia i s-a acordat acest premiu, împreună cu mine, am împărtăşit onoarea cu Teddy Kollor, primarul Ierusalimului timp de mai mulţi ani, şi Nathaniel Howell, ambasadorul Statelor Unite în Kuweit, care şi-a riscat viaţa rămânând cu personalul Ambasadei pe tot timpul invaziei iraqiene. Ca lucrurile să capete o semnificaţie şi mai importantă, mi s-a cerut s-o înlocuiesc pe doamna Margaret Thatcher, exprim-ministru al Marii Britanii, care n-a putut veni, anunţând acest lucru în ultima clipă, aşa că eu a trebuit să ţin discursul principal în faţa a mai mult de douăzeci de mii de oameni, pe stadionul Universităţii Brigham Young. Cu toate că erau atât de mulţi cei care mă ascultau, rar mi s-a întâmplat să mă simt pe aceeaşi lungime de undă cu auditoriul ca atunci.

După ce programul oficial s-a încheiat, am fost invitate la locuinţa lui Allan Osmond, ai cărui băieţi foarte talentaţi – The Four Osmond Boys – ne-au dedicat o versiune nouă a

melodiei „Danny Boy”. Ca să pună capac la toate, după ce am făcut o ascensiune cu balconul, am fost proclamată aeronaut. După ce am navigat deasupra oraşului Provo, gazda mea m-a invitat să duc până la capăt un ritual neobişnuit. Pentru a deveni aeronaut oficial, trebuia să mă aşez în genunchi, cu mâinile la spate, să mă aplec şi să prind cu dinţii un pahar plin cu şampanie şi să-l beau fără să vărs vreo picătură. Obrajii îmi ardeau când am trecut testul, dar mi s-au dat asigurări că următoarea aterizare va fi cât se poate de lină.

Programul de conferinţe era istovitor, dar am fost încurajată să continui cu întrebările şi răspunsurile de după fiecare conferinţă.

Povestind prin ce am trecut într-o ţară străină, atingeam o coardă sensibilă. Mulţi dintre cei ce au avut experienţe asemănătoare, auzindu-mă, intrau în rezonanţă cu mine. De obicei aşteptau de foarte multă vreme să-şi spună păsul, dar n-au făcut-o până nu le-am venit în întâmpinare. Mulţi dintre cei ce formează publicul meu sunt victime ale unei relaţii abuzive între soţi aparţinând sau nu unor etnii diferite. La începutul carierei mele de conferenţiar, o doamnă foarte atrăgătoare şi bine îmbrăcată mi-a spus:

— Sunt americancă, sunt căsătorită cu un american şi

trăesc în America, şi totuşi tu ai scris povestea mea. Am fost prizonieră în propriul meu cămin. Tu erai o femeie nemusulmană şi cetăţean american. După ce ţi-am citit cartea, mi-am dat seama că, dacă ai putut face faţă tuturor acelor necazuri, aş putea şi eu să-mi schimb viaţa. Şi am făcut-o. Niciodată nu m-am crezut o femeie molestată. Probabil pentru că am luptat întotdeauna să scap.

— După ce au avut loc o mulţime de intervenţii similare, mi-am lărgit tema conferinţelor, vorbind şi despre femeile molestate şi despre drepturile femeilor în general. Multă lume m-a întrebat, de Ellen Rafaee şi bătăile pe care le încasa de la soţul ei. Era o femeie născută în America şi se trăgea dintr-un orăşel din centrul statului Michigan. Am întâlnit-o la orele de studiu al Koranului în Teheran şi ne-am împrietenit.

În 1987, fratele meu, Jim, a primit un telefon de la o verişoară de-a ei, pe nume Florence, care lucra la un aşezământ pentru femei.

Am sunat-o pe Florence şi mi-a comunicat că Ellen împreună cu Hormoz şi cei doi copii ai lor, Jessica şi Ali, erau în America în vizită la părinţii ei. Hormoz se purtase brutal cu Ellen şi copiii şi ea nu mai voia să se întoarcă în

Iran.

Am sunat-o pe Ellen de mai multe ori, dar nu aveam suficientă încredere în ea încât să-i dau numărul meu de telefon. M-a anunţat fericită că a trecut la nivelul cinci de scriere şi citire în farsi.

Ellen mi-a confirmat ce-mi spusese deja Florence şi a adăugat:

— Betty, sper să mă înţelegi. Când mă gândeam la tine, acolo, în Iran, voiam, să te ajut, dar trebuia să-mi apăr copiii şi pe mine de Hormoz. Sare la noi să ne bată de două-trei ori pe an, indiferent de motiv. Susţine că primesc bătaie numai din vina mea, deoarece când bate copiii simte că înnebuneşte dacă îndrăznesc să mă amestec. A început s-o bată pe Jessica atât de rău încât asta nu mai e o simplă pedeapsă. O dată a început s-o lovească pe fetiţă cu un umeraş de lemn. Umeraşul se făcuse bucăţi, dar el tot mai continua să dea cu bucăţile rămase până le-a făcut fărâme. Am sărit la el şi am început să ţip. Atunci a continuat bătaia cu mine. Timpanul mi l-a spart înainte să ne fi întâlnit noi două. Aceea a fost una dintre bătăile cele mai groaznice, dar el se lăuda că este în stare să ne bată fără să lase urme. Ştie cum s-o facă. Cu o lună înainte de a merge în Iran a reuşit într-adevăr. A început s-o bată pe

Jessica, am intrat între ei, aşa că m-a bătut pe mine. Aveam vânătăi pe mâini, atât de tare mă strângea când îmi răsucea braţele la spate. A doua zi dimineaţa nu-mi puteam mişca gâtul. Spatele meu nu şi-a revenit nici acum.

Ellen mi-a mai spus că Florence s-a hotărât să-i găsească o slujbă la aşezământ, dar i-a răspuns că ar fi probabil mai nimerit să intre acolo ca pacient şi nu ca profesoară. Până acum nu le spusese niciodată nimic părinţilor şi rudenilor ei, dar de data aceasta a făcut-o fiindcă dorea să obţină sprijinul lor pentru a rămâne în America. Tatăl ei însă îi repeta întruna că trebuie să se întoarcă în Iran, deoarece Hormoz este un bărbat bun şi este convins că se va schimba.

La Teheran, Hormoz i-a spus lui Moody, cu mine şi Ellen de faţă, că a avut la început probleme cu soţia sa, după sosirea în Iran. I-a spus că lui Ellen nu i-a plăcut să locuiască acolo, aşa că a bătut-o şi a închis-o în casă. Până la urmă ea s-a convertit la islamism şi a devenit „o soţie bună”. Când am auzit toate astea, mi-am dat seama că exact, asta voia şi Moody de la mine. Lui îi plăcea Ellen pentru că „se adaptase”. I-am spus lui Ellen: — Ei nu se schimbă, pentru că sunt convinşi că totul e în regulă, aşa

cum trebuie să fie. Nu văd nimic rău în ceea ce fac.

Ellen făcea eforturi mari să se convingă pe ea însăşi că tatăl ei ar putea avea dreptate:

— Hormoz jura în faţa tuturor că n-o să mă mai bată niciodată, şi dacă o va face putem părăsi Iranul imediat şi ne putem întoarce în America.

Ştiam că citise *Numai cu fiica mea* în foileton, în „Ladies Home Journal”. Mi-a spus că Florence n-a crezut că tot ce scria acolo ar fi fost adevărat, dar ea, după ce a citit totul, i-a spus că fiecare cuvânt este adevărat, că a fost lângă mine când am trecut prin toate acele întâmplări şi anumite lucruri le are şi acum foarte vii în memorie. A continuat spunându-mi că ea şi Hormoz s-au gândit că aş putea fi mai fericită în Iran şi că mi-aş accepta viaţa de acolo. A fost foarte dezamăgită că nu mi-am dezvăluit intenţiile în faţa ei. Oricum, ştiam că nu mă pot încrede în Ellen din momentul în care mi-a declarat, cu luni înainte de evadarea noastră, că „datoria ei islamică” ar fi să-l informeze pe Moody în legătură cu intenţia mea de a fugi împreună cu Mahtob.

Mi-a povestit cum a aflat de fuga noastră:

— Prima persoană interogată am fost eu. La mai puţin de douăzeci şi patru de ore de la plecarea voastră m-au

vizitat nişte detectivi. A venit şi Moody însoţit de nepotul lui, Mammal, să vadă dacă nu sunteţi la mine. Nu avea încredere în nimeni.

Mi-a spus că suspiciunile planau asupra unor americance cu care mă întâlneam în Iran.

— Moody a trimis nişte detectivi care le-au hărţuit multă vreme. Una dintre ele, care locuia în apropierea surorii lui, a fost dusă la poliţie împreună cu soţul ei.

— Bine, dar ea nu ştia nimic. Nimeni n-a ştiut nimic.

— Poate, dar era bănuită. Moody era sigur că minte şi a vrut să-i controleze locuinţa, crezând că te-ai ascuns acolo. I-a fost foarte greu prietenei tale.

Întristată, i-am spus:

— De asta n-am spus o vorbă nimănui. Pentru că n-am vrut să fie nimeni considerat vinovat.

Informaţiile furnizate de Ellen se potriveau exact cu cele de la Departamentul de Stat la scurtă vreme după ce am ajuns acasă.

— Unii americani au probleme cu Moody care crede că sunteţi ascunse în Teheran. Ca să-i protejaţi pe oamenii aceia trebuie să-i telefonaţi că aţi părăsit ţara.

Cum nu putea fi vorba să iau legătura cu Moody, am rugat-o pe sora mea, Carolyn, să-l sune. Nedorind ca soţul

meu să afle că sunt în America şi vrând să înlăture ameninţarea ce plana asupra unor fiinţe nevinovate, Carolyn i-a spus că eram într-o altă ţară, nu în Iran. I-a răspuns că ştie că n-am bani, nici paşapoarte şi, ca atare, e sigur că mă găsesc încă în Iran.

Lui Ellen i-am spus:

— Simţeam că fac exact ceea ce trebuie. Nu eu, ci Moody a distrus viaţa noastră.

— Sunt de acord cu tine, mi-a răspuns ea. Nu cred că ai de ce să te simţi vinovată, Betty, dar puteai fi ucisă. Se întâmplă foarte frecvent la graniţa aceea. Eşti foarte curajoasă. Eu n-aş fi putut-o face niciodată.

Povestind despre evadare nu m-am putut opri să nu-i povestesc despre curajul lui Mahtob.

— Cu toate că n-am pus nimic în gură timp de cinci zile, nu mi-a spus o singură dată că-i este foame. Nu s-a plâns, deşi era flămândă, obosită şi îngheţată, să nu mai vorbim de cât era de speriată. Voia însă un singur lucru: să meargă acasă. La un moment dat credeam că voi muri şi i-am spus: îmi pare rău, dar este prea greu. Nu cred că voi face faţă. Ea m-a îmbărbătat:

— Eu pot, sunt rezistentă şi voi face orice să ajung în America.

Mărturisindu-mi cât de mult ar vrea să-şi recâştige libertatea, Ellen mi-a spus:

— Ei bine, asta am simţit şi eu că-mi doresc cel mai mult atunci când am coborât din avion în Germania şi am mers la Ambasada americană din Frankfurt pentru paşapoarte. Mă simţeam atât de liberă de-mi venea să sar într-un picior.

Ellen şi Hormoz l-au vizitat pe Moody în mai 1987 şi l-au întrebat ce-i mai face familia.

El le-a răspuns că nu se mai întâlneşte cu nimeni dintre ai mei. Are ore şi e tot timpul ocupat cu medicii. Ellen a aflat că sora lui i-a recomandat o nouă soţie, dar Moody nu i-a mai vorbit.

Ellen a mai adăugat:

— Moody are şi o mare doză de paranoia. Crede că toată lumea vrea să-l prindă şi pretinde că CIA a complotat împotriva lui pe când era în America. Merge până acolo încât pretinde că tu eşti agent CIA. Pe cuvânt de onoare că are halucinaţii!

Moody mă suspecta şi pe vremea când eram în Iran şi l-am întrebat atunci de ce se simte atât de important încât CIA să se ocupe de el.

Mi-a mai spus că Moody mă ura, dar vorbea foarte

sentimental:

— A spus că poate te vei întoarce totuşi înainte de prima zi de şcoală sau poate de Crăciun, ori cu ocazia vreunui alt eveniment de sărbătoare.

— Cum îşi poate închipui că mă voi întoarce după tot ce mi-a făcut?

— Nu ştiu. Eu nu pot crede că ai face-o. Singura explicaţie este că are o personalitate dublă. Când se enervează îşi iese din fire, iar când nu este supărat nu-şi poate aminti de ce-a făcut-o.

I-am mărturisit lui Ellen că încă ne mai temem de răzbunarea lui şi ne este destul de greu, dar încercăm să ducem o viaţă normală.

— Moody n-a fost niciodată prea onest faţă de noi, ne-a spus Ellen. Dacă aş fi în locul tău, m-aş feri, fie şi pentru că nouă nu ne-a spus niciodată nimic despre o Mulţime de lucruri.

Am întrebat-o pe Ellen ce are de gând. I-am amintit că fiica ei, după ce va creşte mare, dorea să vină la bunica ei şi să fie creştină.

— Îmi pare rău de Jessica. Am treizeci de ani şi pot să renunţ la unele lucruri când intervin alte priorităţi, dar ea are doar ce-i pot oferi eu până va fi destul de mare încât

să-şi aleagă singură drumul.

— Bine, dar tu ştii că nu va putea niciodată să decidă singură ceva atâta vreme cât este în Iran. Ştii că, dacă Hormoz hotărăşte s-o mărite, ea n-are ce face şi va trebui să rămână acolo tot restul vieţii.

Ellen a recunoscut că Jessica o roagă s-o lase să locuiască în Florida.

— Mă simt groaznic; copiii cei mici se bucură de vacanţă, chiar şi Hormoz, dar eu pur şi simplu agonizez. Mă sperie necunoscutul. Am probleme emoţionale şi, cred, chiar mentale. Am locuit acolo opt ani şi cred că asta m-a afectat foarte mult. Cred că mi-am format un complex de inferioritate. Nu mă mai simt sigură pe mine, cum te simţi tu. Se pare că tu îţi poţi controla propria viaţă, pe când eu nu mă simt în stare. Nu-mi place în Iran, dar nu-mi pot părăsi soţul. N-am siguranţa necesară şi nu sunt persoana care să poată trăi singură.

Am întrebat-o dacă Hormoz nu se gândeşte să se mute în Statele Unite.

— Nu, nici măcar nu poate fi vorba deşi l-am rugat de multe ori. De fapt l-am sâcâit enorm ca să-l conving şi de data asta să vină cu noi, rugându-mă lui Dumnezeu să se întâmple ceva şi să trebuiască să rămânem aici.

Am promis să nu încerc s-o influenţez. La cinci săptămâni de la prima noastră convorbire am descoperit că pleca din nou.

— Sunt gata de plecare. Plec la aeroport împreună cu copiii. Trebuie să meargă la şcoală. Hormoz mai rămâne o vreme, să mai câştige ceva bani. Ne bate, dar are grijă de noi.

Povestea lui Ellen este departe de a fi unică. Când soţul ei i-a spus că nu-i permite să părăsească Iranul a avut reacţia tipică de acceptare. În timpul şederii mele în Iran am întâlnit şi alte femei a căror situaţie era mult mai rea decât a mea, dar n-am întâlnit vreuna care ar fi încercat să scape. Toate s-au resemnat în faţa destinului.

Când privesc înapoi şi încerc să-mi imaginez cât de diferită ar fi fost viaţa mea dacă aş fi rămas, îmi amintesc de ziua în care Moody mi-a spus că nu vom mai pleca niciodată din Iran. Dacă atunci mi-aş fi acceptat soarta aşa cum era, probabil că nu m-ar mai fi bătut, dar nici n-aş fi acum acasă, povestindu-mi amintirile, ci prizoniere acolo.

Comportarea lui Moody a avut asupra familiei mele un efect cu bătaie lungă. Înainte de călătoria aceea nefericită, ţinuseră foarte mult la fostul meu soţ. Tata era încântat să discute cu el despre Iran deoarece el fusese acolo în cel

de-al doilea război mondial. Mama îl respecta pentru tot ce făcuse, şi nu în ultimul rând pentru rolul de tată bun pe care îl jucase faţă de Mahtob. Dragostea lor s-a transformat însă în resentiment când Moody ne-a ţinut prizoniere în Iran, făcându-i pe toţi să sufere. S-au simţit trădaţi, minţiţi şi amărăciunea i-a determinat să aibă sentimente ostile faţă de străini.

Tata a rămas remarcabil de lucid şi cu vederi largi până în ultimele lui clipe, dar mama, care a suferit foarte mult, nu şi-a putut reţine amărăciunea. În 1989, la mai bine de un an de la plecarea noastră „pentru două săptămâni” în Iran, fusese la Alpena pentru a obţine la Curtea de atestare custodia asupra averii mele. Pentru ea a fost un chin cumplit să se ocupe de posesiunile lumeşti ale fiicei ei pe care nu credea s-o mai vadă vreodată. S-a întâlnit acolo cu prietenii noştri. Parseghian, o familie de armeni compusă din trei generaţii: Nana, matroana blândă, rămasă orfană în timpul genocidului armean ce avusese loc în urmă cu şaptezeci de ani; două surori, Vergine şi Anahid, soţul ultimei fusese ucis în războiul civil din Liban, şi familiile lor. Aceste familii depăşiseră mari şi grele obstacole ca să se realizeze în ţara lor de adopţiune. Moody ţinuse la ei în mod deosebit, deşi nu erau

musulmani.

La fel cu Tarik şi Farzana, prietenii noştri pakistanezi care au încercat să ne înlesnească evadarea, cei din familia Parseghian au acţionat imediat ce au aflat ce-am păţit la Teheran. L-au înnebunit pe Moody cu telefoane şi scrisori, implorându-l să ne lase să ne întoarcem. De mai multe ori ne-au trimis pachete cu mâncare şi cadouri. Ca şi tata, n-au renunţat la speranţa că ne vom întoarce. Între timp am plătit o parte din facturile de pe cărţile de credit şi ne-au depozitat o parte din mobilier la ei, pentru a ne putea închiria casa. După întoarcere, ne-au dat bani şi ne-au rugat să ne mutăm la ei. Nu exista lucru pe care ei să nu vrea să-l facă pentru noi, fără să ceară nimic în schimb.

Mai puţin surprinzător decât ar putea să pară, durerea şi lipsa de certitudine în care trăia mama s-a transformat în ranchiună, avându-i ca ţintă pe prietenii noştri.

— Numai voi sunteţi de vină că Betty e în Iran, le-a reproşat ea. Dacă nu se fâţâia printre străini, nu s-ar fi întâmplat niciodată aşa ceva. Supărarea mamei a ţinut şi după întoarcerea noastră acasă. Într-o zi Mahtob mi-a cerut plină de inocenţă:

— Mamă, nu-mi faci o mâncare persană?

— Credeam că ţi-ai luat porţia din nenorocita aia de

mâncare cât ai stat acolo! ţipase mama.

Tatăl meu însă nu împărtăşea aceleaşi sentimente şi a observat cât mă supăra atitudinea celorlalţi din familie.

— Nu te mai frământa. Ei nu pot înţelege.

Spre bucuria mea, Mahtob n-a fost afectată de sentimentele celor din jur. Într-o zi, în orăşelul nostru, unde locuiau puţini „străini”, pe când treceam cu maşina în josul străzii, a văzut o femeie înfăşurată în sari şi m-a rugat cu insistenţă:

— Mămico, priveşte! Uite o indiană! Nu crezi că ne-am putea împrieteni cu ea şi s-o rugăm să ne facă nişte *puri* (pâine indiană)?

De când m-am întors în America, viaţa mea a devenit imprevizibilă şi epuizantă. Am aflat şi cealaltă faţă a plăcerii de a călători. Nu mai aveam timp să dorm suficient, nici zile libere sau concediu. Eram victima insomniilor şi a coşmarurilor, nevoită să fac mai mult decât îmi permiteau puterile. Stresul a crescut la începutul lui 1991, când am avut de susţinut un program de conferinţe foarte dificil şi obositor având în vedere şi turneul de lansare a filmului. Tot în ianuarie am apărut ca expert într-un proces de divorţ unde trebuia să înfrunt în faţa tribunalului ■un soţ de origine orientală şi să demontez

eşafodajul ridicat de avocatul său care era făcut să mă discrediteze.

Punctul culminant a fost sâmbătă, pe 16 martie. Din Dayton, Ohio, unde ţinusem o serie de conferinţe de două zile, am zburat direct la Washington, DC, să mă adresez unui Congres al CE-O. În aceeaşi seară, în avion, în timp ce mă întorceam la Michigan, am simţit o durere puternică ce iradia din umărul drept în cutia toracică. Respiram greu şi la început am crezut că am preumonie. Când, mai târziu, m-am întins în pat şi palpitaţiile au urcat spre gât devenind mai puternice, mi-a fost frică de o boală coronariană.

Duminică, Arnie m-a dus la Spitalul orăşenesc Carson, unde am fost primită într-un salon de terapie intensivă După o serie de examene şi radiografii, m-am simţit aproape uşurată când am aflat diagnosticul: un posibil ulcer duodenal, vezica biliară inflamată, determinate de stres. Am rămas cinci zile în spital şi singura care a ştiut unde sunt a fost Mahtob. Luni de zile am tânjit după puţin timp liber, cât să-mi trag sufletul şi să mă relaxez, şi în care să nu vorbesc cu nimeni. Am stat întinsă în patul din camera de la izolare, încercând să profit de fiecare clipă. Nu era chiar ca la Clubul Medicilor, dar oricum a fost o

pauză necesară.

Grija mea cea mare a fost reacţia lui Mahtob – care pe atunci avea zece ani – când va vedea că sunt atât de vulnerabilă; dar ea s-a ridicat la nivelul evenimentelor, la fel cum o făcuse şi cu ocazia accidentului lui John. A gătit câte ceva de mâncare şi a continuat să spele şi să calce. Pe deasupra, a făcut singură toate pregătirile de *noruz,* noul an persan.

— Spune-mi ce trebuie pregătit pentru *haft sin,* mi-a cerut ea cu creionul în mână, pregătită să noteze. Am fost mulţumită să constat că noruz-ul devenise o parte a moştenirii ei persane.

Mahtob m-a încântat şi atunci când, sunându-mă la spital, mi-a vorbit în farsi, o latură deosebită a relaţiei dintre noi, cu toate că eram stânjenită să vorbesc în această limbă în faţa altora.

Am rămas încă două săptămâni în covalescenţă după ieşirea din spital, timp în care mi-am simţit vârsta de patruzeci şi cinci de ani pe care o aveam. Mi-am amintit o conversaţie avută cu fiica mea cu puţin înainte de toate acestea:

— Mămico, când te-ai născut? în anii cincizeci sau şaizeci?

— Poate nu-ţi vine să crezi, dar m-am născut în anii patruzeci.

Mahtob m-a privit cu ochi mari apoi şi-a revenit, m-a sărutat şi mi-a spus înţelegătoare, cu toleranţa tinereţii:

— Oricum, eu tot te iubesc.

Aşa că am continuat...

Întrebările denotau interes şi au fost foarte mulţi cei care mi-au pus întrebări în legătură cu diferite persoane ce apar în *Numai cu fiica mea.*

Ce s-a întâmplat cu Amahl, omul care te-a ajutat să evadezi?

Am păstrat în continuare legătura cu Amahl prin intermediul unei terţe persoane. A rămas în Iran, credincios celor ce mi le spusese de nenumărate ori:

— N-am să plec decât dacă pot s-o fac împreună cu soţia şi copiii mei.

Din fericire nu s-a făcut nicio legătură între el şi evadarea noastră. Sper ca într-o zi să mă întâlnesc cu el şi familia lui undeva în lumea dinafara Iranului.

Dar cu Helen Balasanian, femeia de la Ambasada elveţiană, care v-a explicat cât de jalnică era, de fapt, situaţia în care vă găseaţi?

Ori de câte ori Helen pleca din Iran în concediu, ne suna

la telefon să vadă ce mai facem. Ţinea atât de mult la Mahtob încât îmi cerea întotdeauna să i-o dau la telefon ca să se convingă că fetiţa este OK.

Într-o seară, răspunzând la telefon, am auzit o voce ciudată de bărbat care a început să-mi spună:

— Nu te speria! Helen mi-a dat numărul tău de telefon.

A continuat să-mi explice că este iranian, pe jumătate armean şi locuieşte în California.

— Sunt văduv şi vreau să mă însor cu Helen. Aceasta îi spusese să mă sune şi să-mi ceară mie acordul.

M-am simţit foarte onorată. Helen s-a retras de la Ambasada elveţiană din Teheran şi acum este căsătorită, fericită şi locuieşte în Statele Unite.

Dar fiii tăi?

Joe şi John au suferit mult din cauza necazurilor noastre care, în mare măsură, au fost şi ale lor. Cu toate că nu şi-au revenit total, acum sunt doi tineri extraordinari şi sunt mândră de amândoi.

John avea paisprezece ani la plecarea noastră în Iran şi probabil a suferit cel mai mult deoarece era cel mai legat de mine dintre toţi copiii. Cât timp am lipsit, a locuit la tatăl lui şi venea din când în când în vizită la părinţii mei. Au fost multe nopţi în care n-a putut închide ochii de grija noastră. A trebuit să se maturizeze repede şi se simte de parcă i s-a furat o parte din copilărie.

El şi tatăl meu erau foarte apropiaţi. John stătea de vorbă cu el ore întregi şi făcea chiar şi pe infirmiera. Într-un a din zile, tata mi-a spus cu lacrimi în ochi că s-ar putea găsi cu greu un copil să facă ceea ce face John. Când i-a murit bunicul, fiului meu mai mic i-a murit cel mai bun prieten. Nici atunci când a avut accidentul de automobil n-a avut o perioadă prea uşoară. După moartea tatii, mama nu putea rămâne singură aşa că, seară de seară, John o

aducea la noi cu maşina. După ce şi-a revenit în urma accidentului a început să stea din ce în ce mai mult cu ea, ca să-i fie mai uşor. Ei îi plăcea să-l răsfeţe pe John şi el, la rândul lui, se bucura să se lase răsfăţat.

Joe avea optsprezece ani la plecarea noastră în Iran şi tocmai absolvise liceul. La un moment dat, după ce ne-am întors la Michigan, a venit să locuiască cu mine. Pe atunci lucra în schimbul doi la o uzină unde se asamblau automobile. Seara mai făceam o cină şi o puneam în frigider. Când venea acasă auzeam cum se închide uşa de la cuptorul cu microunde şi atunci mă simţeam liniştită, pentru că cel puţin copiii mei erau acasă, în siguranţă. Spre deosebire de John care avea tot timpul câte o prietenă, Joe ieşea adesea cu băieţii, dar nu venea niciodată cu vreo fată acasă. Când a ajuns la douăzeci şi trei de ani s-a schimbat. Până şi Mahtob a observat:

— Mămico, ar fi bine să ai grijă ce faci şi ce spui; Joe şi-a pus în cap ceva.

Dintr-odată n-a mai fost nevoie să-i cer să facă treabă acasă şi era foarte atent. Apoi, într-o zi, am răspuns la telefon şi o voce feminină m-a întrebat dacă Joe este acasă. Era prima tânără care-l căuta pe Joe. Doi ani mai târziu, Joe şi Peggy s-au căsătorit. El s-a maturizat şi pare

mai fericit ca oricând. Pe data de 18 septembrie 1991, ora opt şi zece dimineaţa, pe culoarele spitalului orăşenesc Carson au răsunat ţipetele unui nou născut, un băieţel de opt livre. Joe stătea mândru alături de soţia lui.

În acelaşi spital s-au născut şi Joe şi John cu o generaţie în urmă. Tot acolo l-am întâlnit pe Moody şi l-am pierdut pe tata. Acum era locul unde salutam o nouă viaţă, de data aceasta din sala de aşteptare.

Mai devreme decât mă aşteptam, l-am văzut pe Joe palid, nervos, de parcă era gata să facă un colaps. Şi-a dat drumul într-un fotoliu. Mi-a fost teamă să-l întreb ceva, până când mi-a spus cu voce şoptită:

— E băieţel, şi a zâmbit timid.

Am pornit imediat pe coridor şi l-am întâlnit pe Hoger Morris, care ne-a risipit temerile. Totul era în perfectă ordine.

Brandon Michael Smith era pe masă şi i se făcea un examen minuţios. Culoarea lui începea să devină normală. Plămânii îi funcţionau perfect. Am fost mândră de fiul meu, care se arăta nerăbdător să-şi asume răspunderile de părinte. Se părea că şi unchiul John era foarte mândru, iar mătuşa Mahtob era la şcoală unde aştepta plină de nerăbdare să primească un telefon.

Copiii cresc repede. Viaţa merge înainte.

Cea mai frecventă întrebare este:

Ce *mai face Mahtob?*

Din cele mai multe puncte de vedere este o fetiţă de doisprezece ani senină şi veselă ca o zi însorită. Nu mai este chiar un copil, a devenit o tânără despre care numai c-ar fi ştearsă nu se poate spune, cu părul bogat şi ondulat, de culoare brună şi cu nişte ochi mari, între verde şi căprui, îi plac foarte mult pescuitul, echipa de fotbal Michigan State, echipa de baschet Detroit Pistons şi, spre disperarea mamei ei, televizorul. Joacă baschet într-o ■echipă de fete şi îşi încearcă mâna în calitate de conducător al grupului de suportere. Preferă „uniforma” celor ce încă nu sunt adolescenţi: tricouri şi jeanşi, destul de deosebită de rochiţele vaporoase şi cu multe volănaşe şi pantofiorii eleganţi cu care insista Moody s-o îmbrace înainte de plecarea în Iran... Mahtob este matură şi echilibrată, mult peste vârsta ei, şi are un simţ al umorului foarte ascuţit. Mult mai liniştită datorită experienţelor avute, manifestă un deosebit interes pentru problemele internaţionale.

Într-o zi, după ce s-a întors de la şcoală, mi-a spus:

— Mamă, azi la şcoală am fost cam derutată. Profesoara

ne vorbea despre Muhammad şi eu am înţeles că ne vorbea despre Islam. Ceilalţi copii vorbeau însă despre box; eu am întrebat-o pe profesoară la ce se referă şi ea mi-a spus că de fapt ea se referise la Islam.

I-am explicat că ceilalţi copii s-au gândit la Muhammad Ali.

Mahtob a avut un cu totul alt sistem de referinţă.

Datorită călătoriilor, Mahtob ştie mai multă geografie decât cei mai mulţi dintre colegii ei. Pe când era mică, eu şi cu Moody am început să-i facem o colecţie de păpuşi din ţările pe care le-a vizitat. Colecţia a crescut atât de mult încât ameninţa să nu mai încapă pe pereţii camerei ei.

Îi plac mult amintirile din locurile pe unde a călătorit, dar cel mai mult îi place acasă. După câte un turneu lung îşi aşază mâinile pe piept, se relaxează şi exclamă:

— Slavă Domnului că nu mai trebuie să zâmbesc!

Priorităţile ei sunt puse în ordine şi ştie exact ce are importanţă în viaţă. Ca orice om ale cărui rugăciuni au primit răspuns, este foarte religioasă. Mahtob are un simţ etic deosebit şi poate fi greu convinnsă să facă ce consideră că nu e bine. La şcoală, unde este o elevă excepţională şi foarte interesată, profesorii îi găsesc un singur cusur: niciodată nu încalcă vreo regulă. Înţeleg

foarte bine ce vor să spună.

Odată, pe când ne găseam în Anglia, la capătul unui lung turneu pentru promovarea cărţii am dat amândouă un interviu pentru o revistă australiană. După ce ne-au făcut fotografii în camera de hotel, au vrut să facă şi în aer liber şi am mers pe jos până la un muzeu din apropiere. Fotograful ne-a dat instrucţiuni să trecem pe un gazon din apropiere. Eu m-am supus, convinsă că Mahtob mă urmează. Ea însă nici nu s-a mişcat. A refuzat să vină cu mine, purtare neobişnuită la ea, care este foarte ascultătoare.

— Vino, i-am spus cu un ton nerăbdător, să ne grăbim să terminăm cu asta odată.

— Nu, tăbliţa spune „Nu călcaţi iarba!”

În ciuda pledoariei a trei adulţi nervoşi, n-a venit, încăpăţânarea ei mi l-a amintit pe Moody, a cărui autodisciplină devenise la el o a doua natură. Până nu de mult, Mahtob obişnuia să acorde mare atenţie cum îşi încălţa şi descălţa şosetele, exact ca tatăl ei. Într-o zi m-a întrebat:

— Chiar ajung în iad dacă le încalţi greşit?

Uimită, am întrebat-o:

— De unde ţi-a venit ideea asta?

— Tata mi-a spus că, dacă nu mă îmbrac şi nu mă dezbrac aşa cum trebuie, o să ajung în iad.

Am eliberat-o de această superstiţie deşi acum, ori de câte ori trebuie să spăl hainele, nu-s prea convinsă că am făcut bine.

În majoritatea zilelor viaţa noastră de familie decurge lin, într-un calm minunat.

Gătim împreună şi o ajut pe Mahtob la lecţii. Sunt momente când viaţa noastră obişnuită este întreruptă cu brutalitate. Ca nişte supravieţuitori dintr-o zonă cu război, avem şi noi parte de spaime şi de amintiri dureroase. Orice tunete ale căror sunete ne aduc aminte de cele ale bombelor iraqiene ne înspăimântă. Din nefericire, Mahtob nu poate vorbi deschis despre Moody şi Iran decât cu mine. Nu poate aborda liber subiectul acesta cu cei din familie, nedorind să-şi atragă dezaprobarea lor.

Când un jurnalist suedez a întrebat-o dacă i-ar plăcea să-şi viziteze tatăl, Mahtob a răspuns:

— Da, mi-ar plăcea, dar la închisoare, ca să nu-mi poată face niciun rău.

În afirmaţia ei nu era urmă de ranchiună sau dorinţă de răzbunare. Aceasta era soluţia găsită de o fetiţă căreia îi era dor de tatăl ei, dar dorea în acelaşi timp să se simtă

protejată. Acesta e visul imposibil al lui Mahtob.

La exact unsprezece zile de la premieră şi la cinci zile până la difuzarea lui pe ecrane, aliaţii au început să bombardeze Iraqul. Programul de televiziune a început cu imagini ale tragerilor antiaeriene.

— Cred că ar trebui să stingem luminile şi să mergem la subsol! a propus Mahtob nervoasă.

Următoarele două săptămâni nu s-a dezlipit de televizor până la unsprezece noaptea, neurmărind nici măcar emisiunile ei preferate. Pentru mulţi americani războiul din Golf a constituit o, abstractă demonstraţie de înaltă tehnologie, un joc pe calculator. Mahtob ştia ce se ascunde în spatele hărţilor şi scenariilor. Ea văzuse prim-planurile însângerate chiar pe linia frontului. Nu credea că războiul nu se va întinde sau că noi eram prea departe ca să fim loviţi. Tatăl ei îi spusese că bombele iraqiene nu pot ajunge la Teheran, dar ajunseseră. Cum puteam s-o conving că, de data asta, eram în siguranţă?

Amintirile legate de raidurile aeriene iraqiene au ieşit la iveală cu putere. Ne-am reamintit timpurile acelea oribile în care simţeam mirosul explozibilului şi al cărnii arse. Nutream o puternică simpatie pentru toţi care sufereau de pe urma acestui nou război.

Mahtob era îngrijorată în primul rând de soarta cunoştinţelor noastre din Iran şi, mai mult ca orice, de posibilitatea ca tatăl ei să fie rănit. Deşi am încercat s-o liniştesc, m-a mişcat grija pe care i-o purta. Acest lucru sublinia că reuşise să-şi pună în ordine trăirile în legătură cu problema cea mai dureroasă a tinerei sale vieţi.

Mahtob şi cu mine am fost foarte apropiate încă de la prima ei respiraţie. Din ziua în care Moody n--a anunţat că nu ne mai întoarcem în America, am devenit şi mai apropiate. În următoarele optsprezece luni ne-am bizuit în întregime una pe cealaltă şi legătura noastră şi-a păstrat căldura intactă. Fiecare zi petrecută împreună este preţioasă. Deşi am un program foarte încărcat, fac în aşa fel încât s-o iau cu mine de câte ori este posibil, în fiecare seară aştept nerăbdătoare momentul culcării „când ne rugăm împreună:

— Bunule Dumnezeu, îţi mulţumesc că ne-ai lăsat să fim împreună şi libere!

Despărţirile noastre sunt grele, mai ales pentru mine. Când sunt plecată vine la ea Lori, pe care a adoptat-o ca pe o soră mai mare. O dată, când i-am telefonat din Germania că mă întorc cu trei zile mai devreme, mi-a spus

— Dar de ce vii atât de repede?

Mi-am dat seama că ea se simţea bine.

De obicei sunt întrebată dacă nu mi-e teamă că Moody ar putea veni s-o ia pe Mahtob. Le răspund că tot timpul mi-e frică. Mahtob şi cu mine am plecat din Iran de peste două mii de zile şi au fost zile în care am luat măsuri de siguranţă deosebite, unele evidente, altele mai puţin.

Mahtob nu se bucura de unele privilegii pe care celelalte fetiţe de vârsta ei le au. Ea nu iese de una singură la plimbare nici pe jos şi nici cu bicicleta. E obişnuită să privească mereu în spate, peste umăr.

Cu multă greutate i-am permis de câteva ori să participe la câte o excursie de sfârşit de săptămână cu cortul, deşi n-am încetat nicio clipă să mă condamn pentru nesăbuinţă. Acum a mai făcut un pas: mă întreabă când va merge singură la şcoală. Nu sunt încă pregătită s-o las singură, dar ştiu că n-o voi putea proteja mereu.

— Trebuie să mă simt tot timpul supravegheată! mi se plânge ea. Aş vrea să fiu ca ceilalţi copii.

Este o cerere atât de rezonabilă, totuşi, să i-o satisfac presupune un mare pericol, de vreme ce Moody a jurat nu o dată că are s-o ia înapoi şi pe mine are să mă omoare. Cu toată nerăbdarea ei, Mahtob a recunoscut existenţa pericolului permanent. După ce am urmărit împreună la

televizor o emisiune, „20/20”, în care s-a discutat despre o mamă care şi-a re-răpit copiii dintr-o sectă unde-i introdusese tatăl lor, am întrebat-o ce părere are. Foarte serioasă, mi-a răspuns:

— Dacă mi s-ar fi întâmplat mie, aş fi aşteptat să mă iei de acolo.

Mahtob s-a implicat emoţional în câteva cazuri de răpire. Într-un interviu acordat unui ziarist a spus:

— Sunt mândră de mama că ajută alţi copii.

în timp ce-mi urmăresc fata înflorind, mă gândesc cât de mult a pierdut şi va mai pierde Moody în toţi aceşti ani. Uneori mi se întâmplă să mă îndoiesc de mine şi de corectitudinea faptelor mele, dar am măsura întreagă a pierderii suferite de soţul meu: odată cu măsura puterii de a iubi a fetei mele şi de a se încrede în cineva, pentru că, din fericire, ea este întotdeauna aici ca să mă sprijine. De ziua mamei, în 1989, pe când era în şcoala secundară, mi-a scris o scrisoare semnificativă:

„Dragă mamă.

Eşti cea mai grozavă mămică din întreaga lume. Te iubesc atât de mult încât dacă aş putea alege dintre toate mamele din lume, tot pe tine te-aş alege. Ai făcut atâtea lucruri importante pentru mine încât nu le pot nici măcar

număra. Mămico, nu-mi pasă că ai doi sau o sută *doi ani, te iubesc oricum. N-aş schimba nimic la tine, eşti perfectă aşa cum eşti. Nu ştiu ce m-aş face fără tine. Mamă, tu însemni mult pentru mine.*

Te iubesc!

Cu dragoste, Mahtob".

Ca şi tatăl meu, Mahtob a aşteptat întotdeauna ca eu să fac faţă şi să rezolv situaţia. În Iran îmi spunea întruna:

— Mamă, găseşte o cale să plecăm în America.

Nu m-a lăsat nicio clipă să dau înapoi. Când a venit timpul să riscăm totul, să ne lăsăm în voia hazardului şi să înfruntăm pericolele din munţi şi contrabandiştii ale cărer intenţii nu le cunoşteam, Mahtob a devenit foarte curajoasă.

Mai există un înţeles al cărţii *Numai cu fiica mea.* Teoretic este adevărat că aş fi putut scăpa din Iran mai devreme dacă aş fi vrut să plec fără fetiţă, o cale pe care mulţi alţii au fost nevoiţi, cu durere, s-o aleagă. Sunt convinsă că, fără ea alături, aş fi acum îngropată acolo. Mahtob a fost muza mea inspiratoare. Îmi amintesc ziua în care, la Teheran, la două luni după sosirea noastră acolo, am luat un creion şi am încercat să scriu. Eram atât de slăbită de dizenterie şi disperare, încât n-am reuşit să scriu

o singură literă. În acel moment m-a fulgerat gândul că voi muri şi eram convinsă de asta. Mi-am dat seama că, dacă muream, Mahtob rămânea prizonieră în Iran. În acea zi m-am dus la Moody şi i-am spus:

— Am să locuiesc aici şi am să fac cum vrei tu. Am să încerc să-mi salvez căsnicia.

La scurtă vreme starea mea a început să se îmbunătăţească. Din ziua aceea am devenit omul care ştie să supravieţuiască.

Nu l-am mai văzut pe Moody din ziua în care am plecat din Iran... şi totuşi n-am scăpat de prezenţa lui şi nici de amprenta de neşters pe care şi-a pus-o pe vieţile noastre...

Pe 27 decembrie 1990 Mahtob era la mama mea, unde şi-a petrecut, o parte din vacanţa de Crăciun. Eram singură în toată casa... După o zi încărcată, în care făcusem faţă publicităţii şi pregătirilor în vederea premierei filmului, am adormit de cum am pus capul pe pernă. M-am trezit ţipând. Moody stătea aplecat deasupra patului, cu mâinile întinse spre gâtul meu, zâmbind subţire, răzbunător...

M-am trezit tremurând, udă de transpiraţie şi cu inima bătându-mi puternic. Viziunea mi s-a părut atât de reală, mai vie decât ar fi avut dreptul să fie un vis. Era o

prevestire? Nu puteam să nu ţin cont de ea. Eram în acelaşi timp recunoscătoare cerului că Moody nu dăduse curs ameninţării de a reintra în viaţa noastră pentru a ne-o distruge. Nu mă puteam opri să nu-mi pun întrebarea cât va dura norocul nostru.

N-a trecut o zi de la evadare în care să nu mă gândesc la Moody şi la răul ce ni l-ar putea face. Când va veni? Cum va lovi? Ce armă va folosi împotriva mea şi cum o va rupe pe Mahtob de viaţa care i se potriveşte? Mi-au trecut prin minte nenumărate scenarii, dar niciodată nu mi-am imaginat că Moody va apărea în timp ce noi suntem pe cealaltă parte, a globului şi că nu va ataca fizic, ci prin Alte mijloace.

Pe 17 iulie 1991 Mahtob şi cu mine am zburat în oraşul Perth, pe îndepărtata coastă a Australiei. Când am ajuns la hotel era foarte târziu. Am fost surprinsă să găsesc un mesaj de la Mitra şi Jalal, două rudenii îndepărtate de-ale lui Moody, pe care le ştiam din Iran şi care se mutaseră în Australia. Ultima oară îi întâlnisem cu câteva zile înainte de evadare. Şi ei încercaseră să ne aranjeze o evadare. Jajal reuşise să convingă un muncitor de la o brutărie din apropiere să ne ajute printr-o căsătorie formală. După ce mă „măritam” cu el, eu şi Mahtob puteam părăsi ţara pe

paşaportul lui. Suna promiţător, dar Ambasada Elveţiană mi-a arătat ce mă putea aştepta. Dacă eram prinsă de autorităţile iraniene, puteam fi executată pentru bigamie. Mitra, la rândul ei, mă escortase de câteva ori la Ambasada Elveţiană de unde luam scrisorile de la cei de acasă aşteptând mereu vreo minune.

Cu toate că cei doi erau printre cei mai prietenoşi şi săritori oameni, legătura lor cu familia lui Moody m-a făcut să amân telefonul până a doua zi dimineaţa. Când am auzit vocea caldă a Mitrei, toate rezervele mi s-au spulberat. Se stabiliseră acolo cu opt luni înainte. Jalal lucra în cercetare şi Mitra studia cibernetica.

— Ne întâlnim oricând şi oriunde vreţi voi, mi-a spus ea.

Am fixat o întâlnire pentru aceeaşi seară, la opt.

Cu toate că am avut o mulţime de interviuri, mintea mea era bântuită în acea zi de amintiri din Iran. Spre deosebire de familia lui Moody, Mitra era destul de curajoasă încât să urmărească filmele interzise din Vest. Mahtob şi cu mine am văzut la ei „E.T”. Ne adunam la ei în bucătărie să împărtăşim în şoaptă speranţele de evadare.

Jalal era fratele lui Essey, soţia lui Reza, nepotul lui Moody. În timp ce rudeniile lui erau mult mai religioase decât cele ale Mitrei, amândoi erau de partea noastră.

Atâta vreme cât probabil protocolul social le interzicea amestecul direct între mine şi Moody, ne-au arătat dragostea lor, invitându-ne la ei acasă. Mama lui Jalal, doamna Alemohamed, îmi gătea, mâncărurile preferate, de exemplu peşte cu fructe de tamarind. Când ne chema la ei, Mitra şi Jalal ne puneau cântece populare americane, ceea ce făcea să ne crească şi mai mult dorul de casă.

Când i-am întâlnit în holul hotelului pe Mitra şi Jalal, dintr-un reflex de apărare, mi-am lăsat fetiţa în braţe. Când ne-am îmbrăţişat, Mitra şi cu mine ne-am simţit ca atunci, demult, cu excepţia faptului că nu mai eram înfăşurate în *chador.* Jalal m-a luat şi el în braţe şi m-a sărutat, apoi mi-a prezentat-o pe Ida, fetiţa lor cea încântătoare şi răsfăţată, care, la plecarea noastră, avea abia un an. În timp ce ne îndreptam spre cameră, publicistul meu australian mi-a înmânat un plic. Deschizându-l, am văzut înăuntru un fax de la revista „Quick” din Germania. Neatentă şi emoţionată de reîntâlnirea cu vechii noştri prieteni, l-am dat la o parte ca să-l citesc mai târziu. Mitra era încă uimită de faptul că reuşisem până la urmă să scăpăm.

— Am tot vorbit, când eram în Iran, de evadarea voastră, dar tu ai făcut-o cu adevărat şi asta este cu totul

altceva decât o simplă speranţă. Trebuie să fi fost foarte periculos.

Un alt prieten de-al lor încercase să scape din Iran la câteva luni după mine şi a fost împuşcat, aproape sigur, de către forţele de securitate ale pasdar-ului. Corpul i-a fost ciuruit de gloanţe şi familia nu şi-a permis să-i ia trupul, deoarece în Iran familiile aflate în această situaţie trebuie să plătească la poliţie pentru fiecare gaură făcută de un glonte.

Jalal a intervenit schimbând subiectul:

— Vă mai amintiţi de călătoria noastră la Marea Caspică?

— Da, i-a răspuns Mitra, îmi amintesc şi acum că, la un moment dat, ai spus privind marea că ai vrea să înoţi până în Rusia.

— Iar tu, mi s-a adresat Jalal, ai spus că odată, cândva, vei scrie o carte. Te-ai ţinut de cuvânt.

Mitra, care a fost foarte hărţuită de familia lui Jalal, şi şi-a dorit mult să plece din Iran, mi-a citit cartea pe când locuia în Irlanda. Mi-a spus că doar datorită cărţii mele şi-a putut salva căsnicia. I-a dat-o şi lui Jalal s-o citească şi el a făcut legătura între felul în care fusesem tratată eu de rudeniile lui Moody şi propria lui comportare şi atunci s-a

hotărât să se schimbe. Sunt în aşteptarea celui de-al doilea copil şi afirm că nu fuseseră vreodată mai fericiţi ca acum.

— Niciodată înainte nu mă gândisem la lucrurile acestea. Nici măcar nu realizam că exista o problemă. Citindu-ţi cartea mi-am dat seama cât de vinovat eram faţă de soţia mea.

Din când în când copiase câteva pagini din carte şi le trimisese familiei lui din Iran. Era sigur că şi Moody o citise.

Mitra şi Jalal mi-au confirmat multe dintre informaţiile primite în urmă cu patru ani de la Ellen Raface. De când îl părăsisem, Moody devenise foarte închis în sine; îşi întrerupsese toate legăturile în afară de cele cu sora, cumnatul şi copiii acestora. Mi-au spus că singura lui ocupaţie era munca la spitalul Talaghani şi că şi luase chiar şi o cameră acolo, renunţând la toate bunurile lui de familie. Mă întreb ce s-o fi întâmplat cu Tobby Bunny, iepuraşul verde al lui Mahtob.

Mi-au dat veşti şi despre nepoţii lui Moody, cele mai multe fiind proaste. Majid a fost de două ori arestat şi închis pentru fabricarea de cosmetice fără licenţă. Hossein, farmacistul din Arak, a fost şi el închis pentru comercializarea ilegală de medicamente. Reza şi Mammal

şi-au părăsit slujba pentru a intra în afacerea lui Majid.

Cu trei ani în urmă, Mitra şi Jalal au fost în vizită în Iran. Baba Hajji, cumnatul lui Moody şi patriarhatul familiei, i-a invitat la prânz şi la o baie în piscina lor. Spre sfârşitul vizitei, Baba Hajji i-a întrebat:

— Bun, acum spuneţi-mi ce a spus Betty despre noi în cartea aia a ei!

Orele petrecute cu prietenii mei au fost încărcate de amintiri.

Când ne-am luat la revedere au promis să vină la conferinţa mea de dimineaţă şi apoi să petrecem după-amiaza împreună, până când Adelaide trebuia să ia avionul.

După o zi atât de lungă nu mă mai puteam gândi decât la somn, dar... mi-am amintit de plic. Am început să citesc faxul şi am rămas încremenită când mi-am dat seama de necazurile pe care mi le aducea. În scrisoare se spunea că televiziunea germană transmisese cu o zi înainte un interviu cu Moody. Între altele, acesta pretindea că eu cu Mahtob n-am evadat din Iran, că el niciodată nu ne ţinuse acolo împotriva voinţei noastre că, de fapt, luasem avionul până la Zürich cu biletele pe care ni le plătise el. Cei de la „Quick” nu l-au crezut, dar doreau ca eu să le transmit un

răspuns în exclusivitate şi să dau date verificabile în legătură cu povestea spusă de mine. Literele îmi jucau în faţa ochilor. Mă simţeam jignită, rănită, distrusă. Ştiam că Moody era capabil de orice şi că putea fi cel mai rafinat mincinos din câţi întâlnisem vreodată, dar niciodată nu m-am aşteptat să nege o realitate cunoscută de milioane de cititori, ca să nu mai punem la socoteală funcţionarii de la Departamentul de Stat, atât cei din Statele Unite cât şi cei din Turcia.

Acţiunea lui Moody aducea, ca de obicei, dezastrul. Mă înşelase din nou. Când mi-am pierdut tatăl, la cinci luni de la evadare, simţisem lipsa sprijinului unui soţ. De data asta trebuia să fac faţă furorii opiniei publice, fiind atât de departe de casă şi prieteni.

Mi-am dat seama că somnul îmi zburase în noaptea aceea şi că voi petrece chinuitoarele ore ce urmau cu telefonul în mână. Eram în Australia, obligată să răspund în legătură cu un incident petrecut în Iran. Am avut norocul să prind imediat Michigan, New York şi Germania unde era încă ziuă. Primul telefon i l-am dat agentului meu, Michael Carlisle. El mi-a spus că Anja, prietena mea şi redactorul meu de la Gustave Lübbe Verlag, editorul german, a fost asaltată de întrebările jurnaliştilor. Dorea

neapărat să-mi vorbească.

Michael mi-a spus că era absolută nevoie de un răspuns imediat. I-am cerut să trimită prin fax copia tradusă a comentariilor lui Moody, astfel încât Arnie să le poată citi. Aveam încredere în judecata lui Arnie şi mi se părea că întotdeauna are o deosebită intuiţie. Pe lângă o inteligenţă ascuţită şi o inepuizabilă energie, el ştia să mă liniştească mai bine ca oricine.

— Acum ascultă, mi-a spus el după citirea interviului lui Moody. Opreşte-te şi gândeşte-te o clipă. Dacă veneau la uşa ta cinci oameni înarmaţi cu Uzis, nu puteam face nimic să te ajutăm, dar aşa, nu e cazul. Şi eu şi Michael suntem avocaţi. Moody a acţionat într-un fel pe care noi îl putem contracara; şi a început să schiţeze în linii mari răspunsul.

Pe la miezul nopţii am reuşit să iau legătura cu Anja.

— Sunt îngrozită, mi-a spus ea. Moody a dat interviul din interiorul unei case arătând-o ca un palat, cu o mobilă superbă şi cu covoare persane, o casă care pretinde că a cumpărat-o pentru tine şi Mahtob înainte să plecaţi.

Nu semăna deloc cu camera de spital în care credea Jalal şi Mitra că locuieşte. Moody a ţinut să sublinieze că nu ne-a bătut niciodată şi că am fost întotdeauna liberă să vin şi să plec după bunul meu plac.

— Ştim cu toţii că Moody a minţit, dar trebuie să-i răspunzi, şi asta, imediat, altfel va fi prea târziu.

Am implorat-o pe Anja să înţeleagă că nu pot avea acces la prea multe documente, nici măcar la biletele de autobuz pe care le folosisem în Turcia, de la Van la Ankara, toate fiind acasă. Aveam încă un paşaport ştampilat de un post de poliţie din Ankara. I-am promis o copie a paşaportului, împreună cu o declaraţie din partea lui Mi chael. În curând liniile de fax au început să zbârnâie între trei continente. În câteva minute a fost transmisă în întreaga lume o copie după paşaportul meu.

Înainte ca la Perth să se crape de ziuă, Arnie şi Michael au terminat declaraţia. Am hotărât s-o transmit peste tot, nu doar în exclusivitate. N-am vrut ca oamenii să creadă că am fost plătită, aşa cum fusese Moody.

Iată declaraţia mea:

„Este relevant faptul că domnul Malimoody a aşteptat cinci ani şi jumătate ca să-mi nege povestea. Pentru a-şi atinge ţelul nu foloseşte nicio dovadă fizică, concretă care să-mi demonstreze ne sinceritatea. Viaţa mea şi a fiicei mele alături de el a fost exact aşa cum am redat-o în carte. Susţin fiecare detaliu povestit acolo”.

Mai aveam încă de ţinut conferinţa de dimineaţă. Cu

toate că prima reacţie a fost să mă reped acasă cu primul avion, nu-i puteam dezamăgi pe cei ce-mi înlesniseră călătoria. Arnie şi Michael m-au sfătuit să abordez subiectul deschis, mai scurt, şi să citesc declaraţia.

Până în acea zi, când eram întrebată:

— Aţi mai auzit ceva în legătură cu Moody?, răspunsul era scurt: „Nu, nimic”.

De data aceasta aflasem ceva în legătură cu el, chiar dacă indirect. N-am vrut ca cineva, oricine, să creadă că am ceva de ascuns.

După câteva minute de somn am încercat să-i explic şi lui Mahtob ce s-a întâmplat. Prima întrebare pe care i-am pus-o a fost:

— Îţi mai aminteşti cum am trecut munţii?

— Da, mi-a răspuns mirată de întrebare.

— Îţi aminteşti dacă tata ne-a lovit vreodată sau nu ne-a lăsat să venim acasă?

Cu asta am derutat-o de tot.

— Da, mi-aduc aminte. De ce?

— Tata a dat un interviu.

I-am explicat tot ce s-a întâmplat. Mahtob era şocată şi jignită, dar a avut puterea să-mi amintească:

— Te iubesc, mamă!

I-am răspuns şi eu:

— Te iubesc foarte mult şi sunt mândră de tine. Cum pot fi atât de norocoasă să te am?

În timpul conferinţei m-am simţit foarte rău, de parcă mă cuprinseseră frigurile. Evenimentele erau deja cunoscute publicului care mă aştepta cu sufletul la gură întreaga sală, o sală de bal spaţioasă, plină de data aceasta, mă aştepta în tăcere. Când am început să citesc declaraţia în legătură cu Moody mi s-a stins vocea şi pur şi simplu nu mai puteam vorbi. Simţeam că-mi dau lacrimile. Nu ştiam ce să mai fac, dar nu trebuia să mă opresc fiindcă oamenii n-ar fi înţeles de ce plâng. Am luat o gură de apă, am tras adânc aer în piept şi am continuat. În timp ce-mi citeam răspunsul, simţeam cum mă înconjoară un val de simpatie şi înţelegere. Dacă la fel va reacţiona şi publicul german n-aveam de ce să mă mai tem.

Oare ce-or fi gândit Mitra şi Jalal aflaţi acolo, în mijlocul publicului? Trebuie să fi fost tare derutaţi. Se vor gândi poate că n-am fost cinstită cu ei în urmă cu doar câteva ore. După-ce conferinţa s-a terminat şi s-a împrăştiat şirul celor care mă felicitau, primele cuvinte pe care mi le-a spus Jalal au fost:

— Cum poate spune aşa ceva? Minte!

Întorşi în cameră, am discutat următorul pas care trebuia făcut. Jalai şi Mitra s-au oferit să depună mărturie că fusesem reţinute în Iran împotriva voinţei noastre. Deşi nu-l văzuseră niciodată pe Moody bătându-mă, vorbiseră adesea despre asta cu familia lui Moody şi mulţi le-au confirmat-o. Pe lângă acestea, Mitra şi-a amintit o conversaţie avută cu Mahtob la puţină vreme după o bătaie suferită de mine şi amintirea vocii îndurerate a fetiţei o înfioară şi acum. Mai mult chiar voiau să scrie şi să semneze în sprijinul meu o declaraţie, lucru pe care l-au şi făcut.

Iată declaraţia lor:

„Suntem nişte prieteni foarte apropiaţi ai doamnei Mahmoody şi am fost martori la greutăţile prin care a trecut împreună cu fiica ei. Ele au fost forţate să stea în Iran împotriva voinţei lor şi nu li s-a dat voie să părăsească libere Iranul.

Am fost în familia lui Moody şi am avut relaţii strânse cu rudeniile lui. Am fost martorii eforturilor pe care le-a făcut Betty ca să pună capăt situaţiei lor şi să scape din Iran.

Doctorul Sayeed Bozorg Mahmoody a maltratat-o atât fizic cât şi psihic pe Betty şi a ţinut-o prizonieră timp de optsprezece luni. Nu este corect ca Betty şi Mahtob să fie

tratate atât de inuman şi apoi Moody să-şi nege greşelile minţind.

Sperăm ca pe viitor să nu le mai facă greutăţi lui Betty, Mahtob şi inclusiv lui, deoarece noi, personal, ştim că sunt foarte mulţi cei care au fost martori la toate acestea".

Jalal părea afectat deosebit de mult de minciunile lui Moody:

Dacă furi ţi se taie mâna, dar dacă minţi nu mai eşti mahomedan.

În zilele ce au urmat atacului verbal al lui Moody, resentimentele m-au cuprins tot mai mult. Mă purtasem întotdeauna frumos cu el, prea frumos. Eu fusesem cea care-l încurajase la început să reînnoiască contactul cu familia lui. Eu o ajutasem pe Mahtob să-şi amintească cu plăcere de tatăl ei. Acum toată această strădanie se dovedea inutilă. Moody şi-a ignorat fiica timp de cinci ani şi când, în sfârşit, s-a hotărât să spargă tăcerea, a făcut-odoar ca să ne aducă injurii şi să o rănească din nou. Mi-am pierdut orice urmă de respect pentru el şi n-am putut-o condamna pe Mahtob că simţea acelaşi lucru.

La două zile după începerea furtunii, când am plecat la Adelaide, la televizor a apărut un spot publicitar privind lansarea filmului. Secvenţa îl arăta pe Moody în Michigan

jurând pe Koran că nu ne va ţine niciodată în Iran. Altă secvenţă îl arăta pe el jurând că nu-mi voi mai vedea vreodată căminul.

— Mamă, priveşte, mi-a spus Mahtob, cu privirea învăpăiată. Îmi place partea asta, în care arată că am mers în Iran şi el *a minţit,* pentru că exact *asta* a făcut tata!

Amândouă ne-am pierdut şi ultimele iluzii în legătură cu Moody. Ne luase totul în afară de groază, anticipare întunecată a momentului când va lovi iar.

De fapt Moody *ne-a minţit* înainte de plecarea în Iran. Ne-a minţit în numele Islamului. În timp ce locuiam în Iran l-am întrebat dacă plănuise să ne reţină în Iran de când ne aflam în Michigan. A negat întotdeauna, dar minciuna ieşise la iveală. În interviul dat televiziunii germane a spus că intenţionase să se stabilească în Iran şi, dacă aş fi ştiut, nu m-aş fi dus acolo niciodată de bunăvoie. Am fost într-adevăr ţinute prizoniere. De fiecare dată când luam legătura cu Ambasada Elveţiană, ei trimiteau o telegramă la Departamentul de Stat. Acele telegrame demonstrau că eram ţinute prizoniere, bătute şi ameninţate cu moartea.

Ca răspuns la afirmaţia lui Moody că ne-a trimis de la Teheran la Zürich cu avionul la clasa lux, am primit o telegramă de la Departamentul de Stat în legătură cu o

scrisoare trimisă la Ambasadă. Scrisoarea anunţa Că eu şi Mahtob am dispărut de la locuinţa lui pe 29 ianuarie 1986 şi „nu s-au mai întors de atunci. Sunt foarte neliniştit şi preocupat de siguranţa lor fizică”.

Dacă eu şi Mahtob n-am fi evadat atunci cred că Moody m-ar fi ţinut în captivitate şi departe de fiica mea pentru o perioadă foarte lungă de timp.

Ştiu că Moody este în Iran şi ştiu că este plin de amărăciune, dar mai aud încă deasupra capului ameninţarea lui că mă va omorî. Din cele spuse de rudeniilelui ştiu că acum practică activ religia islamică. Aşa cum a scos în evidenţă în interviul dat, Mahtob este din nenorocire (dar în mod necesar) lipsită de celălalt părinte şi de cealaltă parte a ascendenţei sale culturale. Întotdeauna copiii sunt cei ce plătesc cel mai greu pentru păcatele părinţilor şi indiferenţa lumii faţă de soarta lor.

11

RĂSPUNZÂND CHEMĂRILOR

În 1937, odată cu nenumăratele contacte avute cu oamenii în timpul promovării cărţii, mi-am dat seama că ceea ce mi se întâmplase mie nu constituia un caz izolat. Resimţeam dureros că destinul meu şi al fiicei mele semăna cu al altora, atât de singuri în faţa tuturor greutăţilor.

Senatorul Alah Dixon este de multă vreme interesat de această problemă. El, împreună cu ajutorul său, doamna Sara Pang, au scos la iveală sute de cazuri. Am început frecvente discuţii cu Sara şi, în măsura în care descâlceam fiecare caz nou apărut la Departamentul de Stat, mi-am dat seama că mai există încă o trăsătură comună, destul de frecvent întâlnită. Atâta vreme cât legislaţia se menţine neconcludentă, părinţii rămaşi singuri puteau fi ajutaţi numai punându-i în legătură cu cineva în stare să-i înţeleagă şi care trecuse prin aceleaşi situaţii.

Faptul că eu şi Mahtob reuşisem să evadăm le dădea speranţe, deşi li s-a spus că nu exista nicio soluţie. Acest lucru avea o importanţă deosebită pentru ei, a căror durere era amplificată de familia sau prietenii care ţineau să le reamintească:

— Ţi-am spus doar că aşa va fi!

Multe telefoane veneau de la părinţi aflaţi la necaz şi

care aveau o nevoie disperată de o susţinere morală. Îl înţeleg prea bine pe părintele acela aflat într-o situaţie disperată şi pe care nimeni nu vrea să-l asculte. Mulţi dintre ei au fost trataţi ca persoane isterice sau chiar paranoice.

Pe măsură ce tot mai mulţi părinţi îmi cereau ajutorul am început să mă simt penibil ştiind cât de puţin îi pot ajuta. Pe umerii mei apăsa o mare responsabilitate şi tot ce puteam face era să-i ascult cu înţelegere şi să le ofer câte o sugestie de bun simţ.

Aveau nevoie de ajutor. A fost organizată o sesiune cu funcţionari de stat, judecători, avocaţi, personal de la Departamentul imigrărilor şi un membru al echipei de la aşezămintele pentru femei.

La început, un avocat aşezat cu mâinile încrucişate a întrebat:

— De fapt despre câţi copii este vorba?

— De vreo zece mii, i-am răspuns.

Vrei să spui că stăm aici şi ne pierdem vremea pentru zece mii de copii? Ştii cumva câţi copii sunt în ţara asta?

— Câţi ostateci avem în Liban? i-am replicat.

Avocatul nu lua în considerare că toţi aceşti copii erau cetăţeni care-şi pierduseră drepturile din ţara lor natală.

Deoarece erau doar nişte copii luaţi de către un părinte, nu li se dădea aceeaşi atenţie ca şi „ostaticilor”. El, la fel ca mulţi alţii, a devenit conştient de seriozitatea problemei şi a fost gata să ne ajute.

De fapt reacţia acestui grup a fost una tipică, semănând cu a multora întâlniţi anterior. În general toţi cei cărora li se prezenta subiectul cădeau de acord că exista o problemă, dar mă întrebau pe mine ce soluţii se pot găsi, în loc să propună ei ceva. Singurul consens obţinut la această întrunire din biroul senatorului Cari Levin a fost că, oricât de mici şanse ar exista, s-ar putea găsi o soluţie dacă aceste probleme vor fi discutate la nivel, de stat.

Această opinie se baza pe faptul că în sistemul american aceste probleme se considerau probleme locale, răspândirea lor trebuind să şi-o asume statele, nu guvernul federal.

Către sfârşitul aceluiaşi an am avut ocazia să vorbesc în cadrul Conferinţei Asociaţiei Tribunalelor, ţinută la Houghton Lake, Michigan. După ce am prezentat câteva cazuri de răpiri internaţionale recente, despre care am fost informată, s-a ridicat o femeie şi mi-a spus:

— Am avut un client care mi-a spus că urmează să-i fie răpiţi copiii, dar nu l-am crezut.

Un altul s-a ridicat şi-a zis:

— Şi noi avem două astfel de cazuri.

Până la urmă a reieşit că mulţi alţii din acea sală fuseseră contactaţi de părinţi care se temeau că li se vor răpi copiii şi vor fi duşi în altă ţară. Au admis că n-au luat în serios aceste temeri. Pentru prima oară aceste persoane cu funcţii importante şi-au dat seama că avem chiar şi în Michigan o problemă într-adevăr gravă.

Cea mai mare parte a anului următor a fost dedicată întâlnirilor şi meselor rotunde, audierilor şi seminariilor. În aceeaşi perioadă am fost pentru prima oară admisă să depun mărturie ca expert într-un caz de custodie la un tribunal din Florida.

Reprezentantul statului, Francis Bus Spaniola, a introdus o lege cu privire la această problemă în camera reprezentanţilor din Michigan şi m-a invitat să susţin proiectul.

O anumită uşurare s-a simţit în 29 noiembrie 1991, când proiectul a fost votat ca lege, din câte ştiu eu prima de acest fel în întreaga ţară. Legea permite unui locuitor din Michigan, căsătorit cu o persoană de altă naţionalitate şi care considera că se apropie de un asemenea risc, să depună o cerere de divorţ în afara statului în care locuiesc,

scopul iniţial fiind de a micşora şansele ca părintele care nu are custodia copiilor să dea de urma lor şi să răpească copiii.

Noua lege a adus şi în propria-mi viaţă o importantă schimbare. Nedorind ca Moody să-mi afle noua adresă, puteam câştiga timp. La fiecare şase luni depuneam dosarul pentru reînnoirea ordinului de custodie temporară. Judecătorul n-a fost prea încântat de reînnoirea continuă a acestui ordin. Odată cu votarea noii legislaţii am depus un alt dosar de divorţ la un tribunal mai îndepărtat şi am cerut custodia permanentă. Hârtiile au fost trimise prin poştă atât la fosta noastră locuinţă din Teheran cât şi la biroul cumnatului lui Moody, Baba Hajji, dar Moody n-a răspuns. Divorţul s-a pronunţat pe 19 iunie 1991, cu o zi înainte de a cincizeci şi două aniversare a lui Moody. M-am simţit uşurată dar totuşi nemulţumită. Întotdeauna am considerat că divorţul înseamnă un sfârşit real şi eram nerăbdătoare să las în urmă perioada aceea din viaţa mea. Acum însă, nu simţeam nimic diferit. Continuam să mă tem de o nouă răpire. Mă rog s-o lase pe Mahtob în pace, aşa cum este şi să n-o transforme într-un fel de minge de ping-pong. Speram ca tăcerea lui să însemne recunoaşterea faptului că fiica noastră nu trebuie

deturnată din nou.

Arnie şi cu mine ne-am dat seama că nu ne încheiasem munca nici măcar la nivelul statului. Noua lege era doar o soluţie parţială, insuficientă. Succesorul lui Spaniola, Clark Harder, este de aceeaşi părere şi încearcă noi propuneri legislative. Când trebuie, să ia o hotărâre într-un caz de divorţ şi acordare a custodiei, tribunalele din Michigan iau în considerare mai multe criterii, de la capacitatea fizică a părintelui şi până la credibilitatea lui morală, dar nu li se cere să ia în considerare riscul unei răpiri parentale internaţionale.

Adesea aceste răpiri au fost determinate de aducerea cazului în faţa instanţei, fiind avantajate de obligaţiile pe care le are orice individ în litigiu. De cele mai multeori, pentru a răpi copiii şi a-i scoate de sub jurisdicţia tribunalului respectiv, s-au folosit chiar de vizitele impuse de tribunal.

Pe măsura ieşirii la iveală a limitelor legilor statale, Arnie şi cu mine am început să susţinem o altă metodă de intimidare, însă cu extindere pe termen scurt: adoptarea sancţiunilor federale din Codul penal împotriva răpitorilor.

În alte împrejurări, răpirea copiilor este considerată în toată lumea ca una dintre cele mai grave crime. Pe

teritoriul Statelor Unite răpirile sunt condamnate de către majoritatea celor cincizeci de state ca o crimă. Cu toate acestea, până acum Congresul n-a adoptat încă o lege federală împotriva părinţilor răpitori care-şi duc în alte state copiii.

Din 1983 luarea de ostateci este considerată crimă federală fiind definită ca o formă de răpire. În cazul în care unul dintre părinţi fură copilul şi îl duce într-o altă ţară, fenomen mult mai frecvent, problema este tratată ca „locală”, rămânând în afara interesului Guvernului federal. Deoarece nu este considerat o crimă federală, Departamentul de Stat are puţine posibilităţi să apeleze la lege faţă de statul unde a fost dus copilul. Extrădarea nici nu intră în discuţie şi copilul poate fi scos în afara zonei în care legea poate acţiona. Când vorbesc celor ce vin la conferinţe despre aceste lipsuri ale legilor sunt şocaţi... Dacă discut problema în străinătate oamenii sunt încă şi mai miraţi. Numărul reprezentanţilor noştri la Washington este în creştere. În 1990, Senatul Statelor Unite a votat un articol de lege prin care răpirile parentale internaţionale intră sub incidenţa jurisdicţiei federale. Când, în septembrie, am depus mărturie în faţa unui subcomitet senatorial legislativ, împreună cu un grup de avocaţi care

erau pentru votarea legii, observaţiile noastre au fost foarte bine primite. M-am întors la Michigan gata să sărbătorim evenimentul, dar articolul s-a împotmolit în manevrele parlamentare, neajungând niciodată în Senat.

În 1991 Senatul a luat din nou în discuţie legea, de data aceasta sub formă de amendament la actul pentru Controlul Criminalităţii. Camera a fost de acord şi proiectul, a fost trimis pentru aprobare unui comitet mixt, cu membri din Congres şi din Senat. De aici n-a mai putut pleca suficient de repede ca să devină lege. Problema nu este că ar exista o opoziţie în legătură cu votarea legii. Există doar o prea mare inerţie. Dacă totuşi proiectul va deveni lege, acest lucru se va datora lui Alan Dixon, senator de Illinois, şi Donald Riegle, senator de Michigan, precum şi ajutoarelor lor, Sara Pang şi Chris Korest, care au lucrat mult în ultimii cinci ani pentru a pune pe picioare acest proiect.

— Pentru noi este o problemă importantă, i-a explicat cineva senatorului Dixon, dar pentru cei care nu sunt familiarizaţi cu această problemă nu prezintă niciun interes.

Am fost obligaţi să muncim ani în şir pentru a educa oamenii. Când un senator aude de la electorii săi ce-i

frământă, ne acordă imediat sprijinul.

După experienţa mea la Washington, sunt de acord cu expresia: „It will take an act of Congress” („va dura cam cât votarea unei legi în Congres!”). Am simţit o şi mai mare admiraţie pentru „Mamele algerienilor”, care, fără fonduri care să le susţină, au reuşit să determine două guverne să voteze legi care să se armonizeze. „Mamele” nu au reprezentat o forţă geopolitică sau a comerţului internaţional, dar au dus treaba la bun sfârşit. Aştept cu nerăbdare ziua în care Congresul se va interesa de tinerii cetăţeni care nu-şi pot purta singuri de grijă, în mod deosebit când sunt răpiţi şi duşi într-o ţară străină.

În căutarea unei soluţii pentru rezolvarea problemelor parentale internaţionale, am călătorit în multe ţări de pe tot globul. În septembrie 1990, eram în vizită în Germania, când am auzit că o organizaţie de-acolo a manifestat sentimente ostile faţă de *Numai cu fiica mea.* Asociaţia familiilor şi parteneriatelor binaţionale, IAF (Interssenge Meinshafi der mit Ausländer verheirateten Fraulen e.v.) a fost fondată de soţiile germane ale turcilor şi ale altor imigranţi pentru a-şi proteja soţii de o mişcare naţionalistă ce urmărea deportarea lor. Declarând că au dreptul să trăiască împreună cu soţii în ţara lor natală, aceste femei

încercau promovarea înţelegerii cu alte culturi. Uneori şi ele erau confruntate cu problema răpirilor parentale internaţionale. Când am fost intervievată de către ziariştii germani, cei mai mulţi mi-au cerut părerea în legătură cu un articol apărut în „Der Spiegel”, revistă germană de largă răspândire, care-i citase pe cei de la IAF cu privire la poziţia mea faţă de iranieni.

IAF a considerat, cu totul greşit, că încerc să-i previn pe oameni să nu încheie căsătorii internaţionale. Au considerat că le-am făcut iranienilor un portret incorect şi prin aceasta cartea mea ar da apă la moară prejudecăţilor privind străinii.

Această reacţie m-a dezamăgit. Din ziua în care am sosit la Teheran am simţit compasiune pentru iranieni şi pentru tot ce au fost nevoiţi să sufere în timpul revoluţiei islamice şi a războiului iraniano-iraqian. Întotdeauna am înţeles că necazurile mele în Iran au fost provocate de o singură persoană: soţul meu. Niciodată n-am făcut generalizări, mai ales că mulţi dintre cei de acolo mi-au deveni prieteni şi au încercat să mă ajute să scap.

În vreme ce fundamentalismul islamic şiit a favorizat şi a oferit cadrul transformării comportamentului lui Moody, mulţi dintre oamenii obişnuiţi n-au acceptat siluirea

propriei lor personalităţi. În afara cercului familiei lui, mulţi iranieni au fost dezamăgiţi, chiar jigniţi de comportarea lui Moody. Au făcut eforturi să ne ajute, ca nu cumva să credem că toţi iranienii sunt la fel. Numai ştiind ceau făcut pentru noi şi ar trebui să recunosc aici că, de fapt, le datorăm viaţa. Cu toate că am afirmat că lumile noastre sunt total diferite niciodată n-am vrut să sugerez că o cultură e superioară alteia. Am fost convinsă că IAF a înţeles greşit. Cu toată preocuparea editorului meu german pentru siguranţa mea, ştiam că trebuie să mă întâlnesc cu ei şi să lămuresc lucrurile.

Am fost speriată gândindu-mă la ostaticii din Liban şi la ameninţarea ce plana asupra romancierului Salman Rushdie. N-am fost suficient de curajoasă să-mi fixez o întâlnire în lipsa lui Arnie într-un alt loc decât un loc public, care s-a dovedit până la urmă un restaurant. După începerea conversaţiei, cele şase femei din partea IAF au înţeles că scopurile noastre nu le ameninţa pe ale lor. Nu trecuseră cinci minute când una dintre ele mi-a spus:

— Cred că impresia noastră în legătură cu tine a fost falsă. Te-am judecat greşit.

Şi-au dat seama că nu le reproşez nimic iranienilor şi că n-am intenţia de-a face cuiva rău, iar eu m-am convins că

IAF este un grup onorabil şi bine intenţionat.

Am constatat, plăcut surprinsă, că aveau ţeluri similare cu ale mele. Dorind să aflu mai multe despre acest grup i-am vizitat la sediul din Frankfurt, o clădire mare, cu multe etaje şi numeroase birouri şi săli de conferinţe. Librăria lor este impresionantă, cuprinzând cărţi privitoare la cultura şi religiile întregii lumi, inclusiv câteva cărţi scoase de organizaţie despre căsătoriile şi parteneriatu interetnice. De exemplu, puteai intra în sala indiană să asculţi muzică indiană, să citeşti cărţi indiene, să te plimbi pe covoare indiene şi să mănânci mâncăruri indiene.

Organizaţia IAF este recunoscută de tribunalele germane care o consultă adesea în legătură cu acordarea custodiei sau pentru vizitarea copiilor. Dacă există riscul evident de-a fi răpit un copil, întâlnirile au loc la centrul IAF, sub supraveghere. IAF oferă consultaţii cuplurilor cu probleme şi furnizează informaţii tuturor celor care vor să se căsătorească cu cineva aparţinând altei culturi.

De când mă ocup de problemele concrete pe care le ridică o căsătorie mixtă, mi-am dat seama că o naţiune, oricât de bine intenţionată, nu poate rezolva problema de una singură. Prin definiţie, problemele internaţionale nu pot fi rezolvate decât prin acţiune internaţională.

12

O SINGURĂ LUME: O LUME PENTRU COPII

Convenţia de la Haga este singura soluţie de rezolvare în problema răpirilor parentale internaţionale.

Datorită faptului că această problemă a luat proporţii tot mai mari în Canada, s-a apelat la Convenţia de la Haga în vederea soluţionării ei prin intermediul unui Cod Civil.

Franţa şi Portugalia au semnat în 1980 alături de Canada.

În 1988, la circa un an de la apariţia primei mele cărţi, Statele Unite au devenit cea de-a zecea naţiune semnatară a Convenţiei de la Haga. Convenţia este ratificată până în prezent de către douăzeci de state şi se consideră că membrii Naţiunilor Unite respectă principiile Convenţiei.

În 1991 am făcut o călătorie la Haga, prilej cu care l-am

întâlnit pe Adair Dyer, autorul primei forme a tratatului. Am stat de vorbă despre istoria şi modul de funcţionare al acestei Convenţii.

Pe scurt, Convenţia de la Haga statuează că orice copil sub şaisprezece ani care este mutat ilegal într-o ţară „va fi imediat trimis în locul de reşedinţă normal”, respectiv acasă, cu alte cuvinte pactul restaurează *status quo-ul* dinainte de răpire.

Convenţia nu stabileşte pedepse şi nu încearcă să clarifice cererile de custodie, ci recunoaşte că cea mai urgentă şi gravă problemă este însăşi răpirea. Conform Convenţiei, lupta pentru acordarea custodiei trebuie să fie purtată legal, în ţara în care copilul îşi are căminul. Un părinte care şi-a răpit copilul nu mai poate zbura din căminul familial spre a găsi înţelegere şi protecţie şi să fie favorizat în pretenţiile lui, sau să evite audierea publică. „Partenerii” tradiţionali de refugiu, cum ar fi Germania şi Statele Unite, care odată ofereau azil părţilor ce-şi răpesc copiii, în ambele direcţii, nu mai fac asta. Dacă Convenţia ar fi fost activă în ambele ţări în 1989, Craig de Marr ar fi avut o alternativă legală la acţiunea lui disperată.

Ramez Shteih ar fi avut dreptul să ceară aplicarea Convenţiei de la Haga care ar fi determinat returnarea de

urgenţă a copiilor în căminul lor din New Jersey pe timpul cât tribunalul ar fi hotărât în privinţa custodiei.

— Scoatem oamenii din afacerea răpirilor şi îi trimitem la tribunale, acolo unde ar fi trebuit să meargă de la bun început, a observat un funcţionar al Departamentului de Stat. Nu spunem că nu-ţi poţi lua copilul într-o altă ţară. Spunem însă că întâi trebuie să obţii custodia. Nu mai poţi, pur şi Simplu, să fugi.

Părinţii americani au acelaşi regim ca toţi părinţii proveniţi din naţiunile semnatare ale Tratatului. Un exemplu în acest sens este cazul lui Henry şi Michele Tejszka. El era american, ea franţuzoaică. Cei doi copii au trăit în Franţa paisprezece ani şi nouă luni urmând cursurile şcolilor franceze. În vara anului 1990, Henry a cumpărat bilete dus-întors pentru el şi copii, să facă o vizită la Michigan. Michele i-a condus la aeroport, în loc să se reîntoarcă pe patru septembrie, aşa cum fusese programat, Henry a cerut divorţul. A sunat-o pe soţia sa şi i-a spus că păstrează copiii. Michele a depus şi ea actele pentru divorţ în Franţa şi a invocat Convenţia de la Haga prin tribunalul din Michigan.

În noiembrie, două luni mai târziu, judecătorul a hotărât că Henry a reţinut ilegal copiii în Statele Unite şi că

jurisdicţia aparţine Franţei, locul de reşedinţă obişnuit al copiilor. S-a hotărât ca cei doi copii să fie returnaţi lui Michele, care i-a dus înapoi în Franţa. Custodia a fost pronunţată de un tribunal francez.

În momentele de criză Convenţia de la Haga a funcţionat creativ. În 1937, când un tată a încercat să-şi ia fetiţele de la căminul lor din Australia ca să le ducă în Arabia Saudită, au fost interceptaţi în timpul unei escale în Zürich, Elveţia. Ambasada australiană a invocat Convenţia de la Haga în faţa autorităţilor centrale elveţiene. Dacă ar fi aşteptat până ce copiii ar fi ajuns în Arabia Saudită, o ţară nesemnatară a Convenţiei, invocarea acesteia n-ar fi avut rost. Mama şi fiicele s-au întâlnit în Elveţia, de unde s-au întors împreună în Australia.

În ciuda unor atât de încurajatoare cazuri, este greu de evaluat impactul general al Convenţiei. La fel ca şi datele statistice privitoare la violuri, cele privitoare la răpirile de copiii sunt incomplete şi pot duce la concluzii false... Departamentul de Stat ne poate spune doar câte cazuri i-au fost semnalate de către părinţii rămaşi singuri, dar având în vedere că interesul publicului este în creştere, considerăm că sunt notificate în mult mai mare proporţie. În ciuda acestor reţineri, este evident impactul Convenţiei

de la Haga. După ani de zile de creştere, numărul răpirilor parentale între numeroşii semnatari ai Convenţiei a început să scadă. De trei ani de când Statele Unite a ratificat Convenţia, Departamentul de Stat a acţionat singur în opt sute de cazuri împărţite echitabil între părţile implicate. Din acest total, jumătate dintre copii sunt acasă, fie prin ordinele tribunalelor, fie prin returnare voluntară.

La fel ca în cazul Convenţiei algeriene, semnatarii au stabilit şi asigurat respectarea unui principiu fundamental: interesul copilului nu mai este o problemă locală. Se stipulează că aceşti copii, viitorul oricărei societăţi, merită să fie trataţi la cel mai înalt nivel, că ei trebuie să beneficieze de întreaga putere a statului care să-i susţină şi să le apere interesele. După cum spunea Anne-Marie Lizin, „trebuie să facem în aşa fel încât copiii să fie tot atât de importanţi cât contractele de livrare ale gazelor naturale”.

Cu toate problemele pe care le-a rezolvat Haga, cu tot potenţialul ei, au mai rămas încă multe adăposturi pentru părinţii răpitori.

Convenţia nu are putere în afara graniţelor statelor semnatare, aşa că Africa şi practic întreaga Asie sunt neprotejate. Spre deosebire de Convenţia Franco-

Algeriană, Convenţia de la Haga mai trebuie să-şi facă drum şi în statele musulmane. Limitele Convenţiei fac din acordul franco-algerian un act încă şi mai important, un model potrivit pentru eforturile viitoare. Nimeni nu a reuşit să creeze punţi între două culturi atât de diferite. Reuşind să treacă peste secole de conflicte şi să unească două guverne care nu aveau încredere unul în altul, au dat prilejul la milioane de oameni să onoreze un principiu universal: ceea ce contează este copilul.

Un alt caz în care este implicată Franţa, unul care măreşte creditul ce trebuie acordat principiilor invocate în Convenţia de la Haga, a început în Anglia, în 1980. Zana şi Nadia Munhsen erau nişte adolescente britanice obişnuite când tatăl lor le-a propus să petreacă o vacanţă în Yemen, ţara lui de baştină. Fetele au acceptat bucuroase, gândindu-se la plajele sălbatice şi la faptul că vor merge călare pe cămile. Zana avea cincisprezece ani, iar Nadia cu un an mai puţin. Călătoria urma să fie un interludiu exotic înainte de a-şi relua şcoala, dar la aterizare, la o mie de mile de casă, surorile şi-au dat seama că tatăl lor le-a păcălit în modul cel mai mişelesc imaginabil. Potrivit obiceiurilor din Yemen, au descoperit că le-a vândut ca soţii pentru douăsprezece mii de lire. Cumpărătorii lor le-

au dus în sate retrase învecinate şi fetele au intrat într-un coşmar ce părea fără sfârşit.

A fi mireasă într-un sat yemenit înseamnă a fi sclavă. Cuvântul soţului sau al socrului este lege absolută. Dacă Zana sau Nadia nu ascultau întocmai ordinele erau bătute cu brutalitate. Îşi rupeau spatele muncind, treburile domestice fiind făcute ca în Evul Mediu. Nu exista apă curentă, electricitate, telefon sau asistenţă medicală. Pentru a face rost de apă pentru familiile lor, erau obligate să urce şi să coboare pe jos un munte, şi asta de douăsprezece ori pe zi, încărcate cu vase grele pe care le transportau pe cap. Au petrecut nenumărate ore măcinând manual grâul pentru pâine. Când Zana şi Nadia, ele însele copii, au născut, faptul s-a petrecut acasă, fără doctor sau medicamente.

Prima oară am auzit despre această dramă în martie 1988, în timpul turneului de promovare a cărţii mele în Europa, la câteva zile de la întâlnirea cu „Mamele Algerienilor”. Am fost îngrozită. Povestea reuşea să lovească în tot ce ţine de sentimentul matern.

În 1988 mama a reuşit să le localizeze în Yemen şi să se bucure de atenţia presei britanice. Autorităţile yemenite au fost supuse unor puternice presiuni atât din partea

mass-mediei cât şi pe canale diplomatice. Ei au fost de acord s-o elibereze pe Zana în acelaşi an, cu condiţia să semneze hârtiile de divorţ. Chiar şi aici au trişat. Hârtiile fiind scrise în arabă, Zana nu avea de unde şti ce semnează, aşa că a semnat şi acordul de a renunţa la custodia fiului ei de doi ani, Marcus.

Nadia a rugat-o să se grăbească să se întoarcă, pentru a o lua şi pe ea. Deşi a promis să aibă grijă de Marcus cât lipseşte sora ei, la scurtă vreme copilul a fost luat şi dus într-un loc necunoscut.

Zana, întoarsă în Anglia, s-a trezit ruptă de sora ei timp de trei ani, nereuşind să comunice în niciun fel, dar n-a putut-o uita nici pe ea, nici pe copil. A depus plângere împotriva tatălui acuzându-l de răpire, cazul judecându-se şi acum. A scris o carte intitulată Sold *(Vândute),* prin care spera să stârnească suficient interes încât s-o ajute pe Nadia şi copiii ei, precum şi pe Marcus.

Am obţinut şpaltul cărţii în limba engleză de la editorul meu german în timpul lansării filmului pe care l-am făcut în Germania în iunie 1991. Deşi nu pot spune că este o carte prea bine scrisă – s-au vândut doar nouă mii de exemplare în Anglia – n-am putut-o lăsa din mână.

Scenariul, ca de pe altă lume, situaţia limită în care se

găseau fetele, curajul deosebit al Zanei, toate te obligau s-o citeşti.

I-am vorbit şi editorului meu francez, domnul Fixot, de impresia puternică pe care mi-a produs-o cartea, şi el a hotărât să-şi ia responsabilitatea lansării ei. *Vândute* a fost rescrisă şi publicată în Franţa ca prim volum al serialului Betty Mahmooody. M-am simţit onorată să scriu introducerea la ediţia franceză care a stârnit un interes fenomenal atât în Franţa cât şi în Germania. Fixot a apelat la toţi ziarişti să transmită un mesaj cititorilor lor: să scrie sau să sune la Ambasada Yemenului şi să ceară eliberarea Nadiei. Ambasada a fost hărţuită cerându-i-se răspunsuri urgente. La mai bine de zece ani după ce fetele au fost luate, cazul lor a ajuns celebru.

Pe data de 5 februarie 1992, la şase ani după ce eu şi Mahtob am sosit la Ankara, am întâlnit-o pe Zana în biroul lui Fixot. Arăta ca o femeie arabă: păr negru, ochi negri, piele măslinie, dar accentul era pur britanic. Anii în care măcinase grâu şi-au lăsat urmele: una dintre încheieturile mâinilor o avea deformată de artrită şi vârfurile degetelor lăţite pentru totdeauna.

Un program francez foarte popular, „Sacrée Soirés”, a hotărât să prezinte povestea surorilor şi ne-a invitat pe

Zana şi pe mine să luăm parte la un spectacol împreună cu ambasadorul Yemenului în Franţa. Pe măsură ce spectatorii, atinşi în umanitatea lor, auzeau amănuntele privind captivitatea Zanei, ambasadorul s-a simţit din ce în ce mai penibil.

Până la urmă a admis că aceste fete au fost ţinute împotriva voinţei lor.

— Aceşti bărbaţi au făcut un lucru care a determinat o impresie foarte proastă despre întregul popor yemenit, a adăugat el şi a promis s-o însoţească pe Zana în Yemen şi să o elibereze pe Nadia şi copiii lor. Niciodată nu mi s-a relevat mai bine puterea mass-mediei ca în acele momente.

Peste cinci zile Zana şi mama ei au plecat în Yemen însoţite de Bernard Fixot şi de o echipă a televiziunii. Din nefericire, guvernul yemenit şi-a retras toate promisiunile. Nadia, acum în vârstă de douăzeci şi şase de ani, a fost adusă să se întâlnească cu cei veniţi s-o vadă, dar nu şi copiii pe care a trebuit să-i lase în sat. În prezenţa a treizeci de soldaţi înarmaţi, Nadia, tremurând de frică, a insistat că nu vrea să plece. A fost imposibil să dea glas adevăratelor ei sentimente. Nadia şi-a dat seama că era prea târziu pentru copiii ei să-i transplanteze într-o cultură

atât de diferită, cu toate că în felul acesta nu mai conta ceea ce-şi dorise pentru ea însăşi de la viaţă.

Deşi Nadia şi copiii au rămas până astăzi în Yemen, acest episod demonstrează un lucru important: publicul francez a devenit conştient şi s-a implicat în faptul de a ţine captivi nişte cetăţeni britanici în Yemen. Ceea ce s-a întâmplat nu numai că le-a jignit conştiinţa, dar i-a determinat să acţioneze.

Reacţia francezilor trebuie pusă în contextul schimbărilor rapide din lumea noastră. În ultimii ani am fost martorii unor evenimente care au zguduit întreaga planetă. Glasul libertăţii a fost auzit şi acceptat de mulţi dintre cei ce au trăit înainte sub dictaturile comuniste. Arabii şi israelienii se întâlnesc faţă în faţă pentru a negocia pacea. Războiul din Golf a demonstrat cum poate acţiona coordonat o uniune de naţiuni, pentru a pedepsi un act de agresiune.

— Luate la un loc, aceste evenimente sugerează urgenţa definirii unei conştiinţe planetare, având ca rezultat unitatea principiilor şi acţiunilor, o unitate în dezvoltare, favorizată de progresele revoluţionare din comunicaţii şi transport. Cu noua conştiinţă se relevă şi o nouă viziune, care transcende frontierele naţionale, prin

care se doreşte şi apărarea până şi a celor mai slabi dintre noi. În centrul acestei noi viziuni stă o idee care a inspirat şi formarea organizaţiei „O singură lume: o lume a copiilor” pe care Arnie a fondat-o împreună cu mine şi anume: toţi copiii au drepturi inalienabile; ei nu trebuie dezrădăcinaţi cu violenţă dintr-o cultură pentru a fi transplantaţi în alta. Organizaţia noastră promovează înţelegerea interculturală şi protecţia copiilor de pretutindeni. A fost fondată în 1990 ca organizaţie non-profit şi are statut de organizaţie exceptată de taxe începând din 1991.

În declaraţia noastră de intenţii am spus că organizaţia avea să fie o parte a noii ordini internaţionale, o lume în care bunul simţ şi măsura au întâietate şi în care drepturile copiilor sunt înţelese şi protejate.

„One world: for Children” a furnizat o modalitate de ajutorare mult mai sistematică a părinţilor cărora li s-au luat copiii şi care mă sunau în fiecare zi. Ea promovează înţelegerea între culturi, acordă consultaţii între părinţi şi anunţă aceste victime la agenţii şi la oamenii de specialitate pentru a-i ajuta în continuare.

Noi nu propunem ca oamenii să evite legăturile romantice cu cei din alte ţări; de fiecare dată când o

privesc pe Mahtob îmi amintesc de darurile pe care ţi le oferă o asemenea relaţie; dar sfătuim oamenii să afle cât se poate de multe în legătură cu tradiţiile familiale şi culturale ale viitorului soţ. Acest mod de a aduce lumină în discuţii deschise poate fi doar în folosul unui mariaj şi al copiilor ce vor rezulta din el.

Punctul de vedere al Convenţiei de la Haga este împărtăşit şi de organizaţia noastră. Speranţa mea este ca numărul membrilor Convenţiei să fie în creştere. Sperăm ca unele naţiuni, care nu vor semna Convenţia, să guverneze totuşi în armonie cu principiile ei.

Îmi imaginez o lume în care drepturile copiilor să fie protejate, şi diferenţele culturale să nu-i despartă, o lume în care niciun copil să nu fie nevoit să se teamă că-şi va pierde vreun părinte şi niciunul dintre părinţi nu va fi dat la o parte.

La trei ani de când Teresa Hobgood m-a prevenit în legătură cu Moody, Mahtob se afla în siguranţă lângă mine, dar nu trece totuşi o zi în care să mă întreb când va lovi Moody din nou şi în care să nu fiu recunoscătoare faptului că-mi trăiesc totuşi viaţa alături de ea.

Împărtăşesc suferinţele atâtor părinţi ai căror copii au fost răpiţi sau se tem de o eventuală răpire.

Christy Khan, Ramez Shteih, Craig De Marr, Mariann Saieed, Marie Anne Pinel, la fel ca mii de alţi părinţi daţi la o parte şi ale căror poveşti au rămas neistorisite, au avut de suferit foarte mult din cauza disperării şi singurătăţii. Cu toate acestea au perseverat la fel ca mine în Iran, determinaţi de cea mai puternică forţă cunoscută până azi omenirii: sentimentul de părinte.

Au luptat mai departe din dragoste pentru copiii lor...

ADDENDA

În cazul unei răpiri parentale internaţionale, părintele căruia i s-au furat copiii poate invoca Convenţia de la Haga, intentând proces „autorităţii centrale” din ţara de destinaţie, agenţia care este desemnată să asigure îndeplinirea ei fiind în Statele Unite, Biroul pentru servicii consulare destinate cetăţenilor, din cadrul Departamentului de Stat. Odată acceptată cererea unui părinte, orice proces privind drepturile de custodie în ţara de destinaţie îşi pierde obiectul. Coordonat de autoritatea centrală, tribunalul în sarcina căruia cade acest proces poate decide numai în privinţa faptului că reţinerea sau

strămutarea a avut loc în condiţii, legale sau nu. Dacă tribunalul ajunge la concluzia că i s-a stabilit o nouă reşedinţă copilului în ţara în care a fost răpit, hotărăşte reîntoarcerea obligatorie a copilului.

Convenţia intră în funcţiune şi în cazul în care un părinte încalcă o hotărâre de custodie, sau în cazurile în care nu există vreo hotărâre de custodie, sau în cazurile în care un soţ ia copiii într-o călătorie în străinătate fără acordul celuilalt soţ. Pentru a minimaliza traumele şi dezrădăcinarea copiilor, este stipulată acţiunea foarte rapidă. În Marea Britanie, de exemplu, unde tribunalele sunt foarte corecte şi eficiente, copiii sunt returnaţi în general într-o lună de la formularea plângerii.

Sunt şi excepţii, dar foarte strict definite. Dacă copilul a trăit în ţara de destinaţie mai mult de un an, tribunalul poate lua hotărârea de a ţine copilul acolo, dar numai dacă părintele care l-a răpit poate dovedi că acel copil s-a adaptat noului său mediu. Tribunalul poate refuza returnarea copilului dacă există riscul ca acestuia să i se facă vreun rău fizic sau psihic.